

İLHAM
ƏLİYEV

**İNKİŞAF –
MƏQSƏDİMİZDİR**

İLHAM ƏLİYEV

YÜZ İYİRMİ DÖRDÜNCÜ KİTAB

NOYABR 2022 - DEKABR 2022

**AZƏRNƏŞR
BAKI - 2022**

İLHAM ƏLİYEV

ÇIXIŞLAR * NİTQLƏR

BƏYANATLAR * MÜSAHİBƏLƏR

MƏKTUBLAR * MƏRUZƏLƏR

MÜRACİƏTLƏR

AZƏRNƏŞR
BAKI - 2022

BBK 32
Ə 56

Buraxılışına məsul
akademik

RAMİZ MEHDİYEV

ƏLİYEV İLHAM

Ə 56 **İnkişaf – məqsədimizdir.** B., Azərneşr, 2022, 372 səh.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin oxuculara təqdim olunan «İnkişaf – məqsədimizdir» çoxcildliyinin bu cildində dövlət başçısının ADA Universitetində «Orta Dəhliz boyunca: geosiyasət, təhlükəsizlik və iqtisadiyyat» mövzusunda beynəlxalq konfransda iştirakına və verilən suallara genişməzmunlu cavablarına, Türkmənistan və Rumıniya Respublikasına işgüzar səfərlərinə, həmçinin Serbiya Respublikası Prezidentinin ölkəmizə səfəri zamanı çıxışlarına, görüş və danışıqlarına dair materiallar toplanılmışdır.

Kitabda dövlət başçısının Şəki və Oğuz rayonlarına səfəri zamanı ictimaiyyət nümayəndələri, sənətkarlarla görüşünə, bir sıra yol və mədəniyyət obyektlərinin açılışında iştirakına, Qərbi Azərbaycan İcmasının bir qrup nümayəndəsi ilə görüşünə aid materiallar, o cümlədən Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü, Yeni il münasibəti ilə Azərbaycan xalqına təbriki də yer almışdır.

ISBN 978-9952-8100-7-3

Ə $\frac{0801000000}{M - 651(07) - 2022}$

BBK - 32

© Azərneşr, 2022

**RUSİYA FEDERASIYASI XARİCİ İŞLƏR
NAZİRLİYİNİN AZƏRBAYCAN–
ERMƏNİSTAN MÜNASİBƏTLƏRİNİN
NORMALLAŞDIRILMASI ÜZRƏ XÜSUSİ
NÜMAYƏNDƏSİ İQOR XOVAYEV
İLƏ GÖRÜŞ**

24 noyabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 24-də Rusiya Federasiyası Xarici İşlər Nazirliyinin Azərbaycan–Ermənistan münasibətlərinin normallaşdırılması üzrə xüsusi nümayəndəsi İqor Xovayevi qəbul etmişdir.

Görüşdə Ermənistan ilə Azərbaycan arasında münasibətlərin normallaşdırılması və iki ölkə arasında sülh müqaviləsinin hazırlanması üzrə danışıqlar prosesi, 2020-ci il noyabrın 10-da imzalanmış üçtərəfli Bəyanata uyğun olaraq, Ermənistan tərəfinin üzərinə düşən öhdəlikləri icra etməməsi, Soçidə keçirilmiş son görüş və onun nəticələri ilə bağlı ətraflı fikir mübadiləsi aparıldı.

**AVROPA İTTİFAQININ
CƏNUBİ QAFQAZ ÜZRƏ
XÜSUSİ NÜMAYƏNDƏSİ
TOİVO KLAAR İLƏ GÖRÜŞ**

25 noyabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 25-də Avropa İttifaqının Cənubi Qafqaz üzrə xüsusi nümayəndəsi Toivo Klaarı qəbul etmişdir.

Görüşdə Ermənistanla Azərbaycan arasında münasibətlərin normallaşdırılması, iki ölkə arasında sülh müqaviləsi ilə bağlı danışıqlar prosesi, sərhədlərin delimitasiyası üzrə Brüsseldə keçirilmiş görüşün nəticələri barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

**ADA UNIVERSİTETİNDƏ «ORTA DƏHLİZ
BOYUNCA: GEOSİYASƏT,
TƏHLÜKƏSİZLİK VƏ İQTİSADİYYAT»
MÖVZUSUNDA KEÇİRİLMİŞ
BEYNƏLXALQ KONFRANSDA
İŞTİRAK**

25 noyabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 25-də Bakıda ADA Universitetində «Orta Dəhliz boyunca: geosiyasət, təhlükəsizlik və iqtisadiyyat» mövzusunda keçirilmiş beynəlxalq konfransda iştirak etmişdir.

Hafiz Paşayev (ADA Universitetinin rektoru):
Zati-aliləri Prezident İlham Əliyev!

Beynəlxalq konfransın hörmətli iştirakçıları!

Artıq üçüncü dəfədir ki, ADA Universiteti və Beynəlxalq Münasibətlərin Təhlili Mərkəzi Prezident İlham Əliyevin iştirakı ilə bizə şərəf verdiyi birgə beynəlxalq konfransı təşkil edir. Bu konfransda regionda baş verən hadisələrin müzakirəsi üçün önəmli platforma olmaqla, postmüharibə dövründə sülh quruculuğu və yenidən qurulma işlərinə xüsusi diqqət yetirilir. Bu zaldan səsləndirilən mesajlar qlobal analitiklər və tədqiqatçılar, habelə dünya şöhrətli jurnallar və nəşrlər üçün dəyərli fikirlərdir. Biz bu gün qiymətli vaxtını bizə ayırdığına görə Prezident

İlham Əliyevə təşəkkürümüzü bildiririk. Bu dəfə əsas diqqəti bu gün region üçün çox önəmli və vaxtı yetişişmiş məsələ olan Orta Dəhliz məsələsinə yönəltməyə qərar verdik. Azərbaycanın geostrateji yerləşməsi həmişə – qədim İpək yolu vaxtından ümummilli lider Heydər Əliyevin böyük Avrasiyanın yeni enerji xəritəsini məharətlə cızaraq, müvəffəqiyyətlə enerji dəhlizlərinin yaratdığı müasir dövrümüzə qədər özünə diqqəti cəlb edibdir. Bu həm ticari, həm də siyasi nöqtəyi-nəzərdən qovuşuqda yerləşən ölkə üçün asan deyildi. Çünki regionun üzləşdiyi bütün məsələlərdə Azərbaycan həmişə üzərində hökmranlıq etmək istəyən tərəflərin söylərinə, bu söylərin haradan daxil olmasına baxmayaraq, müqavimət göstəribdir.

Diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm ki, 2010-cu ildə ADA Universiteti Con Hopkins Universitetinin Mərkəzi Asiya–Qafqaz institutları ilə birlikdə Azərbaycanı və Xəzər regionunu qitənin nəqliyyat qovşağına necə çevirmək üçün tədqiqatı nəşr etmişdir. Prezident İlham Əliyevin Azərbaycan və Xəzər regionu üzərindən Asiya və Avropa arasında daha yaxşı sinerjini yaratmaq üçün uzunmüddətli baxışı və yorulmaz söyləri bu məqsədə əhəmiyyətli dərəcədə töhfə vermişdir. Azərbaycanın 44 günlük Vətən müharibəsi və işğal altında olan torpaqların azad edilməsi regional nəqliyyat dəhlizləri, o cümlədən Zəngəzur dəhlizi və bununla bağlı bir sıra digər təşəbbüslər üçün yeni imkanlar yaradıb. Biz bu gün və sabah keçiriləcək müzakirələrin regional nəqliyyat və bağlılıq gündəliyini daha da irəli aparacağına, regiona daha dayanıqlı sülh gətirəcəyinə ciddi surətdə inanırıq. İcazə verin,

bu müzakirələrdə iştirak etdiklərinə görə bütün beynəlxalq ekspertlərə təşəkkürümü bildirim.

İndi isə dəyərli vaxtını bizə ayırdığına görə Prezident İlham Əliyevə dərin təşəkkürümü bildirərək, sözü zati-alilərinə verirəm.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin çıxışı

Əvvəlcə bizimlə burada olduqları üçün qonaqlarımıza, beynəlxalq ekspertlərə minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Belə mühüm məsələlərin müzakirəsi üçün önəmli tədbirə ev sahibliyi etdiyinə görə ADA Universitetinə də xüsusi təşəkkürümü bildirirəm. Cənab Paşayevin dediyi kimi, yaxın tariximizdə artıq üçüncü dəfədir ki, burada yığılırıq. Hesab edirəm ki, əvvəl apardığımız və bu dəfə aparacağımız müzakirələr regiondakı reallıqların, Azərbaycanın planlarının və bizim regiondakı qarşılıqlı əlaqələrimizin daha yaxşı qavranılmasına töhfə verəcəkdir. Bu günün mövzusu Orta Dəhliz məsələsinə həsr olunub. Mən konfransın necə adlandırıldığını gördükdə – «Geosiyasət, təhlükəsizlik və iqtisadiyyat» – bildim ki, bu nöqtəyi-nəzərdən mövzunun əhatəliliyi daha geniş olacaq və bu da təbiidir. Çünki Orta Dəhliz kimi irimiqyaslı layihəni icra etmək üçün təhlükəsizlik və iqtisadi bacarıq məsələləri müzakirə olunmalıdır. Əlbəttə, təhlükəsizlik və iqtisadi potensial olmadan region ölkələrinə fayda verəcək Orta Dəhlizin tam istismara verilməsinə nail olmaq mümkün deyil. Təbii ki, istənilən genişmiqyaslı layihənin icrası üçün önəmli elementlərdən biri sabitlikdir.

Azərbaycanda uzun illərdir ki, sabitlik var və bu bizim iqtisadi inkişafımızın əsas amillərindən biridir. İndi Azərbaycanın beynəlxalq arenada oynadığı rol da bizim daxili siyasətimiz sayəsində əmələ gəlmişdir. Çünki güclü iqtisadiyyat, siyasi, iqtisadi sabitlik və hökumət siyasətimizin proqnozlaşdırılması – bu amillər körpülərin və mümkün qədər çox ölkə ilə daha yaxın münasibətlərin qurulması ilə yanaşı, bugünkü reallığa gətirib çıxarıbdır. Buna görə siyasi sabitlik, təhlükəsizlik, iqtisadiyyat – bütün bu amillər çox vacibdir.

Orta Dəhlizin bir hissəsi olan hər ölkənin daxilə etdikləri də vacibdir. Başqa sözlə desək, nəqliyyat və logistika infrastrukturunu yaratmaq üçün onlara aid ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsinin nə yerdə olması da vacibdir.

Azərbaycanın coğrafiyası yaxşı məlumdur. Bizim açıq dənizə, okeanlara çıxışımız yoxdur. Buna görə istər enerji layihələrimiz, istərsə də nəqliyyat layihələrimiz olsun, hədəfimizə çatmaq üçün çox gərgin işləməli idik. Bizim coğrafi mövqemizin üstünlüyü Avropa ilə Asiyanın arasında yerləşməyimizdir. Əslində iki qitənin ortasında yerləşirik və bu bizə bağlılıq məsələlərində mühüm rol oynamağa imkan verir. Lakin infrastrukturun mövcudluğu ən vacib məsələdir və biz bu sektora uzun illər sərmayə yatırmışıq. İndi dəmir yolları əlaqələrimizə, yol infrastrukturumuza baxdıqda Azərbaycanda hər şeyin hazır olduğunu görürük. Beş il əvvəl tərəfdaşlarımızla birlikdə Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yolu layihəsinin açılışını etdik. İndi isə ölkəmizdən keçən yük həcmə-

rini gördükdə Bakı–Tbilisi–Qarsın Gürcüstan hissəsinin genişləndirilməsinə sərmayə yatırmağa başlamışıq. Layihə bizə 100 milyon ABŞ dollarından da daha başa gələcək və bu layihəni bir il və ya ola bilsin, bir il yarım müddətində bitirməyi planlaşdırırıq.

Şimal–Cənub dəhlizi kimi, digər nəqliyyat layihələri də Şərqi–Qərbi dəhlizinə sinerji əlavə edəcək. Azərbaycan hər iki dəhlizin iştirakçısıdır və Azərbaycanda bu dəhlizlərlə bağlı əksər nəqliyyat və logistika infrastrukturunu hazırdır. Hal-hazırda biz müasirləşdirmə işləri aparırıq – yük qatarlarının sürətini artırmaq üçün yeni dəmir yolları tikirik, nəqliyyat infrastrukturuna sərmayə yatırırıq, xüsusilə hava ilə yükdaşımaları infrastrukturuna.

Bizim nəqliyyat-kommunikasiya layihələrinin nisbətən yeni elementi olan dəniz ticarət limanımız 15 milyon tondan 25 milyon tona qədər genişləndiriləcək. Çünki dünyada yeni geosiyasi vəziyyət mövcuddur və Azərbaycandan daha çox yüklərin daşınmasına zərurət vardır. Həmçinin hava limanı layihələrinin tamamlanması prosesindəyik. Laçın Beynəlxalq Hava Limanı hazır olandan sonra – hansı ki, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə 3-cü hava limanı olacaq – Azərbaycanda beynəlxalq hava limanlarının sayı 9-a çatacaqdır. Bu, təkcə sərnəşindəşimaları üçün yox, həm də yükdaşımaları üçündür. Biz Azərbaycan ərazisindən yükdaşımaların sürətlə artmasını gözləyirik və buna hazırıq.

Bakıda gəmi infrastrukturunu və yeni Gəmiqayıрма zavodlarımızın olması ilə bağlı potensialımızı əlavə etsək, planlaşdırdıqlarımıza nail olacağımızı görə-

yik. Xəzər dənizinin şərq sahillərindən yükləri Azərbaycan ərazisindən nəql etmək üçün bizə yeni tankerlər, bərələr və yük gəmiləri lazım olacaqdır.

Burada giriş sözümlü bitirəcəyəm ki, müzakirələrimiz üçün daha çox vaxt qalsın. Bir daha xoş gəlmisiniz! Bilirəm ki, siz azad edilmiş şəhərlərdən biri olan Ağdama səfər edəcəksiniz. Buna görə də sizə təşəkkür edirəm. Siz Ermənistan tərəfindən törədilmiş otuzillik işğalın nəticələrini öz gözlərinizlə görə bilərsiniz. Təşəkkür edirəm.

* * *

Sonra Prezident İlham Əliyev konfrans iştirakçılarının suallarını cavablandırdı.

Me tyu Brayza (*Amerika Birləşmiş Ştatlarının Azərbaycandakı sabiq səfiri, Ceymstaun Fondunun İdarə Heyətinin üzvü*): **Salam cənab Prezident. Şərq-Qərb dəhlizi, yaxud Orta Dəhliz baxımından və xüsusilə enerji ilə bağlı Türkmənistanda işlər necə gedir? Ola bilsin Türkmənistan qazı İran ərazisindən svoplar vasitəsilə buraya daxil edilə bilər və Türkiyə ərazisində qaz tranzitinə özəl şirkətlərin cəlb olunması üzrə intensiv müzakirələr gedən Türkiyə ilə bağlı bu məsələ nə yerdədir?**

İ l h a m Ə l i y e v: Əlbəttə, biz əməkdaşlığın geniş perspektivlərini nəzərdən keçirərək bu məsələ ilə məşğuluq. Hesab edirəm ki, artıq fəaliyyət göstərən nəqliyyat marşrutları Xəzər regionunun bütün ölkələrinin daha da inteqrasiya olunmasına imkan verəcək. Bizim Türkmənistanla əməkdaşlığımızın çox yaxşı tarixi vardır. Bu gün Türkmənistandan daxil

olan yüklərə vacib tranzit imkanı yaradırıq. Hətta Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanında Türkmənistan dan olan yüklər üçün xüsusi yer ayırmışdıq. Türkmənistan qazı ilə bağlı svop əməliyyatlarına başlamışdıq. Bunun səbəbi odur ki, indi sənayemizdə artım müşahidə olunur və əlavə qaz həcmələrinə böyük tələbat vardır. Sənaye artır, əhalimiz artır. Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun yenidən qurulması ilə fəal şəkildə məşğuluq və buna görə də təbii qaza tələbat artacaqdır. Nə edilməlidir? Mövcud yataqlardan və növbəti ildən etibarən istifadəyə veriləcək yeni yataqlardan qaz hasilatını artırmağı planlaşdıran əcnəbi neft şirkətləri ilə əməkdaşlığı davam etdirəcəyik. Xüsusilə böyük qaz kondensatı yatağı olan «Abşeron»da gələn ildən etibarən hasilata başlanılacaq. Hasilatın birinci fazası 1,5 milyard kubmetr olacaq və hasilatın bir neçə dəfə artırılması üçün potensial vardır. Tamamilə yeni olan mövcud boru kəməri sistemini genişləndirməliyik. İki ildən az müddət əvvəl «Cənub Qaz Dəhlizi»nin sonuncu segmenti olan Trans-Adriatik boru kəməri tamamlandıq. Lakin bu gün həcmi iki dəfə – 10 milyard kubmetrdən 20 milyard kubmetrə qədər artırılmasına tələbatı görürük. Bunun üçün bütün pay sahiblərinin konsolidasiya olunmuş mövqeyi və sərmayəsi lazım olacaq. Azərbaycan TAP-da yalnız 20 faiz paya sahibdir. Buna görə də ümid edirik ki, tərəfdaşlarla həmin məqama çatacağıq. Həmçinin TANAP-ın 16 milyard kubmetrdən 32 milyard kubmetrə genişləndirilməsi. Demək olar ki, TANAP-ın bütün tutumu cəlb olunub. Əlavə sərmayə lazım olacaq. Bunun üçün bizim türkiyəli həmkarlarımızla

tranzitlə bağlı razılaşmalarımız olmalıdır. Bu olmadan Avropa istehlakçılarının və həmçinin Türkiyə istehlakçılarının artmaqda olan ehtiyaclarını ödəmək mümkün olmayacaq.

İndi vaxt itirmədən Trans-Balkan boru kəmərinə cəlb etmək imkanı var, xüsusilə keçən ay Yunanıstan və Bolqarıstan arasında interkonnektorun açılışını nəzərə alaraq. Biz hazırıq. Bu boru kəmərinin tutumu 3 milyard kubmetrdir. Ola bilsin bir ay müddətində zəruri həcmələri təchiz etməyə hazır olacağıq. Lakin bunun üçün Türkiyə ilə tranzit razılaşmamız olmalıdır. Əfsuslar olsun ki, hələ o mərhələyə çatmamışıq. Danışıqlar davam edir və gözlədiyimizdən daha çox vaxt aparır. Ümid edirik ki, razılığa gələcəyik. Çünki müəyyən səbəblər üzündən bu razılığa nail olmasaq, onda Türkiyəyə və Avropaya əlavə qaz təchiz etməklə bağlı bütün planlarımız təhlükə altına düşəcəkdir.

Bilirsiniz ki, bu ilin iyul ayında Avropa Komissiyası ilə təchizatı iki dəfə artırmaq üçün Anlaşma Memorandumu imzalamışıq və bunun üçün potensial mövcuddur. Birincisi, bizim gələcək illərdə istismara verməyi planlaşdırdığımız yeni qaz yataqlarımız vardır. Mən «Abşeron»u qeyd etdim. «Ümid» və «Babək» yataqlarını, «Asiman»ı, «Şəfəq»i və bir çox başqalarını da qeyd edə bilərəm. İkincisi, bizim enerji şirkətimiz olan SOCAR-da ciddi islahatlar aparılıb. Yeni korporativ rəhbərlik, şəffaflıq və səmərəlilik bizə əlavə qaz tutumlarına qənaət etməyə imkan verəcək. Həmçinin bərpa olunan enerji mənbələri ilə bağlı artıq beynəlxalq investorlarla başladığımız la-

yihələr. İki layihə artıq həyata keçirilir. Yəqin ki, gələn ilin sonunadək 470 meqavat külək və Günəş enerjisi mövcud olacaq. Üstəlik, Cəbrayıldakı 230 meqavat gücündə Günəş elektrik stansiyası buna əlavə həcm verəcək. Bu da bizə əlavə qaza qənaət etmək imkanı verəcək. Beləliklə, iyul ayında Avropa Komissiyası ilə imzaladığımız Anlaşma Memorandumunu tam icra edə biləcəyik. Lakin bunun üçün türk dostlarımızla razılaşmalarımızı yekunlaşdırmalıyıq. Ümid edirəm ki, bu, tezliklə baş tutacaq.

X a l i d T e y m u r Ə k r ə m (*Pakistanın Ortaq Gələcəyə Malik Cəmiyyət Naminə Araşdırmalar Mərkəzinin icraçı direktoru*): **Cənab Prezident, ilk növbədə, bizi dəvət etdiyinizə görə çox sağ olun. Mən üçüncü dəfədir ki, buradayam. Son bir il yarım Sizin tərəfinizdən Mərkəzi Asiyanı, Pakistanı və digər Asiya ölkələrini əhatə edən bir çox intensiv diplomatik səylərin şahidi olduq. Səmərqənddə də oldunuz. İl yarım ərzində, demək olar ki, bütün regional platformalarda iştirak etmişiniz. Sualıma keçməzdən əvvəl, növbəti 5 il ərzində Pakistan dünyüsünü hər növ vergidən azad etdiyinizə görə Sizə minnətdarlığımı bildirmək istərdim. Biz buna görə çox minnətdarıq. Sizin jestiniz Pakistanla Azərbaycan arasında ticarətin inkişaf etdirilməsi baxımından çox müsbət qarşılandı. İndi isə Sizdən soruşmaq istərdim: bir çox Asiya ölkələrində, Avropa İttifaqı ölkələrində səfərdə olmusunuz, Sizcə gələcəkdə Cənubi və Mərkəzi Asiyanı Azərbaycanla birləşdirmək ideyası həyata keçəcəkmi? Sizcə gələcəkdə İran və Ermənistan hər hansı problem yaradacaq, yoxsa region ölkələrin gördüyü işləri qəbul**

edəcəkdir? Çünki bu ölkələr səy göstərir və biz Sizin səfərlərdə dünya liderləri, xüsusilə region ölkələrinin liderləri ilə danışıqlar apardığının şahidi olmuşuq. Bununla bağlı fikirlərinizi bilmək istərdik.

İlham Əliyev: Mən son bir neçə ay ərzində Pa-kistanın Baş Naziri cənab Şahbaz Şəriflə iki dəfə görüşmüşəm. Biz ikitərəfli əlaqələrimizin gündəli-yini geniş şəkildə müzakirə etmişik. Bu, dostluq və qardaşlıq gündəliyidir. Azərbaycanla Ermənistan arasındakı əlaqələrlə bağlı nümayiş etdirdiyi da-vamlı dəstəyə görə Pakistana çox minnətdarıq. İstər işğal dövründə, istər müharibə zamanı, istərsə də torpaqlarımızın azad edilməsindən sonra Pakistan hər zaman bizimlə olub. Bu siyasi və mənəvi dəstək Azərbaycan xalqı tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. Biz həmçinin Baş Nazirlə iqtisadi və ticarət əlaqə-lərinin gücləndirilməsi yollarını müzakirə etdik və sizin qeyd etdiyiniz qərar – Pakistandan gətirilən dü-yü ilə əlaqədar xüsusi qaydalar bunu əks etdirir. Biz bu addımı qarşılıqlı ticarət artımını stimullaşdırmaq üçün atmağa qərar verdik. Baş Nazir Şahbaz Şəriflə müzakirə etdiyimiz kimi, biz bir-birimizi hansı növ məhsullarla təmin edə biləcəyimizi nəzərdən keçirmə-liyik. Əgər qardaş ölkədə yüksəkkeyfiyyətli düyü varsa, niyə biz düyünü başqa yerdən almalıyıq?! Belə-liklə, bu qərar açıq-aydın bizim qardaşlıq əlaqələri-mizə əsaslanıb.

Mənim region liderləri ilə təmaslarıma gəlincə, bəli, bu təmaslar çox böyük dinamizmə malikdir. Xüsusilə indi – postpandemiya dövründə beynəl-xalq səfərlər yenidən həyatımızın bir hissəsinə çev-

riləndən sonra mən Mərkəzi Asiya ölkələrində çox vaxt keçirdim. Rəsmi səfər və beynəlxalq tədbirlərlə əlaqədar bu ilin aprelindən indiyə qədər 3 dəfə Özbəkistanda səfərdə oldum. Qırğız Respublikasında dövlət səfərində oldum. Bu ilin avqustunda Qazaxıstan Prezidenti Azərbaycanda rəsmi səfərdə oldu. Bundan əvvəl isə mən Türkmənistanda səfərdə oldum. Gələn il Tacikistana səfər etməyi planlaşdırıram. Prezidentdən dəvət almışam. Bundan əlavə, beynəlxalq tədbirlər çərçivəsində həmişə vaxtdan istifadə edib söhbət edirik. Çünki çox hadisələr baş verir və biz buna hazır olmalıyıq.

Türk Dövlətləri Təşkilatının Sammitində çıxış edərkən mən təhlükəsizlik məsələsinə toxundum. Çünki indi təhlükəsizlik bəlkə də hər zaman olduğundan daha vacibdir. Ənənəvi əlaqələri olan ölkələr bu məsələyə ikitərəfli və çoxtərəfli müstəvidə toxunmalı, bir-birimizi necə dəstəkləyə biləcəyimizə nəzər salmalıyıq. Çünki dünya dəyişib, beynəlxalq hüquq işləmir və ya selektiv qaydada işləyir. Ona görə də əgər gücünüz, güclü ordunuz varsa, yaxşı müttəfiqləriniz varsa, o zaman özünüzü təhlükəsizlikdə hiss edə bilərsiniz. Bu səbəbdən, düşünürəm ki, həyata keçirdiyimiz kommunikasiya layihələri regional təhlükəsizliyi və sabitliyi daha da gücləndirəcək və onları həyata keçirmək üçün böyük imkanlar vardır.

Bizə gəlincə, Azərbaycanda bütün nəqliyyat layihələri – istər Şərq–Qərb, istər Şimal–Cənub dəhlizləri, dəmir yolu və ya magistral yol, hava limanları, donanma, yaxud dəniz limanı – hər şey hazırdır.

Eyni hazırlıq səviyyəsi dəhliz marşrutu boyunca yerləşən bütün ölkələrdə olmalıdır. Bu belədirmi? Xeyr. Lakin müsbət dinamika görürük. Məsələn, bu yaxınlarda iştirak etdiyim beynəlxalq tədbirlərdən birində Çin, Qırğızıstan və Özbəkistan arasında dəmir yolunun tikintisi ilə bağlı razılıq imzalandı. Bu layihə uzun illər dayandırılmışdı. İndi isə hər kəs başa düşür ki, yüklərin Xəzər istiqamətində çatdırılmasına, Trans-Xəzər imkanlarından geniş şəkildə istifadə etməyə ehtiyac vardır. Çin tərəfindən maliyyələşdirilən bu layihə daşımalara əhəmiyyətli dərəcədə töhfə vermək üçün böyük imkanlara malikdir.

Bizim Pakistanla mükəmməl əlaqələrimiz vardır. Bilirəm ki, Pakistanın Qvadar limanı böyük beynəlxalq qovşağa çevrilir. Qvadar limanını bizim infrastrukturumuzla birləşdirmək çətin deyil, sadəcə, tarif məsələsini, hüquqi çərçivəni lazımi şəkildə həll etməyimizə, tənzimləmə ilə bağlı əlaqələndirmə və komanda işinə ehtiyacımız vardır. Məsələn, biz Azərbaycan, Türkiyə və Qazaxıstan arasında fəal əməkdaşlığın üçtərəfli formatına başlamışıq. Xarici İşlər və Nəqliyyat nazirlərinin ilk görüşü bir neçə ay əvvəl keçirilib. İndi ikinci görüşdür və qonşumuz Gürcüstan da dəvət olunub. Bu, 4 ölkənin görüşü olacaq, çünki hamımız bir-birimizlə qarşılıqlı şəkildə əlaqədəyik və vahid siyasətə ehtiyacımız vardır. Əgər hər hansı bir ölkə bacardığından daha çox şeyə nail olmağa çalışsa, bu alınmayacaq.

Başqa nə işlər görmüşük? Biz nəqliyyat şirkətlərimizin birgə səylərini bir araya gətirmişik. Çünki əvvəllər bu şirkətlərin bir növ, daha korporativ si-

yasəti var idi. Mən Azərbaycan dəmir yollarını, dəniz limanını, Xəzər Dəniz Gəmiçiliyini və başqalarını nəzərdə tuturam. İndi bizdə tam koordinasiya var. Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi bu prosesi koordinasiya edir. Beləliklə, Azərbaycanda vahid pəncərə olacaq ki, bu da bürokratiyanı minimuma endirməklə bu marşrutdan istifadə etmək istəyən şirkətlərin işini asanlaşdıracaq, bir də nəqliyyat şirkətlərimizin səmərəliliyini artıracaqdır. Bütün nəqliyyat şirkətlərində korporativ idarəçilik meyarlarını təqdim etmişik. Bu, artıq öz nəticələrini verir.

Soruşdunuz ki, İran və ya Ermənistan bu prosesə əngəl törədə bilərmi? Mən belə düşünmürəm. Birincisi, Ermənistanın regionda nə coğrafi, nə başqa bir imkanı, yaxud üstünlükləri yoxdur. Faktiki olaraq, dalana dirənmiş ölkədir, Ermənistandan heç bir nəqliyyat marşrutu keçmir. Onların nəqliyyat şəbəkəsi köhnəlib və onlara məxsus deyil, dəmir yolları Rusiya Dəmir Yolları Şirkətinə məxsusdur. Biz faktiki olaraq, Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı müzakirələrimizi Ermənistanla deyil, Rusiya ilə aparırıq. Çünki Ermənistan asılı ölkədir. Onun müstəqilliyi simvoldur. Ona görə də onlarla danışıqlar apararaq vaxt itirmək istəmirik, Rusiya ilə danışıqlar aparırıq. Yeri gəlmişkən, Rusiya rəsmiləri ilə son təmaslarım zamanı Zəngəzur dəhlizini müzakirə etdik. Düşünmürəm ki, Ermənistan bu layihəni əngəlləmək iqtidarında olacaq. İrana gəlincə, yenə də düşünmürəm ki, bu belə olacaq. Çünki İran özü regional kommunikasiya layihələrində maraqlı olmalıdır, bu layihələr heç ki-

mə qarşı deyil, hamının xeyrinədir. Əgər biz bütün iştirakçılarla səmimi əməkdaşlıq və qarşılıqlı faydalı yanaşma platforması qurmağa nail olsaq, bu, işə yarayacaq. Əks təqdirdə qismən işləyəcək. Bu, tərəfdaşlarımızla qarşılıqlı əlaqələrimizdən asılı olacaq. Lakin yenə də Azərbaycan bu layihənin coğrafi mərkəzi olaraq və artıq qeyd etdiyim kimi, tam infrastruktura malik ölkə və müxtəlif beynəlxalq iştirakçılarla yaxşı əlaqələri olan ölkə olaraq bu məsuliyyəti başa düşür. Biz bu layihəni irəli aparmaq üçün əlimizdən gələni edəcəyik.

S ə c c a d K ə r i m (*Avropa Parlamentinin sabiq üzvü və Avropa Parlamentinin Azərbaycanla əlaqələr üzrə Nümayəndə Heyətinin sədri*): **Cənab Prezident, icazə verin, bizə vaxt ayırdığınıza görə Sizə bir daha təşəkkür edirəm. Mübaliğəsiz, bu dialoq Azərbaycan ilə əlaqələrlə məşğul olan hamı üçün olduqca faydalıdır. İcazə verin, Sizi Təl-Əvirdə səfirlik yaratmaq qərarı münasibətilə təbrik edirəm. Qəbul etdiyiniz qərarı dəstəkləyən ölkənin, Böyük Britaniyanın Mühafizəkarlar Partiyasının üzvü olaraq, bunu alqışlayıram. Cənab Prezident, torpaqlar azad edildikdən sonrakı proseslər Sizin dediyiniz kimi gedir, görünür ki, təkcə Azərbaycan üçün deyil, Cənubi Qafqaz üçün də belə gedəcəkdir. Mənim daha çox məlumat əldə etmək istədiyim məsələ rəqəmsal kommunikasiya ilə onun ümumi planlarınızda necə əks olunması ilə bağlıdır. Təkcə Azərbaycan, azad edilmiş ərəzilər üçün deyil, həm də Cənubi Qafqaz üçün. Biz global səviyyədə məlumatların qorunması sahəsində 3 əsas fərqli versiya görürük – ABŞ modeli, Avropa modeli və Çin modeli. Siz**

məlumatların qorunmasında Azərbaycanın yerini necə görürsünüz? Təşəkkür edirəm.

İ l h a m Ə l i y e v: İsraildə səfirlik, eləcə də Fələstində təmsilçilik ofisi açmaq bizim milli maraqlarımıza əsasən verilmiş qərardır və bu, İsrail və Fələstinlə uzunmüddətli əməkdaşlığı əks etdirir. Əminəm ki, həmin qərar sülh işinə xidmət edəcək və bu, faktiki olaraq, uzunmüddətli, mehriban əməkdaşlığın rəsmiləşdirilməsidir. Bu qərara dəstəyinizə görə təşəkkür edirəm, çünki aydın başa düşdüyümüz kimi, bu, regionda heç də bütün ölkələri sevindirmir. Amma bizim məqsədimiz müəyyən stereotipləri olanları xoşbəxt etmək deyil. Məqsədimiz xalqımızı xoşbəxt etmək, Azərbaycan üçün doğru olanı etməkdir və biz bunu edirik.

Rəqəmsal kommunikasiya məsələsinə gəlincə, bəli, biz müasir dünyanın trendlərini başa düşürük. Yeri gəlmişkən, keçmiş Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin adını dəyişdirib Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi qoymağı qərara alanda, bu, reallığı əks etdirirdi. Çünki bu, inkişaf və təhlükəsizliyin ən mühüm elementlərindən biridir. Hansı modeli seçdiyimizi demək mənim üçün çətin olar. Düşünürəm ki, ekspertlər və mütəxəssislər mənə bununla bağlı məsləhətlərini verəcəklər, mən bu sahə üzrə mütəxəssis deyiləm. Lakin yenə də qabaqcıl təcürübəyə, qabaqcıl texnologiyaya və ən yaxşı qorunmaya əsaslanaraq seçim edəcəyik. Biz kibertəhlükəsizliklə məşğul olmalıyıq, çünki getdikcə daha çox ölkə, hətta bizdən də çox müasir texnologiyalara

malik ölkələr kiber hücumlara qarşı həssaslaşır. Ona görə də bu məsələ ilə ciddi şəkildə məşğul olacağıq.

Azad edilmiş ərazilərlə bağlı fikirlərinizə gəldikdə isə demək istərdim ki, azad edilmiş ərazilərdə ən son texnologiyalardan istifadə edirik. İki il əvvəl, müharibə bitəndən dərhal sonra mən «Qarabağı yenidən quracağıq və yenidən qurulmanın yaxşı nümunəsini nümayiş etdirəcəyik» deyəndə bunu nəzərdə tutmuşdum. İndi bu, həyata keçir. Şəhərlərimizi və kəndlərimizi smart texnologiya platformasına əsaslanaraq tikirik və yenidən qururuq. Ağalıda ilk kənd artıq məskunlaşdırılıb. Oraya gədən hər kəs Qarabağın yenidən qurulması modelinin necə olacağını görə bilər. Çünki bu, təkcə 30 il ərzində erməni işğalından əziyyət çəkmiş, layiqli həyat yaşamağa, tam qorunmağa layiq keçmiş məcburi köçkünlər qarşısında mənəvi borcumuzun bir növ, nümayişi olmamalıdır. Biz həmçinin Qarabağın və Zəngəzurun yenidən qurulmasını bütün ölkə üçün nümunə hesab edirik. Onda biz davamlı olaraq texnoloji təcrübəyə, eləcə də inzibati idarəçiliyə keçəcəyik. Çünki azad edilmiş ərazilərdə ölkənin digər yerlərindən fərqli inzibati strukturlarımız vardır. Prezidentin xüsusi nümayəndəsi institutu üç ərazidə artıq qurulub və səmərəliliyi sübut olunubdur. Beləliklə, biz texnoloji inkişaf modelini sınaqdan keçirməklə yanaşı, həm də idarəçilik modelini sınaqdan keçiririk. Ona görə də rəqəmsal inkişafa çox diqqətlə və əzmlə yanaşacağıq, xalqımıza uyğun olan ən yaxşı seçimi edəcəyik.

Əhməd Taher (*Misirin Al-Hevar Siyasi və Media Araşdırmaları Mərkəzinin direktoru*): **Zati-aliləri, bu görüşdə iştirak etdiyinizə görə çox sağ olun. Siz Əlcəzairdə Ərəb Liqası Dövlətlərinin görüşünə qatıldınız. Çıxışınızı məmnunluqla dinlədik. Azərbaycan ilə ərəb ölkələri arasında münasibətlərin dərin olduğunu qeyd etdiniz. Suahm belədir: Azərbaycan ilə ərəb ölkələri, xüsusən də Misir arasında əlaqələrin gələcəyini, ümumiyyətlə, necə görürsünüz? Təşəkkür edirəm.**

İ l h a m Ə l i y e v: Ərəb Liqası Sammitində iştirak etməyə dəvət olunmağım mənim üçün böyük şərəf oldu. Bunu dostluq və hörmət nümunəsi kimi qəbul edirəm. Bu ilin əvvəlində Ərəb Liqasının baş katibi cənab Əbul Qeyti qəbul etdim və biz gələcək əməkdaşlığımızı müzakirə etdik. Hazırda biz müzakirə aparırıq və ola bilsin ki, Ərəb Liqası nümayəndəliyinin Bakıda açılması ideyasını həyata keçirək. Bütün lazımi şəraiti yaratmağı öz üzərimizə götürməyə və prosesə dəstək verməyə hazırıq, çünki bu, əməkdaşlığımızın mahiyyətini əks etdirəcək. Ərəb Liqasının üzv dövlətlərinə «Qoşulmama Hərəkəti» və İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı çərçivəsində Azərbaycana verdiyi davamlı dəstəyə görə minnətdarıq. İşğal dövründə və işğaldan azad edilmə zamanı bizi dəstəkləyən və Ermənistanın işğalçı siyasətini pisləyən bir sıra qətnamələr qəbul edilmişdir. Biz bunu həmin dəstəyin bariz nümunəsi kimi görürük. Həmçinin İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv dövlətlər arasında həmrəyliyin gücləndirilməsi üzərində fəal surətdə çalışırıq. Burada bir sıra beynəlxalq

tədbirlər təşkil etmişik. Pandemiya vaxtı biz 80-dən çox ölkəyə, o cümlədən Ərəb Liqası, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı ölkələrinə maliyyə yardımı və humanitar dəstək göstərmişik. Bilirik ki, potensial böyükdür. Lakin biz iqtisadi əməkdaşlığın əsas sahələrini müəyyən etməliyik. Siyasi əlaqələrə gəldikdə, hər şey aydındır, biz dostuq. Mənim Zirvə görüşündə iştirakım bunu bir daha əks etdirdi. Lakin ticari və iqtisadi sahələrdə fəaliyyətimiz bizi qane edə bilməz.

Misirlə münasibətlərə gəldikdə, bunun yaxşı tarixi vardır. Azərbaycanın müstəqilliyinin ilk illərindən biz siyasət, iqtisadiyyat, ticarət və turizm kimi müxtəlif sahələrdə fəal şəkildə əlaqə saxlayırıq. Mən Misirdə rəsmi səfərdə olmuşam. Həmçinin Misir Prezidenti bir neçə il əvvəl Azərbaycanda rəsmi səfərdə olub. Bir sözlə, əməkdaşlığımızın bu formatı da vardır. Fikrimcə, həmin işbirliyinin potensialı həqiqətən, çox böyükdür.

Con Roberts (*şotlandiyalı enerji təhlükəsizliyi üzrə ekspert*): Mənim sualım Metyu Brayzannın verdiyi sualın davamıdır. «Azəri–Çıraq–Günəşli» dərindən qaz yataqlarının işlənilməsi və «Şahdəniz»də hasilatın artırılması ilə bağlı *bp* ilə danışıqlarımız nə dərəcədə irəliləyib? Mən bəlkə də, artıq tamah göstərərək, Sizə bir sual da verim: Sizi gecə yatmağa qoymayan nədir?

İlham Əliyev: Mən gecə rahat yatıram və oyaq qalmıram. Həqiqətən, belədir. Gecə oyanmaq üçün mənə səbəb yoxdur. Xüsusən də indi, belə bir dinc şəraitdə. Çünki Azərbaycan iki ildən çoxdur ki, işğalın ağırlığını öz üzərindən atıb. Eskalasiya riski

yoxdur, ola bilsin, siz eşitmisiniz ki, işğal zamanı Ermənistanın yüksəkrütbəli rəsmiləri bizi «yeni ərəzilər uğrunda yeni müharibə» ilə hədələyirdilər. Bu, hazırda cənab Paşinyanın həbs etdirdiyi Ermənistanın keçmiş müdafiə nazirinin «kəlamı»dır. O sözlər Azərbaycana açıq təhdid idi. Başqa bir çox yekəxana şərhlər də səsləndirilirdi ki, əgər müharibə başlasa, erməni tankları Bakının küçələrində olacaqdır. Əslində bu lovğa şərhlər reallığa çevrildi. Erməni tankları Bakının küçələrinə gəlib çıxdı, amma qəhrəman əsgərlərimiz onları hərbi parad üçün gətirdilər. İndi isə onlar Hərbi Qənimətlər Parkındadır.

Belə möhtəşəm Qələbədən sonra gecəni yatmaq üçün istifadə etməməyin səbəbi yoxdur. *bp* ilə planlarımıza gəldikdə, əməkdaşlığımızı davam etdiririk. *bp* Azərbaycanda strateji sərmayədadır və bildiyiniz kimi, «Azəri–Çıraq–Günəşli»nin və «Şahdəniz»in əməliyyatçısıdır. Şirkətin öz fəaliyyətini genişləndirmək planları vardır. «Azəri–Çıraq–Günəşli» dərin dəniz qaz yatağının işlənilməsi layihəsi hazırda heç zaman olmadığı qədər daha zəruridir. Bilirəm ki, *bp* ilə SOCAR arasında həmin layihə üzərində danışıqlar çox uğurla gedir. Əvvəlki dövrlərdə SOCAR-ın rəhbərliyi ilə Azərbaycan hökumətinin rəsmiləri arasında qeyri-münasib ünsiyyət səbəbindən müəyyən yubanmalar olub. Hazırda isə hər şey aydındır. Bazarda qaza ehtiyac vardır. Nəhəng potensialdan istifadə etmək vaxtı yetişib, çünki «Azəri–Çıraq–Günəşli» dərin dəniz qaz yatağında hasil ediləcək qaz ayrıca böyük qaz yata-

ğını nəzərdə tutur. Siz həmçinin enerji şirkətlərinin «yaşıl enerji»yə keçiddə iştirakı barədə bilirsiniz. *bp* həmçinin bu prosesə rəhbərlik edir. Onların azad olunmuş Cəbrayılada Günəş enerji stansiyasına yatırım etmək qərarı yüksək dəyərləndirilir. Bu onların nəinki Azərbaycanda bərpa olunan enerji mənbələrinə maraq göstərən aparıcı beynəlxalq şirkətlərin önündə getdiyini göstərir, o cümlədən azad olunmuş ərazinin seçilməsi bizim üçün xüsusi məna daşıyır. Buna görə çox minnətdarıq ki, 230 meqavatlıq Günəş enerji stansiyası azad edilmiş ərazilərdə birinci olacaqdır.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun potensialı ilə bağlı artıq ilkin dəqiq təhlilimiz aparılıb. Günəş və külək enerjisinin minimal potensialı 9200 meqavat təşkil edir. Hidroenerji potensialı isə minimal olaraq 600 meqavatdır. Yeri gəlmişkən, azad edilmiş ərazilərdə 30-dan artıq orta və kiçikhəcmli su-elektrik stansiyaları tikilməlidir. Onların 5-i artıq istismara verilib. Bu həqiqətən, böyük potensialdır. Əvvəlcə söylədiyim kimi, biz bərpa olunan enerji mənbələrindən daha çox enerji istehsal etsək, daha çox qazı beynəlxalq bazarlara yönəldə bilərik. Bu halda, hər tərəf uduşlu vəziyyətdədir. Əminəm ki, digər əsas enerji şirkətləri də diqqətini Xəzər dənizinin potensialına yönəldəcəkdir. Belə qənaətə gəlmişik ki, Şimal dənizindən sonra Xəzər külək enerjisi potensialına görə ikincidir. Əlbəttə, enerji şirkətləri *bp* kimi addım atacaq və nəhəng külək potensialına malik Kəlbəcərə, Laçına və bəlkə də ölkəmizin ən günəşli yeri olan Cəbrayılə nəzər salacaqlar.

Əhməd Uysal (*Türkiyənin Yaxın Şərq Araşdırmaları Mərkəzinin (ORSAM) direktoru*): **Sağ olun, cənab Prezident. Özüm üçün qeyd etdim ki, Azərbaycan aydın şəkildə enerji, təhlükəsizlik sahəsində, eləcə də Türk Dövlətləri Təşkilatında diplomatik fəaliyyət aparır. Azərbaycanın Afrika, üçüncü dünya ölkələri, o cümlədən Şərqi Asiya ilə fəallığı barədə nə söyləyə bilərsiniz? Həmçinin Azərbaycan–Türkiyə münasibətləri barədə fikrinizi bilmək istərdik. Əlaqələrimizi gələcəkdə daha da gücləndirməli və genişləndirməliyik. Bu barədə baxışlarınız maraqlı olardı.**

İlham Əliyev: Azərbaycan–Türkiyə münasibətləri haqqında danışmağa başlasam, gərək bir neçə gün burada olaq. Baxışlarımız tamamilə aydındır. Biz qardaş və dostuq, müttəfiqik. Ötən il Şuşada əldə olunmuş nəticələri rəsmiləşdirdik. Müttəfiqlik Bəyannaməsinə imza ataraq, rəsmi müttəfiqə çevrildik. Bir daha bildirim ki, bu, reallığın rəsmiləşdirilməsi idi, uzun illər ərzində Azərbaycan və Türkiyə müttəfiq kimi addımlar atıblar. Biz əməkdaşlığın, tərəfdaşlığın və qardaşlığın bu səviyyəsini yüksək dəyərləndiririk.

Tamamilə əminəm ki, əməkdaşlığımız bütün sahələrdə yalnız güclənəcək və bu, regional sabitliyin mühüm meyarıdır. Çünki Türkiyə ilə Azərbaycan arasında işbirliyi və onların birgə fəaliyyəti bölgədə sabitliyin möhkəmləndirilməsinə yönəlib. Bu meyar hamı tərəfindən nəzərə alınmalıdır. İki ölkə olaraq, biz potensialımızı birləşdiririk və bir yerdə daha güclüyük, nəinki ayrılıqda. Bu aydındır. Türkiyənin potensialı da, Azərbaycanın potensialı da artır. Nəinki

iqtisadi və sənaye, o cümlədən hərbi gücü artır. Bu gün dünya görür ki, bu hər ölkə üçün bir nömrəli meyardır. Əgər sizin güclü silahlı qüvvələriniz olmasa, ola bilsin ağır günlərdə əziyyət çəkəcəksiniz.

Beləliklə, müdafiə infrastrukturuna sərmayələr, ümumi təşəbbüslər, birgə hərbi təlimlər göz qabağındadır. Bizim Türkiyə ilə dövrü əsaslarla bir il ərzində 10-dan artıq birgə hərbi təlimlərimiz olub. Onlar həm Türkiyədə, həm də Azərbaycanda təşkil olunub. Bu, regional sabitliyin və təhlükəsizliyimizin mühüm meyarıdır. Azərbaycana və ya Türkiyəyə qarşı məkrli planları olanlar bilməlidirlər ki, Türk Ordusu tək deyil, orada, həmçinin bizim ordumuz da vardır. Bizim ordumuz da tək deyil, orada da Türk Ordusu vardır. Sərhədimizdə təxribatları planlaşdırırlar, bizi qorxutmağa çalışanlar bu planlarını yaddan çıxarmalıdırlar.

Afrika ölkələrinə gəldikdə, hazırda Afrika qitəsinin ölkələri ilə daha fəal işləyirik. İsraildə səfirlik və Fələstində nümayəndəlik açmaq qərarı Albaniyada və Afrika ölkəsi – Keniyada səfirliyin açılması qərarı ilə birgə qəbul olunub. Bizim Afrika İttifaqı Təşkilatında səfirimiz var. O eyni zamanda, Efiopiya da səfirdir. 2019-cu ildə «Qoşulmama Hərəkatı»nda sədrliyə başladığımız dövrdən etibarən qarşılıqlı fəaliyyətimiz daha dinamikdir.

Azərbaycanda keçirilmiş Zirvə görüşündə bildirdim ki, biz üzv dövlətlərin milli maraqlarını, ədaləti və beynəlxalq hüququ müdafiə edəcəyik. Sədrliyimizin 2023-cü ilə qədər uzadılması barədə 120 ölkənin yekdil qərarı bu ölkələrin, o cümlədən Afrika

dövlətlərinin bizə verdiyi dəstəyin və bəslədiyi hörmətə əlamətidir.

Qeyd etdiyim kimi, pandemiya vaxtı 80-dən artıq ölkəyə yardım göstərdik. Onların əksəriyyəti Afrika qitəsinin ölkələridir. Afrika ölkələri üçün əlavə olaraq Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatına 10 milyon ABŞ dolları həcmində yardım etdik. Fikrimcə, onlar da anlayırlar ki, Azərbaycan onların dostudur. «Qoşulmama Hərəkəti»ndə bizə dəstəyin verilməsi faktı və yeri gəlmişkən, gələn ilin yazında Azərbaycanda növbəti Zirvə görüşünü keçirmək planlarımız bunun böyük potensialını göstərir.

A m a n d a P o l (*Avropa Siyasət Mərkəzinin baş analitiki*): **Sabahımız xeyir, cənab Prezident. Mən sizin Avropa İttifaqı ilə münasibətlərinizdən bir qədər bəhs etməyinizi xahiş edəcəyəm. Prioritet sahələr hansılardır? Siz Avropa İttifaqının, xüsusən də Şarl Mişelin Ermənistanla münasibətlərdə vasitəçilik rolunu necə görürsünüz? İkinci sualım da Avropa İttifaqı ilə əlaqədardır. Siz bu yaxınlarda, yayda Praqada «Avropa siyasi birliyi» Zirvə toplantısının açılışında idiniz. Bu yeni təşəbbüs haqqında fikirləriniz nədir? Hələ də bir çox insana bu qurum haqqında məlumat qeyri-aydındır. Nəhayət, «Şərq Tərəfdaşlığı»nın gələcəyini necə görürsünüz? Onun gələcəyi var, yoxsa artıq ölü qurumdur?**

İ l h a m Ə l i y e v: Bir çox önəmli sual verdiniz. Çalışacağam ki, hamısına cavab verim. Birincisi, Avropa İttifaqı ilə əlaqələrimiz bizim xarici siyasətimizin prioritetlərindən biridir və mən dəfələrlə bu haqda çıxışlarımda bəhs etmişəm. Avropa İttifaqını çox mühüm tərəfdaşımız hesab edirik. Biz yeni

razılaşma üzrə məsləhətləşmələrin son mərhələsindəyik. Razılaşma, demək olar ki, 90 faiz hazırdır, orada bir neçə həll olunmamış məsələ qalıb. Düşünürəm ki, qarşılıqlı xoş niyyəti nümayiş etdirərək, buna nail ola və Avropa İttifaqı ilə çox mühüm sənədi imzalaya bilərik. Bilirsiniz ki, Azərbaycan assosiasiya formatına qoşulmayıb. «Şərqi Tərəfdaşlığı»nın bəzi ölkələrindən fərqli olaraq, biz assosiasiya razılaşmasını imzalamadıq, daha çox qarşılıqlı münasibətləri üstün tutduq. «Şərqi Tərəfdaşlığı»na gəldikdə isə, bu təşəbbüsün əvvəlindən bəri onu dəstəkləmişik. Bizim mövqemiz çox aydındır, onu Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlığın elementlərindən biri kimi görürük. Biz bu tərəfdaşlığa digər üzv ölkələrlə əməkdaşlıq platforması kimi baxırıq. «Şərqi Tərəfdaşlığı»nın 6 üzv dövlətinin hər birinin fərqli geosiyasi prioritetləri, fərqli coğrafiyası var və onlar fərqli vəziyyətlərdədir. Onlardan ikisi – Azərbaycan və Ermənistan müharibə vəziyyətində idi. «Şərqi Tərəfdaşlığı»nın gələcəyinə gəldikdə isə, açığımı desəm, mən elə də nikbin deyiləm. Bu yaxınlarda buraya və Ermənistana səfər etmiş Avropa nümayəndələrinin böyük bir qrupunu qəbul etdim və gələcək ideyalarımızı müzakirə etdik. Ona görə də düşünürəm ki, hər bir təşəbbüs öz vaxtında yaxşıdır. «Şərqi Tərəfdaşlığı» 2009-cu ildə başlanıb, səhv etmərsən, 15 ilə yaxındır.

Əgər «Şərqi Tərəfdaşlığı»nın üzvü olan 6 dövlətə indi nəzər salsanız, həmin ölkələr arasında əvvəlkindən daha böyük fərqlər görəcəksiniz. Bu belə davam etməli deyil. «Avropa siyasi birliyi» platforması yenidir. Biz dəvət olunmuşuq və mən orada fəal

iştirak etmişəm. Mən onun təşkil olunmasından razı qaldım. Düşünürəm ki, çox peşəkarlıqla təşkil olunub. Orada səmimi müzakirələr aparmaq və mühüm məsələləri həll etmək imkanı oldu. Beləliklə, bir platforma olaraq, onun uğurlu olduğunu düşünürəm. Onun gələcəyinə dair isə deyə bilərəm ki, Praqadakı görüşdən məndə belə təəssürat yarandı ki, bu platformanın təşəbbüskarları da gələcəkdə nə olacağını bilmir. Düşünürəm ki, proses davam edir və yəqin ki, bu təbiidir. Çünki gözləmək olmaz ki, hər şey artıq əvvəlcədən təşkil olunub və siz də bu təlimatların olduğunu gözləyə bilməzsiz. Növbədə nədir? Yaxşısı odur ki, bu sammitlərin 6 aydan bir keçirilməsi qərarlaşdırılıb. Düşünürəm ki, bu, yaxşı əlamətdir. Əgər ildə bir dəfə olsaydı, onda gəlirsən, görüşürsən, unudursan, evə qayıdırsan və hər şey dayandı. Beləliklə, hər 6 aydan bir görüşmək daha dinamik olmağa imkan verəcək. Növbəti görüş Moldovada keçiriləcək. Mən bu görüşün Avropa İttifaqının üzvü olmayan ölkədə keçirilməsini çox müdrik qərar hesab edirəm. Görək necə olur. Hər halda, biz dəvət olunduğumuza şadıq və əgər növbəti sammitə də dəvət olunsaq iştirak edəcəyik.

Avropa İttifaqına və şəxsən cənab Şarl Mişelin vasitəçiliyinə gəlinə, biz bunu əvvəldən dəstəkləmişik. Düşünürdük ki, mən deyərdim, keçmiş Minsk qrupunun dəfn mərasimindən sonra hansısa platformaya ehtiyac vardır. Çünki bizə və Ermənistana müəyyən razılıqlara gəlmək üçün hansısa təsisata ehtiyacımız vardır. Odur ki, Prezident Mişelin təşəbbüsü vaxtında oldu. Bilirsiniz ki, Brüsseldə bir neçə raund

görüşlərimiz keçirildi və hesab edirəm ki, onların hamısı uğurlu oldu. Görüşdən sonra bəyanat qəbul etdik və bu, faktiki olaraq, həll formatını formalaşdırmağa kömək etdi. İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra Ermənistanda müəyyən illüziya yaranıb ki, Qarabağla bağlı bizimlə danışmağa davam edəcəklər. Biz əvvəldən demişdik ki, bu, qətiyyən mümkün deyil. Heç bir ölkə ilə, heç bir beynəlxalq qurumla Qarabağdan danışmaq fikrində deyilik. Qarabağ münaqişəsi həll olunub, bu bizim ərazimizdir, hamı tərəfindən tanınır və bizim daxili işimizdir.

Beləliklə, biz bunu rəsmiləşdirməli idik və bu, baş verdi. Praqa görüşünün kommünikesinə baxsanız, görürsünüz ki, Ermənistan ilk dəfə olaraq rəsmi şəkildə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü, suverenliyini tanıdı və bu həm də Azərbaycanın Qarabağ üzərində suverenliyi deməkdir. Həmçinin Praqa Bəyanatında keçmiş sovet respublikalarının inzibati sərhədlərini faktiki formalaşdıran 1991-ci il Almatı Bəyannaməsinə istinad edilir və bu da o deməkdir ki, Qarabağ erməniləri üçün hansısa statusun olması ilə bağlı hər hansı spekulasyiyadan söhbət belə, gedə bilməz. Avropa İttifaqı formatına qayıtmaq vacib idi, çünki biz Brüsseldəki qarşılıqlı əlaqələr sayəsində iki yola ayrılmağa razılaşdıq. Biri Ermənistan–Azərbaycan sülh müqaviləsi üzrə danışıqlar, ikinci yol isə bizim Qarabağdakı erməni azlığın nümayəndələri ilə iki məsələnin həlli ilə bağlı danışıqlarımız – onların hüquqları və təhlükəsizliyi. Bu razılaşdırıldı və demək istədiyim odur ki, bu, nəticə yönümlü tədbir idi. Praqadakı görüşün formatı bir qədər fərqli idi. Çün-

ki Fransa Prezidenti Makron bizim qrupumuza qoşuldu və mən burada bu məsələni şərh etməyi dayanırdıram. Bir daha deyirəm, Praqa görüşünün nəticəsi bizim üçün uğurlu idi. Ermənistan Azərbaycanın suverenliyini və ərazi bütövlüyünü tanıdı.

Sizə hələ açıqlanmayan və yəqin ki, açıqlanacaq bir məlumat verim. Növbəti görüş dekabrın 7-də Brüsseldə keçirilməli idi. Son görüşdə noyabr ayında görüşməyə qərar verdik. Lakin sonra – oktyabrın sonunda Prezident Putin Soçidə görüş təyin etdi. Ancaq dünən Hikmət Hacıyev mənə məlumat verdi ki, Prezident Şarl Mişelin ofisindən onunla əlaqə saxlayıblar. Bildiriblər ki, Paşinyan görüşə bir şərtlə razılıq verib ki, Prezident Makron da orada iştirak etsin. Təbii, bu da o deməkdir ki, Praqadan sonra baş verənlər səbəbindən o görüş keçirilməyəcək. Praqa görüşü oktyabrın 6-da idi. Bir həftədən az müddət sonra Prezident Makron öz müsahibəsində Azərbaycana hücum edərək, etmədiyimiz işlərdə bizi günahlandırdı. Daha sonra Fransa Senatının tamamilə qəbul edilməz və təhqiredici məlum qətnaməsi qəbul olundu. Fransa Milli Assambleyasının daha bir anti-Azərbaycan qətnaməsi qəbul etməsi də gözlənilir.

Bunun ardınca Fransanın Frankofoniya Sammitində bizə qarşı hücum cəhdi oldu. Bu, qətiyyənlə qəbul edilməzdir, Frankofoniya humanitar təsisatdır və heç vaxt belə məsələlərlə məşğul olmayıb. Bizdə fransız-erməni tandeminin eyhamlarla, ittihamlarla və təhqirlərlə dolu həmin sənədin ilkin mətni vardır, ancaq bizim tək cə «Qoşulmama Hərəkəti»ndə deyil – yeri gəlmişkən, bu təşkilatın üzvlərinin bəzi-

ləri Frankofoniya Sammitinin üzvləridir – həm də Avropada dostlarımız vardır. Beləliklə, bu anti-Azərbaycan qətnaməsi faktiki olaraq, ləğv edilib. Onlar çox formal bir sənəd qəbul ediblər. Bunları nəzərə alsaq, aydın olur ki, belə bir şəraitdə Fransa Azərbaycan və Ermənistan arasındakı sülh danışıqlarında iştirak edə bilməz. Onları bu formatdan kənarlaşdıran biz yox, özləri oldu. Çünki nə Rusiya, nə də Amerika, keçmiş Minsk qrupunun hansısa həmsədrinə heç vaxt rəsmən, yəni müharibədən sonrakı dövrdə tərəf tutmayıb, yalnız Fransa tutub. Bu o deməkdir ki, dekabrın 7-də Brüssel görüşü baş tutmayacaq və baxaq görək, hansı alternativimiz olacaq, vasitəçi kim olacaq, platforma harada olacaq. Mən Ermənistanın baş nazirinin bu qərarını sülh prosesini pozmaq cəhdi hesab edirəm, onlar təsəvvür edə bilərdilər ki, biz buna qarşı olacağıq. Çünki sülh prosesi sülh sazişinin imzalanmasına gətirib çıxaracaq və onlar etiraf etməli olacaqlar ki, Qarabağla bağlı heç nə yoxdur və istər Moskvada, istər Soçidə və ya Brüsseldə qəbul edilən bütün sənədlərdə Qarabağa istinad edilmir. Ona görə də ola bilsin ki, Ermənistan tərəfi heç bir nəticə yönümlü ssenari olmadan prosesi sonsuz etmək üçün işğal zamanındakı kimi, köhnə taktikadan istifadə etmək qərarına gəlib. Əgər bu onların seçimidirsə, nə edə bilərik?! Biz onları imzalamağa məcbur edə bilmərik. Bu o deməkdir ki, sülh müqaviləsi olmayacaq, bu o deməkdir ki, sülh olmayacaq və sülh yoxdursa, onda nə olacaq?! Beləliklə, düşünürəm ki, bütün suallarınızı əhatə etdim.

M a y k l D o r a n (*ABŞ-ın Hadson İnstitutunun Yaxın Şərqdə Sülh və Təhlükəsizlik Mərkəzinin direktoru*): Çox sağ olun, cənab Prezident, burada olmaqdan böyük məmnunluq və şərəf hissi duyuram. Sizdən dünya azərbaycanlıları və İranla münasibətlər haqqında soruşmaq istərdim. Siz bu yaxınlarda həm ölkə daxilində, həm də hüduqlarınızdan kənarə azərbaycanlılarla bağı narəhatlığınız barədə çox maraqlı açıqlamalar vermişiniz. Türkiyə–Azərbaycan münasibətlərinin gücü ilə bağı açıqlamalar da vermişiniz. Mən Türkiyə ilə Azərbaycan arasında müttəfiqliyin necə inkişaf etdiyini görürəm. Bu, sərhədlərinizin hüduqlunda azərbaycanlılara böyük fayda gətirə bilər, mənim ölkəmə də çox faydalı ola bilər. Ölkəni idarə edənlərin bunu anladığına əmin deyiləm. Bu maraqlıdır, Siz ölkənin hüduqlarından kənarə azərbaycanlılarla münasibətlərin inkişafını necə görürsünüz? İkincisi, sülh prosesinin dayandırılması ilə bağı indiki şərhləriniz məni təəccübləndirdi. Amma Zəngəzur dəhlizi ilə bağı Rusiya ilə danışıqlar apardığımızı da dediniz. Siz Zəngəzur dəhlizinin Ermənistanla sülh müqaviləsi olmadan davam etməsini təsəvvür edirsinizmi və Rusiya bunun müqabilində nə istəyir?

İ l h a m Ə l i y e v: Sualınıza hərtərəfli cavab vermək üçün İkinci Qarabağ müharibəsindən dərhal sonrakı müddətə nəzər salmaq lazımdır. Azərbaycan və Türkiyə nəqliyyat layihələri də daxil olmaqla, geniş regional əməkdaşlığın tərəfdarı idilər. Ona görə də Azərbaycan, Ermənistan, Gürcüstan, yəni Cənubi Qafqaz və Türkiyə, İran, Rusiyanı nəzərdə tutan bu 3+3 formatı təqdim olundu. Müharibədən

sonrakı vəziyyət Ağdamda Türkiyə və Rusiya Birgə Monitoring Mərkəzinin yaradılmasına gətirib çıxarsa da, bu, regionun iki dövlətinin gələcək regional konfigurasiyada rol oynayacağı anlamına gəlirdi. İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı və bu müharibədən sonra biz İran təmsilçilərinin heç bir fəaliyyətini görmədik. Sadəcə olaraq, inklüziv ssenarinin lazım olduğunu bildirdik, ona görə də İran və Gürcüstan da dəvət olundu. Gürcüstanın tərəddüdləri var, çünki onlar Rusiyanın iştirak etdiyi platformada Gürcüstanın separatçı əyalətlərindəki vəziyyətə görə iştirak edə bilməyəcəklərini dedilər. İran bunu dəstəklədiyini bildirdi və biz bunu yaxşı əlamət hesab edərək düşünürdük ki, nəhayət, bir araya gələrək dəhlizlər də daxil olmaqla, mühüm məsələləri həll edəcəyik. Çünki bu dəhlizlər hamımızın marağındadır. Xəritəyə baxsanız görürsünüz – xüsusən də əvvəllər əlavə yüklərə ehtiyac olduğu barədə dediklərimizi nəzərə alsaq – bizə əlavə marşrutlar lazımdır. Biz Zəngəzur dəhlizini təşviq etməyə başlayanda Rusiya–Ukrayna müharibəsi hələ başlamamışdı və Çindən Avropaya ənənəvi marşrutlar vasitəsilə tranzit yolları bağlanmamışdı. İndi isə vəziyyət başqadır və Xəzərdən, eləcə də Zəngəzurdan keçən marşrutlar xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Beləliklə, bu vəziyyətdən hər bir ölkə qazana bilər. Bu dəmir yolunun bir qolu Azərbaycanın Naxçıvan Muxtar Respublikasının Culfa şəhəri vasitəsilə İrana daxil olacaq. Ermənistan da buraya daxil olacaq. Ermənistan İranla onun arasında olmayan və heç vaxt da olmayacaq dəmir yolu əlaqəsinə malik olacaq. Çünki Ermənistan–İran sər-

hədinin coğrafiyası və tunellərin tikilməsi zərurəti bu dəmir yolunun dəyərini bəlkə də minimum 3–5 milyard dollar edəcək. Bu layihəyə kim sərmayə qoyacaq? Heç kim. Ermənistanın İranla dəmir yolu əlaqəsi qurmağının yeganə yolu bizdən keçir. Ermənistanın Rusiya ilə dəmir yolu əlaqəsi qurmağının yeganə yolu bizdən keçir. Çünki separatçı Abxaziyadan keçən ənənəvi marşrut bağlanıb, Gürcüstan hökuməti onu açmaq istəmir və bu təbiidir. Biz bunu başa düşürük. Deməli, bu dəhlizin olması bizim maraqlarımızdan daha çox Ermənistanın marağındadır. Türkiyə ilə əlaqələrimizdə biz Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yolundan, Gürcüstanın dəniz limanlarından, Naxçıvanla əlaqədə isə İran ərazisindən istifadə edirik. Naxçıvanın Türkiyə ilə sərhədi var. Bizim Gürcüstan, Türkiyə, Naxçıvan vasitəsilə əlaqəmiz ola bilərlər. Ona görə də bütün üstünlükləri nəzərə alaraq, 3+3 formatını təklif etdik. Bizim Naxçıvana dəmir yolu və avtomobil yolu ilə əlaqəmiz olacaq. Amma təəssüf ki, bu dayanıb, çünki bəzi İran rəsmiləri tərəfindən atılan son addımlar və hərəkətlər tamamilə qeyri-məhsuldardır. Biz isə bu narazılığın mənşəyini anlama bilmirik.

Bir tərəfdən, hamı məmnun olmalıdır ki, Azərbaycanla Ermənistan arasında uzun müddətdir davam edən qarşıdurma sona çatıb. Bu o deməkdir ki, regional sabitlik və potensial əməkdaşlıq təmin olunaçaq. Buna sevinməməyi və bunun geosiyasi səbəblərini başa düşmürük. İşğal dövründə İran hərbi qüvvələri Azərbaycanın işğal olunmuş ərazisi ilə sərhəddə heç vaxt hərbi təlim keçirməyib. Onlar bunu edə

bilərdilər. Azərbaycan sərhədinin 132 kilometri işğal altında idi və bu, Azərbaycanla İranın sərhədidir. Bəs onlar niyə o sərhəddə hərbi təlim keçirməyiblər? İran rəsmiləri, o cümlədən çox yüksəkvəzifəli şəxslər Ermənistanın ərazi bütövlüyünün İran üçün qırmızı xətt olduğunu bildirirlər. Niyə onların heç biri bizim haqqımızda eyni şeyi demədi? Bizim ərazilərimiz 30 il işğal altında olub. İran rəsmilərindən Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün qırmızı xətt olduğunu eşidən oldumu? Xeyr. Bunlar Azərbaycan xalqının verdiyi suallardır. Bu sualı tək-cə mən vermərəm, hər bir azərbaycanlı öz ölkəsi barədə düşünür, bu sualı verir və cavab tapa bilmir. Ona görə də indi İranla Azərbaycan arasında baş verənlər bizim tərəfimizdən yaranmayıb. Biz yalnız cavab veririk və istər sözlə olsun, istərsə də əməllə hər cür anti-Azərbaycan addımına cavab verəcəyik.

Biz də onlardan qorxmadığımızı nümayiş etdirmək üçün İran sərhədində hərbi təlimlər təşkil etməli olduq. Biz onlara deyirik ki, qorxmuruq. Biz öz həyat tərzimizi, Azərbaycanın və azərbaycanlıların, o cümlədən İrandakı azərbaycanlıların dünyəvi inkişafını təmin etmək üçün hər şeyi edəcəyik. Onlar bizim millətin bir parçasıdır.

Mən başqa bir misal da gətirə bilərəm. Azərbaycanda 340 məktəbdə tədris rus dilində aparılır. Azərbaycanda 10 gürcü məktəbi var. Gürcüstanda 200–300 minə yaxın azərbaycanlı yaşasa da, burada 116 Azərbaycan məktəbi var. İranda erməni məktəbləri var, ancaq Azərbaycan məktəbləri yoxdur. Bu necə ola bilər? Kim desə ki, bu, başqasının işlərinə

qarışmaqdır, biz bunu qəti şəkildə rədd edirik. Bu, başqasının işlərinə qarışmaq deyil. Azərbaycanın xarici siyasəti çox aydındır. Biz heç vaxt heç bir ölkənin daxili işlərinə qarışmırıq. Amma bu bizimlə eyni etnik mənşəyə, eyni dilə və eyni dəyərlərə sahib olan cəmiyyətin bir hissəsidir. Biz buna axı necə biganə qala bilərik? Niyə məktəblərdə öz dillərini öyrənə bilmirlər? Bilirsiniz, onlar dili itirirlər. Problem ondadır, biz bu məsələni ona görə qaldırırıq ki, İranda azərbaycanlıların danışdığı Azərbaycan dili ədəbi komponentini itirir, məişət dilinə çevrilir. Bu məsələlərə baxılmalı və bu məsələ qaldırılmalıdır, həm də ona görə ki, bu bizi narahat edir. Ümid edirəm ki, İran hökumətinin ermənipərəst hərəkətləri çox kövrək sülhə xələl gətirməyəcək. Hesab edirəm ki, azərbaycanlıların hisslərini və bizim maraqlarımızı nəzərə almağın zəruriliyi barədə daha çox anlayış nümayiş olunacaq. Bu vəziyyəti bizim yaratmadığımızı bildirmək üçün son bir məsələni də qeyd etmək istərdim. Mən İranın əvvəlki üç prezidenti ilə – Prezident Hatəmi, Prezident Əhmədinecad və Prezident Ruhani ilə işləmişəm. Bu illər ərzində heç vaxt indiki vəziyyətimizə oxşar bir şey olmayıb. Heç vaxt Azərbaycana qarşı nifrət və təhdid dolu sözlər işlədilməyib, sərhədimizdə heç bir hərbi təlim keçirilməyib, ancaq son vaxtlar bir neçə ay ərzində iki hərbi təlim keçirilib. Bu o deməkdir ki, belə vəziyyəti yaradan biz deyilik. Biz bu vəziyyətin daha tez bitməsini istəyirik. Biz bütün qonşularımızla sülh və dostluq münasibətləri istəyirik. Biz həmişə öz ləyaqətimizi, müstəqilliyimizi, həyat tərzimizi müdafiə

edəcəyik və heç bir xarici aktora öz standartlarını və iradəsini hökumətimizə və xalqımıza tətbiq etməyə imkan verməyəcəyik.

H a k a n Y a v u z (*ABŞ-ın Yuta Universitetinin professoru, doktor*): Təşəkkür edirəm, cənab Prezident. Sizi işğal olunmuş ərazilərin azad edilməsi münasibətilə və 30 ildə baş verənlərlə əlaqədar olaraq, Azərbaycan xalqının üzərindən bu utanc hissini götürdüyünüzə görə təbrik etmək istəyirəm. Mən Şuşada oldum, əsas mədəniyyət mərkəzinin dağıdılmasını gördüm. Heç nə tikilməmişdir. Maraqlıdır, ötən 30 il ərzində onlar bu ərazilərdə nə edirdilər? Cənab Prezident, Siz bir alim olaraq, 1985-ci ildə dissertasiya işinizi Böyük Britaniya Sülh Hərəkatı mövzusunda yazmışınız. Dissertasiya işinizdə Böyük Britaniyada antimüharibə hərəkatının sosial əsası haqqında danışsınız. İndi bir Prezident kimi yox, sülh hərəkatının alimi olaraq Sizdən soruşmaq istəyirəm ki, bu regionda sülh təfəkkürünün yaradılması üçün cəmiyyət səviyyəsində olan əsas problemi nədə görürsünüz? Çünki Siz tamamilə doğru olaraq iddia edirsiniz ki, sülh müəyyən səviyyədə düşüncə tərzi və öz mövqeyinin bildirilməsini tələb edir. Bilmək istəyirəm ki, regional sülhün yaradılmasına mane olan cəmiyyət səviyyəsində problemin nədə olduğunu görürsünüz? Bir alim olaraq hesab edirəm ki, Azərbaycan region haqqında dərslərin hazırlanması üzrə İşçi qrupuna rəhbərlik etməlidir. Mən Ermənistanda bəzi dərslərləri oxudum. Onlar çox mənfidir. Hesab edirəm ki, yollar vacibdir – nəqliyyat, dəmir yolları. Sizinlə razıyam, Lakin biz həm də Sizin dis-

sertasiya işinizdə ünvanladığınız təfəkkürü yaratmalıyıq. Düşünürəm ki, Azərbaycan bütün region hökumətlərinə müraciət edərək, onları orta və ibtidai məktəblərin dərsləklərini nəzərdən keçirməyə dəvət etməlidir ki, görsün, onlar necə dəyişə bilər və bu sülh təfəkkürünün yaradılmasına necə kömək edə bilərlər. İkinci sualım ondan ibarətdir ki, mən erməni millətçiliyini anlamağa çalışıram. Bəzi işlərimdə, xüsusilə Osmanlı İmperiyası ilə bağlı erməni millətçiliyinin mənşəyinə toxunuram. Erməni siyasi düşüncəsini təqib edirəm. Düşünürəm ki, İkinci Qarabağ müharibəsi təkcə işğal olunmuş ərazilərin azad edilməsi ilə nəticələnməmişdir. Həmçinin bu müharibə ölkə daxilində erməni siyasi təfəkküründə yeni bir yer tutubdur. Mən alimləri, Riçard Liberdiyan və başqalarını nəzərdə tuturam, onlar özlərinə hansı dövlətin lazım olduğu sualını ünvanlayırlar. Bizə keçmiş «ədalətsizliklər» fonunda yaranmış dövlət lazımdır, yoxsa öz milli maraqları haqqında düşünən dövlət lazımdır? Mən Paşinyanın bəzi mövqelərini təhlil etməyə çalışıram. Erməni millətçiliyi üzrə ixtisaslaşmış bir alim olaraq deyə bilərəm ki, mənim nəzərimdə Paşinyanı anlamaq çox çətindir. Onunla dəfələrlə görüşdüyünüzə görə bilmək istərdim ki, Paşinyan nə istəyir? Nəyə görə o, gündə yeddi dona girir? Bunu Rusiya, Fransa və ya İrana görə edir? Yoxsa Paşinyan bu qüvvələri manipulyasiya edir? Yəni regional qüvvələr onu manipulyasiya etmir, o özü onları manipulyasiya edir. Bu məsələ ilə bağlı fikriniz nədir? Təşəkkür edirəm.

İ l h a m Ə l i y e v: Çalışacağam bütün suallarınıza cavab verim. Əvvəla, Şuşanı və azad olunmuş

əraziləri ziyarət etdiyiniz üçün sizə təşəkkür edirəm. Hər şeyi öz gözlərinizlə gördünüz. Şuşanı ziyarət edən hər kəs – xüsusilə müharibədən dərhal sonrakı vaxtı nəzərdə tuturam – bunu görüb. İndi Şuşa dəyişir, biz onu yenidən qururuq və bərpa edirik. Böyük bərpa işləri aparılır. Mən müharibədən dərhal sonra Şuşanı ziyarət edəndə, Şuşaya çatanda hər birimizin hiss etdiyi bütün digər hisslərdən əlavə, qürur, ləyaqət hissi və uzun illərdir orada ola bilmədiyimizlə bağlı təəssüf hissi keçirdim. Məni şok vəziyyətinə salan bir hiss də o idi ki, əgər Şuşanın onların şəhəri olduğunu düşünürdülərsə, nəyə görə belə pis vəziyyətdədir? Çünki öz şəhərinə belə münasibət bəsləyə bilməzsən. Bir tikili belə, bərpa edilməmişdi və ya bir bina belə, tikilməmişdi. Laçın yolu üzərində – o yola baxan yerdə yalnız iki villa var idi. «De-fakto» Qarabağ rəhbərlərinin iki villası idi. Bu villalarda hovuz, manqal var idi, oranı ziyarət edən hər kəs «Qarabağ rəsmilərinin» riyakarlıq və kleptokratiya səviyyəsini görür. Söhbət təkcə Şuşadan getmir. Mən işğal zamanı ermənilərin qanunsuz məskunlaşdıqları kəndləri dəfələrlə ziyarət etmişəm və gördüklərimdən şok keçirmişəm. Azərbaycanın heç bir yerində belə xarabalıq tapmazsınız. Mütləq yoxsulluq idi. Sanki ötən əsrin 60–70-ci illərinə geri qayıdırsan. Mənim sualım ondan ibarətdir ki, ermənilərin hər il topladığı milyonlarla, milyardlarla dollar haradadır? Hər il onlar Amerikadan, Fransadan və dünyanın digər ölkələrindən olan ermənilərdən vəsait toplamaq üçün telemarafonlar keçirirdilər. Hər marafonda 50–100 milyon ABŞ dolları toplayırdılar. Bu pullar haradadır? Özlərini do-

nor kimi qələmə verən «erməni xeyriyyəçilərinin» pulları haradadır? Şuşanı ziyarət edən hər kəs onun qədim Azərbaycan şəhəri olduğunu bilir və indi şəhər kimə məxsus olmalıdırsa, ona – bizim xalqımıza məxsusdur.

Dissertasiya işimlə bağlı məsələyə diqqət yetirdiyiniz üçün təşəkkür edirəm. Tamamilə haqlısınız. Mövzu Böyük Britaniyada müharibə əleyhinə hərəkət və siyasi partiyaların mövqeyi ilə bağlı idi. Lakin bu, başqa bir ölkədə yazılmış dissertasiya işi idi. O ölkə Sovetlər İttifaqı idi, 1985-ci il idi və orada Kommunist Partiyasının, Sovetlər İttifaqının dieoloji stereotipləri çox idi. Sizə başqa bir məsələni deyə bilərəm. Moskva Dövlət Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutunun tələbəsi olaraq, mən diplomatik təcrübə toplamaq üçün Londondakı sovet səfirliyinə göndərilmişdim. Bu, 1981-ci ilə təsadüf edirdi və o zaman antimüharibə hərəkətləri güclənirdi. Böyük etiraz aksiyaları keçirilirdi, məşhur şəxsiyyətlər, o cümlədən keşişlər var idi. Onlardan biri Nüvə Silahından İmtina Kampaniyası adlanan QHT-nin rəhbəri idi. Onlar ciddi siyasi qüvvə idi. Onlara Leyborist Partiyası və Londondakı sovet səfirliyini müntəzəm ziyarət edən partiyanın məşhur rəhbəri Maykl Fut dəstək göstərirdi. Mən bunun şahidi olaraq ifadə verə bilərəm. O zaman müharibə əleyhinə hərəkətin gündəminin yaxşı olmasına baxmayaraq, nüvə silahı olmayan dünya müəyyən dərəcədə sovet əlaqələri və sovet təbliğatı ilə əlaqəli idi. Yazdığımdan təəssüflənmirəm. O zaman mən də Kommunist Partiyasının üzvü idim. Çalışırdım mak-

simum dərəcədə obyektiv olum, bilmirəm, buna nə dərəcədə nail ola bilmişəm.

Bağışlayın, sizi bu təfərrüatlarla yoruram. Siz çox vacib suallar verdiniz. Bu suallar ola bilsin, elə suallardır ki, onlara cavab yoxdur. Əvvəla, regionda sülh mentaliteti. Erməni cəmiyyəti on illər ərzində zəhərlənmişdir. Cəmiyyəti diaspor və erməni millətçilərinin təbliğatı zəhərlənmişdir. Onların azərbaycanlılara qarşı törətdikləri dəhşətli hərəkətlərin, bizim şəhərlərimizi nəyə görə məhv etdiklərinin səbəblərindən biri də bu idi. Məsələn, Ağdam, Şuşa, Füzuli və başqa şəhərləri nəzərdə tuturam. Onların beyni diaspor tərəfindən yuyulmuşdur. Biz onlara heç bir ziyan vurmamışdıq. Etmək istəsəydik də, vaxtımız yox idi. Ağdam 1993-cü ildə işğal olunmuşdu. Nəyə görə bu qədər nifrət var? Nəyə görə məzarları eşirlər? Nəyə görə məscidləri dağıdırlar? Cavab onların təhsil sisteminin zəhərli olmasındadır. Onlar uşaqlarını Türkiyəyə və Azərbaycana nifrət aşılamaqla böyüdürlər. Türkofobiya və azərbaycanofobiya onların ideologiyasıdır. Öz tarixləri, öz tarixi şəxsiyyətləri haqqında o qədər əfsanələr uydurublar ki, özləri bu nağıllara inanmağa başlayıblar. Onların bütün tarixi, əsas tarixi məhsulları saxtadır. Çünki digər xalqların tarixini mənimsəyib öz tarixləri kimi qələmə verirlər. Düşünürəm ki, bu ideologiya onları fəlakətə apardı. Bir vaxtlar özlərinin həqiqətən də cəsur əsgər olduqlarını, ən böyük millət olduqlarını, sivilizasiyanın beşiyi olduqlarını və dünyanın mərkəzi olduqlarını düşünürdülər. Bu uydurma realıq onlara baha başa gəldi. Müharibənin nəticəsi onlar üçün

soyuq duş idi. Onlar bunun baş verməsini, bu məğlubiyətlə bu qədər alçalacaqlarını gözləmişdilər. Özləri etiraf edirdilər ki, müharibə vaxtı hərbi xidmətdən yayınmış 10 mindən çox fərari var idi. İndi baş verənlər isə ümid edirəm, onlar üçün məlhəm ola bilər. Çünki onlara müalicə lazımdır. Onların cəmiyyətinə psixoloji yardım lazımdır.

Mən onları təhqir etməyə çalışmıram. Postmüharibə dövründə hiss etdiklərimi və gördüklərimi deməyə çalışıram. İndi sülh haqqında, Azərbaycanla münasibətlərin normallaşması haqqında eşitdiyimiz səsləri işğal vaxtında eşitmirdik. İşğal zamanı Ermənistanın əvvəlki prezidenti, müharibə canisi Serj Sarkisyanla gənc qruplarla görüşlərinin birində Ermənistanın «tarixi əraziləri» ilə bağlı sual verilmişdi. O demişdi ki, biz Qarabağı azad etdik, siz də Türkiyənin o hissəsini azad edəcəksiniz. Görün nə dərəcədə qeyri-adekvat olmalısın ki, NATO-nun ikinci ordusuna malik, müstəqil xarici siyasət yürüdən və dünyada hər kəsin onun mövqeyi ilə hesablaşmalı olan ölkəyə qarşı ərazi iddiaları irəli sürəsən. Hətta Finlandiya və İsveç terrorçulara sığınacaq verilməsi ilə bağlı Türkiyənin legitim tələbləri ilə hesablaşmalıdır. Bu kiçik, yoxsul, Rusiyadan asılı olan və ya hətta Rusiyanın qulu olan bir ölkə deyir ki, bir gün gələcək, onlar Türkiyənin ərazisini işğal edəcəklər. Bu, zəhərli şüurdur. Müharibə onlar üçün bir şansdır. Bundan qurtulmaq şansıdır. Beynəlxalq ictimai rəyi manipulyasiya etməkdən qurtulmaq şansıdır, «böyük tarixi» və «böyük xalqı» haqqında uydurduqları hekayələrdən qurtulmaq şansıdır. Paşinyana gəldikdə,

ola bilsin, mənim fikirlərim uyğunsuz olacaq. Sadəcə, sizə məlumat vermək istəyirəm, çox obyektiv və bəzilərinin dediyi kimi, «no comment» şəklində. İşğal zamanı mənim cənab Paşinyanla bir neçə görüşüm olub. 2018-ci ilin sentyabr ayında Düşənbədə BMT ölkələrinin sammitində birinci görüşümüz haqqında bir dəfə danışmışam. Həmin gün sentyabrın 27-si idi. Düz 2 il sonra həmin gün İkinci Qarabağ müharibəsi başlandı. Bu görüşdən sonra – mən təfərrüatlara varmaq istəmirəm – biz razılaşdıq ki, sərhəddə atəşkəs rejimini gücləndirəcəyik, atışmaları dayandıracağıq və bu da baş verdi. Bir il bu, baş verdi. Həmin il ən sakit il idi və o ildə, demək olar ki, heç bir itkimiz olmadı. Bəs sonra nə baş verdi? O yəqin bunun zəiflik əlaməti olduğunu düşündü və sonra bu məşhur bəyanatlar səsləndi ki, «Qarabağ Ermənistandır», «yeni ərazilər uğrunda yeni müharibə aparılacaq». Sonra təxribatlar oldu, iyul ayında, avqust ayında və sairə. Onun indi dedikləri o vaxt dediklərindən fərqlidir.

Mən həmişə sual edirəm ki, kimin kim olduğunu başa düşmək üçün onlara həqiqətən də bu müharibə lazım idi? Mən çalışırdım başa salım, çalışırdım deyəm ki, biz heç vaxt bu vəziyyətlə barışmayacağıq, bizim səbrimiz tükənir, sizi məhv edəcəyik. Bu mənim sitatımdır: «Müharibə başlasa, biz sizi məhv edəcəyik». Bu, cəsurluq və ya təbliğat əlaməti deyildi, bu, reallıq idi. Biz nəyə qadir olduğumuzu bildik. Biz onların nəyə qadir olduğunu da bildik. Hətta onlara başqa ölkələr tərəfindən hərbi dəstək göstərilseydi belə – mən fiziki hərbi dəstəyi nəzərdə tuturam – bu bizi dayandırmayacaqdı. Bizim moti-

vasiyamız var idi, biz belə davam etməkdənsə ölməyə hazır idik.

İndi biz ritorika dəyişikliyinə görə. İndi onlar Türkiyə ilə münasibətləri normallaşdırmaq istəyirlər. Biz bunu dəstəklədiyimizi deyirik. Biz buna etiraz etmirik, əksinə, biz istəyirik ki, bu iki məsələ paralel getsin – Türkiyə–Ermənistan münasibətlərinin normallaşdırılması, Azərbaycan–Ermənistan münasibətlərinin normallaşdırılması. İndi onlar sülh və sair haqqında danışırlar. Mən bunun nə dərəcədə səmimi olduğunu, onların tam sağlması üçün, bu zəhərli beyin yuyulmasından qurtulmaq üçün onlara daha bir soyuq düşün lazım olub-olmadığını bilmirəm. Lakin onlar öz təhsil paradigmasını tamamilə dəyişməlidirlər. Onlar öz ideoloji əsaslarını dəyişməlidirlər. Bu, ağırlı bir prosesdir, lakin onlar bunu etməlidirlər. Əks təqdirdə onlar tamamilə çaşbaş qalacaqlar. Onlar başa düşdülər, xüsusilə dünən cənab Paşinyanın öz həmkarlarına qarşı çox qeyri-diplomatik və deyərdim ki, özünə qarşı zərərli olan demarş etdiyi Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatının Sammitindən sonra. O, başa düşür ki, biz istəsək çox şeylər edə bilərik və heç kəs bunun qarşısını ala bilməz. Məsələ burasındadır ki, biz bunu istəmirik. Biz sülh istəyirik. Biz istəyirik onlar başa düşsünlər ki, Qarabağ erməniləri ilə bağlı heç nə deyə bilməzlər və onların Qarabağ erməniləri ilə heç bir əlaqəsi yoxdur. Biz Zəngəzur dəhlizini istəyirik və biz tarixi xəritələr əsasında sərhədlərin delimitasiya olunmasını istəyirik. Onların istifadə etmək istədiyi xəritələri yox, tarixi xəritələri nəzərdə tuturam. Bu

çox bir şey deyil. Biz onların ərazisini istəmirik. Biz müharibə istəmirik. Müharibəni istəsəydik, aparardıq və heç kim bizi durdura bilməz – nə onun Qərbi Avropadakı sponsorları, nə sərhədlərinin cənubunda yerləşən qonşusu, nə də sərhədlərinin şərqində yerləşən qonşusu.

Koert Debeuf (*Brüssel Universitetinin Avropa Araşdırmaları İnstitutunun baş elmi işçisi*): **Cənab Prezident, vaxt ayırdığınıza və səmimiyyətinizə görə çox sağ olun. Biz ilk dəfə 16 il bundan əvvəl Belçika Parlamentində lanç vaxtı Sizin Belçikanın Baş Naziri ilə görüşünüzdən sonra görüşmüşdük. O vaxt Sizin Kremlin psixologiyasını necə izah etməyinizə heyran olmuşduq. Sizin illər sonra baş verəcəyini proqnozlaşdırdığımız hər şey faktiki olaraq, baş verdi. İndi yenə də Sizdən soruşmaq istərdim, bilirəm ki, bu, böyük sualdır. Sizin nöqtəyi-nəzərinizdən bu münaqişədə Ukraynaya nə olacaq? Qarşıdakı aylarda, bəlkə də illərdə Kremlin psixologiyasının necə olacağını nəzərdə tuturam. Təşəkkür edirəm.**

İlham Əliyev: Düşünürəm ki, heç kim nə baş verəcəyini bilmir. Biz birbaşa bu prosesdə iştirak etmirik. Məlumatı əsasən açıq mənbələrdən alırıq. Lakin başa düşdüyümüzə görə, bu müharibə ilə bağlı beynəlxalq prosesləri qətiyyən proqnozlaşdırmaq mümkün deyil. Düşünürəm ki, ən mühüm sual odur ki, bu nə vaxt bitəcək və necə bitəcək? Dünyada çox şey bundan asılı olacaq. Ona görə də bunun necə davam edəcəyini şərh etmək mənim tərəfimdən bir növ, məsuliyyətsizlik olar. Bu, bir sıra amillərdən – Rusiya hökumətinin siyasətindən, Ukray-

na hökumətinin siyasətindən və Ukrayna ordusunu dəstəkləyən Qərb alyansından asılıdır. Başa düşmək lazımdır ki, müharibəyə son qoyulmalıdır. Düşünürəm ki, bu, bir nömrəli məsələdir və sözsüz ki, Azərbaycan hər zaman bütün beynəlxalq forumlarda bütün ölkələrin ərazi bütövlüyünün tərəfdarı kimi çıxış edib və bu mövqedə də qalır. Biz özümüz ərazi bütövlüyümüzün pozulmasından əziyyət çəkmişik. Ona görə də ərazi bütövlüyü beynəlxalq hüququn başlıca prinsipidir. Başqa bir məsələ ondan ibarətdir ki, müxtəlif ölkələrin ərazi bütövlüyünə selektiv yanaşma vardır. Sizə deyə bilərəm ki, işğal dövründə biz hər zaman yumşaq desək, məyus olurduq ki, postsovet məkanında münaqişələrə fərqli münasibət vardır. Gürcüstan və Moldovada münaqişə ilə bağlı, hətta Ukraynadan əvvəl, bu ölkələrin ərazi bütövlüyünə dəstək tamamilə açıq şəkildə ifadə olunurdu. Azərbaycana gəlincə, biz heç vaxt vasitəçilərdən belə açıq yanaşma və ya bəyanat eşitməmişik. Onların yanaşması belə idi ki, siz razılaşmalısınız. İctimaiyyət qarşısında yanaşma bu idi. Bəzən qapalı danışıqlar zamanı aldığımız mesajlar ondan ibarət idi ki, bu reallıqdır və hər bir ölkə öz reallığını nəzərə almalıdır. BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələri barədə soruşanda isə heç bir cavab yox idi, ərazi bütövlüyü barədə heç bir cavab yox idi, Helsinki Yekun Aktı barədə heç bir cavab yox idi. Biz dedik ki, bu reallıqdırsa, onda biz bu reallığı dəyişəcəyik və reallığı dəyişdirmək üçün özümüzü hazırlamağa başladıq. Bu belə baş verdi.

Vəziyyəti dəyişən beynəlxalq hüquq, BMT, Ermənistanın konstruktiv yanaşması deyil, bizim ordumuz, xalqımız və siyasi iradəmiz oldu. Beləliklə, reallıqlar dəyişməlidir. Sizin bunu etmək üçün gücünüz varmı? Varsa, bunu edirsiniz, yoxdursa, güc toplayırsınız. Əgər sakit həyat istəyirsinizsə, bu reallıqla razılaşırsınız. Bizim seçimimiz fərqli idi. Mənə yuxusuz gecələrlə bağlı sual verildi. Bəli, işğal dövründə çox olub, qəzəb hissənə görə, nə isə baş verəcəyi hissə görə deyil, qəzəb hissənə görə və bəzən dünyanın bu ədalətsizliklə necə nizamlandığını anlamağa görə. Mənim ədalətə inamım yalnız biz müharibədə qalib gələndən sonra yarandı. Mən yenidən ədalətə inanmağa başladım. İndi yenə də bunun sonunun necə olacağını bilmirəm. Bizim etdiklərimiz açıq-aşkardır, ərazi bütövlüyünün bərpası ilə bağlı vəziyyətə necə yanaşdığımız da məlumdur. Ona görə də siz güclü olmalısınız. Əfsuslar olsun ki, bu, XXI əsr beynəlxalq münasibətlərin nəticəsidir. Qətnamələri, bəyannatları, xoş sözləri unudun, onların heç bir dəyəri yoxdur. Siz, xalqınız, ordunuz və ədalət hissiniz.

Brenda Şafer (*ABŞ-ın Hərbi Dəniz Donanması Məktəbinin professoru*): **Bizi qəbul etdiyinizə görə çox sağ olun. Burada olmaq gözəldir, bizə vaxt ayırdığınıza görə təşəkkür edirəm. Mümkünsə, mənim 2 sualım var. Azərbaycan özünün 30 illik strateji layihələrində tələblərin, ehtiyacların artacağını strateji olaraq beynəlxalq neft şirkətlərindən, xarici hökumətlərdən daha qabaq görür. Buna «Cənub Qaz Dəhlizi» layihəsini misal göstərə bilərik. Hətta Avropa institutları təbii qaza ehtiyacın az olacağını he-**

sab edərkən, şirkətlər Yekun İnvestisiya Qərarında hər şey – maye qaz və bərpa olunan enerji tətbiq olunacaq deyə bu layihəni son meqaqaz layihəsi kimi qələmə verərkən belə, Azərbaycan gələcəyi gördü, tutumu artırıla bilən, ikiqat tutumlu kəmərlər inşa etdi və artıq 2 ildir ki, Avropa sifariş edir. Bu həftə baş çəkmək şərəfinə nail olduğum daha bir infrastruktur layihəsi də Zəngilanda idi. Kiminsə «burada hava limanına nə ehtiyac var? Niyə burada, bu məkanda gözəl evlər və müasir şəhər inşa edilir?» – dediyini gördükdə, cavabı Sizin də qeyd etdiyiniz kimi, haqq-ədalət üçün. Keçmiş köçkünlər öz evlərinə qayıdılar. Biz hər zaman münəqişələr haqqında, qaçqınların üzləşdikləri çətinliklər, ədalətsizliklər haqqında eşidirik. Ancaq qaçqınların öz yurdlarına qayıdarkən belə həyəcanlı olduqlarını xatırlamıram. Hesab edirəm ki, «Cənub Qaz Dəhlizi», Bakı–Tbilisi–Ceyhan kimi, burada da gələcəyi görən bir baxış var. 10 il ərzində Zəngilan ətrafında daha böyük region olaraq haranı görürsünüz? Bu hava limanından kim istifadə edəcək? İranın şimalındakı şəhərlər və ya Türkiyənin şərqə olacaq? Regionun inkişafını necə görürsünüz?

İkinci sualım. Müsəlmanların çoxluq təşkil etdiyi ölkələrdə mühüm böyük proseslərin şahidi oluruq. Deyə bilərik ki, «İbrahim razılaşması»nda nəzərdə tutulan hər şey – Yaxın Şərqdə əməkdaşlıq sahələri və nəqliyyat marşrutları dəyişib. Əgər İran əvvəllər müsəlman ölkələrinə dəstək simvolunu təcəssüm etdirirdisə, aydındır ki, 30 illik işğal dövründə Sizin də dediyiniz kimi, bir dəfə də işğalla bağlı səsini çıxarmadı. Hətta «Xudafərin» və «Qız qalası» su-elektrik stansiyaları

kimi iqtisadi layihələrin icrası, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə məscidlərin bərpası və Şuşadakı məscidin qismən restavrasiyası ilə bağlı da. Açıqı, İran artıq islam həmrəyliyindən danışmır. Türkiyə bir çox müsəlman ölkələrinin ordu quruculuğunda iştirak edir. Səudiyyə Ərəbistanının digər OPEC ölkələrindən daha çox Rusiya ilə neft əməkdaşlığı var. İran özünü şiə dövləti adlandırır, ancaq əsl müsəlman ölkəsi, əsl dini hökumət qadınları necə başından vuraraq öldürə, onlarla bu cür davrana bilər? Biz yeni modelin formalaşmağa başladığını görürük. Xüsusilə şiə müsəlmanları artıq üznlərini Quma yox, Nəcəfə və ya digər şəhərlərə, bəlkə də tam fərqli bir modelə, məsələn, Azərbaycandakı modelə döndəriblər. Harada ki, dünyəvi dövlət, dünyəvi hökumət, dünyəvi təsisatlar olsa da, burada dinə inanən insanlar ənənəvi islama daha çox bağlıdır, dini liderlər isə idarəçilikdən, dövlət qurumlarından ayrılırlar. Çox sağ olun.

İ l h a m Ə l i y e v: Siz çox mühüm məsələlərə toxundunuz. Bu suallara cavab verərkən, sadəcə, demək istəyirəm ki, bizim güclü inamımız və ölkənin inkişafı ilə bağlı burada gördüyümüz işlər, eləcə də cəmiyyətə verdiyimiz mesajlar ondan ibarətdir ki, din dövlətdən ayrı olmalıdır. Azərbaycan müsəlman ölkəsidir, burada həmçinin xristianlar, yəhudilər və digər dinlərin nümayəndələri də vardır. Lakin din siyasi həyata müdaxilə etməməlidir. Kimsə siyasi islam barədə danışanda biz başa düşmürük. Bu, Azərbaycanda adi hal deyil. Düşünürəm, bizim bu coğrafiyada müstəqil ölkə kimi üstünlüklərimizdən və nailiyyətlərimizdən biri də odur ki, biz bütün və-

təndaşlarımızın dini hissələrinə tam hörmət etməklə cəmiyyətimizin dünyəvi mahiyyətini gücləndirməyə nail olmuşuq. Məsələn, indi Qarabağda gördüyümüz işlər, sizin qeyd etdiyiniz hava limanları ilə yanaşı, məscidlərin, o cümlədən İran şirkətlərindən biri tərəfindən qanunsuz şəkildə bərpa edilmiş, lakin Şuşadakı zədələnmiş məscidin bərpasından ibarətdir. Bu, böyük qalmaqal idi. Biz o zaman hətta İran səfirini Xarici İşlər Nazirliyimizə dəvət edib dedik ki, sizin bunu etməyə haqqınız yoxdur, ona toxunmağa haqqınız yoxdur. Hər şeydən əvvəl, bizim razılığımız olmadan Azərbaycanın bir hissəsi olan Şuşaya səfər etməyə haqqınız yoxdur. Bu, Qarabağ və Zəngəzurda 67 məsciddən 65-ni dağıtmış ermənilərlə həmrəyliyin nümayişi idi. Onlar Ağdamda bir məsciddən – siz onu görəcəksiniz – inək və donuzlar üçün tövlə kimi, minarədən isə Azərbaycan qoşunlarını görmək üçün müşahidə məntəqəsi kimi istifadə edirdilər. Şuşadakı məscid ermənilərin saxta tolerantlığını nümayiş etdirmək üçün guya yenidən qurulmuşdu və onlar onu fars məscidi adlandırmışdılar. Birincisi, məscidlərin milliyyəti olmur. Fars və ya başqa ad verə bilməzsiniz. Bu, tariximizin bir hissəsidir və bizim heç birimiz bunu unutmamışıq. Ona görə də din siyasi həyatdan ayrı olmalıdır, bizim modelimiz budur. Bu modelin uğurlu olduğu sübut edilib. Siz sualınızda təsvir etdiklərinizin heç biri Azərbaycanda yoxdur. Azərbaycanda müsəlmanların dinin hansı təriqətinə aid olmalarından – şiə və sünni olmalarından asılı olmayaraq, müsəlmanlar arasında tam birlik vardır. Bizdə məsciddə

vəhdət namazı qılınması ilə bağlı nadir təcrübə var ki, sünnilər və şiələr birlikdə ibadət edirlər. Əgər onların hamısı azərbaycanlıdırsa, biz onları necə ayıra bilərik?! Eyni qan, eyni etnik mənsubiyyət. Bu bəlkə də Azərbaycanda verilən ən son sualdır. Siz bizim ölkəmizi çox yaxşı tanıyırsınız. Biz hamımız müsəlmanıq və aramızda heç bir bölgü yoxdur. Müsəlman dünyasını parçalamaq istəyənlər bütün müsəlmanlara böyük ziyan vururlar. Müsəlman dünyası birləşmiş olmalıdır. Biz nə edirik? Öz söylərimiz, təşəbbüslərimiz, bəyanatlarımız və siyasətimizlə buna töhfə veririk. Bu səbəbdən düşünürəm ki, bugünkü dünyada ənənəvi müttəfiqlilər genişləndirilə bilər. Məsələn, biz artıq Türkiyə–Azərbaycan əməkdaşlıq formatını müzakirə etdik. Türkiyə–Azərbaycan əməkdaşlıq formatının üstünlüklərindən biri də odur ki, biz birgə fəaliyyət qurmuşuq. Məsələn, Azərbaycanın daha yaxşı əlaqələrinin və ya Türkiyənin daha yaxşı əlaqələrinin olduğu ölkələr də əlavə potensial yaradır. Bilirsiniz ki, Azərbaycan Türkiyə və İsrail arasında münasibətlərin normallaşdırılmasında rol oynayıb. Həmçinin Türkiyə ilə bəzi ərəb ölkələri arasında münasibətlərin normallaşdırılmasında rol oynamışıq. Biz bunu borcumuzun bir hissəsi hesab edirik. Çünki belə əlaqələrimiz varsa, dostlarımızın öz aralarında da dost olmağını istəyirik. Bu həqiqətən də təhlükəsizliyi, sabitliyi gücləndirmək və iqtisadi faydaları artırmaq üçün əlavə imkanlar yaradır. Düşünürəm ki, indi Avrasiya regionunun daha böyük hissəsində

siyasi əməkdaşlıq formatları konfiqurasiyasının müsbət məcrada getdiyini görürük.

Yenidən qurulma proseslərimizə gəlincə, sözsüz ki, ilk növbədə, gördüyümüz işləri oraya yaşamağa gələcək insanlar üçün görürük. Zəngilan Hava Limanı mühüm əhəmiyyətə malikdir, çünki yüklərin daşınması daha asan olacaq. Ola bilsin ki, bir gün Zəngilan Hava Limanının beynəlxalq uçuş əlaqələri olacaq. Niyə də olmasın? Bura Azərbaycanın ən gözəl yerlərindən biridir, çox gözəl təbiəti, təbii bulaq, çayları, ağacları vardır. Bütün lazımi infrastrukturunu yaradandan sonra bura cənnətin bir parçası olacaqdır. Bura Ermənistan sərhədindən uzaqda deyil. Ona görə də bu hava limanı, həmçinin təhlükəsizlik baxımından əhəmiyyət kəsb edəcək. Azərbaycandan keçən yüklərin həcminin artdığını və Azərbaycanın yük təyyarələri parkının genişləndiyini nəzərə alsaq düşünürəm ki, bu, yük təyyarələri parkımız üçün təyinat məntəqələrindən olmalıdır və ola bilər. Yerləşməsi baxımından o, Avropaya yaxındır, cənuba daha yaxındır və ümumiyyətlə, Zəngilan Zəngəzur nəqliyyat dəhlizi üzərində yerləşən mühüm nəqliyyat mərkəzi olacaqdır. Zəngilana dəmir yolu artıq tikilir, yəqin ki, siz onu görmüsünüz. Gələn il, demək olar ki, Ermənistan sərhədinə çatacaq. Füzulidəki hava limanından hazırda fəal şəkildə istifadə olunur. Çox sayda qonaq, o cümlədən beynəlxalq qonaqlar ondan istifadə edirlər. Sözsüz ki, Laçındakı hava limanı xüsusi əhəmiyyətə malikdir, çünki Laçına gediş asan deyil. Oraya Kəlbəcər dağları vasitəsilə – mən indini nəzərdə tuturam – çatmaq olar ki, bu, bəzən yay-

da belə, mümkün olmur, ya da Qubadlı vasitəsilə. Ona görə də bu, əsasən orada yaşayacaq insanlar üçün əhəmiyyət kəsb edir.

Bunun gələcəkdə region üçün əlavə faydalarının olub-olmayacağına gəlincə, sözsüz ki, olacaq. Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yoluna investisiya yatırmağa başlayanda da suallar var idi ki, başqa bağlantılarımız olduğu halda, niyə bu qədər vəsait – 800 milyon ABŞ dolları sərf edirik. İndi isə görürük ki, vəziyyət dəyişib. Onun 5 milyon tonadək genişləndirilməsinə ehtiyac var və biz artıq bunu edirik. Gələn ilin sonunadək o, hazır olmalıdır. Qarabağla bağlı da eyni olacaq. Çünki o, Azərbaycanın inkişafı üçün aparıcı qüvvə olacaq, orada çox sayda işçi qüvvəsi toplanacaq. Bu bizə işsizliyi aşağı səviyyədə saxlamağa imkan verəcək.

Zəngilanın Ağalı kəndi Azərbaycan xalqının iradəsinin göstəricisidir. Bir çoxları düşünürdü ki, heç kim geri qayıtmayacaq. Lakin siz məktəbdə 70 uşaq görürsünüz. Bakı və ya Sumqayıtda böyümüş gənc nəslin nümayəndələri öz torpaqlarında yaşamaq üçün paytaxt şəhərdən kəndə köçüblər. Bu onu göstərir ki, Azərbaycan xalqının iradəsini nə işgalla, nə başqa təhdidlərlə sarsıtmaq olmaz. Əminəm ki, keçmiş məcburi köçkünlərin mütləq əksəriyyəti geri qayıdacaq və proses başlanıb.

H i k m ə t H a c ı y e v (*Azərbaycan Prezidentinin köməkçisi – Prezident Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri*): Cənab Prezident, Siz artıq iki saatdır ki, bizimlə intensiv söhbət aparırsınız. Bizim hələ dörd sualımız da var.

İlham Əliyev: Oldu. Gəlin davam edək.

Ventz Sabev (*Cenevrə Geostrateji Müşahidə Təşkilatının vitse-prezidenti*): **Təşəkkür edirəm. Əslində Brendanın verdiyi sualdan sonra Azərbaycanda mədəniyyətlərarası və xalqlararası həmrəylik modelinə dair çox münasib sualdır. O hazırda azad olunmuş əraziləri də əhatə edir. İctimaiyyət tərəfindən qavranılması haqqında danışsaq, Cenevrə dünya məsələlərində bir qovşaq olaraq idarəçilik və insan hüquqları dialoqu üçün münasib məkandır. Beynəlxalq əlaqələr şəhəri Cenevrənin mərkəzində dözümlülük və mədəniyyətlərarası həmrəylik imicini yaratsaydınız, Qarabağ həmrəyliyi, yəni qonşulara və dünyaya açıq əlin uzadılmasını özündə əks etdirən bir imici, vahid obyektə və ya cəhəti təsvir etmək imkanı olsaydı, həmin obyekt, imic və ya rəmz nə ola bilərdi? Siz həmin bölgəni «cənnət guşəsi» adlandırdınız. Həmin cənnətin bir hissəsini «millətlər» meydanında təsvir etsəydiniz, əla olardı.**

İlham Əliyev: Hesab edirəm ki, Azərbaycan cəmiyyətinin üstünlüklərindən biri onun çoxmədəniyyətli və çoxmillətli olmasıdır. Bu hər zaman belə olub. Niyə? Ola bilsin, əsas cavab onunla bağlıdır ki, hər kəs dini və etnik mənşəyindən asılı olmayaraq, burada, Azərbaycanda özünü rahat hiss edir. Fikrimcə, bu bizim həqiqi mənada üstünlüklərimizdən biridir. Bu xüsusən də müstəqillik illərinə aiddir. Həmin illər asan olmamışdır. Xüsusən də müstəqilliyin ilk illərində müharibə, işğal, 1 milyondan çox qaçqın və məcburi köçkün var idi. Dövlətimiz və xalqımız həmvətənlərimiz üçün ümumi olan cəhətləri qoruyub saxladı. Lakin həmin vəziyyət bizi

daha qəzəbli və əsəbi etmədi. Bu isə çox vacibdir. Bu həmçinin cəmiyyətimizin möhkəmlənməsi üçün əhəmiyyətli idi. Azərbaycanda təşkil etdiyimiz tədbirlər, yəni humanitar forumlar, iki ildən bir keçirdiyimiz Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu kimi beynəlxalq tədbirlər həmin məqsədlərə xidmət edirdi. Yeri gəlmişkən, gələn ilin mayında biz pandemiyaadan sonra bu tədbiri bərpa edəcəyik və Beynəlxalq Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunu keçirəcəyik. Qonaqlarımızı, vaxtları olarsa, tədbirə dəvət edirəm. Çünki onlar bütün dünyaya real olaraq tolerantlıq ruhunu, mədəniyyətlərarası dialoqu və qarşılıqlı anlaşmanı nümayiş etdirirlər.

2008-ci ildə biz sonradan «Bakı prosesi» adı almış prosesin təşəbbüskarı kimi çıxış etdik. Həmin vaxt tarixdə ilk dəfə olaraq biz Avropa Şurasının və İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının üzv dövlətlərinin Mədəniyyət nazirlərini bir araya gətirdik. 100-dən çox ölkə ilk dəfə olaraq topladı. BMT «Bakı prosesi»ni qəti şəkildə dəstəkləyir. O, mədəniyyətlərarası dialoq üzrə ən mühüm platformalardan biridir. Söylədiklərimi əks etdirən bir çox tədbirləri, o cümlədən zati-müqəddəsləri Roma Papası Fransiskin Azərbaycana səfərini qeyd edə bilərəm. Biz ilk müsəlman dövlətiyik ki, Roma Papası səfər etdi. O, katolik kilsədə ibadət təşkil etdi. Sonra Azərbaycanın dini rəhbərləri ilə görüşmək məqsədilə məscidi ziyarət etdi. Bunlar, həmçinin Azərbaycanın daxilində həmrəylik ruhunu gücləndirir.

İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı təxminən 3000 şəhid verdik. Onların arasında Azərbaycanda

yaşayan bütün etnik qrupların nümayəndələri var idi. Bu, etnik mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, Vətən torpağı uğrunda şərəf mübarizəsi idi. Biz bir «dəmir yumruq» kimi birləşdik. Fikrimcə, əgər görülmüş işləri bir sözlə və ya tədbirlə ifadə etsək, mən Şuşanın azad olunmasından sonra orada artıq iki dəfə keçirilmiş «Xarıbülbül» Beynəlxalq Musiqi Festivalını deyərdim. Birincisi ötən ilin mayında baş tutdu. Söhbət bərpa etdiyimiz ənənəvi festivaldan gedir. Ötən il həmin festivalda Azərbaycanın müxtəlif etnik qruplarını təmsil edən sənətkarlar çıxış etmişdilər. Bunun rəmzi mənası vardır. Səmimi desəm, bu mənim ideyam idi. İstədim ki, Azərbaycandakı bütün etnik azlıqların qrupları və nümayəndələri orada, bütün azərbaycanlılar üçün müqəddəs məkanda, Cıdır düzündə olsunlar və Qələbənin hamımızın olduğunu nümayiş etdirləsinlər. Hər bir Azərbaycan vətəndaşı bundan fərəhlənir. Bir çox digər elementlər də ola bilər. Siz sual verdiniz, ona görə düşündüm ki, bu, ən yaxşı təqdimat ola bilərdi.

Fərhad Pirinççi (*Türkiyənin Siyasi, İqtisadi və Sosial Tədqiqatlar Fondunun baş tədqiqatçısı*): **Sağ olun, cənab Prezident. Əslində Sizə verəcəyim sual Şuşa ilə bağlıdır. Şəhəri ziyarət etdim və işğal altında olmuş ərazilərdə bütün dağıntıları gördüm. Ötən il Gəncəyə səfər etdim və raketlərin düşdüyü yerləri, dağıdılmış mülki binaları gördüm. Həm işğal, həm də müharibə zamanı insanlığa qarşı hərbi cinayətlər törədilmişdir, mədəni obyektlərə ziyan dəymişdir. Məhkəməyə müraciət etməyi və ya sülh prosesində təzminat almağı planlaşdırırsınızmi?**

İ l h a m Ə l i y e v: Bəli, biz bu prosesə başlamışıq. İkinci Qarabağ müharibəsindən əvvəl və sonra tam aydın olan hərbi cinayətlərə gəldikdə, bizə yardımçı olacaq beynəlxalq hüquq firmasını bura cəlb etmişik. O vaxt ermənilər dinc şəhərləri, o cümlədən Gəncəni atəşə tuturdular. Münaqişənin getdiyi yerdən xeyli uzaqda yerləşən 10-dan çox şəhər ballistik raketlərlə atəşə tutuldu. SKAD, «Elbrus» və hətta «İsgəndər» raketlərindən istifadə etdilər. Özü də «İsgəndər-M» raketini onlarda heç cür ola bilməzdi. Bu, yalnız Rusiyanın silahlı qüvvələri tərəfindən istifadə edilən raketdir. «İsgəndər-E» adlı raket də var. Yəni o, ixrac üçün nəzərdə tutulur. Lakin Şuşada aşkar etdiyimiz və hazırda Bakının Hərbi Qənimətlər Parkında nümayiş etdirilən raket «İsgəndər-M»dir. Bu, beynəlxalq hüququn kobud şəkildə pozulmasıdır və hərbi cinayətdir. Biz hüquqi prosedurlara başladığımız. Başqa qeyri-qanuni fəaliyyət də olmuşdur, yəni qeyri-qanuni məskunlaşma. Bu həmçinin Cenevrə konvensiyalarına uyğun olaraq, hərbi cinayət hesab edilməlidir. Çünki məkanların tarixi irsinin dəyişdirilməsi və təbii sərvətlərin qanunsuz istismarı halları vardır. Xüsusən də Zəngilanda və təkcə orada deyil, digər yerlərdə də həmin əməliyyatlara, o cümlədən qızıl hasilatına qoşulmuş bir sıra Avropa şirkətləri olmuşdur. Söhbət təkcə qızıldan getmir. Bütün bu hallar üzrə proses artıq gedir. Bilirsiniz ki, həmin proses sürətli deyil, vaxtaparan olur. Uğur qazanmaq üçün hər şeyi lazımı qaydada həyata keçiririk. Əgər beynəlxalq hüquqi təsisatların qərarları siyasiləşdirilməsə, həmin qurumlar müəy-

yən erməni və avropalı havadarların hər hansı təzyiqinə məruz qalmayıb işlərə obyektiv qaydada baxarsa, onda işi udacağımıza böyük şans vardır. Həmçinin dağıdılmış bütün şəhər və kəndlərdə rəsmilərimiz tərəfindən artıq monitoring aparılıb. Biz hər binanın pasportunu hazırlamışıq. Ermənilərin törətdikləri göz qabağındadır və sənədləşdirilib. Onlardan hüquqi prosedurlarda tərəfimizdən istifadə ediləcək. Biz prosedurun nə qədər çəkəcəyini bilirik. Onları ictimaiyyətə təqdim etmədən edirik. Söhbət hazırda aparılan təfərrüatlı işdən gedir. Əgər ədalət zəfər çalarsa, biz təcavüzkarları işğal zamanı törətdiklərinə görə cəzalandıracağıq.

Ekaterine Metreveli (*Strateji və Beynəlxalq Araşdırmalar üzrə Gürcüstan Fondunun prezidenti*): **Cənab Prezident, vaxt ayırdığınıza və bizimlə fikirlərinizi bölüşdüyünüze görə təşəkkür edirəm. Gürcü olaraq, ilk növbədə, bu yaxınlarda Gürcüstana səfər etdiyinizə görə minnətdaram. Ekspertlər Azərbaycan ilə Gürcüstan arasında əməkdaşlığı yüksək dəyərləndirirlər. Biz özümüzü təbii müttəfiq hesab edirik. Bunun əsaslarını Azərbaycanın və Gürcüstanın mərhum prezidentləri qoyublar. Bu əməkdaşlığın daha da inkişafını səmimiyyətlə arzulayırıq. Mən həmçinin ərazilərimizin işğalı səbəbindən Gürcüstanın 3+3 formatında iştirak etməməsinin Azərbaycan tərəfindən anlaşılmasını da yüksək dəyərləndirirəm. Rusiyanın Ukraynaya müdaxiləsi, İranın əcaib davranışının səbəbləri həmin formata əngəl kimi götürülə bilər. Bu, təkə Gürcüstanla bağlı deyil. Mən Sizin diqqətinizi Praqada «Avropa siyasi birliyi» Zirvə toplantısı zamanı irəli sürdüyünüz**

çox mühüm təşəbbüsə – regionda sülhün və təhlükəsizliyin təmin edilməsi üçün Ermənistan, Azərbaycan və Gürcüstan arasında əməkdaşlıq platformasının zəruriliyinin müzakirəsinə yönəltmək istərdim. Anlayıram ki, dekabrın 7-si üçün nəzərdə tutulan görüşə Ermənistanın şərt qoyması hadisəsindən sonra bu cür vasitə hələ ki, uzaq görünə bilər. Yenə də belə əməkdaşlıq formatı ilə bağlı Sizin fikirlərinizi və mövqenizi bilmək mənim üçün maraqlı olardı. Bu haqda nə deyə bilərsiniz? Təşəkkür edirəm.

İ l h a m Ə l i y e v: Gürcüstanla münasibətlərimiz həm bizim üçün, həm də gürcü dostlarımız üçün strateji əhəmiyyət kəsb edir. Mənim Gürcüstana səfərim, həmçinin əlaqələrimizin və bütün hallarda birgə olmağımızın zəruriliyinin təzahürü idi. Həmrəylik, qarşılıqlı dəstək, əlbəttə, enerji nəqli layihələri və Gürcüstanın Baş Naziri ilə müzakirə etdiyim bəzi yeni ideyalar vardır. Enerji və daşımalar layihələri sahəsində yeni imkanları nəzərə alaraq, çox yaxşı nəticələr vardır. Hazırda çox fəal işləyirik. Çalışırıq ki, karbohidrogenlərin və yüklərin yeni həcmələri üçün hazır olaq.

Sizin düzgün qeyd etdiyiniz kimi, əməkdaşlıq olmasa belə, Azərbaycan heç olmasa 3 Cənubi Qafqaz ölkəsi arasında məsləhətləşmələr formatı ideyasına dəstək vermişdir. Hesab edirik ki, bu təbiidir, çünki biz eyni bölgədə yerləşirik.

Gürcüstan bizim strateji tərəfdaşımızdır. Gürcüstanla Ermənistan arasında münasibətlər də yaxşıdır. Mən bunun təbii olduğunu düşünürdüm. Əfsuslar olsun ki, Ermənistan tərəfi buna çox müqavimət gös-

tərirdi. Biz bunun səbəbini başa düşə bilmirdik, güman edə bilərik ki, onlar yəqin bəzi sponsorlarını məyus etmək istəmirdilər. Ermənistan Gürcüstan və Azərbaycanın Xarici İşlər nazirlərinin görüşünün Gürcüstanda keçiriləcəyinə razı olduqda, biz kiçik fürsəti əlimizə keçirə bildik. Yənə də bizə və gürcü ev sahiblərinə onların qəribə davranışını başa düşmək çətin idi. Onlar deyirdilər ki, görüşlər ancaq ikitərəfli olmalıdır, Gürcüstan nümayəndəsi iştirak etməməlidir. Biz bunu başa düşə bilmirik. Gürcüstan səfərim zamanı Baş Nazir Qaribaşvili ilə bu ölkədə üçtərəfli sammitin keçirilməsi perspektivlərini müzakirə etdim. Ermənistan hazır olarsa, biz bu sammitin vaxtında keçiriləcəyini düşünürük.

Onlar həqiqətən də sülh istəyirlərmi? Sual budur. Çünki bu olmasa, heç bir şeyin mənası yoxdur. Əgər onlar həqiqətən də sülh istəyirlərsə, bu formatdan çəkinməməlidir. Çünki kommunikasiya, nəqliyyat, enerji təhlükəsizliyi, ticarət – bütün bunlara nail olmaq olar. Düşünürəm ki, Ermənistan işğalının mənfi fəsadlarından biri odur ki, bizim torpaqlarımızda baş verənlərlə yanaşı, Cənubi Qafqaz inteqrasiya olunmaq imkanını da itirdi. Ola bilsin inteqrasiya, hətta üçtərəfli əməkdaşlıq barədə danışmaq tezdir, lakin düşünürəm ki, ən azı məsləhətləşmələrə başlamayın vaxtı çatıb. Mən Ermənistanın qarşısında duran məsələlərin nədən ibarət olduğunu, buna razılaşmamaqla kimdən qorxduğunu bilmirəm. Düşünürəm ki, əgər onlar həqiqətən də sülh istəyirlərsə, daha müstəqil şəkildə davranmalıdırlar. Bu, baş versə, həmin görüş çox tez bir zamanda reallaşa bilər. Əgər baş ver-

məsə, bu, olduğu kimi davam edəcək. Azərbaycan və Gürcüstan üçün əməkdaşlıq coğrafiyasını, Qara dəniz–Xəzər dənizi əlaqəsini, Mərkəzi Asiya–Avropa əlaqəsini nəzərə alaraq, biz Ermənistansız da keçinə bilərik. Əgər onlar faydalanmaq istəyirlərsə, biz hazırıq, əks halda, bu belə də davam edəcək.

L a s l o V a s a (*Macarıstanın Beynəlxalq Münasibətlər və Ticarət İnstitutunun baş elmi işçisi, baş məsləhətçi*): **Burada iştirak etmək üçün şərait yaratdığınıza görə təşəkkür edirəm, cənab Prezident. Mənim sualım Türk Dövlətləri Təşkilatı ilə bağlıdır. Siz Orta Dəhliz boyu iqtisadi əməkdaşlıqda bu təşkilatın rolunu nədə görürsünüz?**

İ l h a m Ə l i y e v: Biz artıq uzun illərdir ki, Macarıstanın təşkilatda müşahidəçi olmasına şadıq. Baş Nazir Orban mütəmadi olaraq Zirvə görüşlərində iştirak edir. Təşkilat adını dəyişdirib və artıq beynəlxalq arenada getdikcə fəallaşır. Biz şadıq ki, üzv dövlətlər arasında əvvəlki illərlə müqayisədə daha fəal dialoqun şahidiyik. Sonuncu Zirvə toplantısı bunun bariz təzahürü idi. Bağlılıq məsələsinə gəldikdə, Türk dövlətləri arasında əməkdaşlıq Orta Dəhliz layihəsinə əsas töhfə olacaqdır. Çünki coğrafiyaya nəzər saldıqda Özbəkistan, Türkmənistan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Xəzər dənizinin bu sahilində Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyənin olması əlavə imkanlar yaradır. Bu gün müzakirə etdiyimiz kimi, biz tranzit yüklərin həcmnin artdığını görürük. Cari ildə artım 70 faizdir, növbəti ildə bundan da çox olacaqdır.

Bu yüklərin əksəriyyəti Mərkəzi Asiyadan Avropa Trans-Xəzər marşrutu vasitəsilə nəql edilir. Bununla yanaşı, mənim Mərkəzi Asiya ölkələrinə səfərlərim, Türkiyə Prezidentinin oraya səfərləri, Türk dövlətləri liderlərinin Türkiyəyə səfərləri onu nümayiş etdirir ki, qarşılıqlı ticarət səviyyəsinin artırılması üçün yeni imkanlar vardır. Türkiyə ilə biz bu gün rüsumsuz idxal olunan məhsulların siyahısının artırılması üzərində fəal çalışırıq. Yəni Azad Ticarət Sazişinin bağlanmasına doğru addım-addım irəliləyirik. Azərbaycan ilə Türkiyə arasında ticarət dövriyyəsi 4 milyard dollardan artıqdır və biz bu artımı digər ölkələrlə münasibətdə də görürük. Yəni bu, Orta Dəhliz layihəsinə əsas töhfə olacaqdır. Digər böyük oyunçuların bu marşrutu etibarlı, təhlükəsiz və iqtisadi baxımdan cəlbəedici hesab etməsi vacibdir. Bunun üçün bizdə sabitlik, etibarlılıq var. Biz geniş şəkildə tarif siyasəti üzərində işləməliyik. Tarif siyasəti vahid formaya gətirilməli, gömrük orqanlarının fəaliyyəti əlaqələndirilməlidir ki, yüklərini nəql etmək arzusunda olan şirkətlər bu dəhlizdən yalnız vaxta qənaət etmək üçün deyil, həm də pula qənaət baxımından istifadə etsinlər. Bunun üçün isə vahid tarif siyasəti, gömrük orqanlarının fəaliyyətinin proqnozlaşdırıla birlən və ədalətli olması tələb edilir. Beləliklə, potensial var və biz düzgün istiqamətdə irəliləyirik.

L u k a M i r a q l i a (*İtaliyanın Avropa Evi – Ambrosetti Mərkəzinin baş icraçı direktoru*): **Əvvəla, bu konfransa dəvətə görə təşəkkür edirəm və gözəl təşkilatçılıq münasibətilə ADA Universitetini təbrik edirəm.**

Sentyabr ayının əvvəlində Siz Çernobbio İqtisadi Forumunda iştirak etməklə bizə şərəf verdiniz. O zaman çıxışınızda ikitərəfli münasibətlərimizə diqqət ayırdınız. Siz təhsil haqqında danışdınız, çünki hər bir ölkənin inkişafı üçün qabiliyyət və imkan tələb olunur. Bu gün bu universitetdə olmaq çox xoşdur. Siz enerji sahəsində ikitərəfli əməkdaşlığımız haqqında danışdınız. Biz çox kritik məqamda Azərbaycan tərəfindən qaz həcminin artırılmasını yüksək qiymətləndiririk.

Qarşıdan gələn dövrdə yeni geosiyasi nizam şəraitində olacağımızın ehtimalı yüksəkdir. Azərbaycanın rolu daha da əhəmiyyətli və strateji olacaqdır. Burada söhbət enerjidən və bugünkü konfransın mövzusu olan Orta Dəhlizdən gedir. Şəxsən mən bu müzakirəni genişləndirərək, İtaliyanı mövzuya əlavə etmək, ikitərəfli və çoxtərəfli əsasda burada nə etməli olduğumuzu müəyyənləşdirmək istərdim. İtaliya və Azərbaycan mühüm tərəfdaşlardır. Bizim hazırda yeni hökumətimiz var, biz buna artıq alışmışıq. Artıq prosesin davamlılığının təmin edilməsi yolunu tapmışıq.

Sualım belədir: İtaliya ilə münasibətlər baxımından əsas hədəflərin, eyni zamanda, problemlərin nədən ibarət olduğunu düşünürsünüz? Məlumdur ki, Trans-Adriatik layihəsi nəticə etibarilə icra olundu, ancaq bu, asan iş olmadı.

İ l h a m Ə l i y e v: Birincisi, Çernobbioda göstərilən qonaqpərvərliyə görə sağ olun. Mən ölkənizin o gözəl guşəsində, dünyanın o gözəl hissəsində olmaqdan həqiqətən, zövq aldım. Mötəbər auditoriya qarşısında çıxış üçün dəvətə görə də sizə təşəkkür edi-

rəm. Bu həm ikitərəfli, həm də beynəlxalq gündəliyi-mizə aid məsələlər haqqında danışmaq üçün yaxşı fürsət idi. Mən bunu Azərbaycan ilə İtaliya arasında yaxın tərəfdaşlığın növbəti əlaməti hesab etdim. İtaliya Avropa İttifaqının 9 üzvündən biridir ki, Azərbaycan onunla Strateji Tərəfdaşlıq Bəyannaməsi imzalayıb. Yəni biz strateji tərəfdaşlıq və ikitərəfli gündəliyimizi artırır və genişləndiririk.

İtaliyaya son səfərim zamanı Romada Azərbaycan səfirliyinin və Mədəniyyət Mərkəzinin yenidən qurulmuş binasının açılışında iştirak etdim. Bundan sonra rektor Hafiz Paşayev və 5 italyan universitetinin rektoru İtaliya–Azərbaycan Universitetinin yaradılması ilə bağlı sənədlərin mübadiləsini həyata keçirdilər. Həmin universitet təqribən bu ərazidə yerləşəcək. Bildiyimə görə, tikinti işləri artıq başlanıb. Növbəti il üçün büdcəsi tam təsdiq edilməsə də, sizə bir sirr açə bilərəm ki, sərmayə proqramımızda İtaliya–Azərbaycan Universitetinin yeni binasının tikintisinin maliyyələşdirilməsi nəzərdə tutulub. Bu bizim ikitərəfli əlaqələrimiz və qeyd etdiyiniz kimi, təhsil sahəmiz üçün mühüm töhfə olacaqdır. Çünki İtaliyanın 5 qabaqcıl universiteti İtaliya–Azərbaycan Universitetinin təsisçisi olacaq. Bizim Xarici İşlər naziri İtaliyanın Xarici İşlər naziri ilə telefon danışığı zamanı onu bu münasibətlə təbrik etmişdir. Ümid edirik ki, İtaliya hökumətinin üzvləri ilə yaxın əlaqələr qura-caq və uğurlu əməkdaşlığımızı davam etdirəcəyik.

Enerji təchizatına gəlinə, təbii qaz təchizatını artırmaq üçün əlimizdən gələni edirik. Qeyd etdiniz

ki, TAP boru kəmərinin tikintisi ilə əlaqədar müəyyən çətinliklər mövcuddur. Biz bu barədə bilirik. Həmçinin bizə məlumdur ki, bu maneələr süni xarakter daşıyır. Onları aradan qaldırmaq üçün ciddi səy göstərmişik. Düşünürəm ki, artıq hamı zeytun ağaclarının heç bir zərərə uğramadığını, onların başqa yerdə əkildiyini və İtaliyanın enerji təhlükəsizliyinin daha yaxşı təmin olunduğunu anlayır.

Azərbaycanın ixrac qazının həcminin artırılmasına tələbat vardır. Lakin biz başa düşürük ki, bu həcm artırılması üçün TAP boru kəmərinin imkanlarının genişləndirilməsi zəruridir. Mən bu məsələni sabiq Baş Nazir cənab Mario Draqi ilə müzakirə etmişdim. Nəzərə alsaq ki, Azərbaycanın TAP layihəsindəki payı cəmi 20 faizdir, biz bu işi təkbaşına yerinə yetirə bilmərik. Bunun üçün müvafiq qərar qəbul olunmalıdır. Bu qərar nə qədər tez qəbul edilərsə, bir o qədər yaxşı olar. Çünki hazırda TAP boru kəməri var gücü ilə işləyir. Yeni qaz həcmələrini nəzərə alaraq, bu işi tez yerinə yetirmək lazımdır. Trans-Balkan boru kəməri olsa da, onun da imkanları müəyyən dərəcədə məhduddur.

Rusiya–Ukrayna müharibəsi başladıqdan sonra biz 10-dan çox Avropa ölkəsindən sifarişlər almışıq. Bu sifarişlərdə ya mövcud təchizat həcmi artırmaq, ya da yeni qaz həcmələrini təmin etmək xahiş olunur. Hazırda bu sifarişləri qiymətləndiririk. İndi bütün sifarişləri təmin etmək üçün bizim kifayət qədər qazımız yoxdur. Ona görə də hesab edirəm ki, dərhal kommersiya məsələləri üzrə danışıqlara başlamaq lazımdır, xüsusən də artıq Azərbaycan qazını

qəbul edən ölkələrlə. Çünki bunun üçün boru kəmərləri və müvafiq hüquqi baza artıq mövcuddur. Eyni zamanda, ixracın coğrafiyasını genişləndirməyi planlaşdırırıq. Biz interkonnektorların tikintisi ilə bağlı Avropadan daxil olan təşəbbüsləri tam surətdə dəstəkləyirik. Belə interkonnektorlardan birinin açılış mərasimi keçən ay mənim də iştirakımla Sofiyada keçirilmişdir. Söhbət Yunanıstan–Bolqarıstan interkonnektorundan gedir.

Bolqarıstan və Serbiyanı birləşdirən digər interkonnektor isə gələn ilin sonunda hazır olacaqdır. Bu barədə mənə iki gün əvvəl Serbiyada məlumat verildi. Hazırda biz Albaniya hökuməti ilə bu ölkənin qazpaylayıcı şəbəkəsinə sərmayə qoyuluşları barədə müzakirələr aparırıq. Albaniyada belə şəbəkə mövcud deyil, çünki Albaniya yalnız tranzit ölkəsidir. Lakin onların da yerli tələbatı təmin etmək üçün qaza ehtiyacı vardır. Digər bir layihə də İon-Adriatik qaz boru kəməri layihəsidir ki, üç Balkan ölkəsini əhatə edir. Lakin bu layihəni həyata keçirməyə maraqlı olan hər kəs gözləyir ki, Avropa İttifaqı müvafiq addımlar atacaq və layihə ilə bağlı öz mövqeyini bildirəcək.

Hazırda inşa olunan bütün interkonnektorların yeganə məqsədi enerji təhlükəsizliyini təmin etməkdir. Bizim ehtiyatların həcmi məlumdur, mən bu rəqəmləri bir neçə dəfə səsləndirmişəm. Biz investisiya həcminin artırılmasında maraqlıyıq. Əvvəl də dediyim kimi, Türkiyə ilə təchizat məsələlərinin həllini başa çatdırdıqdan sonra hüquqi bazanın nədən ibarət olduğunu və təchiz ediləcək qazın həcmi bi-

ləcəyik. Bu məsələlər həll edilmədən buna nail olmaq mümkün deyil. Ümid edirəm ki, ilin sonunadək bu işləri başa çatdıracağıq. Bu bizim vahid enerji strategiyamızın bir hissəsini təşkil edəcəkdir.

Bu ilin iyulunda mənimlə xanım Ursula Fon der Lyayen arasında imzalanmış Anlaşma Memorandumunda yalnız qaz təchizatı məsələsinə deyil, habelə elektrik enerjisi və «yaşıl hidrogen» daxil olmaqla, hidrogen təchizatı məsələsinə də toxunmuşuq.

Biz həmçinin Avropaya elektrik enerjisi təchizatının həcmi artırmağı planlaşdırırıq. O ki qaldı təchizat prosesini məhdudlaşdıran amillərə, bunlardan biri TAP qaz boru kəməri, digəri isə Türkiyənin qazötürmə infrastrukturunu ilə bağlıdır. Hazırda Türkiyənin qazötürmə infrastrukturunu Azərbaycandan daxil olan elektrik enerjisini məhdud həcmdə qəbul edə bilər. Lakin bizim elektrik enerjisinə Balkan ölkələrində, Serbiyada, Bolqarıstanda, Rumıniyada və bəlkə də digər Avropa ölkələrində tələbat vardır. Buna nail olmaq yalnız komanda işini davam etdirməklə və sərmayə qoyuluşları vasitəsilə mümkündür. Biz elektrik enerjisinin Avropaya mühüm ixracatçısı olmağı planlaşdırırıq. Bazar bizim üçün çox cəlbedicidir.

İtaliya ilə olan münasibətlərimizə gəlicə, əminliklə deyə bilərəm ki, onlar əla səviyyədədir. Biz öz öhdəliklərimizə sadıq və İtaliyanın yeni hökuməti ilə də bu strateji işbirliyini davam etdirəcəyik.

Hikmət Hacıyev: Cənab Prezident, bu bizim sonuncu sualımız idi. Bizimlə iki saat yarımından çox vaxt keçirdiyinizə görə qrupumuz adından Sizə dərin minnətdarlığımızı bildirmək istəyirik. Cənab

Prezident, Siz 16-dan çox suala hərtərəfli və təfərrüatlı cavab verdiniz. Çox sağ olun.

İlham Əliyev: Təşəkkür edirəm. Təmkinli olduğunuz, bizimlə bir yerdə olduğunuz üçün çox sağ olun. Sizə ən xoş arzularımı çatdırıram.

Hafiz Paşayev: İcazənizlə, cənab Prezident, bu gün bizimlə olduğunuz üçün Sizə təşəkkür edirəm. Sizin İtaliyada etdiyiniz çıxışı xatırlayıram. Hər kəs gözləyirdi ki, çıxışınızın əvvəlində enerji, boru kəmərləri marşrutları ilə bağlı məsələlərə toxunacaqsınız. Lakin Siz təhsil haqqında danışdınız. Bu Sizin ölkəmizdə təhsil sahəsinə verdiyiniz böyük dəstəyin göstəricisidir. Bu gözəl universitetin əsası qoyulduğu ilk gündən hər zaman bizə böyük dəstək göstərmisiniz. Əvvəlcə düşünürdüm ki, bu tədbirin açılış çıxışında Sizə ADA Universitetinə göstərdiyiniz dəstəyə görə təşəkkür edirəm, onun verdiyi fürsətdən istifadə edərək, bir daha xatırladıram ki, Sizin İtaliyaya etdiyiniz səfər çərçivəsində bütün digər vacib məsələlərlə yanaşı, imkan tapıb İtaliya–Azərbaycan Universitetinin yaradılması məsələsinə də toxundunuz. Bir daha italyalı nümayəndəyə təşəkkür edirəm ki, Siz onun sualına cavab verərkən mənim bir çox sualıma da cavab vermiş oldunuz.

İlham Əliyev: Smeta ilə bağlı hər şey yaxşı olacaq.

Hafiz Paşayev: Çox sağ olun, cənab Prezident. Sizə və bu gün burada iştirak edən hər kəsə təşəkkürümü bildirirəm. Yaxın gələcəkdə başqa bir tədbirdə görüşənədək.

* * *

Bu mühüm tədbirin iştirakçıları arasında ABŞ, Belçika, Bolqarıstan, Böyük Britaniya, Fransa, İsrail, İsveçrə, İtaliya, Gürcüstan, Kanada, Misir, Pakistan, Polşa, Rumıniya, Rusiya və Türkiyənin aparıcı «beyin mərkəzləri»nin rəhbərləri və nümayəndələri də yer almışdılar.

Konfransda Orta Dəhlizin təhlükəsizlik aspektləri, regionun iqtisadi imkanları müzakirə olundu. Xüsusilə bu baxımdan Zəngəzur dəhlizinin əhəmiyyəti, Şərq–Qərb dəhlizinin yaradacağı yeni nəqliyyat imkanları, beynəlxalq yükdaşımaların genişləndirilməsi və şaxələndirilməsi məsələləri ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

Prezident İlham Əliyevin yürütdüyü siyasət nəticəsində dünyada böyük nüfuz qazanmış Azərbaycan ən mühüm mövzuların müzakirə olunduğu mötəbər beynəlxalq tədbirlərin təşəbbüskarı və təşkilatçısı kimi tanınır. Xüsusilə Vətən müharibəsindən sonrakı dövrdə keçirilən beynəlxalq tədbirlərdə işğaldan azad olunmuş ərazilərimizin dirçəldilməsi və beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin mühüm komponentinə çevrilməsi istiqamətində görülən işlərin təbliğinə geniş yer verilir. Ən diqqətçəkən məqamlardan biri də odur ki, bu konfrans və forumların əhatə dairəsinin genişlənməsi və iştirakçılarının sayının artması həmin tədbirlərə beynəlxalq səviyyədə marağın artdığını göstərir. Bu həm də Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanın Vətən müharibəsində qazandığı Qələbədən dərhal sonra dövlət başçısının Cənubi

Qafqazın sülh və əməkdaşlıq regionuna çevrilməsi istiqamətində həyata keçirdiyi ardıcıl və mütərəqqi siyasətə beynəlxalq ictimaiyyətin yüksək diqqətinin və artan marağının əyani ifadəsidir.

Bu istiqamətdə görülən işlər dövlətlərlə yanaşı, aparıcı «beyin mərkəzləri», tanınmış ekspert və analitiklər tərəfindən də diqqətlə izlənilir. Təkcə cari il ərzində Bakı ilə yanaşı, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə keçirilmiş forum və konfranslarda yüksək iştirak səviyyəsi bunu deməyə əsas verir. Belə ki, aprelin 10–13-də ADA Universitetində «Cənubi Qafqaza yeni baxış: münaqişədən sonra inkişaf və əməkdaşlıq», 29-da isə «Cənubi Qafqaz: inkişaf və əməkdaşlıq» mövzusunda beynəlxalq konfranslar, oktyabrın 5–6-da Ağdamda Milli Şəhərsalma Forumu və digər tədbirlər böyük maraqla qarşılanıb.

RUSİYA FEDERASIYASININ PREZİDENTİ VLADİMİR PUTİN İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

26 noyabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə noyabrın 26-da Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putin telefonla zəng etmişdir.

Söhbət zamanı Rusiya, Azərbaycan və Ermənistan liderləri arasında üçtərəfli razılaşmaların kompleks şəkildə həyata keçirilməsi üzrə qarşıdakı addımlar müzakirə edildi, regionda nəqliyyat və iqtisadi əlaqələrin açılmasının praktiki məsələləri barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

**ABŞ DÖVLƏT DEPARTAMENTİNİN
QAFAQAZ DANIŞIQLARI ÜZRƏ BAŞ
MÜŞAVİRİ FİLİP RİKER İLƏ GÖRÜŞ**

28 noyabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 28-də ABŞ Dövlət Departamentinin Qafqaz danışıqları üzrə baş müşaviri Filip Rikeri qəbul etmişdir.

Filip Riker ABŞ Dövlət katibi Entoni Blinkenin salamlarını Prezident İlham Əliyevə çatdırdı.

Dövlət başçısı salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Entoni Blinkenə çatdırmağı xahiş etdi.

Görüşdə Ermənistanla Azərbaycan arasında münasibətlərin normallaşdırılması, sülh müqaviləsi üzrə danışıqların aparılması ilə bağlı xarici işlər nazirləri səviyyəsində Vaşinqtonda keçirilmiş görüş ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

ABŞ Dövlət katibi Entoni Blinkenin Ermənistanla Azərbaycan arasında münasibətlərin normallaşdırılması prosesini daim diqqətdə saxlaması yüksək qiymətləndirildi.

**RUSİYA FEDERASIYASI TATARİSTAN
RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
RÜSTƏM MİNNİXANOVUN BAŞÇILIQ
ETDİYİ NÜMAYƏNDƏ HEYƏTİ
İLƏ GÖRÜŞ**

29 noyabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 29-da Rusiya Federasiyası Tataristan Respublikasının Prezidenti Rüstəm Minnixanovun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Rüstəm Minnixanov Azərbaycana böyük nümayəndə heyəti ilə səfər etdiyini vurğuladı. O, nümayəndə heyətinin tərkibində çoxsaylı şirkət təmsilçilərinin də olduğunu diqqətə çatdırdı, Rusiyanın regionları ilə Azərbaycan arasında əməkdaşlıq çərçivəsində Tataristanın da ölkəmizlə əlaqələrinin inkişaf etdiyini məmnunluqla bildirdi.

Bakının gözəlliyindən məmnunluğunu bildirən Rüstəm Minnixanov ölkəmizin sürətli inkişafını qeyd edərək, Azərbaycanın sənaye potensialının artırılması istiqamətində görülən işləri vurğuladı.

Dövlət başçımız qeyd etdi ki, iki ölkənin prezidentləri arasındakı dialoq əməkdaşlığımızın bütün sahələrdə inkişaf etdirilməsi üçün əsas istiqamətləndirici amildir. Azərbaycan Prezidenti cari il ərzində yüksək səviyyəli qarşılıqlı səfərlərin önəminə toxun-

du, özünün Rusiyaya səfərlərinin, iki ölkənin qanunverici orqanları və hökumətləri səviyyəsində səfərlərin əhəmiyyətini vurğuladı. Ölkələrimiz arasında münasibətlərin inkişafında regionlararası təmasların vacibliyini diqqətə çatdıran Prezident İlham Əliyev bu xüsusda Azərbaycan ilə Tatarıstan arasında əlaqələrin hərtərəfli inkişafını qeyd etdi.

Görüşdə «KamAZ»ın Azərbaycanda istehsalı məmnunluqla vurğulandı, bu xüsusda işğaldan azad edilmiş Cəbrayılada ötən ilin oktyabrında Prezident İlham Əliyevin iştirakı ilə Araz Vadisi Sənaye Zonasında «KamAZ» ASC ilə «Gəncə Avtomobil Zavodu» İstehsalat Birliyinin birgə servis mərkəzinin təməlinin qoyulmasının önəmi qeyd olundu.

Görüşdə Azərbaycanda və Tatarıstanda fəaliyyət göstərən sənaye zonaları arasında əməkdaşlığa toxunuldu, bu məsələlərin Bakıda keçirilən biznes-forumda daha geniş müzakirə ediləcəyi bildirildi.

Söhbət zamanı Azərbaycan–Rusiya hərtərəfli əlaqələri çərçivəsində Azərbaycan ilə Tatarıstan arasında da energetika, neft-kimya, sərmayələr, nəqliyyat, logistika, sənaye korporasiyaları, humanitar, turizm, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları və digər sahələrdə əməkdaşlıq məsələlərinə dair geniş fikir mübadiləsi aparıldı.

**TÜRKMƏNİSTAN BAŞ NAZİRİNİN
TİCARƏT KOMPLEKSİ ÜZRƏ MÜAVİNİ
BATIR ATDAYEVİN BAŞÇILIQ ETDİYİ
NÜMAYƏNDƏ HEYƏTİ İLƏ GÖRÜŞ**

29 noyabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 29-da Türkmənistan Baş Nazirinin ticarət kompleksi üzrə müavini Batır Atdayevin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Batır Atdayev Türkmənistan Prezidenti Sərdar Berdiməhəmmədovun salamlarını və ehtiramını Prezident İlham Əliyevə çatdırdı. Qeyd etdi ki, Azərbaycan Prezidentinin bu ilin iyununda Aşqabadda Xəzəryanı Dövlətlərin Dövlət Başçılarının VI Zirvə toplantısında iştirak etmək üçün Türkmənistana səfərinə ölkəsində böyük önəm verilir.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Sərdar Berdiməhəmmədova çatdırmağı xahiş etdi.

Görüşdə Azərbaycan–Türkmənistan ikitərəfli əlaqələrinin inkişafından məmnunluq bildirildi, ölkələrimiz arasında iqtisadi və humanitar sahələrdə əməkdaşlıq üzrə hökumətlərarası birgə Komissiyanın bu gün Bakıda keçiriləcək iclasında müzakirə ediləcək məsələlər qeyd olundu, energetika, nəqliyyat, logis-

tika, malların qarşılıqlı təchizatı məsələləri barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

Söhbət zamanı Azərbaycan ilə Türkmənistan arasında ticarət dövriyyəsinin artdığı qeyd edildi, qarşıdakı dövrdə bu dövriyyənin daha da genişlənməsi üçün birgə layihələrin həyata keçirilməsinin vacibliyi vurğulandı. Gəmiqayırma, gəmi təmiri və digər sənaye sahələrində əməkdaşlıq imkanları da müzakirə edildi.

**BİRLƏŞMİŞ ƏRƏB ƏMİRLİKLƏRİNİN
KABİNET İŞLƏRİ NAZİRİ MƏHƏMMƏD
BİN ABDULLAH ƏL-QƏRQAVİ
İLƏ GÖRÜŞ**

29 noyabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 29-da Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin (BƏƏ) Kabinet İşləri naziri Məhəmməd bin Abdullah əl-Qərqavini qəbul etmişdir.

Məhəmməd bin Abdullah əl-Qərqavi Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti şeyx Məhəmməd bin Zaid əl-Nəhəyyənin və vitse-prezident şeyx Məhəmməd bin Rəşid əl-Məktumun salamlarını və xoş sözlərini dövlət başçımıza çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara və xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidentinə və vitse-prezidentinə çatdırmağı xahiş etdi.

Söhbət zamanı iki ölkənin liderləri arasında səmimi dostluq münasibətlərinin olmasının əlaqələrimizin inkişafında mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyi vurğulandı.

Nazir Məhəmməd bin Abdullah əl-Qərqavi Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmizin bütün sahələrdə əldə etdiyi nailiyyətlərin dost və qardaş ölkə olaraq, BƏƏ-ni sevindiriyini diqqətə çatdırdı, ölkələrimizin aidiyyəti nazirlikləri və dövlət təşkilatla-

rı arasında da yaxın əməkdaşlıq əlaqələrinin qurulduğunu vurğuladı.

Azərbaycana səfəri çərçivəsində «ASAN xidmət» Mərkəzi ilə tanışlığını, bu konsepsiyanı böyük maraqla qarşıladığını, burada vətəndaşlara çox səmərəli və operativ xidmət göstərildiyinin şahidi olduğunu söyləyən Məhəmməd bin Abdullah əl-Qərqavi vətəndaş məmnunluğu prinsipi əsasında fəaliyyət göstərən «ASAN xidmət»in Azərbaycan Prezidentinin uzaqgörən və mükəmməl təşəbbüslərindən biri olduğunu məmnunluqla qeyd etdi, bu sahədə əməkdaşlığın vacibliyini bildirdi.

Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin əldə etdiyi nailiyyətlərin də dost və qardaş ölkə olaraq, Azərbaycanı sevindiriyini diqqətə çatdıran dövlət başçımız BƏƏ rəhbərliyi ilə dostluq münasibətlərini qeyd etdi və ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın əhəmiyyətini vurğuladı. İkitərəfli əlaqələrimizin çox yaxşı səviyyəsindən çıxış edərək, bərpa olunan enerji sahəsində əməkdaşlığın genişləndirildiyini bildirən dövlət başçısı bu xüsusda BƏƏ-nin aparıcı şirkətlərindən olan «Masdar»ın Azərbaycanda investisiya qoyuluşu layihəsini qeyd etdi.

Prezident İlham Əliyev işğal dövründə ərazilərimizdə Ermənistanın törətdiyi dağıntılardan danışdı, hazırda Azərbaycanın həmin ərazilərdə ən müasir şəhərsalma konsepsiyası tətbiq olunmaqla həyata keçirdiyi bərpa-quruculuq işləri barədə məlumat verdi.

Görüşdə qarşılıqlı maraqlı doğuran məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

**ÇİN XALQ RESPUBLİKASININ SƏDRİ
ZATI-ALİLƏRİ CƏNAB Sİ CİNPİNƏ**

Hörmətli cənab Sədr!

Çin Xalq Respublikasının keçmiş Sədri, görkəmli dövlət xadimi Tszyan Tszeminin vəfatı xəbəri bizi son dərəcə kədərləndirdi.

Azərbaycan Respublikası dövlət müstəqilliyini əldə etdikdən sonra Azərbaycan ilə Çin arasında dövlətlərarası əlaqələrin və əməkdaşlığın təməlinin qoyulmasında Tszyan Tszeminin böyük xidmətləri olmuşdur. Biz Azərbaycan–Çin münasibətlərinin inkişafına Tszyan Tszeminin verdiyi töhfəni yüksək qiymətləndiririk.

Bu ağır itki ilə əlaqədar Sizə, mərhumun ailəsinə və bütün Çin xalqına dərin hüznə başsağlığı verirəm.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 1 dekabr 2022-ci il

**BİRLƏŞMİŞ ƏRƏB ƏMİRLİKLƏRİNİN
PREZİDENTİ ƏLAHƏZRƏT ŞEYX
MƏHƏMMƏD BİN ZAİD ƏL-NƏHƏYYANA**

Əlahəzrət!

Ölkənizin milli bayramı – Müstəqillik Günü münasibətilə Sizi və Sizin simanızda bütün xalqınızı öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ürəkdən təbrik edir, ən xoş arzularımı yetirirəm.

Biz Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri ilə qarşılıqlı etimad və dəstəyə əsaslanan dostluq münasibətlərimizə xüsusi əhəmiyyət veririk. Ötən otuzillik dövr ərzində dini və mədəni köklərlə bir-birinə bağlı olan ölkələrimiz arasında əlaqələr möhkəmlənmiş, qarşılıqlı maraq doğuran müxtəlif sahələrdə əməkdaşlığımız dinamik və davamlı şəkildə inkişaf etmişdir.

İnanıram ki, dövlətlərarası münasibətlərimizin daha da inkişafı, həm ikitərəfli, həm də çoxtərəfli əsasda əməkdaşlığımızın genişləndirilməsi istiqamətində birgə səylərimizi bundan sonra da davam etdirəcəyik.

Bu xoş gündə Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, işlərinizdə müvəffəqiyyətlər, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin dost xalqına daim əmin-amanlıq və rifah arzulayıram.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 1 dekabr 2022-ci il

ŞƏKİ RAYONUNA SƏFƏR

2 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, xanımı Mehriban Əliyeva və qızı Leyla Əliyeva dekabrın 2-də Şəki rayonuna səfərə gəlmişlər.

Dövlət başçısı İlham Əliyev, xanımı Mehriban Əliyeva və qızı Leyla Əliyeva ümummilli lider Heydər Əliyevin Şəki şəhərindəki abidəsini ziyarət edib, önünə gül dəstələri qoydular.

Qaraməryəm–İsmayılı–Şəki avtomobil yolunun Oğuz–Şəki hissəsinin yenidən qurulmadan sonra açılışı mərasimi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 2-də Qaraməryəm–İsmayılı–Şəki avtomobil yolunun Oğuz–Şəki hissəsinin yenidən qurulmadan sonra açılışı mərasimində iştirak etmişdir.

Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri Saleh Məmmədov dövlət başçısına yolun texniki göstəriciləri barədə məlumat verdi. Bildirildi ki, uzunluğu 47,2 kilometr olan yolun 7,5 kilometri 1-ci texniki dərəcəyə, 26,1 kilometri 2-ci texniki dərəcəyə, 13,6 kilometri isə 3-cü texniki dərəcəyə uyğun yenidən qurulub. Buraya Oğuz və Şəki şə-

hərlərinə giriş yollarının, həmçinin Şəki dairəvi yolunun əsaslı şəkildə təmiri də daxildir.

Layihə çərçivəsində yolboyu genişləndirmə işləri icra olunub, yolun köhnə asfalt örtüyü sökülüb, zəruri yerlərdə yararsız qrunտ qazılaraq çıxarılıb, əks-dolğu işləri görüüb. Bundan başqa, zəruri yerlərdə müxtəlif diametrlərə malik 144 yeni dairəvi suötürücü boru quraşdırılıb, 2 su keçidi və 11,6 kilometr uzunluğunda suaxıdıcı kanallar inşa edilib. Yola 3 laydan ibarət yeni asfalt-beton örtüyü döşənib. Layihə çərçivəsində Zəyzidçay üzərində yerləşən körpü istismar müddətini başa vurduğu üçün sökülüb, yerində 22 metr uzunluğunda yeni körpü inşa edilib. Daşağıl, Küngüt, Qurcanaçay, Kiş çayları üzərində yerləşən və ümumi uzunluğu 630 metr olan mövcud körpülər isə təmir olunub.

Görölmüş işlərlə paralel olaraq, zəruri yerlərdə 408 yol nişanı, 1731 signal dirəyi, 7 avtodayanacaq, 12,2 kilometr əyrixətli dəmir tir quraşdırılıb, yol-cizgi və yolgöstərici xətlər, piyada zolaqları çəkilib.

Avtomobil yolunun yenidən qurulması ərazidə yaşayan əhəlinin daha rahat gediş-gəlişini təmin edərək, yük və sərnişin daşınmasını asanlaşdırmaqla iqtisadiyyatın daha da inkişafına müsbət təsir göstərəcəkdir.

Orta Zəyzid kəndində «Green Factory» Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətin quru meyvə istehsalı müəssisəsində yaradılmış şəraitlə tanışlıq

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, xanımı Mehriban Əliyeva və qızı Leyla Əliyeva dekabrın 2-də Şəkinin Orta Zəyzid kəndində «Green Factory» Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətin (MMC) quru meyvə istehsalı müəssisəsində yaradılmış şəraitlə tanış olmuşlar.

Şəki Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Elxan Usubov müəssisənin fəaliyyəti barədə dövlət başçısı İlham Əliyevə, xanımı Mehriban Əliyeva və qızı Leyla Əliyevaya məlumat verdi.

Bildirildi ki, müəssisənin 100 hektar bağ sahəsi vardır. Həmin ərazidə Fransa, İtaliya və Türkiyədən gətirilmiş 55 mindən çox meyvə ağacından, o cümlədən şaftalı, nektarin, ərik, gavalı, xurma, giləs, alma və alça meyvələrinin bir neçə növündən ibarət bağ salınıb. Diqqətə çatdırıldı ki, meyvə bağının suvarma suyu ilə təminatı üçün 8 artezian quyusu qazılıb, ümumi həcmi 15 min kubmetr olan su tutarları tikilib. Ərazinin fasiləsiz və səmərəli suvarılması məqsədilə 2 su nasosundan ibarət stansiya qurulub, müasir suvarma texnologiyalarının bütün texniki normalarına uyğun damcılaşma suvarma sistemi yaradılıb.

Müəssisənin ərazisində logistik mərkəz fəaliyyət göstərir. Bu mərkəzə ümumi həcmi 1000 kubmetr olan 9 soyuducu kamera, gündəlik istehsal gücü 3 ton olan qurutma, saatda 5 ton istehsal gücü olan çeşidləmə və

qablaşdırma avadanlıqları, anbar binası, ofis və digər yardımçı binalar daxildir.

Məlumat verildi ki, müəssisədə və bağ sahəsində 38 nəfər daimi, 120–150 nəfər mövsümi işçi çalışır. Ümumi dəyəri 7,5 milyon manat olan müəssisənin yaradılması üçün Sahibkarlığın İnkişafı Fondundan 2,5 milyon manat güzəştli kredit götürülmüdü.

Şəki Şəhər İcra Hakimiyyətinin yeni inzibati binasında yaradılmış şəraitlə tanışlıq

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, xanımı Mehriban Əliyeva və qızı Leyla Əliyeva dekabrın 2-də Şəki Şəhər İcra Hakimiyyətinin yeni inzibati binasında yaradılmış şəraitlə tanış olmuşlar.

Şəki Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Elxan Usubov binada yaradılmış şərait barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, icra hakimiyyətinin yeni binası zirzəmi qatından və 4 mərtəbədən ibarətdir. Ümumi sahəsi 6080 kvadratmetr olan binada 56 yerlik konfrans zalı, 164 nəfərlik akt zalı və 70 nəfərlik yeməcxana yaradılıb. Həmçinin yeni binada hər cür şəraiti olan 90 iş otağı, kitabxana, muzey, sərgi və toplantı otaqları vardır. Zirzəmi qatında avtodayanacaq və texniki xidmət sahəsi fəaliyyət göstərir. Binanın həyətəni sahəsində abadlıq və yaşıllaşdırma işləri görülüb.

Heydər Əliyev Fondu tərəfindən Şəki Xan Məscidi Kompleksində aparılmış bərpa işləri ilə tanışlıq

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, xanımı Mehriban Əliyeva və qızı Leyla Əliyeva dekabrın 2-də Heydər Əliyev Fondu tərəfindən Şəki Xan Məscidi Kompleksində aparılmış bərpa işləri ilə tanış olmuşlar.

Prezidentin köməkçisi Anar Ələkbərov kompleksdə aparılmış bərpa işləri barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, Şəki Xan Məscidi Kompleksi əsaslı bərpa işlərindən sonra istifadəyə verilib. Tarixi Şəki Xan məscidində bərpa işləri 2021-ci ilin may ayından etibarən Heydər Əliyev Fondu tərəfindən həyata keçirilib. Heydər Əliyev Fondu bərpa işləri ilə yanaşı, qazıntılar zamanı aşkar olunmuş və Şəki xanı nəslinə aid olduğu ehtimal edilən skelet nümunələri üzrə tədqiqatların aparılmasına da dəstək göstərib.

Məscid kompleksi ərazisindəki bərpa işləri Dövlət Turizm Agentliyinin sifarişi ilə Memarlıq və İnşaat Universiteti tərəfindən hazırlanmış layihə əsasında aparılıb. Ölkə əhəmiyyətli abidə siyahısında olan məscid xanlıqlar dövrünə (1745–1750-ci illər) aid edilir. Tarixi məlumatlara və üzərində qeyd edilmiş kitablərə əsasən, məscid Hacı Məhəmmədhüseyn xan tərəfindən inşa olunub.

Məscidin yanında yerləşən qəbiristanlıqdakı əsas 13 qəbir xan nəslinin nümayəndələrinə aiddir. Qəbiristanlıqda yalnız xan nəslinin nümayəndələri dəfn olunduğundan «Xan qəbiristanlığı» adı verilib.

Məscidin 21 metrlik minarəsi bişmiş kərpic və əhəng məhlulundan istifadə edilməklə inşa olunub. Burada eyvana qalxmaq üçün dairəvi pilləkən vardır. Məscidin ön fasadında olan tağvarı eyvan isə məscidə xüsusi gözəllik verir. Məscidin bərpası layihəsi 1981-ci ildə hazırlansa da, sonrakı illərdə heç bir iş görülməmişdi.

Heydər Əliyev Fondu tərəfindən 2021-ci ildə başlanılmış bərpa işləri çərçivəsində əvvəl Şəki şəhərinin Yuxarı Baş Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğunun ərazisində yerləşən Xan Məscidi Kompleksində 3D ölçmə işləri aparıldı. Bu işlər məscid kompleksinin ilkin görüntüsünün əldə edilməsi baxımından əhəmiyyətli oldu. Ərazidə yerləşən tikililər – məscidin əsas binası və minarə, yardımçı tikililər, kompleks ərazisinin həssarı və orada yerləşən məzarlıq skan edildi, məscidin 3D modeli hazırlandı. Məscid kompleksinin əldə olunmuş ilkin görüntüsü əsasında aparılan bərpa işləri zamanı iqlim təsirinə görə yararsız hala düşmüş kərpiclər yeniləri ilə əvəzləndi, yeri bişmiş kərpiclə yenidən döşəndi. Minarədə olan kərpicləri eroziyadan mühafizə etmək üçün xüsusi materiallarla izolyasiya qatı yaradıldı. Məscidin ilkin tikintisi zamanı olan pəncərələr və Məhəmmədhüseyn xanın istifadə etdiyi qapı bərpa edildi.

Memarların rəyi əsasında yerli memarlıq atributlarından olan şəbəkədən istifadə edilməklə pəncərələrdən ikisinin əvvəlki görüntüsü qaytarıldı.

Məscid tavanının fotosu olmadığından Dövlət Turizm Agentliyinin və layihəçilərin birgə qərarı əsasında Gödək minarə məscidi və Şəki Xan Sarayının ta-

vanında olan şəbəkə quruluşunda yeni tavan yığıldı. Binanın daxili və xarici divarları 1961-ci ilin fotoları əsas götürülərək bərpa olundu.

Məlumat verildi ki, məscidin həyatindəki köhnə su hovuzunun əvəzinə yeni hovuz inşa olunub. Həyatdəki Xan çinarları və digər ağaclar ətrafında mühafizə zonası yaradılıb. Layihəyə uyğun olaraq məscid ərazisində xeyir-şər evi, dəstəməz-xana, inzibati otaqlar tikilib. Məscidin qədim giriş darvazası və pilləkənləri, o cümlədən onun cənubunda yerləşən Xan qəbiristanlığındakı qəbir daşları bərpa ediləndir.

Məsciddə bərpa işləri çərçivəsində 2021-ci ilin iyun ayında mehrabın altı qazılarkən oradan böyük ölçülü sal daşlar aşkar edilmişdi. Bu səbəbdən həmin hissədə bərpa işləri dayandırılmış və Şəki arxeoloji ekspedisiyası tərəfindən yoxlamalar aparılmış, ekspedisiyanın tədqiqatı və qazıntı işləri nəticəsində həmin hissədə qəbir aşkar olunmuşdur. Qəbirdən 52 muncuq və tunc təsbeh başlığının tapılması dəfn olunanın yüksək dini və ya dövlət statuslu şəxs olması ehtimalını yaradırdı. Bu ehtimallar, eləcə də Salman Mümtazın əsərində Şəki xanı Məhəmməd Hüseyin xan Müştəğin Xan məscidinin mehrabının altında dəfn edilməsinə dair məlumatın olması, digər fərqli tədqiqatlarda da bu barədə olan məlumatlar əsas götürülməklə aşkarlanmış tapıntılar üzrə yoxlamalar aparıldı. Müttəxəssislərə dəstək məqsədilə Heydər Əliyev Fondunun köməyi ilə aşkar olunmuş skeletdən nümunələr götürüldü, radiokarbon və genetik analizlər aparmaq üçün Böyük Britaniyanın Oksford Universitetinin laboratoriyasına göndərildi. Aşkar olunmuş skelet nümunə-

ləri və məscid ərazisindəki xan nəslinə aid digər qəbirlərdən götürülmüş nümunələr əsasında Böyük Britaniya, Avstriya, Estoniya və Türkiyədə tədqiqatlar, genetik analizlər aparıldı. Laborator analizlərin nəticəsinə, eləcə də AMEA Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutunun elmi rəyinə əsasən, aşkar edilmiş qəbirin Şəki xanı Məhəmməd Hüseyin xanına aid olduğu təsdiqləndi.

Məscid kompleksinin ərazisində Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə muzey də yaradılıb. Muzeydə Şəki xanlığı dövrünə aid fərqli eksponatlar, müxtəlif mənbələrdən toplanmış maddi-mədəniyyət nümunələri təqdim olunur. Muzey əyani şəkildə Şəki xanlığının yaranmasının, formalaşmasının milli dövlətçilik tariximizdə xüsusi yerini nümayiş etdirir. İki mərtəbədən ibarət olan muzeyin birinci mərtəbəsində Şəki xanlığı dövrünə aid mis qablar, milli geyimlər, zərgərlik məmulatları, XVIII əsr Şəki tacirlərinin evlərini bəzəyən divar güzgüləri, Şəki adət-ənənəsi üzrə onların qarşısına qoyulmuş mücrülər, Şəkinin kələğayı sənətinə aid nümunələr sərgilənir. Muzeyin birinci mərtəbəsində təqdim olunan elektron lövhədə Azərbaycan və ingilis dillərində Şəki xanlığının tarixi, siyasi, sosial-iqtisadi həyatı, mədəniyyəti və Şəki xanları barədə məlumatlar çatdırılır. İkinci mərtəbədə isə Şəki xalçası, müxtəlif xalçaçılıq ləvazimatları, Əbdüllətif Əfəndinin «Şəki xanlarının tarixi» kitabı və Şəki xanlığı dövrünə aid yazılı ədəbiyyatlar, şəbəkə nümunəsi, XVIII əsr Şəki xanlarının dövründə istifadə edilmiş sikkələr, XVIII–XIX əsrə aid silah nümunələri nümayiş olunur.

Muzeyin əsas hissələrindən biri ikinci mərtəbədəki xan otağıdır. Həmin otaqda Şəki xanı Məhəmmədhüseyn xan Müştağın bu binada ibadət etməsi, ədəbi məclislər təşkil etməsi, müxtəlif qəbullar həyata keçirməsi, şahmat oynaması əyani şəkildə nümayiş etdirilir. Bu hissədə Şəki xanı Məhəmmədhüseyn xan Müştağın təşkil etdiyi ədəbi məclislərdə istifadə olunan ud musiqi aləti, Şəki xanı Məhəmmədhüseyn xanın taxtının tarixi mənbələrdə olan təsvirləri əsasında 2014–2015-ci illərdə hazırlanmış replikası, Şəki Xan Sarayındakı miniatür təsvirlər əsasında hazırlanmış xanın geyimi təqdim olunur. Bununla yanaşı, xan otağını gözəl şahmat oyunu ilə hamını heyran edən Məhəmmədhüseyn xanın şahmat taxtası, onun daima oxuduğu Quran bəzəyir. Otaqda XVIII əsrdə istifadə olunmuş Şəki xanlığının bayrağı və Şəki xanı Səlim xanın döyüş bayrağı da nümayiş etdirilir. Xan otağında «Müştaq» təxəllüsü ilə şeirlər yazan və o dövrün məşhur şairləri ilə məktublaşan Məhəmmədhüseyn xanın yazı masası da təqdim olunur.

ŞƏKİDƏ YUXARI BAŞ DÖVLƏT TARİX- MEMARLIQ QORUĞU ƏRAZISINDƏ APARILAN TƏMİR-BƏRPA İŞLƏRİ İLƏ TANIŞLIQ

2 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, xanımı Mehriban Əliyeva və qızı Leyla Əliyeva dekabrın 2-də Şəki şəhərində Yuxarı Baş Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğu ərazisində aparılan təmir-bərpa işləri ilə tanış olmuşlar.

Dövlət Turizm Agentliyinin sədri Fuad Nağıyev qoruqda görülən işlər barədə dövlət başçısı İlham Əliyevə, xanımı Mehriban Əliyevaya və qızı Leyla Əliyevaya məlumat verdi.

Bildirildi ki, qoruğun ərazisində Dövlət Turizm Agentliyi tərəfindən Qala divarları daxilindəki iki abidənin (Rəsm Qalereyası və qoruğun inzibati binası) təmir-bərpa işləri yekunlaşıb. Bu abidələrin hər ikisi XIX əsrdə çar Rusiyası əsgərlərinə məxsus kazarma kimi inşa edilib.

Sonra qoruğun yaşə binasındakı bərpa işləri barədə məlumat verildi. Bildirildi ki, XIX əsrdə inşa edilmiş və hazırda dövlət mühafizəsinə götürülmüş tarixi bina ənənəvi Şəki memarlığı üslubunda tikilib. Təəssüf ki, sovet dövründə bu binada xəstəxana fəaliyyət göstərmiş və nəticədə onun memarlıq irsi tama-

milə pozulub, bir sıra əlavələr edilib. Bu memarlıq abidəsi hazırda tarixi memarlıq üslubunda bərpa və konservasiya edilir, daxili tərtibatı iaşə obyektı və tədbirlərin keçirilməsi üçün uyğunlaşdırılır.

Qoruğun yeni inzibati binası ilə tanışlıq zamanı bildirildi ki, bu bina dövlət mühafizəsinə götürülmüş memarlıq abidəsidir və XIX əsrdə əsgər kazarması kimi inşa edilib. İnzibati bina yerli memarlıq üslubunda, dağ-qaya daşından və bişmiş kərpicdən inşa olunub. Binanın memarlıq irsi qorunmaqla onun fasadı, dam örtüyü, döşəməsi, pilləkənləri bərpa olunub, interyeri inzibati bina üçün uyğunlaşdırılıb. Binada kommunikasiya xətləri, istilik sistemi qurulub, inzibati heyətin fəaliyyəti üçün bütün şərait, fond və arxiv otaqları yaradılıb. İnzibati binanın ümumi sahəsi 324 kvadratmetrdir.

Prezident İlham Əliyevə, xanımı Mehriban Əliyevaya və qızı Leyla Əliyevaya qoruqdakı şəbəkə emalatxanasında görüləcək bərpa işləri barədə məlumat verildi. Bildirildi ki, şəbəkə emalatxanasının yerləşdiyi bina da dövlət mühafizəsinə götürülmüş memarlıq abidəsidir. Binaya ümumi sahəsi 127 kvadratmetr olan əsas və sahəsi 30 kvadratmetr olan yardımçı tikililər daxildir. Hazırda bərpa olunan binadan «Şəbəkə evi» emalatxanası kimi istifadə ediləcək. Yeni konsepsiyaya görə «Şəbəkə evi» emalatxanasında sənətkarların fəaliyyət göstərdikləri şəbəkə istehsalı mərkəzi ilə yanaşı, bu sənətin tarixini nümayiş etdirən ekspozisiya zalı, interaktiv turizm təcrübəsi üçün təqdimat otağı, suvenir istehsalı və satışı mərkəzi də yaradılacaqdır. Burada

yeni şəbəkə ustalarının yetişdirilməsi üçün Şəbəkə təlim-tədris mərkəzi fəaliyyət göstərəcək.

Prezident İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva ustalarla söhbət etdilər.

İlham Əliyev: Salam, hər vaxtınız xeyir.

Sənətkar: Salam, cənab Prezident, buyurun baxın, bizim işlərdir. Bizim ailə dörd nəsilidir bu sənətdədir, iki oğlumla birlikdə çalışıram.

İlham Əliyev: Bu sənət yaşamalıdır.

Sənətkar: Burada məktəb də var, uşaqlar məşğul olurlar. İndi bu binalar bərpa olunur.

İlham Əliyev: Burada da tədris mərkəzi olacaq.

Sənətkar: Bura əvvəllər şəbəkə emalatxanası olub. Amma biz istəyirik geniş olsun.

İlham Əliyev: Mütləq lazımdır. Çünki bu, nadir sənətimizdir.

Sənətkar: Bunlar hamısı xırda-xırda taxta və şüşə parçalarıdır. Yəni burada yapışqan, mismar, heç nə yoxdur. Xan sarayını biz bərpa etmişik.

İlham Əliyev: Bəli, mən bilirəm, yoxdur. Bu, dünyada yeganədir, bundan dünyada yoxdur. Xan sarayının təmirə ehtiyacı vardır, indi onunla da məşğul olacağıq. Siz də cəlb olunacaqsınız.

Sənətkar: O vaxt Xan sarayında mərmər şüşələr olub, Venesiya şüşələri, bir millimetr. Bu irilərsə 3 millimetrdir.

İlham Əliyev: Sağ olun ki, bu sənəti yaşadırsınız. Biz də əlimizdən gələni edəcəyik ki, sizin üçün daha yaxşı şərait yaradaq.

* * *

Sonra dövlət başçısı və xanımı digər şəkili sənətkarlarla görüşdülər.

İlham Əliyev: Salam, sizi xoş gördük.

Mehriban Əliyeva: Salam. Gözəl musiqi üçün çox sağ olun.

Sənətkar: Salam, xoş gəlmisiniz!

Fuad Nağıyev: Bunlar Şəki sənətkarlarıdır.

İlham Əliyev: İşiniz necə gedir? Yaxşıdır?

Sənətkarlar: Yaxşıdır, şükür.

İlham Əliyev: Qonaqlar çox gəlir? Bunlar hamısı bərpa olunandan sonra qonaqlar daha çox gələcəklər.

* * *

Dövlət başçısına, xanımı Mehriban Əliyeva və qızı Leyla Əliyevaya qoruqdakı dairəvi məbəddə aparılan təmir-bərpa işləri barədə də məlumat verildi. Bildirildi ki, dairəvi məbəd XIX əsrin əvvəllərində tikilmiş və dövlət mühafizəsinə götürülmüş memarlıq abidəsidir. Dairəvi məbədin memarlığı Qafqaz Albaniyasının qədim məbədlərinin memarlıq üslubuna oxşardır. Bina XIX əsrdə pravoslav kilsəsi kimi fəaliyyət göstərmiş, daha sonra sovet dövründə anbar kimi və digər təyinatlar üçün istifadə edilib. Bina ilkin variantda sırf dairəvi formada olub, daha sonra ona üç tərəfdən köməkçi tikililər əlavə edilib. Bu binada son 30 il ərzində Şəki Xalq Tətbiqi Sənəti Muzeyi fəaliyyət göstərmişdir. Hazırda binada bərpa işləri aparılır.

Prezident İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva keçəçi və kələğayı ustaları ilə söhbət etdilər.

İlham Əliyev: Salam, sizi xoş gördük.

Sakinlər: Salam, xoş gəlmisiniz!

Mehriban Əliyeva: Salam.

Usta: Cənab Prezident, bu Zahid ustadır, gör-düyünüz alətləri o düzəldir.

İlham Əliyev: Salam, bu alətləri sən düzəldir-sən? Çox yaxşı. Sizininki də kələğayıdır? Yerli ipək-dəndir?

Qadın usta: Bəli, cənab Prezident, yerli ipəkdən-dir, biz bu sənəti yaşadıyıq. Mehriban xanım mənə iki dəfə Fransaya aparıb.

Mehriban Əliyeva: Bizimlə getmisiniz?

Qadın usta: Bəli. Sizə cansağlığı arzulayıram. Sənətimizlə bağlı sərgiyə aparmışdınız. Biz də bu gözəl sənəti davam etdirməyə çalışırıq.

Fuad Nağıyev: Hüseyin bizim şəkəkə ustamızdır.

Hüseyin usta: Bu işlərdən görmüsünüz. Sizə indi bir rəhil hazırlamışam, bütöv taxtadan yonulur, dörd parçaya bölünür. Açılır, kitab qoymaq üçündür. Bizim qədim milli əşyadır, qəbul etsəniz, sad olaram.

İlham Əliyev: Əlbəttə. Çox təşəkkür edirəm.

Qadın usta: Salam, Şəkiyə xoş gəlmisiniz! Bu bizim təkəlduzdur, əsasən Şəkiyə məxsus sənətdir. Sənətkar bacım Aysel xanımla bərabər 20 ildir bu sənətlə məşguluq. Sizin qaygınız sayəsində dəfələrlə xarici və yerli sərgilərdə olmuşuq, İSESCO-nun təşkil etdiyi sərgidə 36 ölkə arasında qalib gəlmişik. Bu da keçə sənətidir. Biz veteran ailəsi olaraq, bacım Ay-

sellə fikirləşdik ki, Ali Baş Komandanımıza necə mənəvi dəstək verə bilərik? Dedik, keçəçilik sənətini yaşadaq, bu sənətə nəfəs verək və Azərbaycanda bir ilkə imza atdıq. Keçə sənəti ilə qədim təkəlduz sənətini sintez etdik.

İlham Əliyev: Birləşdirdiniz?

Qadın usta: Bəli, bacımla birgə Sizə bir hədiyyə hazırlamışıq. Qələbə rəmzi olan Şuşamız, qəbul et-səniz məmnun olarıq.

İlham Əliyev: Çox sağ olun, təşəkkür edirəm. Fonda verərəm.

Mehriban Əliyeva: Çox sağ olun.

Qadın usta: Bu, əsasən Qarabağ zonasına məxsusdur. Şuşada, Kəlbəcər zonasında tərəkəmə həyatı sürülən yerlərdə olub. Düzdür, Şəkidə də olub, yaylaqlarda istifadə ediblər. Yurtalar, məsələn, bu xüsusilə Oğuz türklərinə aid sənətdir, həmçinin Qobustana. Kənarlarını özümüz rəngləmişik. Bu isə kaftandır, keçmiş qadın kaftanıdır, geyimi yəni. Onu da özümüz düzəltmişik, bacımla birlikdə. Bu isə Qarabağa aid sonabülbüllərdir, həm də Xan sarayımızın naxışdır. Bu gördüyünüz türk xalqlarına məxsus naxışdır. Şəki İpək yolu üzərində yerləşdiyi üçün ipək karvanı da işləmişik. Yəni bu sənəti gücümüz çatdığı qədər yaşatmağa çalışırıq. Bu da yun didmək asan olsun deyə fikirləşib, araşdırıb belə bir əhtac hazırlamışıq, bir az müasirtipli. Yunu rahat açsın deyə.

İlham Əliyev: Texnoloji inkişafdır.

Mehriban Əliyeva: Doğrudan da çox gözəldir. Yəni bunu ilk dəfə siz sintez etmişiniz?

Qadın usta: Azərbaycanda hazırda klassik keçə sənəti ilə məşğul olan bizik. Müasir nuno feltinqlə məşğul olanlar var, ancaq klassiklə yoxdur. Bir az ağır olduğu üçün fiziki güc tələb edir.

Mehriban Əliyeva: Çətindir.

Qadın usta: Biz pandemiya dövründə başladığımız işə, üç ildir işləyirik. İnşallah, artıracığıq, çalışacağıq ki, bu sənəti yaşadaq.

İlham Əliyev: Çox gözəldir, çox sağ olun, əlləriniz var olsun.

Mehriban Əliyeva: Sağ olun, hədiyyə də çox gözəldir, aparıb Şuşada sərgidə asarıq.

Qadın usta: İnşallah, bu Sizin tərəfinizdən əməyimizə verilmiş böyük dəyər olar. Çox sağ olun.

* * *

Məlumat verildi ki, Dövlət Turizm Agentliyi tərəfindən Qala divarları daxilində yerləşən bəzi tarixi binalarda təmir-bərpa işləri davam etdirilir. Burada Şəki xanlığı dövrünə aid, ümumi uzunluğu təxminən 1300 metr olan Qala divarları yerləşir. Bu divarlar əvvəlcə Şəki xanları, XIX əsrdə isə çar Rusiyası tərəfindən hərbi məqsədlər üçün istifadə edilib.

Qoruğun memarlıq abidələrindən biri də XIX əsrdə inşa olunmuş əsgər kazarmasıdır və hazırda dövlət mühafizəsinə götürülüb. Bina yerli inşaat materiallarından istifadə olunmaqla, ənənəvi memarlıq üslubunda inşa edilib. Tikili giriş hissədən və əsas zaldan ibarətdir. Hazırda binada bərpa işlərinə başlanılıb və

Yuxarı Baş Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğunun fond otaqları kimi fəaliyyət göstərəcək.

Tarix-Diyarşünaslıq Muzeyində davam edən bərpa işləri barədə məlumat verildi. Diqqətə çatdırıldı ki, Tarix-Diyarşünaslıq Muzeyinin binası dövlət mühafizəsinə götürülmüş, XIX əsrin sonlarında tikilmiş memarlıq abidəsidir. Bu bina XIX əsrdə rus əsgərləri üçün kazarma binası kimi tikilib. Ənənəvi yerli tikinti materiallarından (çay daşı və bişmiş kərpic) Şəki memarlığı üslubunda inşa edilib. Muzeydə təxminən 2461-dən artıq eksponat vardır. Hazırda binada təmir-bərpa işləri davam edir.

Prezident İlham Əliyev, xanımı Mehriban Əliyeva və qızı Leyla Əliyeva Rəsm Qalereyasında görülmüş bərpa işləri ilə tanış oldular.

1982-ci ildən Rəsm Qalereyası kimi istifadə edilən bina dövlət mühafizəsinə götürülmüş memarlıq abidəsidir və Dövlət Turizm Agentliyi tərəfindən 2022-ci ildə bərpa edilib. Binanın tarix-memarlıq üslubu qorunmaqla onun fasadı, dam örtüyü bərpa edilib, kommunikasiya sistemi tamamilə yenidən qurulub. Qalereya binasının ümumi sahəsi 296 kvadratmetrdir. Bina üç hissədən – giriş, ekspozisiya zalları və inzibati bölmədən ibarətdir.

Məlumat verildi ki, Rəsm Qalereyasının fondunda 254 eksponat saxlanılır. Onlardan 61-i rəsm əsəri, 8-i heykəl olmaqla, 69 eksponat hazırda ekspozisiyada sərgilənir, 185-i isə qalereyanın fond otağında mühafizə olunur. Ekspozisiyadakı əsərlər Azərbaycan incəsənət tarixinin, onun mövzu və üslubca müxtəlif istiqamətlərinin, inkişaf dövrlərinin ziyarətçilər tərə-

findən daha dərindən başa düşülməsi üçün tarixi ardicillıqla sıralanıb. Ekspozisiyadakı incəsənət əsərlərinin mühafizəsi məqsədilə müvafiq temperatur və rütubət rejimi üçün zəruri olan sistem quraşdırılıb.

Qalereyanın birinci zalında görkəmli fırça ustası Maral Rəhmanzadənin «Kəlağayı geyinmiş qadın», ikinci zalda «Zəngəzurda» əsərində yaylağa köç edən sürü və «Qaragöl» əsəri (Laçın rayonunda, Azərbaycan ilə Ermənistan arasında sərhəddə yerləşən göl), üçüncü zalda isə mərkəzi divarda Azərbaycanın görkəmli rəssamları Altay Sadiqzadənin «Sahil», Sakit Məmmədovun «Şərq» və Elbəy Rzaquliyevin «Qırmızı athılar» əsərləri nümayiş olunur.

Tarix-Memarlıq Qoruğu ilə tanışlıqdan sonra Prezident İlham Əliyev, xanımı Mehriban Əliyeva və qızı Leyla Əliyeva Şəki şəhərinin sakinləri ilə söhbət etdilər, xatirə şəkilləri çəkildilər.

S a k i n: Allah canınızı sağ eləsin, ömrünüzü uzun eləsin. Gələn ayaqlarınız var olsun.

İlham Əliyev: Allah sizə də cansağlığı versin.

S a k i n: Allah Sizi qorusun! Allah Azərbaycanımızı qorusun!

İlham Əliyev: Amin!

Mehriban Əliyeva: Çox sağ olun. Bütün Azərbaycan xalqı sağ olsun.

Sakinlər: Yolunuz açıq olsun, sağ-salamat gedin.

OĞUZ RAYONUNA SƏFƏR

2 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 2-də Oğuz rayonuna səfər etmişdir.

Dövlət başçısı ulu öndər Heydər Əliyevin Oğuz şəhərindəki abidəsini ziyarət edib, önünə gül dəstəsi qoydu.

«Oğuz-1», «Oğuz-2», «Oğuz-3» kiçik su-elektrik stansiyaları silsiləsinin açılışı mərasimi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 2-də Oğuzda Daşağıl çayı üzərində «Oğuz-1», «Oğuz-2», «Oğuz-3» kiçik su-elektrik stansiyaları silsiləsinin açılışı mərasimində iştirak etmişdir.

«Azərenerji» Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin prezidenti Baba Rzayev dövlət başçısına kiçik su-elektrik stansiyaları haqqında məlumat verdi.

Bildirildi ki, alternativ və bərpa olunan enerji mənbələrinin əhatəsinin genişləndirilməsi, azalmaqda olan su ehtiyatlarından səmərəli istifadə, təbii qaza qənaət, ətraf mühitin qorunması və «yaşıl enerji»nin prioritet istiqamət seçilməsi ilə bağlı Prezident İlham Əliyevin qarşıya qoyduğu tələblərə uyğun olaraq, «Azərenerji» Açıq Səhmdar Cəmiyyəti tərəfindən Oğuz rayonunun Daşağıl çayı üzərində 5 kilometr məsafədə kaskad

üsulla 3 yerdə ümumi gücü 3,6 meqavat olan kiçik su-elektrik stansiyasından ibarət hidroqovşaq yaradılıb, bu stansiyalarda ümumilikdə 8 hidroaqreqat quraşdırılıbdır. Baş Daşağıl kəndində hər 3 stansiyanın mənbəyi olaraq, suqəbuledici və sel sularının ötürülməsi üçün sutullayıcı qurğu inşa edilib. Bu qurğunun yaradılması «yaşıl enerji»nin istehsalı ilə yanaşı, rayonun su təchizatına da töhfəsini verib. Pilləli üsulla tikilmiş 3 kiçik su-elektrik stansiyasında il ərzində 15 milyon kilovat-saatadək elektrik enerjisinin alınması mümkündür. Əhalisi 44000 nəfər olan Oğuz rayonunun enerji tələbatı 5-6 meqavat təşkil edir ki, mövsümi olaraq onun yarı hissəsini məhz bu elektrik stansiyaları qarşılaya biləcəkdir. Ekoloji cəhətdən daha təmiz və qənaətli enerji istehsal edəcək «Oğuz» kiçik su-elektrik stansiyaları silsiləsinin istismara verilməsi regionda yeni iş yerlərinin açılması ilə yanaşı, «yaşıl enerji» nisbətinin bir qədər də yüksəlməsinə səbəb olubdur.

Hər 3 elektrik stansiyası rəqəmsal qaydada «Azər-enerji»nin SCADA dispetçer sisteminə qoşularaq, Azərbaycanın ümumi enerji sisteminə inteqrasiya edilib.

Dövlət başçısı elektrik stansiyalarını işə saldı. Prezident İlham Əliyevin «yaşıl enerji» strategiyasına uyğun olaraq, son 2 ildə ölkəmizin istər işğaldan azad edilmiş, istərsə də digər ərazilərində ümumi gücü 50 meqavatdan artıq olan 14 kiçik su-elektrik stansiyası yaradılıb və yaradılmaqdadır.

Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə inşa edilmiş 100 yerlik Körpələr evi-uşaq bağçasının istifadəyə verilməsi mərasimi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 2-də Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə Oğuz şəhərində inşa edilmiş 100 yerlik Körpələr evi-uşaq bağçasının açılışı mərasimində iştirak etmişdir.

Oğuz Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Eyvaz Qurbanov bildirdi ki, ərazisi 0,4 hektar, ümumi sahəsi 3013 kvadratmetr olan bağçada 32 otaq vardır. Binada 5 qrup otağı, həkim bölməsi, musiqi zalı, yeməcxana, mətbəx, gimnastika, kompüter, metodist və yardımçı otaqlar yaradılıb. Bina müasir avadanlıqlar, inventar və mebel dəstləri, videomüşahidə, yanğın əleyhinə təhlükəsizlik və mərkəzləşdirilmiş istilik sistemləri ilə təchiz olunub. Həyətəni sahədə abadlıq və yaşıllaşdırma işləri görüldü, müasir işıqlandırma sistemi yaradılıb və uşaqlar üçün 5 ədəd oturacaq quraşdırılıb.

Prezident İlham Əliyev qrup otaqları, oyun zalı, yeməcxana və həyətəni sahədə yaradılmış şəraitlə tanış oldu.

«Aqroinkışaf–2017» Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətin «Şəki–Oğuz» Aqroparkında yaradılmış şəraitlə tanışlıq

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 2-də Oğuz rayonunda «Aqroinkışaf–

2017» Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətin (MMC) «Şəki–Oğuz» Aqroparkında yaradılmış şəraitlə tanış olmuşdur.

«Aqroinkişaf–2017» MMC-nin direktoru Ruslan Sadıxov dövlət başçısına aqroparkın fəaliyyəti barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, Şəki rayonunun ərazisində 9700 hektar və Oğuz rayonunun ərazisində 1300 hektar olmaqla, ümumilikdə 11000 hektar sahədə yaradılmış aqropark bağçılıq və əkinçilik üzrə fəaliyyət göstərir. Burada əsasən qoz, badam və zeytun bağları salınır və taxıl bitkiləri əkilir. Layihənin ümumi dəyəri 30 milyon manatdır. Zəruri infrastrukturun yaradılmasına 67,8 milyon manat dövlət əsaslı vəsait qoyulmuşdur.

2017-ci ildən başlayaraq, «Aqroinkişaf–2017» MMC tərəfindən Azərbaycanda sənaye üsulu ilə qoz istehsalını həyata keçirmək üçün ABŞ-ın fermer təsərrüfatlarının və Avstraliyanın «Webster» şirkətinin təcrübəsi əsas götürülüb. Aqroparkda 2000 hektar ərazidə damcı suvarma sistemi qurulub, 3 meteo-stansiya, ofis binaları, fitolaboratoriya, ting istehsalı üçün soyuducu kameralar, mexanizasiya sahələri və anbarlar tikilib.

Aqroparkda yetişdirilən məhsullar Prezident İlham Əliyevə təqdim olundu. Bildirildi ki, ərazidə 1000 hektarlıq badam bağının salınması işlərinə başlanılıb. Hazırda 4 badam növü üzrə 160 hektar bağ salınıb və onun ilin sonunadək 300 hektara çatdırılması nəzərdə tutulub. Bu il ilk dəfə olaraq «AzBadam» şirkətinə 1,2 ton məhsul satılıb.

Hazırda 2 zeytun növü üzrə 225 hektardan çox zeytun bağları salınıb və onun 300 hektara çatdırılması nəzərdə tutulub. «Zirə Zeytun» şirkətinə ilkin olaraq 2,6 ton zeytun satılıb. Burada kiçikhəcmli zeytun yağı emalı sahəsinin yaradılması nəzərdə tutulub. 9000 hektar sahədə yüksəkkeyfiyyətli buğda istehsalı təşkil edilib, 30 min tonluq silos qurğuları tikilib və lazımi infrastruktur qurulub. Görülən aqrotexniki tədbirlər nəticəsində hektardan orta məhsuldarlıq 1,5 ton, ayrı-ayrı hallarda 4 ton təşkil edib. Təsərrüfatı yüksəkkeyfiyyətli toxumla təmin etmək üçün ildə 2000 tona yaxın toxum yetişdirilərək emal olunur.

Hazırda 160 nəfər daimi və 200 nəfər mövsümi iş yerlərinə cəlb edilib. Təsərrüfat GPS qurğuları quraşdırılmış 31 traktor, 4 kombayn, müasir tipli 4 çiləyici, 55 müxtəlif qoşqu və avadanlıqlarla təmin olunub.

Dövlət başçısı aqroparkın ərazisində ağac əkdi.

«Şəki–Oğuz» Aqroparkının torpaq sahəsinin suvarma suyu ilə təmin edilməsi üzrə görülmüş işlərlə tanışlıq

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 2-də «Şəki–Oğuz» Aqroparkının torpaq sahəsinin suvarma suyu ilə təmin edilməsi üzrə görülmüş işlərlə tanış olmuşdur.

Azərbaycan Meliorasiya və Su Təsərrüfatı Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin (ASC) sədri Zaur Mikayılov dövlət başçısına məlumat verdi.

Bildirildi ki, «Şəki–Oğuz» Aqroparkının torpaq sahələrini suvarma suyu ilə təmin etmək üçün işçi layihəsi «Azdövsutəslayihə» İnstitutu tərəfindən tərtib olunub. Layihənin ümumi dəyəri 58998 manatdır.

Şəki rayonu ərazisində Türyançay üzərində saniyədə 109,6 kubmetr suötürmə gücü olan baş suqəbuledici qurğu, sudurulducu hovuz və onu qidalandıran nov kanal, düzbucaqlı beton kanal, nasos stansiyasının su götürdüyü hovuz, 4 aqreqatlı stasionar nasos stansiyası, 8,142 kilometr uzunluğunda magistral basqılı boru kəməri, tutumu 700 min kubmetr olan məcradan kənar sututar, gil əsaslı dəmir-beton üzlüklü torpaq bənd, qurğularla birlikdə 25150 kilometr uzunluğunda təzyiqli magistral və paylayıcı boru kəmərləri, səth sularının kənarlaşdırılması üçün 17,6 kilometr uzunluğunda açıq kollektor və suyiğicilər tikilib.

«Azərenerji» Açıq Səhmdar Cəmiyyəti tərəfindən nasos stansiyasının xarici elektrik təchizatı üzrə 14 kilometr uzunluğunda 35 kVt-luq ikidövrəli elektrik xətti və 16 min kVt gücündə 2 transformator yarımstansiyası inşa edilib. Oğuz rayonu ərazisində Ağçay üzərində suqəbuledici qurğu inşa edilib, 10,2 kilometr uzunluğunda metal boru, 160 metr uzunluğunda təmizləyici polad boru xətləri çəkilib və tutumu 2500 kubmetr olan basqılı su hovuzu tikilibdir.

Dövlət başçısı aqroparkın torpaq sahəsini suvarma suyu ilə təmin edən qurğuları işə saldı.

**«Şəki–Oğuz» Aqroparkının Qoz Məhsulunun
Qərzəkdən Təmizlənməsi, Yuyulması və
Qurudulması zavodunun təməlqoyma mərasimi**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 2-də Oğuz rayonunda «Şəki–Oğuz» Aqroparkının Qoz Məhsulunun Qərzəkdən Təmizlənməsi, Yuyulması və Qurudulması zavodunun təməlini qoymuşdur.

«Aqroişəf–2017» Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətin direktoru Ruslan Sadıxov dövlət başçısına zavodun layihəsi barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, əldə olunmuş məhsulun beynəlxalq standartlara uyğun şəkildə satışını təşkil etmək məqsədilə qozun yuma, qurutma, çeşidləmə və qablaşdırılma zavodu ABŞ şirkəti ilə birgə layihələndirilib və avadanlıqlarla təchiz edilməsi üçün müqavilə bağlanılıb. İki istehsal xətti yaradılacaq zavodun tikintisi üçün 4 hektar ərazi ayrılıb. Ümumilikdə 2000 hektar bağdan ilkin olaraq 10000 ton qoz istehsal edilməsi nəzərdə tutulub. Qoz növləri üzrə tingçilik təsərrüfatı yaradılıb. Məhsulların yığılma və qurudulma vaxtı 40 gündür. Məhsulların qurudulması üçün nəzərdə tutulmuş 80 metal qutunun həcmi 400 tondur.

Məlumat verildi ki, zavodda ilkin olaraq 40 yeni iş yerinin yaradılması nəzərdə tutulur.

Prezident İlham Əliyev yeni zavodun təməlini qoydu.

AZƏRBAYCAN KÖNÜLLÜLƏRİNİN V HƏMRƏYLİK FORUMUNUN İŞTİRAKÇILARINA

Əziz gənclər!

Sizi – Azərbaycan könüllülərinin V Həmrəylik Forumunun iştirakçılarını səmimi-qəlbdən salamlayır, hamınızı Beynəlxalq Könüllülər Günü münasibətilə təbrik edir, hər birinizə cəsaətlığı və gələcək işlərinizdə müvəffəqiyyətlər arzulayıram.

Könüllülük və xeyirxahlıq ənənələri xalqımızın əsrlərin sınağından çıxmış milli-mənəvi dəyərlər sisteminə xüsusi yer tutur. Ulu öndər Heydər Əliyevin xeyir-duası ilə ötən əsrin 90-cı illərindən ölkəmizdə vüsət almağa başlayan könüllülük hərəkatı məhz həmin dəyərlər zəminində genişlənərək, yeni mənə və məzmun kəsb etmişdir.

Vətəndaşın, cəmiyyətin və dövlətin birgə fəaliyyətini təcəssüm etdirən könüllülük bu gün də gənclər siyasətimizin mühüm istiqamətlərindəndir. 2020-ci ilin respublikamızda «Könüllülər ili» elan olunması Azərbaycan dövlətinin könüllülər hərəkatına nə dərəcədə böyük əhəmiyyət verməsinin təzahürüdür.

Ölkəmizdə hazırda sistemli və dinamik inkişaf edən könüllülük hərəkatı mövcuddur. Könüllülərin sosial sahədə, ictimai xidmətlər sektorunda töhfəsi aydın hiss olunur. Onlar cəmiyyətin maraqları naminə təmənnasız fəaliyyət göstərərək, müxtəlif mə-

dəni tədbirlərin, idman yarışlarının, ekoloji və sosial aksiyaların, təbliğat və maarifləndirmə kampaniyalarının uğurla keçirilməsində, dövlət xidmətlərinin vətəndaşlara çatdırılmasında yaxından iştirak edirlər. Minlərlə könüllü 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı Azərbaycana müqəddəs övladlıq borcunu şərəflə yerinə yetirmişdir.

Müharibədə qazandığımız parlaq Zəfərdən sonra ölkəmiz üçün artıq yeni dövr başlanmışdır. Xalqımız müharibə meydanında nümayiş etdirdiyi hünəri azad olunmuş torpaqlarımıza həyatın yenidən qaytarılmasına yönələn genişmiqyaslı abadlıq-quruculuq və bərpa işlərində göstərir. İnanıram ki, siz könüllülər bütün qüvvə və bacarığınızı səfərbər edərək, Böyük Qayıdışın uğurla gerçəkləşdirilməsi prosesində də ön sıralarda dayanacaqsınız. Sizə bu nəcib amal naminə fəaliyyətinizdə nailiyyətlər diləyirəm.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 5 dekabr 2022-ci il

MAQOMEDALİ MAQOMEDOVUN DOĞMALARINA VƏ YAXINLARINA

Dağıstanın görkəmli dövlət və ictimai-siyasi xadimi, Azərbaycan xalqının böyük dostu Maqomedali Maqomedovun vəfatı xəbəri məni dərinləndirirdi.

Maqomedali Maqomedov Azərbaycan və Dağıstan arasında ənənəvi dostluq əlaqələrinin inkişafına və genişlənməsinə, xalqlarımız arasında qarşılıqlı anlaşma və etimad ab-havasının möhkəmlənməsinə sanballı töhfə verib.

Maqomedali Maqomedoviç Maqomedov ilə Heydər Əlirza oğlu Əliyev arasında yaranmış dostluq münasibətlərini Azərbaycanda həmişə yüksək qiymətləndiriblər.

Maqomedali Maqomedovun nurlu xatirəsi daim qəlbimizdə yaşayacaq.

Bu ağır itki ilə əlaqədar sizin kədərinizə şərik çıxır və səmimi-qəlbdən başsağlığı verirəm.

Allah rəhmət eləsin.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 5 dekabr 2022-ci il

**RUSİYA FEDERASIYASI
PREZİDENTİNİN KÖMƏKÇİSİ
İQOR LEVİTİN İLƏ GÖRÜŞ**

5 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 5-də Rusiya Federasiyası Prezidentinin köməkçisi İqor Levitini qəbul etmişdir.

İqor Levitin Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putinin salamlarını dövlət başçımıza çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Rusiya Prezidentinə çatdırmağı xahiş etdi.

Görüşdə Azərbaycan–Rusiya ikitərəfli münasibətlərin, o cümlədən iqtisadi əlaqələrin inkişafından məmnunluq ifadə edildi, nəqliyyat-infrastruktur sahələrində həyata keçirilən birgə işlərin önəmi qeyd olundu.

Söhbət zamanı ikitərəfli və regional müstəvidə nəqliyyat, tranzit, logistika, o cümlədən Şimal–Cənub nəqliyyat dəhlizi imkanlarının genişləndirilməsi və Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı məsələlər müzakirə edildi.

**TÜRKMƏNİSTANIN BAŞ NAZİR
MÜAVİNİ, XARİCİ İŞLƏR NAZİRİ
RƏŞİD MEREDOV İLƏ GÖRÜŞ**

5 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 5-də Türkmənistanın Baş Nazir müavini, Xarici İşlər naziri Rəşid Meredovu qəbul etmişdir.

Rəşid Meredov Türkmənistan Prezidenti Sərdar Berdiməhəmmədovun və Türkmənistan Parlamenti Xalq Məsləhətinin Sədri Qurbanqulu Berdiməhəmmədovun salamlarını dövlət başçımıza çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Sərdar Berdiməhəmmədov və Qurbanqulu Berdiməhəmmədova çatdırmağı xahiş etdi.

Söhbət zamanı Azərbaycanla Türkmənistan arasında dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin müxtəlif sahələrdə, o cümlədən iqtisadi, nəqliyyat, humanitar sahələrdə uğurla inkişaf etdiyi qeyd olundu.

Dövlət başçımızın bu il Türkmənistana səfərinin və səfər çərçivəsində Türkmənistan Prezidenti və Türkmənistan Parlamenti Xalq Məsləhətinin Sədri ilə keçirdiyi görüşlərin əlaqələrimizin inkişafında rolu vurğulandı.

**TÜRKİYƏ RESPUBLİKASININ MİLLİ
MÜDAFİƏ NAZİRİ HULUSİ AKARIN
BAŞÇILIQ ETDİYİ NÜMAYƏNDƏ
HEYƏTİ İLƏ GÖRÜŞ**

5 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 5-də Türkiyə Respublikasının Milli Müdafiə naziri Hulusi Akarın başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Nümayəndə heyətinə Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin Baş Qərargah rəisi, Quru Qoşunları komandanı, Hərbi Dəniz Qüvvələri komandanı və Hərbi Hava Qüvvələri komandanı da daxil idi.

Hulusi Akar Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın salamlarını dövlət başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Rəcəb Tayyib Ərdoğanı çatdırmağı xahiş etdi.

Görüşdə 2022-ci ilin də Azərbaycanla Türkiyə arasında dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin inkişafı baxımından çox uğurlu il olduğu bildirildi, əlaqələrimizin bütün sahələrdə, o cümlədən hərbi sahədə daha da gücləndiyi vurğulandı. Bu baxımdan, hazırda ölkəmizdə keçirilən Azərbaycan–Türkiyə birgə hərbi təlimlərinin çox böyük önəm daşdığı qeyd

edildi. Azərbaycanla Türkiyənin bundan sonra da daim bir-birinin yanında olacağı bildirildi.

Azərbaycana səfərinin ümummillî lider Heydər Əliyevin anım günü ərəfəsində olduğunu qeyd edən Hulusi Akar ulu öndərin xatirəsinin Türkiyədə daim dərin ehtiramla anıldığını bir daha vurğuladı.

Söhbət zamanı Azərbaycan və Türkiyə prezidentləri arasında keçirilən mütəmadi görüşlərin münasibətlərimizin inkişafında rolu xüsusi olaraq qeyd edildi və iki dövlət başçısının müəyyənləşdirdiyi qərarlar əsasında digər sahələrdə olduğu kimi, hərbi sahədə də əməkdaşlığın uğurla davam etdiyini məmnunluqla vurğulandı.

Hulusi Akarın ölkəmizə səfərinin əlaqələrin genişləndirilməsi işinə töhfə verəcəyinə əminlik ifadə olundu.

Görüşdə əməkdaşlığın perspektivləri barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

**RUSİYA FEDERASIYASI DAĞISTAN
RESPUBLİKASININ RƏHBƏRİ
SERGEY MƏLİKOV İLƏ GÖRÜŞ**

6 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 6-da Rusiya Federasiyası Dağıstan Respublikasının rəhbəri Sergey Məlikovu qəbul etmişdir.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycan Respublikasının Rusiya Federasiyasının ayrı-ayrı regionları, o cümlədən Dağıstan Respublikası ilə uğurlu əməkdaşlıq həyata keçirdiyini bildirdi və bunun Azərbaycan–Rusiya ikitərəfli münasibətlərin inkişafına töhfə verdiyini söylədi. Dövlət başçımız eyni zamanda bildirdi ki, Azərbaycan–Rusiya əlaqələri 2022-ci ildə də uğurla inkişaf edib. Prezident İlham Əliyev bu baxımdan qarşılıqlı səfərlərin və səmərəli görüşlərin əhəmiyyətini vurğuladı, bu yaxınlarda keçirilmiş növbəti Azərbaycan–Rusiya Regionlararası Forumunun önəmini qeyd etdi.

Dövlət başçısı əsrlərboyu xalqlarımız arasında tarixi əlaqələrin mövcud olduğunu vurğulayaraq, müasir dövrdə də bu münasibətlərin möhkəmləndiyini məmnunluqla diqqətə çatdırdı. Bu baxımdan Prezident İlham Əliyev Sergey Məlikovun ölkəmizə səfərinin Azərbaycanla Dağıstan arasında konkret isti-

qamətlər üzrə əməkdaşlığın genişləndirilməsi işinə töhfə verəcəyinə əminliyini bildirdi.

Xalqlarımızın qardaşlıq əlaqələrinin mövcud olduğunu bildirən Sergey Məlikov digər xalqların nümayəndələri ilə yanaşı, azərbaycanlıların da Dağıstanda vahid ailə kimi yaşadıklarını məmnunluqla qeyd etdi. O, ölkəmizə səfəri zamanı keçiriləcək görüşlərin əməkdaşlığın daha da genişlənməsi işinə töhfə verəcəyinə əminliyini bildirdi.

Azərbaycan Prezidentinin sərəncamına əsasən, Azərbaycan Respublikası ilə Rusiya Federasiyası, o cümlədən Azərbaycan və Dağıstan xalqları arasında dostluq əlaqələrinin inkişafında səmərəli fəaliyyətinə görə Dağıstan Respublikası rəhbərinin müşaviri Maqomed Səidoviç Qurbanova təltif olunduğu «Şöhrət» ordeni təqdim edildi.

Sonra xatirə şəkilləri çəkdirildi.

Daha sonra Azərbaycan Prezidentinə görkəmli dövlət və ictimai xadim Əziz Əliyevin vaxtilə iş otağında olan heykəltəraşlıq əsəri təqdim edildi.

Əziz Əliyev 1942–48-ci illərdə Dağıstana rəhbərliyi dövründə digər Qafqaz xalqları kimi, Dağıstan xalqına qarşı da nəzərdə tutulmuş sürgünün qarşısını almışdı. Buna görə Dağıstan ağsaqqalları adından ona tərkində uşaq olan atının əks olunduğu heykəltəraşlıq əsəri hədiyyə edilib. Əsər bundan sonra Prezident İlham Əliyevin iş otağında olacaq.

**RUSİYA FEDERASIYASI HƏŞTƏRXAN
VİLAYƏTİNİN QUBERNATORU İQOR
BABUŞKİNİN RƏHBƏRLİK ETDİYİ
NÜMAYƏNDƏ HEYƏTİ İLƏ GÖRÜŞ**

7 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 7-də Rusiya Federasiyası Həştərxan vilayətinin qubernatoru İqor Babuşkinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Dövlət başçımız Azərbaycan Respublikası ilə Rusiya Federasiyasının ayrı-ayrı vilayətləri, o cümlədən Həştərxan vilayəti ilə səmərəli əməkdaşlığın həyata keçirildiyini bildirdi və bu əməkdaşlığın Azərbaycan–Rusiya əlaqələrinin inkişafında rolunu qeyd etdi. Rusiya ilə ikitərəfli münasibətlərin 2022-ci ildə də uğurla inkişaf etdiyini qeyd edən Prezident İlham Əliyev bu baxımdan qarşılıqlı səfərlərin və Bakıda keçirilən regionlararası forumun əhəmiyyətini vurğuladı. Azərbaycanla Həştərxan vilayəti arasında ənənəvi qonşuluq əlaqələrinin mövcudluğuna toxunan dövlət başçımız əməkdaşlıqla bağlı planların həyata keçirilməsindən məmnunluğunu ifadə etdi.

Xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildirən İqor Babuşkin Rusiya Federasiyası Həştərxan vilayətinin ölkəmizlə əməkdaşlığının uğurla davam etdiyini qeyd edərək, bu ilin 9 ayının nəticələrinə əsasən, yükdaşı-

maların 4 dəfə artmasını əlaqələrin yaxşı göstəricisi kimi dəyərləndirdi, ixrac və idxal məhsullarının çeşidinin genişləndiyini diqqətə çatdırdı. Qonaq Bakıda keçirilən Azərbaycan–Rusiya Regionlararası Forumun Regionlararası əhəmiyyətini vurğulayaraq, Həştərxan vilayəti ilə Azərbaycan arasında əməkdaşlığın Azərbaycan–Rusiya əlaqələrinin genişlənməsi işinə töhfə verdiyini məmnunluqla qeyd etdi.

Görüşdə Heydər Əliyev Fondunun Həştərxan vilayətində həyata keçirdiyi layihələrin əhəmiyyətinə toxunuldu, gələcək il ulu öndərin anadan olmasının 100 illiyi ilə bağlı Həştərxanda bir sıra tədbirlərin keçirilməyi bildirildi.

Söhbət zamanı humanitar sahədə əməkdaşlıq məsələləri də müzakirə olundu.

BAKİ GƏMİQAYIRMA ZAVODUNDA İNŞA OLUNMUŞ «AKADEMİK XOŞBƏXT YUSİFZADƏ» TANKERİNİN İSTİSMARA VERİLMƏSİ MƏRASİMİ

7 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 7-də «Azərbaycan Xəzər Dəniz Gəmiçiliyi» Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin sifarişi ilə Bakı Gəmiqayırma zavodunda inşa olunmuş «Akademik Xoşbəxt Yusifzadə» tankerinin istismara verilməsi mərasimində iştirak etmişdir.

«Azərbaycan Xəzər Dəniz Gəmiçiliyi» Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin sədri Rauf Vəliyev Prezident İlham Əliyevə raport verdi.

Rauf Vəliyev: Xoş gəlmisiniz, cənab Prezident! Yeni inşa edilmiş «Akademik Xoşbəxt Yusifzadə» gəmisi istismara hazırdır.

İlham Əliyev: Salam. Xoş gördük. Təxminən 3 il əvvəl mən bu qərarı qəbul etdim və artıq gəmi hazırdır.

Xoşbəxt Yusifzadə: Bəli, hazırdır.

Dövlət başçısına məlumat verildi ki, uzunluğu 141, eni 16,9 metr olan «Akademik Xoşbəxt Yusifzadə» tankerinin yükçötürmə qabiliyyəti 7800 tondur. Gəminin daimi heyəti 15 nəfərdən ibarətdir.

Tankerin inşasına 2019-cu ilin avqustunda başlanılıb. Gəmidə «Wärtsilä Finland Oy» (Finlandiya), «Wärtsilä Svanehoj A/S» (Norveç), «Carrier» (ABŞ), «Gürdesan Gemi Mak.San» və «Tic. A.Ş.» (Türkiyə), «Tranzas» (Norveç), «Alfa-Laval» (İsveç) kimi tanınmış istehsalçıların avadanlıqları quraşdırılıb. Yeni tanker Bakı Gəmiqayırma zavodunda inşa olunan 4 tankerdən üçüncüsüdür. Bundan əvvəl istismara verilmiş «Laçın» (2019-cu il, dekabr) və «Kəlbəcər» (2021-ci il, sentyabr) neft tankerlərindən fərqli olaraq, «Akademik Xoşbəxt Yusifzadə» ilə həm neft, həm də kimyəvi məhsulların daşınması mümkündür. Gəminin suya oturumu ASCO-nun digər tankerləri ilə müqayisədə, maksimum yük götürməklə Xəzər hövzəsində nisbətən dayaz limanlara daxil olmağa və Rusiyanın su kanalları ilə Xəzərdən kənara yük daşımağa imkan yaradır.

Hazırda ASCO-nun istifadəsində 21 tanker vardır. Gəmilərin yaş həddini nəzərə alaraq, tanker donanmasının yaxın gələcəkdə yenilənməsi planlaşdırılır.

«Akademik Xoşbəxt Yusifzadə» tankerinin inşası eyni zamanda, son illərdə yeni gəmilərin tikintisi və donanmaların yenilənməsi istiqamətində həyata keçirilən genişmiqyaslı tədbirlərin tərkib hissəsidir. ASCO-nun Strateji İnkişaf Planına uyğun olaraq, son illərdə 25 gəmi istismara verilib. Bu da ölkəmizin Xəzərdə aparıcı mövqeyinin qorunub saxlanılmasında, Azərbaycan ərazisindən artan tranzit yükdaşımalarına yaranan tələbatın ödənilməsində və dənizdə neft-qaz layihələrinin uğurla icrasında mühüm rol oynayır.

Ümumilikdə ASCO Bakı Gəmiqayırma zavoduna indiyədək 10 gəminin tikintisi ilə bağlı sifariş verib. Onların artıq 9-nun, o cümlədən 1 yedək, 3 sərnişin, 2 «Ro-Pax» tipli gəmi-bərəninin və 3 tankerin inşası başa çatdırılaraq istismara verilib. Gəmilərin tikintisi əsasən Azərbaycan Xəzər Dəniz Gəmiçiliyinin mənfəəti hesabına maliyyələşir. Bu da yerli gəmi tikintisi sənayesinin inkişafına töhfə verir.

Hazırda Qara dəniz və Aralıq dənizi hövzələrində Azərbaycan bayrağı altında 6 quru yük gəmisi və 3 tanker olmaqla, 9 gəmi istismar edilir. Bu gəmilərin heyət üzvləri tamamilə yerli mütəxəssislərdən ibarətdir.

* * *

İlham Əliyev: Təxminən 3 il əvvəl sizin yubileyinizi qeyd edərkən bu qərarı qəbul etdim. 2020-ci ilin yanvar ayı, yubiley məclisində.

Xoşbəxt Yusifzadə: Yanvarın 14-də, üç ilə bir-iki ay qalıb.

İlham Əliyev: Dedim, qərar qəbul edirəm ki, növbəti gəmi Xoşbəxt müəllimin adına olacaqdır və bu, hamı üçün sürpriz olmuşdu, o cümlədən Xoşbəxt müəllim üçün də. O bilmirdi mənim hədiyyəm nə olacaq, hədiyyəm, bax, bu oldu.

Xoşbəxt Yusifzadə: Mən həyatımın neçə illərini dənizdə qoymuşam. Sizə təşəkkürümü bildirirəm. Hörmətli Prezident, doğrudan da mənə böyük qiymət verdiniz, mənə çox böyük hədiyyə etdiniz. Bu Sizin təkcə mənə yox, bütün neftçilərə olan hörmətinizdir. Siz o vaxtlar bizimlə 10 il bir yerdə işlə-

misiniz. Prezident olandan sonra da gözünüz bizim üstümüzdədir. Bizim bütün nailiyyətlərimiz Sizinlə bağlıdır. Siz hamısı ilə fərəhlənirsiniz, bizə də diqqət yetirirsiniz.

Sizə onu da deyim ki, ulu öndər Heydər Əliyev 1969-cu ildə rəhbərliyə gələndən sonra bütün sahələrlə maraqlandı, hər yerlə, bizim neftçilərlə də. O vaxt dənizin dərinliyi 40 metr olan bütün sahələrində yataqlar kəşf olunmuşdu. Amma gəmiçilikdə gəmilər yox idi, az bir müddətdə 400-dən artıq gəmi aldı, kran gəmiləri, yükdaşıyan gəmilər. Bunların hamısı indi adları dünyada məşhur olan «Azəri», «Çıraq», «Günəşli» yataqlarının kəşf olunmasına imkan verdi. Doğrudan da cənab Heydər Əliyev sanki neçə il öncə gələcəyi görürdü. Həqiqətən, böyük işlər gördü.

Sizə təşəkkür edirəm, çox böyük iş gördünüz. Bu gün mənim, demək olar ki, ən xoşbəxt günlərimdən biridir. Hər şeyi gözləyərdim, amma dənizdə adıma gəmi olsun, vallah, bunu heç yatıb yuxuda da görə bilməzdim.

İlham Əliyev: Bu ədalətlidir.

Xoşbəxt Yusifzadə: Özü də tanker. Mən, demək olar, bütün gəmilərdə, tankerdə də olmuşam. Çünki hava bərk külək olanda başqa gəmi ilə qırağa çıxmaq mümkün deyildi. Biz tankerlərlə qırağa çıxırıdık. Hörmətli Prezident, əgər insanın bədənini neft sənayesinə bənzətsək, gəmiçilik onun ayaqlarıdır. Gəmiçilik olmadan biz dənizdə heç bir iş görə bilməzdik. Dənizdə nə yataqlar açmışıq, nə işlər görmüşük, nə edirik, bunlar hamısı gəmiçiliklə əlaqədardır. Çünki suda bunsuz heç bir iş görə bil-

məzdik. Özü də bu gəmiçiliyin o biri gəmiçilikdən – dəniz gəmiçiliyindən fərqi ondadır ki, o birilər bir-başə bir limandan başqa limana gedir, amma bu, açıq dənizə çıxır, platformalara yaxınlaşır. Odur ki, sizin hamınıza, bütün bu kollektivə öz təşəkkürümü bildirirəm. Bu, böyük vəzifədir.

Bir daha təkrar edirəm, ki, bu mənim ən xoşbəxt günlərimdən biridir. Mən Sizə necə minnətdarlıq edim, necə təşəkkürümü bildirim?!

İlham Əliyev: Sağ olun, Xoşbəxt müəllim.

Xoşbəxt Yusifzadə: Daha mənim əlimdən nə gələr, ancaq onu bilirəm ki, Sizin xətrinizi dünya qədər istəyirəm, ölənə qədər də nə ulu öndər Heydər Əliyev, nə də Siz mənim heç vaxt yadımdan çıxmayacaqsınız. Çox sağ olun, minnətdaram.

İlham Əliyev: Sağ ol, Xoşbəxt müəllim. Siz Heydər Əliyevin işlərini xatırlatdınız. Keçən əsrin 70-ci illərində doğrudan da Azərbaycan neft sənayesinin yeni dövrü başlandı və siz də o işlərin iştirakçısı kimi, o günləri yaxşı xatırlayırsınız. Məhz Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Azərbaycanda Xəzər dənizində neft-qaz yataqlarının işlənməsinə yeni təkan verildi. O cümlədən yaxşı xatırlayırsınız ki, məhz Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə və deyə bilərəm ki, təkidi ilə Dərin Özüllər zavodu inşa edildi. Hansı ki, o vaxt Həştərxanda planlaşdırılırdı. O bundan xəbər tutdu, sovet hökumətinin yüksək vəzifəli şəxslərinə müraciət etdi və sübut etdi ki, Dərin Özüllər zavodunun tikilməsi üçün ən məqbul yer Bakıdır, Azərbaycandır. Nə üçün? Çünki Xəzərin bütün neft-qaz sənayesinin mərkəzi bura idi və buna nail oldu.

İndi siz də yaxşı xatırlayırsınız ki, biz «Əsrin müqaviləsi» üzərində işləməyə başlayanda bu Dərin Özüllər zavodunun bizdə olmasının nə qədər böyük əhəmiyyəti var idi. Əgər bu zavod olmasaydı, bizim bütün kontraktlarımızın icrası bəlkə də 5–10 il gecikə bilərdi. Yəni o vaxt bunu etdi və müstəqillik dövründə Heydər Əliyev neft strategiyasının icraçıları kimi, biz sizinlə «Əsrin müqaviləsi» üzərində digər yoldaşlarla bərabər işlədik və o günləri də həmişə xatırlayırıq. Bu gün inkişaf edən, güclənən Azərbaycanın təməli məhz o vaxt qoyuldu. Əgər o kontrakt imzalanmasaydı bizim gəlirlərimiz olmayacaqdı. Gəlir olmayan yerdə hər hansı bir inkişafdan söhbət gedə bilməz.

Bu gün biz ulu öndərin siyasətinə sadıq qalaraq, yeni nəqliyyat infrastrukturunu obyektlərini yaradırıq. Bax, bu tankerin yaradılmasının təməli 9 il bundan əvvəl Gəmiqayırma zavodunun istismara verilməsi ilə qoyulmuşdur. O qərarı da mən qəbul etmişdim, bunu biz həll etdik. O vaxt bəziləri hesab edirdi ki, buna ehtiyac yoxdur. Onsuz da biz başqa ölkələrdən gəmilər, tankerlər alırıq. Amma mən bildirdim ki, bunun böyük əhəmiyyəti olacaq. İndi heç kimdən asılı deyilik, həm peşəkar komanda, həm də təcrübə var. Burada bütün inşaat işləri yerli mütəxəssislər tərəfindən aparılır. Biz hər il bir neçə tanker, quru yük gəmisi, «Ro-Ro» gəmisi, bərə inşa edə bilirik. Bu gəminin sizin adınıza olması hesab edirəm ki, çox ədalətlidir. Düzdür, bu, nadir haldır, deyə bilərəm ki, yeganə haldır ki, insanın sağlığında gəmiyə onun adı verilir. Amma ədalətlidir. Bilirsiniz ki, mənim sizə çox böyük hörmətim var – həm

mütəxəssis kimi, həm əfsanəvi neftçi kimi, həm də gözəl insan kimi. Bax, bu gün sizin bizimlə bərabər burada olmağınız bir çoxlarını ruhlandırır ki, elə bu yaşda da adam gümrahdır. Sağlamlığı da yerindədir, nikbinliyi ilə də hamımızı daha gözəl işlər görməyə ruhlandırır. Sizi təbrik edirəm, Xoşbəxt müəllim.

Xoşbəxt Yusifzadə: Çox sağ olun.

İlham Əliyev: Mən yubiley tədbirində demişdim ki, bu tankerin açılışını bərabər edəcəyik. Bax, gün gəldi.

Xoşbəxt Yusifzadə: Sizin o qədər işiniz var. Bununla bərabər, gəlib burada tankerin istismara verilməsində iştirak etməyiniz doğrudan da bizim hamımız üçün, burada olanlar üçün böyük fəxrdir. Hamımız Sizə minnətdarlığımızı bildiririk. Çox sağ olun.

İlham Əliyev: Sağ olun.

Xoşbəxt Yusifzadə: Mən Prezidentlə bir yerdə lent kəsirəm, bunu yaddan çıxartmaq olar?

İlham Əliyev: Təbrik edirik.

* * *

Sonra Prezident İlham Əliyev və akademik Xoşbəxt Yusifzadə tankerin istismara verilməsini bildirən lenti kəsdi.

Sonda xatirə şəkilləri çəkdirildi.

* * *

Dünyada postpandemiya, geosiyasi təlatümlər, münaqişə ocaqları və iqtisadi-maliyyə böhranının yaratdığı problemlər fonunda Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkə iqtisadiyyatının bütün sahələrinin inkişafı tam təmin olunur. Bu gün Azərbaycan strateji əhəmiyyətə malik məhsulları özü istehsal edir. Bakıdakı zavodlarda gəmilərin istehsalı, o cümlədən «Akademik Xoşbəxt Yusifzadə» tankerinin inşa olunaraq istismara verilməsi bunun əyani təzahürüdür.

Şübhəsiz ki, belə mühüm əhəmiyyətə malik istehsalın ölkəmizdə təmin olunması iqtisadi qüdrətimizi və Azərbaycanda həyata keçirilən böyük sosial-iqtisadi infrastruktur layihələrinin ardıcıl şəkildə davam etdiyini göstərməklə, gəmiçilik fəaliyyətinin şaxələndirilməsi ilə bağlı görülən işlərin həcmi aydın şəkildə nümayiş etdirir.

Azərbaycanın dəniz nəqliyyatı tarixində 1957-ci ildən sonra ilk dəfədir hər hansı bir gəmiyə həyatda olan şəxsin adı verilir. Bu da ölkəmizin neft sənayesinin canlı əfsanəsi, görkəmli neftçi-alim və geoloq, SOCAR-ın birinci vitse-prezidenti, akademik Xoşbəxt Yusifzadəyə diqqət və qayğının, eləcə də böyük hörmətin göstəricisidir. Tankerə bu ad 2020-ci il yanvarın 15-də Xoşbəxt Yusifzadənin 90 illik yubileyi ilə bağlı Prezident İlham Əliyevin əlavə tədbirlər haqqında imzaladığı sərəncama əsasən verilibdir.

**ALBANIYA RESPUBLİKASININ
BAŞ NAZİRİ EDİ RAMA
İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞ**

8 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin dekabrın 8-də ölkəmizə səfərə gəlmiş Albaniya Respublikasının Baş Naziri Edi Rama ilə təkbətək görüşü olmuşdur.

İ l h a m Ə l i y e v: Xoş gəlmisiniz! Sizi bir daha görməyimə çox şadam. Əvvəla, Albaniyaya səfərim zamanı mənə göstərdiyiniz qonaqpərvərliyə görə Sizə təşəkkür edirəm. Razılığa gəldiyimiz kimi, fəal dialoqu davam etdirəcəyik. Sizin səfəriniz razılaşdırılmış məsələlərin gedişatını izləmək xarakteri daşıyır. Hər iki tərəfdən bütün tapşırıqlar verilib. Heyətlərimiz fəal şəkildə işləyir. Mənim rəsmi səfərimin nəticələri olduqca müsbətdir. Bizim əlaqələrimiz güclənir və yeni imkanlar yaranır. Sizə məlumat verdim kimi, biz Tiranada səfirlik açırıq və bu, əməkdaşlığımızın vacib əlamətidir. Praktiki nöqtəyi-nəzərdən bu bizə ölkənizdə gedən proseslərlə daha yaxından tanış olmaq imkanı verəcək. Eyni zamanda, bizə ikitərəfli gündəliyimizdə daha da səmərəli olmağa imkan yaradacaq. Bir daha xoş gəlmisiniz!

E d i R a m a: Təşəkkür edirəm, cənab Prezident. Bu mənim üçün şərəfdir. İcazə verin deyim ki, məsələlərin gedişatı ilə bağlı təəssüratım heyrətamizdir. İndi ölkəmizdə Azərbaycan səfirliyinin açılması çox vacibdir. Qalan digər məsələlərə gəldikdə, Sizin dediyiniz kimi, işi davam etdirməliyik.

* * *

Sonra Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Albaniyanın Baş Naziri Edi Rama ilə işçi səhər yeməyi əsnasında geniş tərkibdə görüşü oldu.

Daha sonra dövlət başçımız Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın çəkdiyi rəsm əsərini və Leyla Əliyevanın əsərlərinin kataloqunu qonağa hədiyyə etdi.

AZƏRBAYCAN MEMARLARININ XX QURULTAYININ İŞTİRAKÇILARINA

Hörmətli qurultay iştirakçıları!

Sizi Azərbaycan memarlarının XX qurultayının öz işinə başlaması münasibətilə ürəkdən salamlayır, hər birinizə cansağlığı və gələcək fəaliyyətinizdə müvəffəqiyyətlər arzulayıram.

Çoxəsrlik bir yol keçən və özünəməxsus dəst-xətti ilə hər zaman seçilən Azərbaycan memarlığı xalqımızın mədəniyyət salnaməsində layiqli yer tutur. Sənətkarlarımızın klassik Şərq ənənə və prinsiplərinə sədaqətlə yaratdıqları misilsiz memarlıq inciləri dünya mədəni irsinin ayrılmaz hissəsi olaraq hər birimiz üçün qürur mənbəyidir. Bitkin kompozisiyalı bu abidələrin təbii və mədəni landşaftla unikal ahəngdarlığı heyranlıq doğurur.

Dövrün arxitektura üslublarını və milli memarlığın böyük təcrübəsini özündə birləşdirən uğurlu layihələr əsasında ötən müddət ərzində Azərbaycanda şəhərsalma sənətinin yüksək mənəvi-estetik təsir gücünə malik qiymətli nümunələri meydana gətirmişdir. Dövlət müstəqilliyinin bərpasından sonra ölkəmizdə memarlıq və şəhər quruculuğu sahəsindəki yeni təzahürlər modern üslublu tikililərin və monumental komplekslərin dizayn həllində özünü qabarıq göstərmişdir.

44 günlük Vətən müharibəsində parlaq Zəfərin ardınca hazırkı ən ümdə hədəflərimiz – azad olunmuş əzəli yurdlarımızda bütün zəruri infrastrukturun sürətlə qurularaq həyatın dirçəldilməsi, xarabalığa çevrilmiş şəhərlərimizin, kəndlərimizin yenidən abadlaşdırılması və mədəniyyət yadigarlarımızın əvvəlki görkəminə qaytarılması Azərbaycan memarlığı qarşısında da təxirəsalınmaz vəzifələr irəli sürür.

İnanıram ki, aktual mövzularda geniş diskussiya və ətraflı fikir mübadiləsi aparılaraq, qurultayınızda qəbul ediləcək mühüm qərarlar ölkə memarlığının gələcək inkişafına öz töhfəsini verəcəkdir.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 9 dekabr 2022-ci il

**İŞĞALDAN AZAD OLUNMUŞ
ƏRAZİLƏRDƏ İSTİFADƏ EDİLƏCƏK
XÜSUSİ TƏYİNATLI TEXNİKA
VƏ İCBARİ TİBBİ SİĞORTA ÜZRƏ
DÖVLƏT AGENTLİYİ TƏRƏFİNDƏN
ALINMIŞ MÜASİR TƏCİLİ TİBBİ
YARDIM AVTOMOBİLLƏRİNƏ BAXIŞ**

9 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 9-da Fövqəladə Hallar Nazirliyi (FHN) tərəfindən alınmış və işğaldan azad olunmuş ərazilərdə istifadə ediləcək xüsusi təyinatlı texnika və İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi tərəfindən alınmış müasir təcili tibbi yardım avtomobillərinə baxış keçirmişdir.

Fövqəladə Hallar naziri general-polkovnik Kəmaləddin Heydərov dövlət başçısına raport verdi.

Bildirildi ki, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə yanğından mühafizə üçün Fövqəladə Hallar Nazirliyi tərəfindən «KamAZ» markalı 100 yanğınsöndürən və «İveco» markalı 50 xüsusi təyinatlı yanğınsöndürən avtomobil alınıb. «İveco» markalı avtomobillərdən 9-u artıq idxal olunub, 41-nin idxalı isə 2023-cü ilin birinci rübündə nəzərdə tutulur.

«KamAZ» və «İveco» markalı avtomobillərdən, xüsusilə yanğın yerinə şəxsi həyatın, yanğın texniki

və xilasedici avadanlıqların, suyun və köpükəmələgətirən maddələrin daşınması, yanğın yerinin fasiləsiz olaraq odsöndürücü maddələrlə təmin edilməsi, çoxmərtəbəli binalardan insanların təxliyəsi və əşyaların çıxarılması, xilasedici və yanğınsöndürənlərin yuxarı mərtəbələrə qaldırılması, lafet lüləsi vasitəsilə yüksəklikdə yanğınların söndürülməsi, yanğın yerinin işıqlandırılması və digər köməkçi işlərin görülməsi üçün istifadə olunacaq.

Diqqətə çatdırıldı ki, müxtəlif texnogen, təbii qəzalar və yol-nəqliyyat hadisələri zamanı xüsusi xilas etmə işlərinin aparılması, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə yüklərin və köməkçi materialların daşınması üçün FHN tərəfindən «Nissan Patrol» markalı 5, «Lada Niva Travel» markalı 11 və «Qazel» markalı 6 avtomobil (onlardan 3-ü idxal edilib, digərləri isə cari ilin sonunadək idxal olunacaq) alınıb.

Nazirlik tərəfindən alınmış «GCS - 200» markalı, dizel mühərrikli, kənardan idarə edilən, müasir miniatemizləyən 4 robot işğaldan azad olunmuş rayonlarda piyada və tank əleyhinə minalarla çirkələnmiş ərazilərin təmizlənməsi işlərində istifadə olunacaq.

Təqdim edilən texnikanın arasında «Ural» markalı avtomobillər də vardır. Bu avtomobillərdən də yanğın hadisəsi zamanı yüklərin daşınması və digər işlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulub.

Sonra dövlət başçısı İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi tərəfindən alınmış müasir təcili tibbi yardım avtomobillərinə baxdı.

İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri Zaur Əliyev məlumat verdi ki, ar-

tan tələbatın və yeni yaradılmış tibb mərkəzlərinin, məntəqələrin, o cümlədən işğaldan azad olunmuş ərazilərimizdə inşa edilən xəstəxanaların təcili tibbi yardım avtomobilləri ilə təmin edilməsi diqqət mərkəzindədir.

Agentlik tərəfindən 2020-ci ildən indiyədək 84 ədəd «Fiat Doblo», 131 ədəd «Mercedes», 34 ədəd «Ford Transit» markasına aid olan ümumilikdə 249 təcili tibbi yardım avtomobili satın alınıb. Həmçinin xüsusi 2 diferensiallı «Mercedes Vito» avtomobilləri dağlıq relyefdə və yolsuzluq şəraitində təcili tibbi yardım briqadasının rahat və təhlükəsiz hərəkətini təmin edir. Həmin avtomobillərdən 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı çətin və yolsuzluq şəraitlərində yaralıların təxliyəsində istifadə olunub.

Bildirildi ki, Bakı şəhəri və respublikanın digər şəhər və rayonlarında fəaliyyət göstərən tibb müəssisələrinin, təcili və təxirəsalınmaz tibbi yardım məntəqələrinin ümumilikdə 1487 ədəd təcili tibbi yardım avtomobili ilə təmin edilməsi nəzərdə tutulub və indiyədək tibb müəssisələri 909 tibbi yardım avtomobili ilə təmin edilib.

Təqdim edilən «Mercedes-Benz» markalı təcili tibbi yardım avtomobillərinin 37-si sadə diferensiallı, 7-si xüsusi 2 diferensiallı, 20-si reanimobil və 1-i perinatal küvezli olmaqla, ümumilikdə 65 ədəddir. Avtomobillər xəstə tibb müəssisəsinə aparılarkən artıq yolda müalicəyə başlamağa imkan verən geniş çeşiddə dərmanlar və tibbi avadanlıqlar ilə təmin edilib. Avtomobillərin komplektasiyası istənilən vəziyyətdə olan pasiyentlərin daşınmasına imkan verir.

Yeni alınmış təcili tibbi yardım avtomobillərinin bölgüsü aparıldıqdan sonra ümumilikdə ölkə üzrə istifadədə olan təcili tibbi yardım avtomobillərinin sayı 974 olacaq.

* * *

Respublikamızda təbii və texnogen xarakterli fəvqəladə halların vaxtında xəbərdar edilməsi, nəticələrinin çevik və səmərəli şəkildə aradan qaldırılması işinin vahid mərkəzdən idarə olunması məqsədilə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 2005-ci il 16 dekabr tarixli Sərəncamı ilə Fəvqəladə Hallar Nazirliyi yaradıldı. Beləliklə, fəlakətlərlə mübarizə işinin təşkilinə dövlət səviyyəsində sistemli yanaşmada yeni bir mərhələnin əsası qoyuldu. Əhalinin mülki müdafiəsinin, yanğın təhlükəsizliyinin, su hövzələrində insanların təhlükəsizliyinin və xilasetmə işlərinin təşkili, ölkə ərazisində radioaktiv tullantıların zərərsizləşdirilməsi, sənayedə və dağ-mədən işlərində texniki təhlükəsizliyə və tikintidə təhlükəsizliyə nəzarət kimi mühüm vəzifələri yerinə yetirən bir neçə dövlət qurumunun Fəvqəladə Hallar Nazirliyinin tabeliyinə verilməsi əhalinin və ərazilərin fəvqəladə hallardan daha etibarlı müdafiəsinin təmin olunması sahəsində mühüm rol oynadı. Nazirlik tərəfindən ötən dövr ərzində fəlakətlərin sistemli qaydada mərkəzləşdirilmiş idarə olunmasını təmin etmək üçün zəruri normativ-hüquqi və maddi-texniki bazanın formalaşdırılması, müxtəlif funksiyaları həyata keçirən qurumlar arasında əlaqəli fəaliyyətin təşkili istiqə-

mətində zəruri işlər görüldü. Nazirliyin fəaliyyətində operativliyin artırılması məqsədilə zamanın çağırış və təhdidləri nəzərə alınaraq, müvafiq struktur dəyişiklikləri aparıldı, regional mərkəzlərin fəaliyyəti təmin olundu. Bir sözlə, ölkə rəhbərliyinin xüsusi diqqət və qayğısı nəticəsində Fövqəladə Hallar Nazirliyi maddi-texniki cəhətdən hərtərəfli şəkildə təmin edilmiş və qarşısına qoyulmuş məsuliyyətli vəzifələrin öhdəsindən uğurla gəlmək iqtidarında olan mobil bir quruma çevrildi.

Azərbaycan vətəndaşlarının təhlükəsiz həyat və fəaliyyətinin təmin olunmasını ali məqsədi hesab edən Fövqəladə Hallar Nazirliyinin şəxsi heyəti dəfələrlə çətin sınaqların öhdəsindən layiqincə gəlib. Ötən illər ərzində yaşayış, sənaye və ictimai-iaşə obyektlərində, o cümlədən iri ticarət mərkəzlərində, meşə və açıq sahələrdə baş vermiş yanğınlar, sel və daşqınlar, uçqun, dağıntı, sürüşmə hadisələri, zəlzələlər və digər fövqəladə hadisələr zamanı operativ və səmərəli müdaxilə tədbirləri ilə nazirliyin qəza-xilasetmə qurumları öz peşəkarlıqlarını nümayiş etdiriblər.

Fövqəladə Hallar Nazirliyi yaradılarkən tabeliyinə verilmiş qurumların balansında olan xüsusi təyinatlı avtomobillərin və digər nəqliyyat vasitələrinin, avadanlıqların əksər hissəsi mənəvi və fiziki cəhətdən köhnəldiyinə görə müasir tələblərə cavab vermirdi. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin tapşırıqlarına uyğun olaraq, nazirliyin texnika parkının müasirləşdirilməsi istiqamətində ciddi addımlar atılıb, büdcə vəsaitləri hesabına dünyanın ən qabaqcıl ölkələrinin istehsalı olan müxtəlif təyinatlı maşın və

avadanlıqlar alınıb. Nazirliyin qurumlarında əsaslı təmir və yenidən qurulma işlərinə xüsusi diqqət göstərib, yararsız inzibati və texniki binalar, depolar əsaslı təmir olunub, yeniləri tikilərək istifadəyə verilib. Bölgələrdə 9 regional mərkəzin fəaliyyəti təmin edilib. Artıq müasir yanğınsöndürmə, qəza-xilasetmə maşınlarının, fövqəladə hallar zamanı hadisə yerində böhranları idarə etmək üçün ən müasir rabitə sistemləri ilə təchiz olunmuş və nazirliyin qurumları ilə videokonfrans əlaqəsi yaratmaq gücünə malik mobil qərargah – avtobusun, radiosistemli xüsusi təyinatlı avtomobillərin, hündürlük nərdivanlarının, xilasetmə işlərinin aparılmasında istifadə olunan xüsusi texnikanın, motosikletlərin, mina və hərbi sursatların aşkar edilməsi və zərərsizləşdirilməsi sistemlərinin, dənizdə xilasetmə əməliyyatları üçün yüksəksürətli və çoxfunksiyalı katerlərin, xilasedici qayıqların, axtarış gəmilərinin, yanğınsöndürmə və digər xilasetmə funksiyalarını həyata keçirən «Be-200 ÇS» amfibiya-təyyarənin, helikopterlərin, tikintilərin mövcud texniki təhlükəsizlik normaları və qaydalarına uyğun aparılmasına nəzarəti həyata keçirmək üçün səyyar laboratoriyaların, fövqəladə hadisə baş vermiş ərazidə, yol şəraiti çətin olan yerlərdə qısa müddət ərzində zərərçəkənlərə tam həcmli tibbi yardım göstərmək üçün mobil hospitalların, yüzlərlə müxtəlif təyinatlı digər xüsusi texniki avadanlıqların imkanlarından gündəlik iş prosesində bacarıqla istifadə edilir.

FHN-in qüvvə və vasitələri digər aidiyyəti dövlət orqanları ilə birlikdə ilk günlərdən işğaldan azad olunmuş ərazilərdə minatəmizləmə işlərinə fəal şəkil-

də cəlb edilib. Nazirliyin Xüsusi Riskli Xilasetmə Xidmətinin istehkam qrupları tərəfindən 2021-ci ilin yanvar ayından etibarən Ağdam və Füzuli rayonlarında minatəmizləmə əməliyyatları aparılır.

Minaaxtarma işlərinin keyfiyyətinin yüksəldilməsi və sürətləndirilməsi məqsədilə qısa müddət ərzində dislokasiya məntəqəsi Bərdə şəhərində olmaqla, Nazirliyin Xüsusi Riskli Xilasetmə Xidmətinin «N» saylı hərbi hissəsi yaradılıb. Hazırda hərbi hissənin ən müasir texnika və avadanlıqlarla komplektləşdirilməsi işləri sürətlə davam etdirilir.

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİNİN RƏSMİ SOSIAL
ŞƏBƏKƏ HESABLARINDAN**

10 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyev ulu öndər Heydər Əliyevlə bağlı rəsmi sosial şəbəkə hesablarında foto paylaşmışdır.

XALQIMIZIN ÜMUMMİLLİ LİDERİ HEYDƏR ƏLİYEVİN MƏZARINI ZİYARƏT

12 dekabr 2022-ci il

Müasir müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı və qurucusu, dünya şöhrətli siyasi xadim, xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin vəfatından 19 il ötür.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva dekabrın 12-də Fəxri xiyabana gələrək, xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin məzarını ziyarət etmişlər.

Prezident İlham Əliyev ulu öndərin məzarı önünə aklil qoydu.

Azərbaycanın Dövlət himni səsləndirildi.

Dövlət başçısı İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva ulu öndərin ömür-gün yoldaşı, görkəmli oftalmoloq-alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın da məzarı üzərinə gül dəstələri qoydular.

Tanınmış dövlət xadimi Əziz Əliyevin və professor Tamerlan Əliyevin də xatirələri yad edildi, məzarları üstünə gül dəstələri düzüldü.

* * *

Azərbaycanın ən yeni tarixinin bütöv bir dövrü ulu öndər Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Müstəqil-

liyimizin dönməz xarakter alması, milli şüurun dirçəlişi, iqtisadiyyatın inkişafı bu dövrün əsas mahiyyətini təşkil edir. Ümummilli liderin Azərbaycana bəxş etdiklərini tarix boyunca ondan əvvəl heç kim bacarmayıb. Məhz bu dahi şəxsiyyət ölkəmizdə güdrətli ordu yaratdı, iqtisadiyyatı dirçəltdi, Azərbaycanın müasir tarixində misilsiz işlərə imza atdı. Heydər Əliyev dönəmi Azərbaycan tarixinin, mədəniyyətinin, elminin, təhsilinin qızıl dövrünə çevrildi. Bu gün Azərbaycan ümummilli liderin müəyyənləşdirdiyi yolla inamla irəliləyir. Xalqımız ulu öndərin layiqli davamçısı, Prezident, Silahlı Qüvvələrimizin Müzəffər Ali Baş Komandanı İlham Əliyevə inanır və onu dəstəkləyir. Bu inam və dəstəyin, həmrəyliyin ən bariz nümunəsi 44 günlük Vətən müharibəsində qazanılan Zəfər, bu gün isə Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə aparılan möhtəşəm bərpa və quruculuq işləridir. Bu və digər nailiyyətlərin əsasında Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasəti, pragmatik strategiyası, milli dövlətçilik konsepsiyası dayanır.

Xalqımız da öz növbəsində, ulu öndərin xilaskarlıq və quruculuq missiyasını unutmur və heç vaxt unutmayacaq. Ötən əsrin 90-cı illərində çox ağır, böhranlı vəziyyətdə düşər olmuş Azərbaycan xalqı öz xilasına, bugünkü tərəqqisinə görə özünü Heydər Əliyevə borclu sayır. Hər il dekabrın 12-də və mayın 10-da Fəxri xiyabanda yaşanan böyük izdiham ulu öndərin xatirəsinə əbədi ehtiramdan xəbər verir. Azərbaycan xalqı Heydər Əliyev ideologiyasına da, ideallarına da sadıqdır. Bunun davam etdirilməsi sosial çağırışıdır. Məhz bu çağırışa cavab olaraq, Prezident İlham Əliyevin 2022-ci il 29 sentyabr tarixli

Sərəncamı ilə 2023-cü il ölkəmizdə «Heydər Əliyev ili» elan edilib və bununla bağlı Tədbirlər Planı təsdiqlənibdir.

Heydər Əliyev bu gün cismən aramızda olmasa da, onun parlaq ideyaları Azərbaycanın yollarını işıqlandırmaqdadır. Ulu öndərin yolu əzmlə davam etdirilir və ölkəmizi inamla irəli aparır. Bu gün ölkəmizin milli maraqlarını qətiyyətlə müdafiə edən Prezident İlham Əliyev uzaqgörən və titanik fəaliyyəti ilə Azərbaycanı dünya miqyasında, o cümlədən Türk Dünyasında və bölgədə qüdrətli dövlətə, söz və nüfuz sahibinə, etibarlı tərəfdaşa çevirib.

Əminliklə söyləmək olar ki, Azərbaycan var olduqca ulu öndər Heydər Əliyevin ideyaları yaşayacaq və daha da inkişaf etdiriləcəkdir.

**RUSİYA FEDERASIYASININ
PREZİDENTİ VLADİMİR PUTİN
İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ**

12 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə dekabrın 12-də Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putin telefonla zəng etmişdir.

Söhbət zamanı Rusiya, Azərbaycan və Ermənistan liderlərinin 2020-ci il 10 noyabr, 2021-ci il 11 yanvar və 26 noyabr, həmçinin bu il 31 oktyabr tarixli razılaşmalarının reallaşdırılmasının bəzi praktiki aspektləri, o cümlədən Cənubi Qafqazda iqtisadi və logistik əlaqələrin bərpası planları müzakirə edildi.

Dövlət başçıları gələcək təmaslar barədə də fikir mübadiləsi apardılar.

**HEYDƏR ƏLİYEV ADINA BAKI DƏRİN
ÖZÜLLƏR ZAVODUNDA «AZƏRİ-
MƏRKƏZİ-ŞƏRQİ» PLATFORMASININ
DAYAQ BLOKUNUN DƏNİZƏ YOLA
SALINMASI MƏRASİMİNDƏ İŞTİRAK**

13 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 13-də Heydər Əliyev adına Bakı Dərin Özüllər zavodunda «Azəri-Mərkəzi-Şərqi» platformasının dayaq blokunun dənizə yola salınması mərasimində iştirak etmişdir.

bp-nin Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə üzrə regional prezidenti Qəri Counz və Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti – SOCAR-ın prezidenti Rövnəm Nəcəf dövlət başçısına layihə üzrə görülən işlər barədə məlumat verdilər, videoçarx nümayiş olundu.

Bildirildi ki, «Azəri-Mərkəzi-Şərqi» layihəsi üzrə yekun investisiya qərarı 2017-ci ildə «Azəri-Çıraq-Günəşli» (AÇG) üzrə Hasilatın Pay Bölgüsü Sazişinin (HPBS) 2049-cu ilə qədər uzadılmasından sonra AÇG tərəfdaşlarının ilk böyük investisiya qərarıdır. Dəyəri 6 milyard dollar olan layihəyə yeni dəniz platforması və gündəlik 100 min barelədək hasilat gücündə digər qurğular daxildir. Layihənin istismar müddəti ərzində ümumilikdə 300 milyon barelədək neft hasil olunacağı proqnozlaşdırılır.

Bu layihə çərçivəsində dənizdə suyun dərinliyi təxminən 140 metr olan sahəsində, «Mərkəzi Azəri» və «Şərqi Azəri» platformalarının arasında 48 şaxtadan ibarət yeni hasilat, qazma və yaşayış platforması quraşdırılacaq. Layihəyə, həmçinin yataqdaxili yeni sualtı boru kəmərləri də daxildir. Bu xətlər platformadan hasil ediləcək neft və qazın Səngəçal terminalına ötürülməsi üçün mövcud AÇG «Faza-2» sualtı ixrac kəmərlərinə qoşulacaq.

«Azəri–Mərkəzi–Şərqi» platformasının dayaq blokunun çəkisi 16000 ton, hündürlüyü 153 metrdir. Bu qurğuya biri suvurma, biri neft ixracı, biri də qaz ixracı üçün nəzərdə tutulmuş 3 dik boru daxildir. Dayaq bloku suyun 137 metr dərinliyində quraşdırılacaqdır.

Qəri Counz (*bp-nin regional prezidenti*): Bu, hər iki tərəfdə yerləşən nəhəng çənlərin idarəetmə modullarıdır. Hər tərəfində 3 çən var. Olduqca nəhəng qurğudur.

İlham Əliyev: Həqiqətən də möhtəşəmdir. Video çox əhatəli idi. Sifirdən nəhəng infrastruktur qurğusu yaradılıb.

Qəri Counz: Zavodda gördüyünüz hər şey poladdan hazırlanıb.

İlham Əliyev: Bəli, bu da ən böyük nailiyyətlərdən biridir. Çünki başlanğıcda belə deyildi. Bir müddət sonra bütün inşaat işləri burada həyata keçirildi. Bu, əhəmiyyətli nailiyyətdir. Bundan başqa, bir neçə gün əvvəl «Akademik Xoşbəxt Yusifzadə» tankerini istismara verərkən, faktiki olaraq, bütün gələcəyimizə, neft-qaz layihələrinə mühüm töhfə ver-

miş bu ərazinin, zavodun keçmişi ilə bağlı xatirələrimizi bölüşdük. Əgər bu zavod ötən əsrin 70–80-ci illərinin sonunda yaradılmasaydı, hasilata başlamaq daha çox vaxt aparardı.

Xoşbəxt Yusifzadə (*SOCAR-ın birinci vitse-prezidenti*): Dərin Özüllər zavodu burada Heydər Əliyevin sayəsində tikildi. O olmasaydı, zavodu burada tikməyəcəkdilər.

Qəri Counz: Görüləcək çox iş var. Bilirsiniz ki, «Şahdəniz»də də dərinədə qazma işləri aparırıq. Çox maraqlıdır. Növbəti 30 il bəlkə də son 30 ildən daha da maraqlı olacaqdır.

İlham Əliyev: Bəli, xüsusilə beynəlxalq bazarlarda təbii qaza olan böyük tələbatı nəzərə alsaq, düşünürəm ki, bu, əsl vaxtında olacaq. Potensialımıza dair böyük gözləntilər var. Ehtiyatımızın nə qədər olduğunu biz həmişə bilirdik. Ümid edirəm ki, qazmaya başlayanda «Azəri–Çıraq–Günəşli»də olduğu kimi, bu yataq da böyüyəcək. Praktiki nəticələr ilkin proqnozdan ən azı iki dəfə artıq oldu. Bütün infrastrukturun, daşıma infrastrukturunun hazır olduğunu nəzərə alaraq, hesab edirəm ki, mümkün olduğu qədər çox hasil etmək üçün səy göstərmək baxımından, Azərbaycan xalqına və beynəlxalq tərəfdaşlarımıza xidmət göstərmək üçün bu həqiqətən də tarixi fürsətdir.

Qəri Counz: Bu bizim məqsədimizdir.

Rövşən Nəcəf: Tərəfdaşlarla müzakirə etdiyimiz ideya ondan ibarət idi ki, tərəfdaş olmaq sadəcə, mənəfəət və xərclərin bölüşməsi deyil, eyni zamanda, bilik və yeni texnologiyaların mübadiləsi-

dir. Ona görə daha yaxşı nəticə əldə etmək üçün yeni mütəxəssisləri, yeni fikirləri və yenilikləri bir araya gətiririk.

Sonra Prezident İlham Əliyev, SOCAR-ın birinci vitse-prezidenti Xoşbəxt Yusifzadə və bp-nin regional prezidenti Qəri Counz dayaq blokunun dənizə yola salınmasını bildirən düyməni basdılar.

İlham Əliyev: Bizim daha bir vacib mərasimimiz var. Qəri Counz təqribən iki ay yarım əvvəl «Dostluq» ordeni ilə təltif edilib. Hesab edirəm ki, bu gün həmin ordeni təqdim etmək üçün ən yaxşı fürsətdir.

Qəri Counz: Cənab Prezident, bu mənim üçün gözlənilməz oldu. Sizə çox təşəkkür edirəm.

İlham Əliyev: Siz buna həqiqətən, layiqsiniz. Bu sizin Azərbaycanın neft-qaz sənayesinin inkişafına verdiyiniz mühüm töhfəniz, dostluğunuz və Azərbaycanın yaxşı sakini olduğunuza görədir. Siz, demək olar ki, vətəndaşınızınız və xalqımızın təməl ehtiyaclarını anlayırsınız. Bizimlə Şuşaya səfər etdiyinizə və bütün heyətinizin gördüyü işlərə görə sizi məmnuniyyətlə təltif etdim. Təltif sentyabrın 19-da olub, ancaq mən fürsət gözləyirdim və zənnimcə, bu gün əla gündür. Bu nəhəng qurğunun önündə sizə bu ordeni təqdim edirəm.

Qəri Counz: Çox təşəkkür edirəm. Bu mənim üçün böyük şərəfdir. Şəxsən öz adımdan və bütün bp heyəti adından Sizə minnətdarlığımı bildirirəm.

Prezident İlham Əliyev «Dostluq» ordenini bp-nin regional prezidenti Qəri Counza təqdim etdi.

TÜRKMƏNİSTANA İŞGÜZAR SƏFƏR

14 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 14-də Azərbaycan Respublikası, Türkiyə Respublikası və Türkmənistan Dövlət Başçılarının Birinci Üçtərəfli Zirvə görüşündə iştirak etmək üçün Türkmənbaşı şəhərinə işgüzar səfərə gəlmişdir.

Türkmənbaşı şəhərinin Beynəlxalq Aeroportunda dövlət başçımızın şərafinə Fəxri qarovul dəstəsi düzülmüşdü.

Prezident İlham Əliyevi və xanımı Mehriban Əliyevanı Türkmənistan Nazirlər Kabinetinin Sədr müavini, Xarici İşlər naziri Rəşid Meredov və digər rəsmi şəxslər qarşıladılar.

**TÜRKMƏNİSTAN PARLAMENTİ
XALQ MƏSLƏHƏTİNİN SƏDRİ
QURBANQULU BERDİMƏHƏMMƏDOV
İLƏ GÖRÜŞ**

Türkmənbaşı

14 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 14-də Türkmənbaşı şəhərində Türkmənistan Parlamenti Xalq Məsləhətinin Sədri Qurbanqulu Berdiməhəmmədov ilə görüşmüşdür.

Qurbanqulu Berdiməhəmmədov: Hörmətli qardaşım İlham Heydər oğlu, Sizi qonaqpərvər Türkmənistanda, xüsusən böyük Xəzərin sahilində salamlamağa çox şadam. Bu gün dost, qardaş ölkələr – Türkmənistan, Azərbaycan və Türkiyə arasında ilk dəfə Zirvə görüşü keçirilir. Hesab edirəm ki, bu Zirvə görüşü ölkələrimiz arasında münasibətlərin inkişafında mühüm rol oynayacaq və səmərəsini verəcək.

Bizim ölkəmiz Azərbaycan və Türkiyə ilə qardaşlıq münasibətlərinə xüsusi diqqət yetirir. İlk dəfə keçirilən üçtərəfli Zirvə görüşü, fikrimcə, ölkələrimiz arasında geosiyasi və geoiqtisadi münasibətlər baxımından əhəmiyyətli olacaq. Dövlətlərimiz arasında enerji ehtiyatları tədarükünün şaxələndirilməsi, tranzit-nəqliyyat əlaqələrinin möh-

kəmləndirilməsi ilə bağlı bir sıra iqtisadi məsələlər vardır. Humanitar istiqamətə gəldikdə isə, dövlətlərimiz arasında ortaq cəhətlər çoxdur – dil, dini etiqad, mədəniyyət və bir sıra başqa məsələlər. Qardaşım İlham Heydər oğlu, mən ölkələrimiz arasında parlamentlərarası əlaqələri də qeyd etmək istəyirəm.

İlham Əliyev: Sağ olun, hörmətli Qurbanqulu Məlikquliyeviç. Yenidən Sizinlə görüşməyimə çox şadam. Mən artıq ikinci dəfədir ki, bu il qardaş Türkmənistanə səfər edirəm və Sizinlə görüşmək hər zaman çox xoşdur. Biz Sizinlə uzun illər Türkmənistan–Azərbaycan əlaqələrinin inkişafı istiqamətində önəmli addımlar atmışıq və bu gün iki qardaş ölkə öz əlaqələrini yeni səviyyəyə qaldırır. Çox şadam ki, bütün sahələrdə qardaşlıq, dostluq əlaqələri özünü göstərir. Biz həm siyasi sahədə strateji tərəfdaşlıq, həm də iqtisadi sahədə son vaxtlar böyük uğurlara imza atmışıq, ticarət dövriyyəsi bir neçə dəfə artıb. Siz də qeyd etdiyiniz kimi, nəqliyyat, tranzit sahəsində də böyük irəliləyiş vardır.

Əsas odur ki, xalqlarımız qardaşdır və bu gün müstəqil Türkmənistan və müstəqil Azərbaycan öz münasibətlərini bu qardaşlıq əsasında qurur. Bu həm ölkələrimiz, həm də bölgə üçün çox önəmlidir və bu gün üç qardaş ölkə Türkmənistanda, bu gözəl Avazada görüşür. Hesab edirəm ki, bu da əcdadlarımızın ruhunu şad edən hadisədir. Çünki bu təbiidir, belə də olmalıdır, qardaş xalqlar bir yerdə olmalıdırlar.

Fürsətdən istifadə edərək, burada gördüklərimlə bağlı fikrimi bölüşmək istədim. Burada qurduğu-

nuz çox gözəl şərait bizi sevindirir. Avaza doğru-
dan da beynəlxalq turizm mərkəzinə çevrilir – həm
səliqə-sahman, həm gözəllik, həm də yaşillıq. Xəzər
dənizinin sahillərində belə möhtəşəm mərkəzin ya-
radılması şəxsən Sizin böyük nailiyyətinizdir. Bu
münasibətlə Sizi və qardaş türkmən xalqını təbrik
edirəm. Dəvətə görə bir daha təşəkkür edirəm.

**TÜRKMƏNİSTAN PREZİDENTİ
SƏRDAR BERDİMƏHƏMMƏDOV
İLƏ GÖRÜŞ**

Türkmənbaşı

14 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 14-də Türkmənistan Prezidenti Sərdar Berdiməhəmmədov ilə görüşmüşdür.

Sərdar Berdiməhəmmədov dövlətimizin başçısı ilə görüşündən dərin məmnunluq hissi keçirdiyini bildirərək, dəvəti qəbul etdiyinə və Azərbaycan, Türkiyə və Türkmənistan Dövlət Başçılarının Birinci Üçtərəfli Zirvə görüşündə iştirakına görə Prezident İlham Əliyevə minnətdarlığını ifadə etdi. Hazırkı dövrdə üçtərəfli əməkdaşlığın xüsusi əhəmiyyət daşıdığını qeyd edən Sərdar Berdiməhəmmədov Türkmənistan tərəfinin Zirvə görüşünə böyük önəm verdiyini vurğuladı.

Prezident İlham Əliyev qardaş Türkmənistana yenedən səfərindən məmnunluğunu ifadə etdi, bu Zirvə görüşünün keçirilməsi təşəbbüsünə görə Prezident Sərdar Berdiməhəmmədova minnətdarlığını bildirdi. Üç xalqın tarix və dil baxımından ümumi köklərə malik olduğunu söyləyən dövlətimizin başçısı əməkdaşlığımızın genişləndirilməsi üçün yaxşı imkanların mövcudluğunu vurğuladı. Prezident İlham Əliyev bu Zirvə

görüşünün regional əməkdaşlığa, nəqliyyat, logistika, ticarət sahələrində əlaqələrin genişləndirilməsinə töhfə verəcəyinə əminliyini ifadə etdi. Eyni zamanda, bu görüşün ikitərəfli əlaqələrin müzakirəsi üçün də yaxşı imkan yaratdığını bildirdi.

Görüşdə əməkdaşlığın perspektivləri barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

**TÜRKİYƏ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
RƏCƏB TAYYİB ƏRDOĞAN VƏ
TÜRKMƏNİSTAN PREZİDENTİ
SƏRDAR BERDİMƏHƏMMƏDOV
İLƏ MƏHDUD TƏRKİBDƏ GÖRÜŞ**

Türkmənbaşı

14 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin, Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın və Türkmənistan Prezidenti Sərdar Berdiməhəmmədovun dekabrın 14-də məhdud tərkibdə görüşü keçirilmişdir.

GENİŞ TƏRKİBDƏ GÖRÜŞ

Türkmənbaşı

14 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin, Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın və Türkmənistan Prezidenti Sərdar Berdiməhəmmədovun dekabrın 14-də məhdud tərkibdə görüş başa çatdıqdan sonra geniş tərkibdə görüşü keçirilmişdir.

Görüşü giriş sözü ilə Türkmənistan Prezidenti Sərdar Berdiməhəmmədov açdı və çıxış etdi.

Sonra dövlətimizin başçısı çıxış etdi.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin çıxışı

Hörmətli Türkmənistan Prezidenti Sərdar Qurbanquliyeviç Berdiməhəmmədov!

Hörmətli Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan!

Əziz dostlar!

Bu il ikinci dəfədir qardaş Türkmənistana səfər edirəm və yenidən burada olmaqdan çox məmnunam. Üçtərəfli Zirvə görüşünün yüksək səviyyədə təşkilinə və qonaqpərvərliyə görə Prezident Sərdar Berdiməhəmmədova təşəkkürümü bildirirəm. Türk-

mənistanın sabit və dinamik inkişaf yolu ilə irəliləməsinin şahidi olmaq, onun nailiyyətlərini görmək bizi sevindirir.

Azərbaycan, Türkiyə və Türkmənistan bir-biri ilə etnik, dini-mədəni köklər və ortaq mənəvi dəyərlərlə sıx bağlıdır. Biz haqlı olaraq xalqlarımızın zəngin tarixi-mədəni irsi və bəşər sivilizasiyasına verdiyi böyük töhfələri ilə qürur duyuruq. Azərbaycanın həm Türkiyə, həm də Türkmənistanla siyasi əlaqələri yüksək səviyyədədir. Türkiyə ilə keçən il imzaladığımız Şuşa Bəyannaməsi münasibətlərimizi strateji müttəfiqlik səviyyəsinə çatdırmışdır. 2017-ci ildə Azərbaycan ilə Türkmənistan arasında strateji tərəfdaşlıq haqqında Bəyannamə imzalanmışdır. Ölkələrimiz beynəlxalq təşkilatlar, o cümlədən BMT, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı, Türk Dövlətləri Təşkilatı, ATƏT və digər təsisatlar çərçivəsində bir-birinə qarşılıqlı dəstək göstərir və əməkdaşlıq edir.

Tarixi bağlar üzərində qurulmuş münasibətlərimiz ölkələrimiz arasında iqtisadiyyat, ticarət, nəqliyyat-logistika və digər sahələrdə əməkdaşlığın inkişafı üçün imkanlar yaradır. 2022-ci ilin yanvar-oktyabr aylarında Azərbaycanın Türkiyə ilə ticarət dövriyyəsi 45 faiz artaraq, 5 milyard dollara çatıb. Azərbaycandan Türkiyə iqtisadiyyatına 20 milyard dollara yaxın, Türkiyədən Azərbaycan iqtisadiyyatına isə 14 milyard dollara yaxın sərmayə yatırılıb. Bu il Türkmənistan ilə ticarət dövriyyəsi 5 dəfə artıb. Bu, rekord göstəricidir.

Azərbaycan, Türkiyə və Türkmənistan nəqliyyat-logistika sahəsində böyük uğurlara imza atıbdir. Ölkələrimiz tərəfindən bir çox layihələr icra edilibdir ki, bunlar da öz növbəsində, nəqliyyat bağlantıları sahəsində əməkdaşlıq üçün yeni imkanlar açır. Hər üç ölkədə bu sahəyə qoyulan sərmayələr yeni, müasir infrastrukturun yaradılmasına xidmət edir. Azərbaycan Şərq–Qərb və Şimal–Cənub nəqliyyat dəhlizlərinin fəal iştirakçısıdır və öz ərazisində dəmir yolu, avtomobil və hava nəqliyyatı ilə bağlı olan bütün əsas layihələri icra edibdir. Bunun nəticəsində Azərbaycan önəmli tranzit ölkəsinə çevrilibdir.

2022-ci ilin 10 ayında Azərbaycan ərazisindən keçən ümumi tranzit daşımalarının həcmi ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 80 faizdən çox artıbdir. Hazırda Zəngəzur dəhlizinin açılması ilə fəal məşğuluq. Zəngəzur dəhlizinin Azərbaycan ərazisindən keçən hissəsində aparılan işlərin dəmir yolu xətti üzrə 40 faizi, avtomobil yolu üzrə isə 70 faizi icra olunubdur. Bütün işlər 2024-cü ildə tamamlanacaq və nəticədə yeni nəqliyyat dəhlizi yaranacaq.

Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı ildə 15 milyon ton yükəşirmə qabiliyyətinə malikdir və bu həcm 25 milyon tona çatdırılması üçün vəsaitin ayrılması nəzərdə tutulur.

Keçən il Xəzər dənizi sahilində yerləşən Ələt Azad İqtisadi Zonasının təməli qoyuldu və orada artıq ilk rezidentlər yerləşir. Türkiyədən və Türkmənistandan olan şirkətləri bu zonanın imkanlarından faydalanmağa dəvət edirik.

2017-ci ildə əziz qardaşım Rəcəb Tayyib Ərdoğan ilə bərabər Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yolunun açılışını etdik. Bu layihəyə əlavə 100 milyon dollardan çox sərmayə qoyulacaq və onun ötürücülük qabiliyyəti hazırkı 1 milyondan 5 milyon tona çatdırılacaq. Azərbaycan 50-dən çox yük gəmisi ilə Xəzər dənizində ən böyük ticarət donanmasına malikdir. 2013-cü ildə istismara verilmiş Bakı Gəmiqayırma zavodu hazırda tam gücü ilə işləyir. Bu zavodda istənilən növ gəmilər inşa edilə bilər.

Azərbaycan 18 yük təyyarəsi ilə regionumuzda ən böyük mülki hava yük donanmalarından birinə malikdir. Növbəti 10 il ərzində yük donanmamıza daha 9 təyyarənin əlavə edilməsi nəzərdə tutulubdur. Hazırda Azərbaycanda 8 beynəlxalq hava limanı fəaliyyət göstərir. İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə inşa edilmiş Füzuli və Zəngilan hava limanlarının açılışında Türkiyə Prezidenti, əziz qardaşım Rəcəb Tayyib Ərdoğan iştirak etmişdir. İşğaldan azad olunmuş Laçında ölkəmizin sayca 9-cu beynəlxalq hava limanının 2024-cü ildə açılması nəzərdə tutulubdur.

2020-ci ilin sonunda 44 günlük Vətən müharibəsində əldə olunmuş Zəfər nəticəsində torpaqlarımız Ermənistanın 30 illik işğalından azad edildi. Qarabağ münaqişəsi həll edildi və bu Qələbə regionda yeni nəqliyyat-kommunikasiya layihələri üçün əlverişli imkan yaratdı.

Hazırda dünyada yeni çağırışlar və təhdidlər vardır. Bu səbəbdən digər sahələrlə yanaşı, ölkələrimiz arasında təhlükəsizlik, müdafiə, müdafiə sənayesi ki-

mi sahələrdə də əməkdaşlığın genişləndirilməsi böyük önəm daşıyır.

Bir daha Azərbaycan–Türkiyə–Türkmənistan üçtərəfli formatında görüşün önəmini vurğulamaq istərdim. Ümid edirəm ki, belə görüşlər bundan sonra müntəzəm olaraq keçiriləcək və qardaş ölkələrimiz arasında münasibətlərin daha da inkişaf etməsinə böyük töhfə verəcək. Sağ olun.

SƏNƏDLƏRİN İMZALANMASI MƏRASİMİ

Türkmənbaşı

14 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin, Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın və Türkmənistan Prezidenti Sərdar Bərdiməhəmmədovun dekabrın 14-də geniş tərkibdə görüşündən sonra Azərbaycan–Türkiyə–Türkmənistan sənədləri imzalanmışdır.

Əvvəlcə Azərbaycan Respublikası, Türkiyə Respublikası və Türkmənistan Dövlət Başçılarının Birinci Zirvə görüşünün Birgə Bəyanatı qəbul edildi.

«Ticari-iqtisadi əməkdaşlıq haqqında hökumətlərarası Saziş»i Türkmənistan Nazirlər Kabinetinin Sədr müavini Batır Atdayev, Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər naziri Ceyhun Bayramov və Türkiyə Respublikasının Ticarət naziri Məhmət Muş imzaladılar.

«2023–2025-ci illər üzrə elm, təhsil və mədəniyyət sahələrində əməkdaşlığa dair hökumətlərarası Çərçivə Proqramı»nu Türkmənistan Nazirlər Kabinetinin Sədr müavini Nurməhəmməd Amannepesov, Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər naziri Ceyhun Bayramov və Türkiyə Respublikasının Xarici İşlər naziri Mövlud Çavuşoğlu imzaladılar.

«Gömrük əməkdaşlığına dair Birgə Məşvərət Komissiyasının yaradılması haqqında qarşılıqlı anlaşmaya dair hökumətlərarası Memorandum»u Türkmənistan Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri Maksat Xudayquliyev, Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər naziri Ceyhun Bayramov və Türkiyə Respublikasının Ticarət naziri Məhmət Muş imzaladılar.

«Energetika sahəsində əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi ilə bağlı qarşılıqlı anlaşmaya dair qurumlararası Memorandum»u «Türkmənqaz» Dövlət Konserninin sədri Batır Amanov, Azərbaycan Respublikasının Energetika naziri Pərviz Şahbazov və Türkiyə Respublikasının Energetika və Təbii Sərvətlər naziri Fatih Dönməz imzaladılar.

«Nəqliyyat sahəsində əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi ilə bağlı qarşılıqlı anlaşmaya dair qurumlararası Memorandum»u Türkmənistan Nazirlər Kabineti yanında Nəqliyyat və Kommunikasiyalar Agentliyinin baş direktoru Məmmədxcan Çakıyev, Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat naziri Rəşad Nəbiyev və Türkiyə Respublikasının Nəqliyyat və İnfrastruktur naziri Adil Qaraismayıloğlu imzaladılar.

**TÜRKİYƏ RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ RƏCƏB TAYYİB
ƏRDOĞAN İLƏ GÖRÜŞ**

Türkmənbaşı

14 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin dekabrın 14-də Türkmənbaşı şəhərində Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan ilə görüşü olmuşdur.

Görüşdə ikitərəfli dostluq və qardaşlıq münasibətlərimizin bu il də bütün sahələrdə daha da genişləndiyi vurğulandı. Birgə keçirilmiş hərbi təlimlərin müvəffəqiyyətlə başa çatdırıldığı qeyd olundu. Siyasi, hərbi, iqtisadi, nəqliyyat, energetika, müdafiə, müdafiə sənayesi sahələrində əməkdaşlığımızın bu il də uğurla davam etdirildiyi bildirildi.

Görüşdə əlaqələrimizin perspektivləri barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

**TÜRKMƏNİSTAN PARLAMENTİ
XALQ MƏSLƏHƏTİNİN SƏDRİ
QURBANQULU BERDİMƏHƏMMƏDOVUN
ADINDAN TƏŞKİL EDİLMİŞ RƏSMİ
NAHARDA İŞTİRAK**

Türkmənbaşı

14 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və xanımı Mehriban Əliyevanın, Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın və xanımı Əminə Ərdoğanın şərəfinə dekabrın 14-də Türkmənistan Parlamenti Xalq Məsləhətinin Sədri Qurbanqulu Berdiməhəmmədovun adından rəsmi nahar verilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva naharda iştirak etdilər.

Səfər başa çatdı

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Türkmənistana işgüzar səfəri dekabrın 14-də başa çatdı.

Türkmənbaşı şəhərinin Beynəlxalq Aeroportunda dövlət başçımızın şərəfinə Fəxri qarovul dəstəsi düzülmüşdü.

Prezident İlham Əliyevi və xanımı Mehriban Əliyevanı Türkmənistan Nazirlər Kabinetinin Sədr müavini Batır Atdayev, Xarici İşlər naziri Rəşid Məredov və digər rəsmi şəxslər yola saldılar.

**«MÜASİR İDARƏETMƏYƏ GEDƏN YOL:
DAYANIQLI VƏ İNNOVATİV DÖVLƏT
XİDMƏTLƏRİNƏ DOĞRU» BEYNƏLXALQ
FORUMUN İŞTİRAKÇILARINA**

Hörmətli forum iştirakçıları!

Sizi – «Müasir idarəetməyə gedən yol: dayanıqlı və innovativ dövlət xidmətlərinə doğru» mövzusunda keçirilən beynəlxalq forumun iştirakçılarını səmimi-qəlbdən salamlayıram, forum çərçivəsində səmərəli müzakirələr və faydalı əməkdaşlıq arzulayıram.

Özünəməxsus inkişaf modeli ilə tanınan Azərbaycan idarəetmə və əhaliyə dövlət xidmətləri göstərilməsi sahəsində də effektiv və çoxşaxəli islahatlar həyata keçirərək, konseptual yeniliklərin müəllifi olmuşdur.

Belə unikal təşəbbüslərdən biri «ASAN xidmət» konsepsiyasıdır. Bununla da dövlət orqanları tərəfindən xidmətlər göstərilməsində vətəndaş məmnunluğunun və şəffaflığın təmin edilməsi, korrupsiya hallarının qarşısının alınması, innovativ yanaşmaların və müasir texnologiyaların tətbiq edilməsi, dövlət qulluqçusu – vətəndaş münasibətlərində yeni düşüncə tərzinin formalaşdırılması ideyalarını rəhbər tutan yeni xidmət modeli yaradılmış və bu model özünü uğurla doğrultmuşdur.

Bu uğur həm ölkə vətəndaşlarının müsbət rəyində, həm də beynəlxalq səviyyədə göstərilən ma-

raq və münasibətdə özünü təcəssüm etdirir. «ASAN xidmət» təcrübəsi artıq bir sıra ölkələrdə tətbiq edilir. 2015-ci ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Dövlət xidmətləri mükafatına, 2019-cu ildə isə Rəqəmsal idarəetmənin tətbiqi ilə dövlət xidmətlərinin inkişafı sahəsində xüsusi mükafatına layiq görülmüş «ASAN xidmət» Azərbaycan brendinə çevrilmişdir. «Dövlət Xidmətləri Göstərən Qurumların ASAN Beynəlxalq Assosiasiyası» yaradılmış, İSESCO-ya üzv olan dövlətlərdə və Afrika ölkələrində dövlət xidmətləri sahəsində müvafiq beynəlxalq təşkilatlarla birgə ASAN mükafatları təsis olunmuşdur.

BMT-nin İnsan Hüquqları Şurası «Dövlət xidmətlərinin şəffaf, məsuliyyətli və səmərəli çatdırılması vasitəsilə insan hüquqlarının və Davamlı İnkişaf Məqsədlərinin təşviqi» adlı qətnamə qəbul edərək, beynəlxalq təşkilatları «ASAN xidmət»in uğurlu təcrübəsini təşviq etməyə çağırmışdır.

2022-ci ilin dekabr ayında ilk «ASAN xidmət» Mərkəzinin fəaliyyətə başlamasının 10-cu ilini qeyd edəcəyik. Bu gün «ASAN xidmət» mərkəzlərində – vahid məkanda müxtəlif dövlət qurumları, həmçinin özəl şirkətlər tərəfindən ümumilikdə 360-dan çox xidmət göstərilir.

Fəaliyyəti dövründə «ASAN xidmət» 60 milyona yaxın müraciət üzrə dövlət xidmətlərinin göstərilməsini təmin etmişdir. Keçirilən rəy sorğularına əsasən, vətəndaşların xidmətlərdən məmnunluq əmsalı 99,8 % təşkil edir.

«ASAN xidmət» konsepsiyasının gətirdiyi digər bir yenilik xidmətin fəaliyyətə başladığı ilk gündən

könüllülərin cəlb edilməsidir. Könüllülər öz müsbət enerjiləri və müasir dünyagörüşləri ilə vətəndaşlara xidmət sahəsinə yeni nəfəs gətirmişlər, beləliklə də Azərbaycanda könüllülük hərəkatı geniş vüsət alaraq, hazırda ictimai həyatın bütün sahələrində öz səmərəsini göstərməkdədir.

Ümidvaram ki, forumda aparılacaq geniş fikir mübadiləsi və məhsuldar müzakirələr dayanıqlı və innovativ dövlət xidmətlərinə nail olunmasına öz töhfəsini verəcəkdir.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 14 dekabr 2022-ci il

TÜRK DÖVLƏTLƏRİ TƏŞKİLATININ BAŞ KATİBİ KUBANIÇBƏY ÖMÜRƏLİYEV İLƏ GÖRÜŞ

15 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 15-də Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) baş katibi Kubanıçbəy Ömürəliyevi qəbul etmişdir.

Prezident İlham Əliyev Kubanıçbəy Ömürəliyevi Türk Dövlətləri Təşkilatının baş katibi seçilməsi münasibətilə təbrik etdi, ona təşkilatın üzv dövlətləri arasında qarşılıqlı fəaliyyətin daha da gücləndirilməsi istiqamətindəki işində uğurlar arzuladı və əminliyini bildirdi ki, o, Təşkilat çərçivəsində sıx əməkdaşlığın həyata keçirilməsində səylərini əsirgəməyəcəkdir.

Türk Dövlətləri Təşkilatının fəaliyyətinə toxunan Prezident İlham Əliyev Təşkilatın beynəlxalq səviyyədə önəminin artdığını məmnunluqla qeyd etdi, onun üzv və müşahidəçi dövlətlərin beynəlxalq nüfuzunun və iqtisadi potensialının artmasına xidmət etdiyini bildirdi, bu baxımdan ötən ay Təşkilatın Səmərqənddə keçirilmiş IX Zirvə görüşünün əhəmiyyətini vurğuladı.

Dövlət başçımız Kubanıçbəy Ömürəliyevin Türk Dövlətləri Təşkilatının baş katibi kimi, azərbaycanlı

həmkarları ilə sıx təmasda olacağına əminliyini bildirdi.

Xoş sözlərə görə Prezident İlham Əliyevə minnətdarlığını ifadə edən qonaq TDT-ni yaradan dövlətlər sırasında ilk ölkə olaraq Azərbaycana səfər etməsindən məmnunluğunu bildirdi və Təşkilatın fəaliyyətinin güclənməsində ölkəmizin fəal rolunu xüsusi qeyd etdi.

Türk Dövlətləri Təşkilatının baş katibi vurğuladı ki, 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycanın Qələbəsi və ərazilərimizin işğaldan azad edilməsi təkcə ölkəmiz üçün deyil, bütün Türk Dünyası üçün böyük önəm daşıyır. Kubanıçbəy Ömürəliyev üzv dövlətlərin dil və mədəniyyət baxımından ümumi köklərə malik olduğunu qeyd edərək, əməkdaşlığın gücləndirilməsi istiqamətində səylərini əsirgəməyəcəyini bildirdi.

Söhbət zamanı əlaqələrin perspektivləri ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

**QƏTƏR DÖVLƏTİNİN ƏMİRİ
ƏLAHƏZRƏT ŞEYX TƏMİM BİN
HƏMƏD AL TƏNİYƏ**

Əlahəzrət!

Qətər Dövlətinin milli bayramı münasibətilə Sizə və Sizin simanızda qardaş xalqınıza öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ən səmimi və xoş arzularımı çatdırmaqdan məmnunluq duyuram.

Əminəm ki, Azərbaycan ilə Qətər arasında güclü islam həmrəyliyinə əsaslanan ənənəvi dostluq münasibətləri və səmərəli əməkdaşlığımız xalqlarımızın mənafeələrinə uyğun olaraq birgə söylərimizlə bundan sonra da genişlənəcək və möhkəmlənəcəkdir.

Fürsətdən istifadə edərək, Qətərdə futbol üzrə dünya çempionatının yüksək səviyyədə təşkil edilməsi və uğurla keçirilməsi münasibətilə də Sizi ürəkdən təbrik edirəm.

Bu bayram günündə Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, işlərinizdə uğurlar, qardaş Qətər xalqına daim əmin-amanlıq və rifah diləyirəm.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 15 dekabr 2022-ci il

**BƏHREYN KRALI ƏLAHƏZRƏT
ŞEYX HƏMƏD BİN İSA ƏL-XƏLİFƏYƏ**

Əlahəzrət!

Bəhreyn Krallığının milli bayramı münasibətilə Sizi və Sizin simanızda bütün xalqınızı öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ürəkdən təbrik edir və ən xoş arzularımı yetirirəm.

İnanıram ki, ölkələrimiz arasında dostluq və əməkdaşlıq münasibətləri xalqlarımızın mənafelərinə uyğun olaraq bundan sonra da inkişaf edəcək və genişlənəcəkdir.

Bu bayram günündə Sizə ən xoş arzularımı yetirir, dost Bəhreyn xalqına daim əmin-amanlıq və rifah diləyirəm.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 17 dekabr 2022-ci il

RUMİNİYAYA İŞGÜZAR SƏFƏR

17 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 17-də Rumıniya Prezidenti Klaus Yohannisin dəvəti ilə «Azərbaycan Respublikası, Gürcüstan, Rumıniya və Macarıstan hökumətləri arasında «yaşıl enerji»nin inkişafı və ötürülməsi sahəsində strateji tərəfdaşlıq haqqında Saziş»in imzalanması mərasimi ilə bağlı keçiriləcək plenar iclasda iştirak etmək üçün Buxarestə işgüzar səfərə gəlmişdir.

**«AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI,
GÜRCÜSTAN, RUMİNİYA VƏ
MACARİSTAN HÖKUMƏTLƏRİ ARASINDA
«YAŞIL ENERJİ»NİN İNKİŞAFI VƏ
ÖTÜRÜLMƏSİ SAHƏSİNDƏ STRATEJİ
TƏRƏFDAŞLIQ HAQQINDA SAZIŞ»İN
İMZALANMASI MƏRASİMİ İLƏ BAĞLI
PLENAR İCLASDA İŞTİRAK**

Buxarest

17 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 17-də Buxarestdə «Azərbaycan Respublikası, Gürcüstan, Rumıniya və Macarıstan hökumətləri arasında «yaşıl enerji»nin inkişafı və ötürülməsi sahəsində strateji tərəfdaşlıq haqqında Saziş»in imzalanması mərasimi ilə bağlı keçirilmiş plenar iclasda iştirak etmişdir.

Rumıniya Prezidenti Klaus Yohannis Prezident İlham Əliyevi, Avropa Komissiyasının Prezidenti xanım Ursula Fon der Lyayeni, Gürcüstanın Baş Naziri İrakli Qarıbaşvilini və Macarıstanın Baş Naziri Viktor Orbanı qarşıladı.

Sonra birgə foto çəkdirildi.

Plenar iclası açan Rumıniya Prezidenti Klaus Yohannis qonaqları salamladı və çıxış etdi. Dördtərəfli Sazişin əhəmiyyətindən danışan Rumıniya Prezidenti

bildirdi ki, bu sənəd qeyd olunan ölkələr arasında bir sıra mühüm sahələrdə uzunmüddətli əməkdaşlıq üçün təməl yaradır. Perspektivdə hələ görülməli işlərin çox olduğunu nəzərə çatdıran Rumıniya Prezidenti qeyd etdi ki, növbəti mərhələdə sualtı elektrik enerjisi xətti boyunca rəqəmsal xətti çəkmək hədəfə alınıb. Dəniz nəqliyyat əlaqələrinin Konstantadakı limandan Gürcüstan istiqamətində genişlənməsi nəzərdə tutulur. Bu səylər Azərbaycan və sonra Mərkəzi Asiya ilə bağlılığı artıracaq. Klaus Yahonnis vurğuladı ki, Rumıniyanın potensialından yararlanmaq və dayanıqlılığı artırmaq üçün qarşıda çoxlu işlər gözlənilir.

Avropa Komissiyasının Prezidenti Ursula Fon der Lyayen isə qeyd etdi ki, bu saziş Avropa İttifaqını Cənubi Qafqazdakı tərəfdaşlarına daha da yaxınlaşdıracaq və regionlarımıza təmiz enerjiyə keçidə nail olmağa kömək edəcək. Ursula Fon der Lyayen sözügedən sənəddə bərpa olunan enerjiyə geniş diqqət ayrılmasından məmnunluğunu ifadə edərək bildirdi ki, bərpa olunan enerji mənbələrinin artmaqda olan payını inteqrasiya etmək üçün bizə güclü elektrik enerjisi interkonnektorları lazımdır. Buna görə də Rumıniya, Gürcüstan və Azərbaycan arasında Qara dənizdən çəkiləcək elektrik xətti olduqca vacibdir. Təkcə onu deyərək bilərəm ki, bu çox iddialı layihədir. Bu layihə bizi həm rəqəmsal kommunikasiya, həm də enerji üçün Qara dənizin hər iki tərəfindən, həmçinin Xəzər dənizi regionu ilə bağlayacaq. Bərpa olunan enerji mənbələrindən elektrik enerjisini Rumıniya və Macarıstan ərazisindən Avropa İttifaqına gətirməklə

bu layihə bizə təchizatın təhlükəsizliyini gücləndirməyə kömək edəcək.

Sonra dövlət başçımız iclasda çıxış etdi.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin çıxışı

Hörmətli həmkarlar!

Xanımlar və cənablar!

Əvvəlcə, məni belə mühüm tədbirə dəvət etdiyinə və ev sahibliyinə görə Prezident Yohannisə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Bu gün imzalanacaq «yaşıl enerji»nin inkişafı və ötürülməsi sahəsində strateji tərəfdaşlıq haqqında Sazişin icrası Avropanın enerji təhlükəsizliyinə verəcəyimiz ümumi töhfə olacaqdır. Bu Saziş «yaşıl enerji» dəhlizinin yaradılması istiqamətində atılan mühüm addımdır. Mən Avropa Komissiyasının Prezidenti xanım Ursula Fön der Lyayenə enerji təhlükəsizliyi və şaxələndirilməsi layihələrində Azərbaycana verdiyi davamlı dəstəyinə görə xüsusi minnətdarlığımı vurğulamaq istərdim.

Bu ilin iyulunda xanım Ursula Fön der Lyayenin Azərbaycana səfəri zamanı biz Azərbaycan ilə Avropa İttifaqı arasında enerji sahəsində strateji tərəfdaşlığa dair Anlaşma Memorandumunu imzaladıq və həmin sənədin icrasına artıq başlamışıq. Ötən il Azərbaycanın Avropa İttifaqı bazarına təbii qaz ixracı 8,2 milyard kubmetr təşkil etmişdir, bu il 11,3 milyard kubmetrdir. Növbəti il onun həcmi ən azı 11,6 milyard kubmetr olacaqdır. Gələn il Azərbaycandan ixrac ediləcək təbii qazın ümumi həcmi

təxminən 24 milyard kubmetr olacaqdır. Müqayisə üçün, 2021-ci ildə o, 19 milyard kubmetr təşkil edirdi.

Dünən Dövlət Neft Şirkəti və «Romqaz» 2023-cü il yanvarın 1-dən Azərbaycandan Rumıniyaya qazın təchizatı barədə müqavilə imzaladılar. Beləliklə, Azərbaycan özünün qaz təchizatının coğrafiyasını Avropa bazarına qədər genişləndirir. Bu hamı üçün uduşlu vəziyyətdir, çünki Avropaya öz enerji təhlükəsizliyinin qorunması üçün qaz lazımdır, Azərbaycanın isə özünün nəhəng enerji resursları üçün etibarlı bazara ehtiyacı vardır.

Bu gün biz Avropaya digər enerji körpüsünü salmağa başlayırıq. Ölkəmiz Avropanın mühüm elektrik enerjisi, əsasən «yaşıl enerji» təchizatçısına çevrilməyi planlaşdırır. Azərbaycanın bərpa olunan enerji potensialına gəldikdə, quruda külək və Günəş enerjisinin həcmi 27 qiqavatdan çoxdur, Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda isə külək enerjisi 157 qiqavat təşkil edir. Ölkəmizin strateji investorlarının biri ilə biz 2027-ci ilə qədər 3 qiqavat külək və 1 qiqavat Günəş enerjisini istehsal etməyi planlaşdırırıq. Onların 80 faizi ixrac olunacaq. Biz 2037-ci ilə qədər ən azı 6 qiqavatlıq əlavə güc yaratmağı planlaşdırırıq.

Beləliklə, təkcə bir qlobal enerji şirkəti Azərbaycanda 10 qiqavat «yaşıl enerji»nin istehsalına yatırımlar etməyi planlaşdırır. İki gün əvvəl Azərbaycanın Energetika Nazirliyi digər qlobal enerji şirkəti ilə Çərçivə Sazişini imzalayıb. Həmin şirkət Azərbaycanda 12 qiqavata qədər külək və Günəş enerjisinin istehsalına sərmayə qoymağı planlaşdırır. Azərbaycan ixracının birinci mərhələsində ən azı 3 qiqavatlıq əlavə

ötürmə gücü yaradılacaqdır. Məqsədlərimizə nail olmaq üçün səmərəli şəkildə çalışmalıyıq. Azərbaycan, Gürcüstan, Macarıstan, Rumıniya Avropa İttifaqı ilə sıx əməkdaşlıq və əlaqələndirmə şəraitində bir komanda kimi işləməlidir. Mən hamımıza uğurlar arzulayıram. Sağ olun.

* * *

Klaus Yohannis: Çıxışınız üçün çox sağ olun, Prezident Əliyev. Məsələyə yanaşmanız üçün də təşəkkür edirəm. Hesab edirəm ki, düzgün yanaşmadır. Mən çox nikbinəm ki, bu dəfə iqtisadiyyatlarımızın «yaşıl iqtisadiyyata» keçid etməsini bizə söyləmək imkanını verən belə komandamız vardır.

Macarıstanın Baş Naziri Viktor Orban çıxış edərək hazırkı şəraitdə liderlərin ölkələrinin iqtisadi və enerji təhlükəsizliyini təmin etməli olduqlarını vurğuladı. Hökumət başçısı bütün bunların həll yolunun bərpa olunan enerji mənbələrinin müəyyənləşdirilməsindən və onların Avropaya nəqlindən ibarət olduğunu diqqətə çatdırdı.

Viktor Orban: Avropa Komissiyasının müdirlikliyinə görə biz Azərbaycana çox diqqət yetirdik, onunla əməkdaşlığımızı inkişaf etdirdik. Azərbaycanın və Prezident Əliyevin Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlığa həmişə açıq olması təqdirəlayiqdir. Mən özüm də bir il ərzində Avropa İttifaqının Azərbaycana etibarlı tərəfdaş kimi etibar edə biləcəyinin şahidi olmuşam.

Bu gün enerji sahəsində Macarıstan adından bu Səzişi imzalaya bildiyimiz üçün biz Azərbaycandakı,

Gürcüstandakı və Rumıniyadakı dostlarımıza, həmçinin Avropa Komissiyasının Prezidentinə minnətdarıq.

Gürcüstanın Baş Naziri İrakli Qarıbaşvili hazırkı geosiyasi çağırışlar fonunda enerji təhlükəsizliyi sahəsindəki aktual məsələlərin həlli baxımından şəxsləndirmənin vacibliyinə diqqət çəkdi. Baş Nazir vurğuladı ki, Azərbaycan, Gürcüstan, Rumıniya və Macarıstan arasında «yaşıl enerji»nin inkişafı və ötürülməsi sahəsində strateji tərəfdaşlıq haqqında Sazişi imzalamla ölkələrimiz «yaşıl enerji» sahəsində sıx əməkdaşlıq etməyə hazır olduqlarını təsdiqlədi.

Rumıniyanın Baş Naziri Nikolae Çuke dünyada baş verən hazırkı böhran şəraitində həmrəylik nümayiş etdirməyin və ehtiyatları bir araya gətirməyin vacibliyini qeyd etdi. Baş Nazir strateji tərəfdaşlıq haqqında Sazişi enerji sahəsində uzunmüddətli qarşılıqlı əməkdaşlığın gücləndirilməsi istiqamətində mühüm addım kimi dəyərləndirdi.

Nikolae Çuke: 2023-cü ilin əvvəlindən başlayaraq, Azərbaycan qazının Rumıniyaya çatdırılması ilə bağlı razılığa gəlinməsi istiqamətində irəliləyişi alqışlamaq istəyirəm. Bu çox gözəl xəbərdir, çünki Rumıniyanın enerji təhlükəsizliyi baxımından əlavə bir müdafiəsi olacaqdır. Bir tərəfdən, Azərbaycan Respublikası və Gürcüstan arasında, digər tərəfdən isə Avropa arasında «yaşıl enerji» ticarətinin inkişafını nəzərə alaraq, bərpa olunan enerjinin generasiyası üzrə mövcud potensialdan faydalanmaq bu gün heç vaxt olmadığı qədər mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Çıxışlardan sonra yekun iclas keçirildi.

**«AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI,
GÜRCÜSTAN, RUMİNİYA VƏ
MACARISTAN HÖKUMƏTLƏRİ ARASINDA
«YAŞIL ENERJİ»NİN İNKİŞAFI VƏ
ÖTÜRÜLMƏSİ SAHƏSİNDƏ STRATEJİ
TƏRƏFDAŞLIQ HAQQINDA SAZIŞ»İN
İMZALANMASI MƏRASİMİNDƏ İŞTİRAK**

Buxarest

17 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, Rumuniyanın Baş Naziri Nikolae Çuke, Gürcüstanın Baş Naziri İrakli Qaribaşvili, Macarıstanın Baş Naziri Viktor Orban dekabrın 17-də Buxarestdə «Azərbaycan Respublikası, Gürcüstan, Rumuniya və Macarıstan hökumətləri arasında «yaşıl enerji»nin inkişafı və ötürülməsi sahəsində strateji tərəfdaşlıq haqqında Saziş» imzalamışlar.

İmzalanma mərasimində Rumuniya Prezidenti Klaus Yohannis və Avropa Komissiyasının Prezidenti xanım Ursula Fon der Lyayen iştirak etdilər.

**RUMİNİYA PREZİDENTİ KLAUS
YOHANNİS TƏRƏFİNDƏN
NÜMAYƏNDƏ HEYƏTLƏRİ
RƏHBƏRLƏRİNİN ŞƏRƏFİNƏ
VERİLMİŞ NAHARDA İŞTİRAK**

Buxarest

17 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 17-də Rumıniya Prezidenti Klaus Yohannis tərəfindən «Azərbaycan Respublikası, Gürcüstan, Rumıniya və Macarıstan hökumətləri arasında «yaşıl enerji»nin inkişafı və ötürülməsi sahəsində strateji tərəfdaşlıq haqqında Saziş»in imzalanma mərasimində iştirak edən nümayəndə heyətləri rəhbərlərinin şəərəfinə verilmiş naharda iştirak etmişdir.

RUMİNİYA PREZİDENTİ KLAUS YOHANNİS İLƏ GÖRÜŞ

Buxarest

17 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin dekabrın 17-də Rumıniya Prezidenti Klaus Yohannis ilə görüşü olmuşdur.

Görüşdə iki ölkə arasında strateji tərəfdaşlıq əlaqələrinin mövcudluğu qeyd edildi, yüksək səviyyəli qarşılıqlı səfərlərin və görüşlərin əhəmiyyəti vurğulandı. Hər iki ölkənin müvafiq qurumları arasında sıx əməkdaşlığın həyata keçirildiyi bildirildi.

Söhbət zamanı «Azərbaycan Respublikası, Gürcüstan, Rumıniya və Macarıstan hökumətləri arasında «yaşıl enerji»nin inkişafı və ötürülməsi sahəsində strateji tərəfdaşlıq haqqında Saziş»in imzalanmasının əhəmiyyəti qeyd olundu, bu tədbirin Avropanın enerji təhlükəsizliyinə töhfə verdiyi bildirildi. Xüsusilə Avropanın enerji təminatının «yaşıl enerji» mənbələri hesabına həyata keçirilməsinin əhəmiyyəti vurğulandı və bu işə Azərbaycanın mühüm töhfəsi qeyd olundu.

Görüşdə ikitərəfli münasibətlərlə bağlı da fikir mübadiləsi aparıldı. Yunanıstan–Bolqarıstan interkonnektoru işə salındıqdan sonra Azərbaycan qazının

qısa müddət ərzində Rumıniyaya nəql edilməsi barədə razılığa gəldiyi bildirildi və gələn ilin yanvarında bu işə başlanılacağı ifadə edildi. Həmçinin SOCAR-ın Rumıniyada uzun illər uğurla fəaliyyət göstərdiyi vurğulandı, bu fəaliyyətin genişləndirilməsi üçün yaxşı potensialın olduğu bildirildi.

Söhbət əsnasında Azərbaycan–Gürcüstan–Rumıniya marşrutu ilə nəqliyyat-kommunikasiya imkanlarının, yükdaşımaların həcmının artırılmasının mümkünliyi barədə də fikir mübadiləsi aparıldı. Bunun Xəzər dənizi hövzəsi ilə Qara dəniz hövzəsi ölkələri arasında iqtisadi əməkdaşlıq işinə töhfə verəcəyi qeyd edildi. Bu proseslərin öz növbəsində, Mərkəzi Asiya ilə Avropa arasında tranzit əlaqələrin gücləndirilməsi baxımından əhəmiyyəti vurğulandı.

Azərbaycan–Avropa İttifaqı əlaqələrinə də toxunuldu, bu əməkdaşlığın inkişafından məmnunluq ifadə olundu. Həmçinin Azərbaycan ilə Avropa İttifaqı arasında yeni saziş üzrə danışıqların uğurla davam etdirildiyi bildirildi.

Söhbət zamanı əməkdaşlığın perspektivləri və qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

Səfər başa çatdı

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Rumıniyaya işgüzar səfəri dekabrın 17-də başa çatdı.

**SƏUDİYYƏ ƏRƏBİSTANI KRALLIĞININ
İNVESTİSİYA NAZİRİ, AZƏRBAYCAN
RESPUBLİKASI İLƏ SƏUDİYYƏ
ƏRƏBİSTANI KRALLIĞI ARASINDA
HÖKUMƏTLƏRARASI BİRGƏ
KOMİSSİYANIN HƏMSƏDRİ
XALİD BİN ƏBDÜLƏZİZ ƏL-FALİHİN
BAŞÇILIQ ETDİYİ NÜMAYƏNDƏ HEYƏTİ
İLƏ GÖRÜŞ**

18 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 18-də Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının İnvestisiya naziri, Azərbaycan Respublikası ilə Səudiyyə Ərəbistanı Krallığı arasında hökumətlərarası birgə Komissiyanın həmsədri Xalid bin Əbdüləziz əl-Falihin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Görüşdə Azərbaycan Respublikası ilə Səudiyyə Ərəbistanı Krallığı arasında münasibətlərin yüksək səviyyədə olması qeyd edildi, həm Azərbaycan Prezidenti, həm də Səudiyyə Ərəbistanının Kralı və valihinin səyləri nəticəsində əlaqələrimizin daha da möhkəmləndiyi vurğulandı.

Dövlət başçısı bundan əvvəl Xalid bin Əbdüləziz əl-Falihlə görüşünü məmnunluqla xatırladaraq, Azərbaycan Respublikası ilə Səudiyyə Ərəbistanı Krallığı arasında hökumətlərarası birgə Komissiyanın iclasının

uğurla keçəcəyinə əminliyini bildirdi. Əməkdaşlığımızın gündəliyinin daha da genişləndiyini diqqətə çatdıran Prezident İlham Əliyev sabah keçiriləcək Azərbaycan–Səudiyyə Ərəbistanı Krallığı biznes-forumunun əhəmiyyətini qeyd etdi.

Dövlət başçısı ölkələrimiz arasında siyasi sahədə əlaqələrin yüksək səviyyədə olmasının ikitərəfli münasibətlərin inkişafı üçün yaxşı əsaslar yaratdığını söylədi və biznes sahəsində əməkdaşlığın, o cümlədən investisiya və energetika sahələrində əlaqələrin genişləndirilməsi üçün hər iki tərəfin qarşılıqlı maraq göstərdiyini bildirdi, bu baxımdan Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının «ACWA Power» şirkəti tərəfindən Azərbaycanda külək elektrik stansiyasının inşası ilə bağlı həyata keçirilən layihəni əməkdaşlığın faydalı nümunəsi kimi qiymətləndirdi. Prezident İlham Əliyev alternativ enerji, xüsusilə külək enerjisinin inkişafı üçün ölkəmizin böyük potensiala malik olduğunu qeyd etdi.

Azərbaycan Prezidenti Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının nümayəndə heyətinin işğaldan azad edilmiş torpaqlarımıza nəzərdə tutulan səfərini, orada aparılan yenidən qurulma işlərinə göstərdikləri marağı və Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının biznes dairələrinin ölkəmizə investisiya qoymaq istəklərini yüksək qiymətləndirdi.

Dövlət başçısı ilə keçirilən görüşdən şərəf hissi duyduqlarını söyləyən Xalid bin Əbdüləziz əl-Falih əməkdaşlığın genişləndirilməsi ilə bağlı Azərbaycan Prezidentinin verdiyi tapşırıq və tövsiyələrə görə minnətdarlığını bildirdi.

Qonaq İki Müqəddəs Ocağın Xadimi, Səudiyyə Ərəbistanı Kralı əlahəzrət Salman bin Əbdüləziz Al Səud və vəliəhdi əlahəzrət Məhəmməd bin Salman bin Əbdüləziz Al Səudun salamlarını və son dövrlərdə ölkəmizin əldə etdiyi böyük uğurlar münasibətilə təbriklərini dövlət başçımıza çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara və təbriklərə görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Səudiyyə Ərəbistanının Kralına və vəliəhdinə çatdırmağı xahiş etdi.

Xalid bin Əbdüləziz əl-Falih Azərbaycanı OPEC+ çərçivəsində əməkdaşlıq və Səudiyyə Ərəbistanının bir sıra beynəlxalq tədbirlərə ev sahibliyi etməsində verdiyi dəstəyə görə minnətdarlığını bildirdi. Qonaq qeyd etdi ki, ölkəsi Azərbaycanın öz ərazilərini işğaldan azad etməsi məsələsindəki haqlı mövqeyini hər zaman dəstəkləyib.

Xalid bin Əbdüləziz əl-Falih Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş ərazilərində aparılan böyük bərpa və yenidən qurulma işlərinin Səudiyyə Ərəbistanı Krallığında böyük sevinclə izlənildiyini və bunun bölgəyə firavanlıq gətirəcəyinə ümidvar olduğunu bildirdi, Səudiyyə Ərəbistanının Azərbaycanın etibarlı tərəfdaşı olduğunu qeyd etdi.

Xalid bin Əbdüləziz əl-Falih ölkələrimiz arasında diplomatik əlaqələrin 30 illiyinin qeyd edilməsinin əhəmiyyətini vurğuladı, Avropa İttifaqının enerji təhlükəsizliyinin təmin olunması sahəsində Azərbaycanın həyata keçirdiyi layihələrin, bu baxımdan dünən Rumuniyada imzalanmış sazişin əhəmiyyətinə toxundu.

Söhbət zamanı iqtisadi sahədə əməkdaşlığın daha da möhkəmləndirilməsinin önəmi vurğulandı, ölkəmizdə bərpa olunan enerji generasiya layihələrində Səudiyyə Ərəbistanı Krallığından olan şirkətlərin iştirakı müzakirə edildi. Qeyd edildi ki, Səudiyyə Ərəbistanı Krallığı bu istiqamətdə, həmçinin kənd təsərrüfatı və digər sahələrdə yeni layihələrə investisiya qoymaqla maraqlıdır.

Görüşdə Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının İnkişaf Fondu və Dövlət İnvestisiya Fondunun ölkəmizdəki layihələri maliyyələşdirməsi ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

«THE RITZ-CARLTON BAKU» HOTELİNİN AÇILIŞI MƏRASİMİ

19 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva dekabrın 19-da paytaxtda «The Ritz-Carlton Bakı» hotelinin açılış mərasimində iştirak etmişlər.

Dövlət başçısı və xanımı hoteldə yaradılmış şəraitlə tanış oldular.

Məlumat verildi ki, hündürlüyü 130 metr olan hotel binası 33 mərtəbəlidir. «The Ritz-Carlton Bakı» hotelində 190 geniş qonaq otağı, lüks mənzillər, restoranlar, fitnes və biznes mərkəzləri, müxtəlif tədbirlərin keçirilməsi üçün konfrans zalı yaradılıb. Binanın 14 mərtəbəsi hotel otaqları üçün nəzərdə tutulub, 15-ci mərtəbədən başlayaraq yuxarı hissədə isə rezidensiyalar və mənzillər yerləşir.

Qeyd edildi ki, binada korporativ toplantuların və xüsusi günlərlə bağlı tədbirlərin təşkili üçün də ideal şərait yaradılıb. Buradakı «Şuşa» zalı işgüzar görüş və ya müxtəlif tədbirlərin keçirilməsi baxımından xüsusi məkandır. Bununla yanaşı, hoteldə Azərbaycanın işğaldan azad olunmuş ərazilərinin adlarını daşıyan 12 əlavə iclas otağı yaradılıb. Bunlar «Qarabağ», «Ağdam», «Cəbrayıl», «Qubadlı», «Tərtər», «Xocalı»,

«Füzuli», «Zəngilan», «Kəlbəcər», «Xankəndi», «Xocavənd» və «Laçın» otaqlarıdır.

Bildirildi ki, binanın daxili dizaynı Azərbaycan iqliminin, mədəniyyətinin, tarixinin müxtəlifliyini və zənginliyini əks etdirir. Hotelin memarlığında Azərbaycana aid xüsusiyyətlərə – tarixin, incəsənətin, mədəniyyətin və müasir tendensiyaların vəhdətinə xüsusi diqqət yetirilib.

Azərbaycanda qeyri-neft sektorunun aparıcı sahəsi kimi, turizmin inkişafı başlıca prioritetlərdəndir. Prezident İlham Əliyevin 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş «Azərbaycan Respublikasında ixtisaslaşmış turizm sənayesinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi» bu sahəyə dövlət tərəfindən göstərilən diqqətin əyani təsdiqidir.

Dövlət başçısının müəyyənləşdirdiyi uzaqgörən siyasət sayəsində Azərbaycanda müasir hotel infrastrukturunun yaradılmasına hələ uzun illər bundan əvvəl başlanılıb. Pandemiyanın yayıldığı 2020-ci ilədək hər il çox sayda turist ölkəmizə səfər edib, müasir turizm imkanlarından yararlanmışdır. Artıq dünyada olduğu kimi, ölkəmizdə də postpandemiya dövrü yaşanır. Bu isə öz növbəsində, turist axınının artması ilə müşayiət olunur. Belə müasir və dünyaca məşhur hotel brendlərinin Azərbaycanda fəaliyyətə başlaması şübhəsiz ki, postpandemiya dövründə turizmin inkişafı baxımından mühüm əhəmiyyətə malikdir.

**SERBİYA RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ALEKSANDR VUÇİÇ
İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞ**

21 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 21-də ölkəmizə işgüzar səfərə gəlmiş Serbiya Respublikasının Prezidenti Aleksandr Vuçiçi qarşıladı.

Birgə foto çəkdirildi.

Sonra dövlət başçılarının təkbətək görüşü oldu.

**SERBİYA RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ALEKSANDR VUÇİÇ
İLƏ BİRGƏ MƏTBUATA BƏYANATLARLA
ÇIXIŞLAR**

21 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Serbiya Respublikasının Prezidenti Aleksandr Vuçiç dekabrın 21-də təkbətək görüş başa çatdıqdan sonra mətbuata bəyanatlarla çıxış etmişlər.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin bəyanatı

Hörmətli cənab Prezident!

Hörmətli qonaqlar!

Xanımlar və cənablar!

Bir ay bundan əvvəl Prezident Vuçiçin dəvəti ilə mən Serbiyada rəsmi səfərdə olmuşam. Fərsətdən istifadə edərək, mənə və nümayəndə heyətinə göstərdiyiniz qonaqpərvərliyə görə Sizə bir daha təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Təəssüratlarımı da bölüşmək istəyirəm. Prezident Vuçiçin rəhbərliyi ilə Serbiyada olan vəziyyət, gedən inkişaf məni çox təsirləndirdi. Prezident Vuçiçin uzaqgörən siyasəti nəticəsində Serbiya hərtərəfli inkişaf edir, həm şəhərsalma sahəsində, həm iqtisadi və sənaye inkişafı sahəsində, həm də kənd təsərrüfatı sahəsində. Bu

bizim gələcək əməkdaşlığımız üçün yeni imkanlar yaradır. Çünki həm Serbiya, həm də Azərbaycan öz resurslarına arxalanan, müstəqil siyasət aparan və bir-biri ilə sıx əlaqədə olan ölkələrdir.

Şadam ki, əziz dostum mənim dəvətimi qəbul etdi və bir ay keçmədən Bakıya səfər edib. Bu onu göstərir ki, əlaqələrimizin dinamikası doğrudan da çox müsbətdir. Biz keçən ay Belqradda qəbul etdiyimiz qərarların tezliklə yerinə yetirilməsini arzulayırıq. Nəinki arzulayırıq, hökumət üzvlərinə bu qərarların icra edilməsi ilə əlaqədar müvafiq göstərişlər də verilib. Bilirəm ki, bu ay ərzində müvafiq strukturların rəhbərləri bir-biri ilə təmasda olublar və bu gün bu təmaslar davam edir. Bir sözlə, istəyirik ki, bundan sonra da ikitərəfli əlaqələr sürətlə inkişaf etsin və qəbul edilmiş qərarlar vaxt itirmədən icra olunsun.

Bir çox sahələr üzrə əməkdaşlığımızın böyük tarixi vardır. İlk növbədə bildirməliyəm ki, Serbiya və Azərbaycan strateji tərəfdaşdır və strateji tərəfdaşlığa dair ölkələrimiz arasında bir neçə sənəd imzalanıb. Biz hər zaman bir-birimizin ərazi bütövlüyünü və suverenliyini dəstəkləmişik, dəstəkləyirik və bu siyasət dəyişməz olaraq qalacaqdır. Beynəlxalq hüququn tərəfdarıyıq və əminik ki, ölkələr arasında münasibətlər ancaq beynəlxalq hüququn norma və prinsipləri əsasında tənzimlənə bilər. Bu sahədə dünyada müşahidə olunan ikili standartların təzahürləri bizi çox narahat edir. Beynəlxalq hüququn norma və prinsipləri bütün ölkələr üçün əsas olmalıdır. Belə gözəl strateji tərəfdaşlıq münas

sibətlərindən və şəxsi dostluq münasibətlərimizdən istifadə edərək, ümid edirik ki, bütün sahələrdə bunun nəticəsi olacaq, ilk növbədə, ticarət sahəsində.

Əminəm ki, əldə edilmiş razılaşmaların icrası nəticəsində ticarət dövriyyəsi artacaq, hələ ki, o, istənilən səviyyədə deyil. Nəqliyyat-logistika sahəsində böyük potensial vardır. Nəzərə alsaq ki, Azərbaycan və Serbiya ərazilərindən beynəlxalq nəqliyyat dəhlizləri keçir, burada da uzlaşma və bağlantının yaradılması üçün müvafiq qurumlarımız fəal işləməlidir. Aidiyyəti qurumlar arasında təmaslar artıq yaranıb.

Təbii ki, energetika sektoru əməkdaşlığımızın bir hissəsidir. Son vaxtlar bu sahə daha böyük əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycanın təbii resursları müxtəlif istiqamətlər üzrə ixrac edilir, həmçinin Avropa qitəsinə, o cümlədən Serbiyaya qonşu olan ölkələrə. Həm təbii qaz, həm elektrik enerjisi ilə əlaqədar əməkdaşlıq üçün imkanlar var, müvafiq danışıqlar aparılıb. Gələn ildən başlayaraq Azərbaycanın elektrik enerjisinin Serbiyaya ixrac edilməsi üçün əminəm ki, əməli addımlar atılacaqdır.

Onu da bildirməliyəm ki, dörd gün bundan əvvəl Azərbaycanın elektrik enerjisinin Avropaya çatdırılması üçün müvafiq saziş imzalanıb. Qara dənizin dibi ilə çəkiləcək kabel Azərbaycanı bu sahədə də Avropa üçün önəmli təchizatçı kimi təsdiqləyəcəkdir. Bütün bunlar yeni imkanlar, yeni üfüqlər açır və biz bu sahədə həm ikitərəfli, həm də çoxtərəfli formatda əməkdaşlıq edəcəyik.

Serbiyada səfərdə olarkən biz müdafiə sənayesi sahəsi ilə bağlı da müvafiq göstərişlər verdik. Bu sahədə hər iki ölkədə potensial var və bu potensialın birləşdirilməsi üçün praktiki addımların atılması da gözlənilir.

Bir sözlə, ikitərəfli əlaqələrə bir daha nəzər salarkən görürük ki, bütün sahələrdə əlaqələrimiz dostluq və qarşılıqlı anlaşma üzərində qurulmuşdur. Əminəm ki, biz gələn ili də bu ab-hava şəraitində keçirəcəyik. Çünki bu il ikitərəfli əlaqələrimiz üçün çox uğurlu olub. Həm qarşılıqlı iki səfər, eyni zamanda, nümayəndə heyətləri üzvlərinin təmasları və bütövlükdə Serbiya–Azərbaycan əlaqələrinin gələcəyi ilə bağlı ancaq nikbin fikirdə olmaq olar. Buna görə də biz çox şadlıq və əziz dostum Prezident Vuçiçə də bu dostluğa görə təşəkkürümü bildirirəm. Bir daha xoş gəlmisiniz!

Serbiya Prezidenti Aleksandr Vuçiçin bəyanatı

Hörmətli Prezident Əliyev, əziz dost!

Hər dəfə Azərbaycana gələndə, Bakını ziyarət edəndə böyük dəyişikliklərin şahidi oluram. Azərbaycanlı birisi üçün bu, bir qədər qeyri-adi görünebilər. Çünki o ölkədə yaşayan insanlar həmin ölkənin nə qədər dəyişdiyini görə bilmirlər. Hər dəfə Bakıya gələndə mən həqiqətən də böyük tərəqqinin şahidi oluram. Deyərdim ki, inanılmaz tərəqqi görürəm. Buna görə, dostum, Sizi təbrik etmək istəyirəm. Bu tərəqqiyə görə Azərbaycan vətəndaşlarını təbrik etmək istəyirəm. Sizin nailiyyətlərinizə görə

sevinirəm. Həm mənim nümayəndə heyətim, həm də mən özüm Azərbaycan xalqının və cənab Prezident, şəxsən Sizin səmimi dostunuzuq. Nə üçün mən qısa çıxışıma bununla başladım? Çünki Azərbaycanda gördüyümüz sürətli inkişafı müasir dünyada çox az yerdə görmək olar. Deyə bilərlər ki, bu, neft və qaza görədir. Mən Azərbaycandan 10 dəfə çox neft və qaz ehtiyatlarına malik olan ölkələr tanıyıram, onların vəziyyəti Azərbaycandakından 10 dəfə pisdır. Bu isə ölkə rəhbərliyinin gücündən, Prezident Əliyevin uzaqgörənliyindən, Azərbaycanın və müasir dünyanın üzləşdiyi çağırışlara yaxşı bələd olduğundan xəbər verir. Bu, sağlam baxışa malik olan ölkə rəhbərliyi ilə necə fərq yarada bildiyinizdən xəbər verir. Yenə də qısa bir əhvalatı sizinlə paylaşmaq istəyirəm. Ötən əsrin 71–72-ci illərində Birləşmiş Ərəb Əmirliklərindən olan yaşlı şeyx bin Zaid Liviyaya səfəri zamanı demişdi ki, ümid edirəm, 40 ildən sonra ölkəm Liviya kimi olacaq. Liviyanın BƏƏ-dən 5 dəfə çox neft ehtiyatı vardır. Lakin bir ölkənin hansı vəziyyətdə olduğuna və digər ölkənin hansı vəziyyətdə olduğuna nəzər salın. Əminəm ki, Prezident Əliyev özü ilə bir çoxlarımızın arasında və dünya miqyasında Azərbaycandan daha böyük həcmdə təbii ehtiyatlara və xammala malik ölkələr arasında olan fərqi göstərə bildi. Prezident Əliyev kimi, ölkəsinə sevgi ilə rəhbərlik etdikdə belə bir vəziyyətin şahidi oluruq. Mən bunu bizə qaz və elektrik enerjisi lazım olduğuna görə demirəm. Bəli, bizə bu resurslar lazımdır. Ancaq onlar olmadan da yaşaya bilərik. Mən bunu Prezident Əliyevə və onun işinin

nəticələrinə səmimi rəğbət bəslədiyimə görə deyirəm. O, Belqradı ziyarət edərkən, mənə şəhərin bəzi hissələrini çətinliklə tanıdığını söylədi. Onda mən anladım ki, yaşamadığın yeri ziyarət edəndə həmin ölkə və ya şəhərin inkişafını daha aydın görürsən.

Biz bütün əməkdaşlıq formalarını müzakirə etdik. Aramızda güclü və səmimi dostluq var. Azərbaycanı Serbiyaya, Serbiyanı isə Azərbaycana qarşı döndərmək mümkün deyil. Bunu etmək mümkün deyil. Heç kimin belə bir əməli etmək imkanı yoxdur, ya da onların üzərində bunu etmək üçün təzyiq yoxdur. Biz bir-birimizin ərazi bütövlüyümüzü dəstəkləyirik. Bu belədir və belə də olmağa davam edəcəkdir. Mən Prezident Əliyevə minnətdaram, çünki o bizim ölkənin ərazisində asayişin qorunması, BMT Nizamnaməsinin tələblərinin müdafiə olunması ilə bağlı üzləşdiyimiz çətinlikləri dəqiqliklə bilir. Həmçinin ondan bilikləri və gələcək haqqında bir çox məsələləri öyrəndiyimə görə də ona minnətdaram. Çünki mən bizi gələcəkdə nələrin gözlədiyini daha real, daha ciddi şəkildə görə bilirəm.

Biz birlikdə əməkdaşlığın mümkün sahələrini təhlil etdik. Sözsüz ki, bizim enerji sahəsi ilə bağlı əməkdaşlıq etməli çox məsələlərimiz vardır. Biz artıq özümüzün ötürücü sistemlərimizin inşası, inkişafı yollarını müzakirə etdik ki, Rumıniya və Macarıstana sualtı xətlə nəql olunacaq elektrik enerjisini əldə edək və özümüzün necə enerji benefisiarları ola biləcəyimizi nəzərdən keçirək. Biz Bolqarıstan və Şimali Makedoniya ilə birlikdə inşa etməyə hazırlaşdığımız interkonnektorlar vasitəsilə Azərbaycan

qazını əldə etməyin yolları barədə müzakirə aparıldıq. Bunlar bizim üçün vacibdir. Lakin hesab edirəm ki, biz eyni dərəcədə mühüm olan, bəlkə də daha mühüm olan bəzi yeni əməkdaşlıq sahələri də açırıq. Söhbət bizim ümumi fəaliyyətimizdən, müdafiə sənayesində texnologiya mübadiləsindən və üçüncü ölkələrin bazarlarına birlikdə çıxara biləcəyimiz bəzi məhsullar üzərində aparılan işdən gedir. Hesab edirəm ki, əgər buna birgə yanaşmamız olsa, Serbiya və Azərbaycan olaraq böyük potensialımız vardır. Məhz buna görə biz bir ayda iki dəfə görüşmüşük. Serbiya nümayəndə heyəti tez-tez Azərbaycana gələcək, eynilə Azərbaycan nümayəndə heyəti bir neçə günə Belqrada səfər edəcək. Mənim Müdafiə Sənayesi naziri ilə çox məhsuldar müzakirələrim oldu. Hesab edirəm ki, müdafiə sektorunun nümayəndələri ilə biz silahlı qüvvələrin fəaliyyətinə dair, habelə silahlı qüvvələrin strukturu ilə bağlı Azərbaycandan çox şey öyrəndik. Biz çox məsələlərlə bağlı məlumat mübadiləsinə hazırıq. Biz yaxşı sursat, silah istehsal edirik. Hər şeyi birlikdə müasirləşdirməyin yollarını nəzərdən keçirməyə və özümüzü təmin etmək üçün dünya ilə ayaqlaşmağa hazırıq. Çünki bu çətin dövrdə gördük ki, necə böyük ölkələr qısa bir zamanda bu qədər güc itirə bilər, sanksiyaların təsiri, məhvedici təsiri ola bilər. Biz çox da dinc olmayacaq gələcəkdə ölkələrimizi qorumağa və təhlükəsizliyimizi təmin etməyə hazır olmalıyıq.

Prezident Əliyev, mən Sizə dostluğa, Serbiyaya səmimi münasibətinizə görə olduqca minnətdaram. Ümidvaram ki, Siz tezliklə yenidən Serbiya Res-

publikasına səfər edəcəksiniz və hər hansı Avropa ölkəsinə səfəriniz zamanı daim Serbiyada dayanacaqsınız. Ora Sizin həmişə məmnunluqla baş çəkəcəyiniz ikinci eviniz olacaq. Mən həmişə Bakıya gələndə həqiqətən də çox xoşbəxt oluram. Ümidvaram ki, Sizin baxışınız, bizim və xalqlarımızın səyləri sayəsində əməkdaşlığımız üçün yeni pəncərə açacağıq.

Mən bu səfərdən həqiqətən də çox məmnunam. Bu görüşdən gözləntilərim çoxdur. Xoşbəxtəm ki, Prezident Əliyevdən bu qədər şey öyrənə bilmişəm. Bildiyiniz kimi, mən nə yerli, nə də beynəlxalq ictimaiyyət qarşısında bu sözləri deməkdən çəkinmirəm. Dünyada bir çoxları bilir ki, mən kimisə həddindən artıq tərifləməyi xoşlayan biri deyiləm. Mən bizim ikimizdən daha böyük və güclü olduğunu düşünənləri belə, tərifləmirəm.

Prezident Əliyev, müstəsna qonaqpərvərliyə görə təşəkkür edirəm. Mən Serbiya Respublikasına münasibətdə dostluğa görə Azərbaycan xalqına minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Biz gələcəkdə güclü əlaqələrimizi və güclü dostluğumuzu necə quracağımızı bilirik. Mən inanıram ki, biz bunu ən yaxşı şəkildə xalqlarımızın maraqları naminə edəcəyik. Bir daha təşəkkür edirəm, Prezident Əliyev.

**SERBİYA RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ALEKSANDR VUÇİÇİN
ŞƏRƏFİNƏ VERİLMİŞ NAHARDA
İŞTİRAK**

21 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin adından dekabrın 21-də Serbiya Respublikasının Prezidenti Aleksandr Vuçiçin şəərəfinə nahar verilmişdir.

Dövlət başçımız İlham Əliyev və Serbiya Prezidenti Aleksandr Vuçiç naharda iştirak etdilər.

**NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASINDA
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİNİN SƏLAHIYYƏTLİ
NÜMAYƏNDƏSİ VƏZİFƏSİNƏ TƏYİN
OLUNMUŞ FUAD NƏCƏFLİ İLƏ GÖRÜŞ**

22 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 22-də Naxçıvan Muxtar Respublikasında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətli nümayəndəsi vəzifəsinə təyin olunmuş Fuad Nəcəfli qəbul etmiş, ona müvafiq tapşırıqlarını vermişdir.

Qəbulda Prezident İlham Əliyevin Naxçıvan Muxtar Respublikasına göstərdiyi daimi diqqəti sayəsində və birbaşa tapşırığı ilə həyata keçirilən genişmiqyaslı işlər, o cümlədən böyük infrastruktur layihələrinin həyata keçirilməsi, Naxçıvanda qazlaşdırılmanın 100 faiz səviyyəsində təmin edilməsi, enerji təchizatı, müasir yolların inşa olunması, səhiyyə və təhsil obyektlərinin tikintisi, yeni iş yerlərinin yaradılması istiqamətində görülmüş işlər qeyd olundu.

Bildirildi ki, Naxçıvan Muxtar Respublikasına hər il dövlət büdcəsindən böyük həcmdə dotasiya ayrılıb.

Prezident İlham Əliyev tapşırıq verdi ki, səlahiyyətli nümayəndə kimi, Fuad Nəcəfli insanların qayğısına qalmalı və korrupsiya, rüşvət xorluqla mübarizə,

şəffaflıq, düzgün kadr siyasətinin həyata keçirilməsi, mərkəzi icra orqanları ilə sıx təmasda fəaliyyətlə bağlı bütün səylərini göstərməlidir.

Fuad Nəcəfli ona göstərilən yüksək etimada görə təşəkkürünü bildirdi və Prezident İlham Əliyevi əmin etdi ki, bütün fəaliyyət dövlət başçısının siyasəti üzərində aparılacaq, ölkə miqyasında həyata keçirilən genişmiqyaslı islahatların Naxçıvan Muxtar Respublikasında da təmin edilməsi işində səylərini əsirgəməyəcəkdir.

**BAKİ METROPOLİTENİNİN
«XOCASƏN» STANSİYASININ
VƏ «XOCASƏN» ELEKTRİK
DEPOSUNUN AÇILIŞI MƏRASİMİ**

23 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 23-də Bakı Metropoliteninin «Xocasən» stansiyasının və «Xocasən» elektrik deposunun açılış mərasimində iştirak etmişdir.

«Bakı Metropoliteni» Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin sədri Zaur Hüseynov Prezident İlham Əliyevə stansiya və depoda görülmüş işlər barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, Bakı Metropoliteni xətlərinin ümumi uzunluğu 40,7 kilometrdir. Metropolitenin qırmızı, yaşıl və bənövşəyi xətləri üzrə ümumilikdə 27 stansiyası fəaliyyət göstərir.

Xatırladaq ki, 2016-cı il aprelin 19-da Prezident İlham Əliyevin iştirakı ilə Bakı Metropoliteninin üçüncü – bənövşəyi xəttinin açılışı oldu. Bənövşəyi xətt ilə «Avtovağzal» və «Memar Əcəmi» stansiyaları da istifadəyə verildi. Ötən il mayın 29-da isə bu xətt üzrə üçüncü – «8 Noyabr» stansiyasının açılışı oldu. «Xocasən» stansiyası bənövşəyi xətt üzərində yerləşən 4-cü stansiyadır. Kompleksin ümumi sahəsi 4200 kvadratmetr, stansiya platformasının uzunluğu isə 144 metr-

dir. Stansiya Lökbatan qəsəbəsi və «Sədərək» Ticarət Mərkəzi istiqamətindən hərəkət edən vətəndaşların nəqliyyat problemlərinin aradan qaldırılmasında mühüm rol oynayacaq. Bu stansiyada Almaniyanın «ThyssenKrupp Fahrtreppen» şirkətinin istehsalı olan iki eskalator quraşdırılıb. «Xocasən» stansiyası xəttin başlanğıcında yerləşir və qatarların sərnişinlərinin tələbatına uyğun intensiv hərəkətinin təmin edilməsinə şərait yaradacaqdır. Həmçinin «8 Noyabr» stansiyasının arxasında dönmə kamerası yerləşdiyindən intervalın tənzimlənməsi rahat olacaqdır.

Məlumat verildi ki, «Xocasən» elektrik deposu Bakı Metropoliteninin sayca ikinci deposudur və 24 hektardan çox ərazini əhatə edir. Üç mərhələdən ibarət inşaat layihəsinin hazırda birinci mərhələsi istifadəyə verilib.

«Xocasən» elektrik deposunda 2 içməli su anbarı, 2 yanğın su anbarı, 3 baxış qanovu və xidməti otaqlar, qatarların hərəkətini idarə etmək üçün blokpost, elektrik yarımstansiyası, təmir və texniki baxış infrastrukturunu yaradılıb.

Daha iki mərhələ üzrə işlər xəttin yeni stansiyaları və tunelləri inşa olunduqca tələbata uyğun görülməkdir. Belə ki, ikinci mərhələ üzrə hərəkət qatarına xidmət üçün məişət otağı ilə dayanma korpusu, qatarların yuyulması kamerası, təkərlərin diaqnostika kompleksi, yanacaq-sürtkü materialları anbarı, dönmə qurğuları, kompressor stansiyası, təmir-dayanaacaq binası üçün qazanxana inşa olunacaq. Üçüncü mərhələdə isə vaqonların təmiri və istehsalı korpusu, inzibati və məişət binaları, dispetçer idarəetmə məntəqəsi və vaqon təmiri binaları üçün qazanxana, qal-

dırıcı kran estakadası ilə texnoloji platformanın tikintisi nəzərdə tutulur.

Ölkəmizdə müasir infrastrukturun qurulması bütün sahələri, o cümlədən nəqliyyatın əhəmiyyətinin xüsusilə artdığı indiki dövrdə metropoliteni də əhatə edir. Hazırda Bakı Metropoliteninin konseptual inkişaf proqramına uyğun olaraq, işlər sürətlə davam etdirilir. Proqrama əsasən, perspektivdə metro stansiyalarının sayı 76-ya çatdırılacaqdır.

FRANSA RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ EMMANUEL MAKRON İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

23 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə dekabrın 23-də Fransa Respublikasının Prezidenti Emmanuel Makron telefonla zəng etmişdir.

Söhbət əsnasında Emmanuel Makron Ermənistan və Azərbaycan arasındakı münasibətlərə, həmçinin Azərbaycanın Laçın rayonundan keçərək, Xankəndi şəhərinə gedən yoldakı vəziyyətə toxundu.

Dövlət başçımız Azərbaycanın Laçın rayonundan keçərək, Xankəndi şəhəri istiqamətində olan yoldakı vəziyyətlə bağlı qeyd etdi ki, Azərbaycanın vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələri Rusiya sülhməramlılarının müvəqqəti yerləşdiyi ərazilərimizdə faydalı qazıntı yataqlarının qanunsuz istismarına və bunun nəticəsində ətraf mühitə ciddi zərər vurulmasına etiraz edirlər.

Prezident İlham Əliyev Rusiya sülhməramlılarının müvəqqəti yerləşdiyi ərazilərimizdə yaşayan sakinlərin bu yoldan mülki və humanitar məqsədlər üçün istifadəsinə maneənin olmadığını, başqa təsisatlara lüzum olmadan Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin yerli ofisinin xətti ilə tibb maşınlarının keçidlərinin təmin edildiyini vurğuladı.

Dövlət başçımız vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələrinin əsas tələbinin faydalı qazıntı yataqlarının qanunsuz istismarının dayandırılması və ərazidə ekoloji monitorinq fəaliyyətinin aparılmasının təmin edilməsi olduğunu bildirdi.

Söhbət əsnasında Prezident İlham Əliyev, həmçinin Ermənistanın Azərbaycana məxsus 8 kəndi hələ də işğal altında saxladığını qeyd etdi.

Emmanuel Makron Fransanın Ermənistanla Azərbaycan arasında münasibətlərin normallaşdırılmasına, sülh müqaviləsi üzrə danışıqların davam etdirilməsinə dəstək verməyə hazır olduğunu bildirdi.

Prezident İlham Əliyev regional məsələlərə münasibətdə tarazlı və qərəzsiz davranışın vacibliyinə toxunaraq, Frankofoniya və bəzi başqa beynəlxalq təşkilatlarda Azərbaycan əleyhinə fəaliyyətlərin təəssüf doğurduğunu diqqətə çatdırdı.

**QƏRBİ AZƏRBAYCAN İCMASININ
İNZİBATİ BİNASINDA YARADILMIŞ
ŞƏRAİTLƏ TANIŞLIQ VƏ QƏRBİ
AZƏRBAYCANDAN OLAN BİR
QRUP ZİYALI İLƏ GÖRÜŞ**

24 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 24-də Qərbi Azərbaycan İcmasının inzibati binasında yaradılmış şəraitlə tanış olmuş və Qərbi Azərbaycandan olan bir qrup ziyalı ilə görüşmüşdür.

Dövlət başçısına binada yaradılmış şərait barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, Qərbi Azərbaycan İcması 1989-cu ildən fəaliyyət göstərən «Azərbaycan Qaçqınlar Cəmiyyəti» İctimai Birliyinin hüquqi varisidir. Bu il avqustun 3-də İctimai Birliyin adı dəyişdirilərək Qərbi Azərbaycan İcmasına çevrilib, İcmanın yeni Nizamnaməsi təsdiq olunubdur. Müşahidə, Ağsaqqallar, Ziyalılar, Qadınlar və Qəyyumlar şuraları, İdarə Heyəti, Nəzarət-Taftış Komissiyası, Gənclər Birliyi, xarici ölkələrdəki nümayəndəliklər kimi strukturlar yaradılıb və seçkilər keçirilibdir.

Məlumat verildi ki, təşkilat 1989-cu ildən Qərbi Azərbaycan qaçqınlarının problemləri ilə məşğul olan və ötən əsrin 88–91-ci illərində qaçqın düşmüş azər-

baycanlılar barədə faktların və sənədlərin toplandığı və saxlandığı yeganə ictimai qurumdur. Keçən əsrin 88–91-ci illərində Qərbi Azərbaycandan qovulmuş 50000-dən çox ailənin 20000-ə qədərində dəymiş ziyan hesablanıb və hazırda bu işlər davam etdirilir. Həmin illərdə Qərbi Azərbaycanda 300-ə yaxın yaşayış məntəqəsindən qovulmuş qaçqınların hər bir ailə üzvrə (ad, soyad, ata adı) dəqiq statistikasını aparılıb, 130 kəndin siyahısı tamamlandı. Təşkilat Qərbi Azərbaycanda tarixi və mədəni irsimizin bütün nümunələrinin dəqiq siyahısının hazırlanmasını davam etdirir.

Diqqətə çatdırıldı ki, əvvəllər Bakıda Şuşa Şəhər İcra Hakimiyyətinin və «Qarabağa dönüş» İctimai Birliyinin yerləşdiyi bina İcmanın istifadəsinə verildikdən sonra təmir edilib və zəruri avadanlıqlarla təchiz olunub. Ümumi sahəsi 1280 kvadratmetr olan dördmərtəbəli binada 23 iş otağı, iclas və konfrans zalları, habelə müxtəlif yardımçı otaqlar mövcuddur. Binada ulu öndər Heydər Əliyevin, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və xanımı Mehriban Əliyevanın fəaliyyətlərini, habelə Qərbi Azərbaycandan olan görkəmli ziyalılar barədə məlumatları əks etdirən fotostendlər, Qərbi Azərbaycan abidələrinə dair tablolar, 5 arxiv xəritəsi, ulu öndərin və Prezident İlham Əliyevin Qərbi Azərbaycanla bağlı nitqlərini əks etdirən videomateriallar nümayiş olunur. Binada, həmçinin Qərbi Azərbaycandan olan elm adamlarının və ədiblərin bu yerlə bağlı elmi, bədii və publisistik əsərləri sərgilənir.

Bina ilə tanışlıqdan sonra Prezident İlham Əliyev Qərbi Azərbaycandan olan bir qrup ziyalı ilə görüşdü.

Dövlət başçısı görüşdə giriş nitqi söylədi.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin giriş nitqi

Mən ikinci dəfədir ki, bu binadayam. On iki il əvvəl binanın açılışında iştirak etmişəm. Onu da bildirməliyəm ki, bu bina mənim göstərişimlə inşa edilmişdi və ovaxtkı məcburi köçkünlər üçün nəzərdə tutulmuşdu. Qarabağdan olan məcburi köçkünlərin təşkilatı bu binada yerləşirdi və indi bu binada Qərbi Azərbaycan İcması yerləşib. Bu gün biz bu binanın Qərbi Azərbaycan İcmasına verilməsini qeyd edirik. Bildiyiniz kimi, avqust ayında Azərbaycan Qaçqınlar Cəmiyyəti Qərbi Azərbaycan İcmasına çevrildi və mən hesab etdim ki, ən düzgün yer, ən düzgün qərargah məhz bu bina olmalıdır. Təkcə ona görə yox ki, bu çox gözəl dördmərtəbəli binadır və burada fəaliyyət göstərmək üçün bütün imkanlar vardır, Heydər Əliyev Mərkəzi ilə, demək olar ki, üzbəüz yerləşir. Əsas səbəb o idi ki, burada vaxtilə yerləşmiş Qarabağın məcburi köçkünlər icması artıq öz torpaqlarına qayıdır. Əminəm ki, gün gələcək Qərbi Azərbaycandan olan soydaşlarımız, onların yaxınları, uşaqları, nəvələri də tarixi diyarımız olan Qərbi Azərbaycana qayıdacaqlar. Əminəm ki, o gün gələcək və Qərbi azərbaycanlılar böyük coşqu və həvəslə öz doğma torpaqlarına qayıdıb orada yaşayacaqlar.

Bunu deməyə əsas verən bir çox amillər var. Onlardan yəqin ki, ən önəmlisi xalqımızın tarixi yaddaşdır. Bu gün Zəngilan rayonunun Ağalı kəndinin nümunəsi bunu deməyə əsas verir. Bu gün Zəngilan rayonunun Ağalı kəndində yaşayan insanların böyük əksəriyyəti, eyni zamanda, uşaqlar, gənclər onlar üçün doğma olan o torpaqları heç vaxt görməmişlər. Torpaq həsrəti və Vətən sevgisi onları oraya getməyə vadar etdi. Onların arasında Bakıdan, Sumqayıtdan gedənlər də az deyil. Yəni bu, xalqımızın xüsusiyyətidir, torpaq həmişə çəkir. Əminəm ki, Qərbi azərbaycanlılar da bu fikirlə, bu arzu ilə yaşayırlar.

Qərbi Azərbaycan bizim tarixi torpağımızdır, bunu bir çox tarixi sənədlər təsdiqləyir, tarixi xəritələr təsdiqləyir, bizim tariximiz təsdiqləyir. Əfsuslar olsun ki, ermənilər Qarabağdakı kimi, Qərbi Azərbaycanda da bütün tarixi, dini abidələrimizi yerlə yeksan ediblər, dağıdıblar, azərbaycanlıların tarixi irsini silmək istəyiblər, ancaq buna nail ola bilməyiblər. Çünki tarix var, sənədlər var, xəritələr var. Bu binada nümayiş etdirilən, XX əsrin əvvəllərinə təsadüf edən xəritə bir daha onu göstərir ki, Qərbi Azərbaycan tarixi Azərbaycan diyarıdır, şəhərlərin, kəndlərin adları Azərbaycan mənşəlidir və biz yaxşı bilirik ki, indiki Ermənistan ərazisində tarixboyu Azərbaycan xalqı yaşayıb. İndi əsas vəzifə ondan ibarətdir ki, dünya ictimaiyyəti də bunu bilsin. Artıq bu istiqamətdə işlər başlanıb. Əminəm ki, İcma bu işləri daha məqsədyönlü şəkildə və nəticəyə hesablanmış tərzdə aparacaqdır.

Xalqımız əsrlərboyu öz hüquqlarını qorumaq üçün, öz tarixi torpaqlarında yaşamaq üçün böyük fədakarlıq göstərmişdir. Buna baxmayaraq, tarixin müxtəlif vaxtlarında bizim xalqımız öz doğma torpaqlarından məhrum edilmişdir. XX əsr bu baxımdan xalqımız üçün çox böyük faciələr gətirmişdir. 1918-ci ildə təzə yaradılmış Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti özünün ilk qərarlarından birində bizim tarixi şəhərimizi – İrəvanı Ermənistanına faktiki olaraq, bağışlamışdır. Bu, bağışlanmaz bir addım idi, bu, xəyanət idi və cinayət idi. Bunu biz hamımız yaxşı bilirik, xalqımız da bunu bilməlidir. Biz heç vaxt tariximizi təhrif etməməliyik.

Tariximizdə şanlı səhifələr də olub, əfsuslar olsun ki, qara səhifələr də olub. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaradılması, qısamüddətli fəaliyyəti haqqında mən dəfələrlə öz fikirlərimi bildirmişəm. Azərbaycan Demokratik Respublikası qurucularının fəaliyyətini yüksək qiymətləndirmişəm. Bu doğrudan da dünya miqyasında, müsəlman aləmində ilk respublika idi, baxmayaraq ki, cəmi 2 il yaşadı. Biz tariximizin qara səhifələrini də unutmamalıyıq, ört-basdır etməməliyik. Birincisi, tarixi həqiqət təhrif olunmuş formada təqdim edilməməlidir. İkincisi, bu faciəvi hadisə hamımız üçün dərs olmalıdır.

O vaxt da bu qərarı müxtəlif səbəblərlə izah etməyə çalışanlar olub, bu gün də var. Ancaq hesab edirəm ki, heç bir izahat qəbul edilən deyil, çünki ermənilər bu addımla kifayətlənməmişlər. Əgər kimsə hesab edirdi ki, İrəvanı orada yaşayan insanlardan xəbərsiz öz doğma diyarından məhrum etməklə Ermənistan və

ermənilər kifayətlənəcək, böyük səhv edirdi və sonrakı tarix bunu bir daha göstərdi. 1920-ci ildə sovet hökumətinin qərarı və erməni millətçilərinin təkidi ilə bizim digər tarixi torpağımız olan Zəngəzuru da Azərbaycandan ayıraraq Ermənistanla birləşdirdilər. Bu, xalqımıza qarşı növbəti cinayət idi. Bunun da məqsədi tam aydın idi. Birincisi, erməni millətçiləri sovet hökumətində mühüm vəzifələrdə idilər. Digər tərəfdən, Azərbaycanı Naxçıvandan və Türkiyədən coğrafi nöqtəyi-nəzərdən ayırmaq üçün atılmış bir addım idi.

Yəni görün, cəmi 2 il ərzində xalqımızın başına nə qədər böyük bəlalar gətirildi. Əgər kimsə hesab edir ki, 1918-ci ildə İrəvanı Ermənistanla verməklə hansısa daha böyük bəlalardan özümüzü sığortalamış olmuşuq, Zəngəzurun Ermənistanla verilməsi bir daha onu göstərir ki, bu çox səhv addım idi və dediyim kimi, xəyanət idi. Hətta səndən güclü olan qüvvə qarşısında heç vaxt geri addım atmamalısan, hər zaman öz hüququnu qorumalısan, xüsusilə doğma torpağını qorumalısan. Bununla Qərbi azərbaycanlıların faciələri bitmədi. Hamımız yaxşı bilirik ki, keçən əsrin 48–53-cü illərində xalqımız növbəti deportasiyaya məruz qaldı. Bu, sovet hökumətinin Qərbi azərbaycanlılara və bütövlükdə Azərbaycan xalqına qarşı törədilmiş növbəti cinayəti idi, böyük ədalətsizlik idi, vicdansızlıq idi. Çünki İkinci dünya müharibəsi cəmi 3 il idi ki, başa çatmışdı. Azərbaycan xalqı böyük fədakarlıq göstərmişdi. Təkcə sovet Azərbaycanından 300 min insan həlak olmuşdu. O vaxt sovet Ermənistanında yaşamış on minlərlə azərbaycanlı da həlak olmuşdu. Azərbaycan İkinci dünya

müharibəsində faşizm üzərində əldə edilmiş qələbədə müstəsna rol oynamışdı. Azərbaycan nefti olmasaydı sovet dövləti heç vaxt qələbə qazana bilməzdi. Bunu hər kəs bilir. Bu rəqəmlər dəfələrlə səsləndirilib. Benzinin, sürtkü yağlarının və neftin təqribən 70, 80, 90 faizi Azərbaycandan təchiz edilirdi. Buna baxmayaraq, xalqımıza qarşı növbəti cinayətin törədilməsi, yenə də deyirəm, böyük vicdansızlıqdır və saxta bəhanə adı altında xalqımız növbəti deportasiyaya məruz qalmışdır.

Nəhayət, keçən əsrin 80-ci illərinin sonlarında sovet hökuməti xalqımıza qarşı növbəti cinayət törətdi. Bu dəfə ulu öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətdən getməsindən istifadə edən həm erməni millətçiləri, həm onların sovet hökumətindəki havadarları dərhal hərəkətə keçdilər. Heydər Əliyev 1987-ci ilin noyabrında bütün vəzifələrdən uzaqlaşdırıldıqdan iki həftə sonra erməni millətçiləri baş qaldırdılar. Sovet hökuməti onlara dəstək oldu, həm Qarabağda, həm ovaxtkı Ermənistan Respublikasında xalqımıza qarşı növbəti cinayət başlandı. Azərbaycanlılar tarixi diyarımız olan Qərbi Azərbaycandan deportasiya edildilər. Biz bu tarixi yaxşı bilirik, xatırlayırıq və azərbaycanlıların yaşadıkları o məntəqələrin sayını da yaxşı bilirik – 170-dən çox kənddə ancaq azərbaycanlılar yaşayırdılar. Mən ovaxtkı Ermənistanı nəzərdə tuturam, Ermənistan Respublikasını nəzərdə tuturam, 90-a yaxın kənddə azərbaycanlılar əksəriyyət təşkil edirdilər və bütövlükdə 300-dən çox şəhər və kənddə azərbaycanlılar yaşayırdılar. Onların hamısı 3 il ərzində Ermənistandan zorla çıxarıldı, qovuldu,

bir çoxları öldürüldü, onlara işgəncələr verildi. Bütün bu cinayətlər sovet hökumətinin gözü önündə baş vermişdi. Sonuncu kəndimiz Nüvədi 1991-ci ilin avqustunda deportasiyaya məruz qaldı. O da azmış kimi, Qarabağda da xalqımıza qarşı cinayət törədildi.

Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun işğalı növbəti faciəmiz idi. Yəni təkcə XX əsrdə xalqımız nə qədər böyük bəlalarla üzləşdi, ancaq sınımadı, əyilmədi, inamını itirmədi, güc topladı və nəticədə istədiyinə nail oldu. İki il əvvəl biz öz tarixi missiyamızı şərəflə yerinə yetirərək ədaləti bərpa etdik, düşmənləri torpaqlarımızdan qovduq, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü bərpa etdik. Bu gün azad edilmiş torpaqlarda yaşayırıq, qururuq, yaradıırıq, dağıntıları aradan qaldırıırıq və dünyaya göstərməyə çalışırıq ki, gəlin baxın, gözlərinizi açın, bu vəhşilikləri törədən sizin çox sevdiyiniz erməni xalqıdır. Bu cinayətləri hansısa yad planetdən gələnlər yox, sizin sevimli və himayəniz altında saxladığınız erməni xalqı törədib, məscidləri dağıdıb, tarixi abidələri dağıdıb, qəbirləri dağıdıb, olmazın vəhşiliklər edib. Eynisini onlar Qərbi Azərbaycanda da ediblər. Sadəcə olaraq, dünya ictimaiyyəti bunu görmür, ya da ki, görmək istəmir. Necə ki, Qarabağda erməni vəhşilikləri faktiki olaraq, heç kim tərəfindən təsdiqlənmirdi. Halbuki iki dəfə ATƏT-in faktaraşdırıcı missiyası o vaxt işğal altında olan torpaqlara göndərilmişdi. Ancaq onların məruzəsinə baxdıqda, yenə də ikili standartlar görürük.

Bir tərəfdən, o vəhşilikləri, dağıntıları, qanunsuz məskunlaşmanı etiraf etməyə məcbur oldular, di-

gər tərəfdən, yenə də balanslı yanaşaraq, işğalçı ilə işğala məruz qalanı, necə deyərlər, bir müstəviyə qoydular. Ona görə Qərbi Azərbaycanda ermənilər tərəfindən törədilmiş dağıntılar mütləq dünya ictimaiyyətinə çatdırılmalıdır. Əminəm ki, Qərbi Azərbaycan İcması Azərbaycan dövlətinin dəstəyi ilə bunu edəcək.

Bütövlükdə XX əsrdə xalqımızın çəkdiyi əzablar haqqında dünya ictimaiyyətinə daha geniş məlumat verilməlidir. Biz hər zaman həqiqəti deyirik. Azad edilmiş torpaqlara gələn on minlərlə xarici vətəndaş bu gün artıq öz gözləri ilə görür ki, xalqımız hansı vəhşiliklərə məruz qalıb. Bu gün orada gedən genişmiqyaslı quruculuq işləri bir daha xalqımızın iradəsini göstərir. Yenə də deyirəm, Ağalı kəndinin timsalında biz xalqımızın tarixi yaddaşını görürük. Çünki oranı heç vaxt görməyən uşaqlar, gənclər oraya qayıdıblar. Əminəm ki, biz eynisini Qərbi Azərbaycanda da görəcəyik.

Bu il başa çatır. İl ərzində bir çox önəmli hadisələr baş verib. Biz Azərbaycan–Ermənistan sərhədində məcburən hərbi əməliyyat keçirməli olduq. Bu hərbi əməliyyat nəticəsində tarixi şəhərlərimiz bu gün artıq vizual müşahidə yolu ilə gözümüzün önündədir. Bu gün biz artıq Bala Göyçənin sahilindəyik. Bu gün Göyçə gölünü binoklsuz görürük. Birincisi, hesab edirəm ki, bu ədalətlidir. İkincisi, sentyabr toqquşmaları bizi gələcəkdə böyük problemlərdən sığortalayacaq. Çünki Ermənistanda revanşist qüvvələr baş qaldırır – istər iqtidarda, istər müxalifətdə – faktiki olaraq, bizim üçün fərqi yoxdur. Çünki Ermənistanda cəmiyyətin şüuru o qədər zəhərlənib, azərbay-

canofobiya o qədər geniş vüsət alıb ki, orada faktiki olaraq, normal düşüncəyə malik olan – mən siyasi sahəni nəzərdə tuturam – qalmayıb. Onlar revanş fikri ilə yaşayırlar. Hələ də ümid edirlər ki, kimsə gələcək, onların əvəzinə bizimlə müharibə aparacaq, onlar da hər zaman olduğu kimi, hansısa himayədarın arxasında gizlənərək, yenə də bizə qarşı öz məkrli planlarını həyata keçirəcəklər. Bax, özümüzü bundan sığortalamaq üçün biz mütləq Azərbaycan–Ermənistan sərhədi istiqamətində daha əlverişli mövqelərə sahib olmalı idik və buna nail olduq.

Bu gün yerləşdiyimiz yüksəkliklərdən hətta Naxçıvan dağları da görünür. Bu doğrudan da tarixi nailiyyətdir. Qarabağın, Şərqi Zəngəzurun döyüş meydanında azad edilməsi tarixi hadisədir və Azərbaycan durduqca Azərbaycan tarixində qalacaq. Bu il əldə edilmiş həm hərbi, həm də siyasi uğurlarımız da gələcək üçün zəmin yaradır. Həm qayıdış üçün, həm təhlükəsizlik üçün, həm Azərbaycanı güclü dövlət kimi qəbul etmək istəməyənlər üçün bir dərs oldu və bu, bir daha göstərdi ki, bizi heç kim və heç nə dayandıra bilməz. Mən bunu artıq bir neçə dəfə demişəm, bu gün də demək istəyirəm. Bu gün Laçın yolunda baş verən hadisələr növbəti anti-Azərbaycan isterikasına səbəb olub. Burada təkcə Ermənistan yox, bəlkə də daha çox onların xaricdəki havadarları, onların arxasında dayanan dövlətlər yenə də Azərbaycana qarşı qarayaxma kampaniyasına başlamışlar və biz bu gün görüşdüyümüz vaxt BMT-də bizə qarşı növbəti təxribat hazırlanır. Artıq bir neçə gündür ki, xüsusi canfəşanlıqla seçilən bəzi ölkələr

bizə qarşı növbəti çirkin planlarını həyata keçirmək əzmindədir. Hələ ki, bir şey əldə edə bilmirlər, neçə gündür əlləşirlər. Gələn həftə də öz söylərini göstərəcəklər. Yəni Laçın yolunda baş verən hadisə gün kimi aydındır. Bu bizim legitim hüququmuzdur. Bizim təbii sərvətlərimiz istismar edilir, daşınır. Təbii sərvətlərimizi istismar edənlər istənilən beynəlxalq hüquqi normaya görə cinayətkardırlar. Çünki bu bizim beynəlxalq birlik tərəfindən tanınmış ərazimizdir və haqlı tələbimiz var ki, bizim ictimaiyyət nümayəndələri və onlardan əvvəl dövlət qurumlarının nümayəndələri monitoring keçirməlidirlər. Baxmalıdırlar ki, orada hansı işlər baş verir və o qanunsuz fəaliyyət dayanandırılmalıdır. Bizim haqlı tələbimiz bundan ibarətdir. Ancaq bu gün oradakı vəziyyət tamamilə təhrif edilmiş tərzdə təqdim olunur. Yenə yalan, yenə iftira, yenə böhtan. Kim bunu edir, hamımız yaxşı bilirik. Yenə də deyirəm, Ermənistan dövləti hazırda burada ilk sıralarda deyil. Amma bu bizi heç nədən çəkəndirməyəcək. Biz artıq bunu dəfələrlə sübut etmişik – İkinci Qarabağ müharibəsi bunu göstərdi, müharibədən keçən 2 il bunu göstərdi. Heç kim bizə təsir göstərə bilməz. Zənglər ola bilər, hansısa bəyanatlar ola bilər, onlara əhəmiyyət vermək lazım deyil. Sadəcə olaraq, siyasi nəzakət naminə biz bu zənglərə cavab veririk. Ancaq bu, mövqemizi zərrə qədər dəyişməyəcək.

Hesab edirəm ki, Qərbi Azərbaycan İcmasının bundan sonra daha mütəşəkkil formada fəaliyyət göstərməsi hamımız üçün çox önəmlidir – həm Qərbi Azərbaycandan olan insanlar üçün, həm də bütün Azərbaycan xalqı üçün. Hesab edirəm ki, biz

bu işi bundan sonra daha məqsədyönlü şəkildə aparmalıyıq. Yəni təşkilat qurulub, İcma qurulub, dövlət orqanları öz dəstəyini göstərir və göstərəcək. Əlavə göstərişlər mənim tərəfimdən veriləcəkdir. Hesab edirəm ki, İcma bir neçə istiqamət üzrə öz işini davam etdirməlidir. Ölkə daxilində bu İcmanın fəaliyyəti daha da gözəgörünən olmalıdır. Hər halda, Azərbaycan çərçivəsində bu İcmanın fəallığı çox önəmli ola bilər.

Bununla bərabər, hesab edirəm ki, İcmanın bundan az əhəmiyyət kəsb etməyən beynəlxalq müstəvidə fəaliyyəti olmalıdır. Biz bu həqiqətləri dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırmalıyıq, necə ki, Qarabağ həqiqətlərini çatdırmışıq. Faktiki olaraq, biz ötən əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı təhrif edilmiş təsəvvürü tamamilə dəyişdirə bildik. İnformasiya müharibəsi və İkinci Qarabağ müharibəsi onu göstərdi ki, bu, az əhəmiyyət kəsb etmir. Ona görə burada da İcmanın xaricdəki fəaliyyəti xüsusi önəm daşmalıdır. Sərgilər, təqdimatlar, beynəlxalq konfranslar keçirilməlidir. Azərbaycan diaspor təşkilatları ilə birlikdə aksiyalar keçirilməlidir. Bizim bir çox ölkələrdə diaspor təşkilatlarımız var və bu il Şuşada tarixi Azərbaycan diaspor təşkilatlarının qurultayını keçirdik. Xarici ölkələrin siyasi dairələri, mətbuat və qanunvericilik orqanları ilə təmaslar qurulmalıdır. Yəni biz haqlı olaraq öz hüququmuzu tələb etməliyik. Bu, bütün beynəlxalq konvensiyalarda təsbit edilmiş hüquqdur.

Qərbi azərbaycanlılar qanunsuz olaraq dəfələrlə deportasiyaya məruz qalmış toplumdur. Onların

hüquqları bərpa edilməlidir və onlar öz doğma torpaqlarına qayıtmalıdırlar. Mən bunu deyəndə təxmin edirəm, yenə də Ermənistanda növbəti dəfə isterika başlayacaq ki, Azərbaycan gəldi bizi işğal etdi və sair. Yox. Biz bunu sülh yolu ilə etmək istəyirik. Biz hüquqlarımızı sülh yolu ilə təmin etmək istəyirik və yenə də deyirəm, bütün konvensiyalar bu hüququ tanıyır. Ona görə də buna nail olmaq üçün biz, o cümlədən beynəlxalq müstəvidə daha fəal olmalıyıq. Hesab edirəm ki, İcmanın çox mötəbər bir rəqəmsal platforması olmalıdır, bir portalı olmalıdır. Orada həm tarixi həqiqətlər, həm tarixi abidələrimiz, ermənilər tərəfindən dağıdılmış saraylar, məscidlər, şəhərlər, Azərbaycan tarixi irsinin silinməsi ilə bağlı olan faktlar öz əksini tapmalıdır. Məsələn, indi bunu artıq dünyada da bilməyə başlayırlar və sual olunur – bu sualı biz qoymuşuq, Azərbaycan nümayəndələri, bu məsələ ilə məşğul olan insanlar qoyublar – göstərin görək İrəvanın tarixi mərkəzi haradır? Haradadır İrəvanın tarixi mərkəzi? Əgər deyirsiniz ki, guya bu, dünyanın ən qədim şəhəridir – haradadır bunun tarixi mərkəzi?!

İndi baxın Cənubi Qafqazın digər ölkələrinə – Azərbaycanda, Gürcüstanda, bizim şəhərlərimizdə, əksər şəhərlərdə tarixi abidələr, tarixi mərkəzlər vardır. İstər Bakı olsun, Gəncə olsun, Naxçıvan, Şəki, Qəbələ, digər bütün şəhərlərdə. Bəs necə ola bilər ki, İrəvanda tarixi mərkəz yoxdur? Qoy bu sadə suala cavab versinlər. Cavab da gün kimi aydındır. Bu tarixi mərkəz Azərbaycan xalqının tarixi irsi idi, ona görə də onlar dağıdıblar. Şəhərsalma adı altında

bütün tarixi binalarımız, o cümlədən İrəvan qalası, Sərdar sarayı dağıdılıb. Yəni bütün bunlar göstərilməlidir. Siyasi və hüquqi tərəfdən başqa, istənilən məsələdə bunun tarixi mahiyyəti də əhəmiyyət kəsb edir. Ona görə bizim işimiz bu tarix üzərində qurulmalıdır. Hüquqi tərəfə gəldikdə, biz birlikdə fikirləşməliyik, beynəlxalq hüquqşünaslar cəlb edilməlidir. Azərbaycan dövləti burada da kömək göstərəcək. Onlar bu qayıdış istəyinin və hüququnun beynəlxalq müstəvidə reallaşdırılmasının yolunu göstərəcəklər.

Bizim tarixi həqiqətlərlə bağlı kitablarımız yenilənməlidir. Müəyyən dövrdə kitablar dərc edilmişdir, o cümlədən tarixi şəhərlərimizin, kəndlərimizin adları ilə bağlı kitab dərc edilmişdir. Siz o kitabın müəllifisiniz. Mən onu görmüşəm. Amma Azərbaycanda onu çoxmu adam görüb? Yox. Bilmirəm, o hansı tirajla dərc edilib. Yəni siz təşəbbüs olaraq bunu özünüz etdiniz, imkanınız çatan tərzdə. Amma biz bunu dövlət səviyyəsində etməliyik. O kitabça bütün dillərə tərcümə edilməlidir. Onun yanında həm də elektron daşıyıcısı olmalıdır, xarici dillərə tərcümə edilməlidir. Yəni bu təbliğat işləri mütləq aparılmalıdır.

Hesab edirəm ki, ildə bir dəfə, ya da iki ildən bir Bakıda Qərbi Azərbaycanla bağlı beynəlxalq konfrans keçirilməlidir. Biz özümüzə dost saydığımız ölkələrdən alimləri, arxeoloqları, tarixçiləri dəvət edəcəyik ki, mötəbər bir beynəlxalq konfrans keçirək, bunu təqdim edək. Yəni bir çox addımlar atılmalıdır ki, bu mövzu gündəlikdən çıxmasın, əksinə, bu mövzu beynəlxalq gündəliyə daxil edilsin. Çünki bu

gün Ermənistan monodövlətdir. Biz bunu deyəndə, haqlı olaraq dünya ictimaiyyətinə bildiririk ki, bu dövlətdir. İndi Avrasiya məkanında, yerləşdiyimiz regionda hansı ölkə monodövlətdir? Bəs sual olunur, nə üçün məhz Ermənistan monodövlətdir? Cavab aydındır, ona görə ki, imkan verməyiblər orada başqa xalqlar yaşasın. O xalqları oradan müxtəlif yollarla çıxarıblar, kimini öldürüblər, kimini hədələyiblər, kiminin evini yandırılıblar. Beləliklə, bütün başqa millətləri oradan qovub, başqasının torpağında özləri üçün dövlət qurublar. Bu ərazidə heç vaxt Ermənistan olmayıb. İndiki Ermənistan bizim torpağımızdır. Mən bunu dəfələrlə deyəndə, mənə irad tuturlar, çalışırlar irad tutmağa ki, mənim ərazi iddiam var. Mən bunu tarixi həqiqət kimi deyirəm. Əgər kimsə başqa versiyanı təsdiq edə bilsə, gəlsin təsdiq etsin.

Erməni xalqı nə vaxt bizim torpaqlarımıza köçürülüb? Hamımız yaxşı bilirik. Qarabağa nə vaxt köçürülüb? Zəngəzura nə vaxt köçürülüb? Kim tərəfindən köçürülüb? Necə və hansı məqsədlə köçürülüb? Hamısını yaxşı bilirik. Onların bizim ərazimizdə, Cənubi Qafqazda heç vaxt dövləti olmayıb. Əgər nə vaxtsa olubsa – hələ bəlli deyil kimin dövlətini onlar öz adlarına çıxarmaq istəyiblər – bu, başqa yerdə olub. Ona görə biz bunları mütləq məqsədyönlü şəkildə, təşkilatlanmış qaydada, düzgün formada təqdim etməliyik. Əminəm ki, buna nail olacağıq.

Mən bununla paralel olaraq hesab edirəm ki, biz birgə səylərlə Qərbi Azərbaycana Qayıdış Konsepsiyasını da işləməliyik. Qarabağ münaqişəsi həll olunandan sonra bizim gündəliyimizdə duran məsələ

budur. Qarabağ münaqişəsi həll olunmayana qədər bu haqda danışmaq bəlkə də tez idi. Məncə bu gün biz vaxt itirməməliyik. Qayıdış Konsepsiyası hazırlanmalıdır. Yenə də bu, necə deyərlər, sülhsevər konsepsiya olmalıdır. Biz bütün beynəlxalq konvensiyalarda bizə məqbul olan müddəaları götürüb bunun əsasında öz hüququmuzu tələb etməliyik. Qayıdış Konsepsiyası olmalıdır. Bizim tarixi yaşayış yerlərinin bir çoxu, mütləq əksəriyyəti indi bomboşdur. Biz bunu bilirik. Biz öz keçmişimizi yaxşı bilirik. Qərbi Azərbaycandan olan hər bir insan öz ulu babalarının yaşadıkları yerləri yaxşı bilir. İndi müxtəlif yollarla bu informasiyanı əldə etmək olar.

Azərbaycanlıların yaşadıkları yerlərin əksəriyyətində heç kim yaşamır. Ermənistanda bütövlükdə indi depopulyasiya dövrü hökm sürür. İnsanlar oradan gedir. Həm təbii artım yoxdur, həm də dözülməz siyasi vəziyyət, repressiyalar, faktiki olaraq, diktatura və iqtisadi çətinliklər onları buna vadar edir. Bizim kəndlərimiz dağıdılır. Biz buna dözə bilmərik. Ona görə biz Qayıdış Konsepsiyası üzərində işləməliyik. Bu çox sanballı sənəd olmalıdır. Mütləq digər təkliflər də olacaq. Mən sadəcə olaraq, bu gün bu görüş əsnasında gələcək fəaliyyətinizlə bağlı öz fikirlərimi bölüşmək istədim.

Əlbəttə, sizdən də təkliflər gözləyəcəyəm. İcma həm öz imkanları daxilində, həm də Azərbaycan dövlətinin dəstəyi ilə bu işlərə, necə deyərlər, böyük yer verməlidir. Əminəm ki, biz buna nail olacağıq.

Bir daha bildirməliyəm ki, bu yer İcma üçün təsadüfən seçilməyib, rəmzi mənası vardır. Bu binada

yerləşmiş qarabağlılar artıq Qarabağa ya qayıdıblar, ya da qayıtmağa hazırlaşırlar. Burada yerləşən Qərbi azərbaycanlılar da qayıdacaqlar, inşallah.

* * *

Əziz Ələkbərov (*Qərbi Azərbaycan İcmasının İdarə Heyətinin sədri, Milli Məclisin üzvü*): Möhtərəm cənab Prezident! Möhtərəm Müzəffər Ali Baş Komandan! Qərbi Azərbaycan İcmasının rəhbərliyi və bütün üzvləri adından Sizi ürəkdən salamlayır və tarixi torpaqlarımız uğrunda mübarizə aparmaq üçün bizə yaratdığınız hərtərəfli şəraitə görə Sizə dərin təşəkkürümüzü bildiririk.

Möhtərəm cənab Prezident, bu gün Azərbaycan xalqı, dünya azərbaycanlıları və bütün Türk Dünyası Sizinlə qürur duyur. Siz 44 günlük Vətən müharibəsi nəticəsində xalqımıza Azərbaycan tarixinin son 270 ilində analoqu olmayan möhtəşəm bir Zəfər yaşatdınız.

Mən ona görə Azərbaycan tarixinin son 270 ilində deyirəm ki, düz 270 il bundan əvvəl Azərbaycan xanlıqlara parçalandı və bu parçalanma son 200 ildə xalqımızın başına gələn bütün faciələrin başlanğıcı oldu. Bu parçalanmadan az sonra ərazilərimiz yadellilər tərəfindən işğal olundu, əhalimiz dəfələrlə deportasiyalara, soyqırımılara, etnik təmizləmələrə məruz qaldı. Faciələrlə dolu bu tarixi proses düz 200 il davam etdi. Yalnız 2020-ci il sentyabrın 27-də Sizin siyasi iradəiniz, diplomatik gücünüz və hərbi sərkərdəlik bacarığınızla bu 200 illik tarixi proses durduruldu və geriyyə sayım başladı. İlk növbədə, 30 il

işğal altında qalan torpaqlarımız düşməndən azad edildi. Bu gün biz qətiyyən şübhə etmirik ki, bu geriye sayım 200 il əvvəlki sıfır nöqtəsinə qədər davam edəcək və biz Qərbi azərbaycanlılar da öz tarixi torpaqlarımıza qayıtmaq imkanı əldə edəcəyik.

Möhtərəm cənab Prezident, uzun illər Azərbaycan Qaçqınlar Cəmiyyəti adı ilə fəaliyyət göstərən bir qurumun bu gün Qərbi Azərbaycan İcması kimi fəaliyyətini davam etdirməsi üçün göstərdiyiniz dəstəyə, yaratdığınız şəraitə görə bir daha Sizə təşəkkürümüzü bildiririk. Bu bizə tarixi torpaqlarımıza qayıtmaq uğrunda apardığımız mübarizədə yeni güc verir. Əslində bu mübarizənin təməlini 1997-ci il dekabrın 18-də imzaladığı «Deportasiya haqqında» və 1998-ci il martın 26-da imzaladığı «Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında» tarixi fərmanları ilə ulu öndər Heydər Əliyev qoymuşdur. Bu mübarizəni davam etdirmək, sona çatdırmaq hər birimizin vətəndaşlıq borcu və ulu öndərin ruhu qarşısında övladlıq borcumuzdur.

Möhtərəm cənab Prezident, Qərbi Azərbaycan İcması olaraq, biz çiyinimizi hansı ağır və şərəfli yükün altına verdiyimizin fərqi deyirik və Sizi əmin edirik ki, Qərbi Azərbaycan həqiqətlərinin öyrənilməsi, dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, erməni saxtakarlıqlarının, erməni yalanlarının sona qədər ifşası və son 200 ildə Qərbi Azərbaycandan qovulmuş azərbaycanlıların, onların varislərinin hüquqlarının beynəlxalq müstəviyə çıxarılması, bərpası və bütün cinayətlərə görə Ermənistan dövlətinin və erməni millətçilərinin beynəlxalq məhkəmələrdə cəzalandırılması üçün mümkün olan hər şeyi edəcəyik. Fürsətdən istifadə edərək, Qər-

bi Azərbaycan torpaqlarına mənəvi qayıdışın təməlini qoyan sərəncamlarınıza görə Sizə təşəkkür edirik. Son il yarım ərzində Aşıq Ələsgərin 200 illik yubileyi, onun Bakı şəhərində heykəlinin ucaldılması, İrəvan Müəllimlər Seminariyasının və İrəvan Dövlət Azərbaycan Dram Teatrının 140 illik yubileylərinin keçirilməsi ilə bağlı sərəncamlarınız tarixi torpaqlarımızdakı mənəvi irsimizə sahib çıxmağın parlaq nümunəsidir. Bu il Qərbi Azərbaycanda daha bir təhsil ocağının – İrəvanda ilk dünyəvi məktəb olan İrəvan qəza məktəbinin 190, onun bazasında yaradılmış İrəvan gimnaziyasının 140 illiyidir. O gimnaziyanın ki, 1918-ci ildə onun sonuncu buraxılışını Azərbaycanın böyük elm və dövlət xadimi Əziz Əliyev qızıl medalla bitirmişdir.

Möhtərəm cənab Prezident, bu gün xalqımız üçün tarixi bir gündür. Qarabağımızı, Şərqi Zəngəzurumuzu, Şuşamızı xalqımıza qaytaran, xalqımıza qürur, dövlətimizə başucalığı gətirən Müzəffər Ali Baş Komandanımızın ad günüdür. Bu münasibətlə Qərbi Azərbaycan İcmasının bütün üzvləri adından Sizi ürəkdən təbrik edirik. Taleyinizin bu önəmli günündə vaxt ayıraraq bizimlə bir arada olduğunuz üçün Sizə bir daha təşəkkürümüzü bildiririk.

Sonda istəyirəm biləsiniz ki, bütün Azərbaycan xalqı kimi, bütün dünya azərbaycanlıları kimi, onların bir parçası olan biz Qərbi azərbaycanlılar da bütün fəaliyyətinizdə son nəfərimizə və son nəfəsimizə qədər yanınızdayıq. Sağ olun.

Misir Mərdanov (*Qərbi Azərbaycan İcmasının Müşahidə Şurasının sədri, Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunun direktoru, AMEA-nın müxbir üz-*

vii): Möhtərəm cənab Prezident! Hörmətli tədbir iştirakçıları!

Sabahınız xeyir olsun, hər birinizi ürəkdən salamlayıram. Cənab Prezidentin burada qeyd etdiyi kimi, XX əsrdə Qərbi Azərbaycanda yaşayan soydaşlarımız erməni vəhşilikləri nəticəsində etnik mənsubiyyətlərinə görə dörd dəfə öz dədə-baba yurdlarından didərgin salınmışlar. Sonuncu – 1988-ci il deportasiyasından sonra bu insanların ictimai-mədəni birliyinə nail olmaq məqsədilə Azərbaycan Qaçqınlar Cəmiyyəti yaradıldı. Həmin cəmiyyətin bazasında yenidən təşkil edilmiş Qərbi Azərbaycan İcmasının fəaliyyətə başlaması münasibətilə bütün soydaşlarımıza gözyaşlıqlığı vermək istəyirəm, gözüünüz aydın olsun.

Bu arzumuzun reallaşmasına böyük qayğı göstərən, bu gün – dekabrın 24-də burada iştirakı ilə tədbirimizin və İcmanın mahiyyətini dəfələrlə yüksəldən cənab Prezidentə sonsuz minnətdarlığımızı bildiririk. Əslində onilliklər ərzində öz doğma torpaqlarını tərk etməyə məcbur olmuş Qərbi azərbaycanlılar müxtəlif qurumlarda birləşərək, daim öz etirazlarını və tələblərini bildirmiş, bu məsələyə beynəlxalq səviyyədə diqqət cəlb etməyə dəfələrlə cəhdlər göstərmişlər. Ötən müddətdə neçə-neçə kütləvi informasiya vasitəsi, qəzetlər, saytlar yaradılmış, dədə-baba yurdumuzun tarixinə, adət-ənənələrinə və digər məsələlərə həsr edilmiş yüzlərlə məqalə, onlarla kitab yazılmışdır.

Ancaq nəyi, necə və nə vaxt etmək lazım olduğunu hamıdan yaxşı bilən cənab Prezident 30 ilə

yaxın Ermənistanın işğalı altında olan əzəli torpaqlarımız azad edildikdən sonra bu İcmanın vahid bir qurumda birləşməsini məsləhət gördü, əslində İcmaya sahib çıxaraq, onun fəaliyyətinə şərait yaratdı, məhz indi bu işin vacib olduğunu nümayiş etdirdi. Həqiqətən, son 500 illik, bəlkə də daha böyük tariximizin ən mühüm hadisələrindən biri olan bu şanlı Qələbə Müzəffər Ali Baş Komandanın qətiyyətini, əzmkarlığını, hərbi-siyasi iradəsini bütün dünyaya bir daha nümayiş etdirdi. Xalqımız bu Qələbəni ümumxalq bayramı kimi dəyərləndirdi, sırası əsgərdən Ali Baş Komandana kimi, hamı bir-birini ürəkdən təbrik etdi.

Bugünkü imkandan istifadə edərək, xalqımızın inamını özünə qaytaran, Azərbaycan dövlətinin və xalqının qüdrətini, sarsılmaz iradəsini, ordumuzun gücünü beynəlxalq səviyyədə nümayiş etdirən möhtəşəm Qələbə münasibətilə İcmamız adından cənab Prezidenti ürəkdən təbrik edirəm.

Bu Qələbə Azərbaycanı sonsuz məhəbbətlə sevən ümummilli lider Heydər Əliyevin azadlıq ideallarının parlaq təzahürü kimi xüsusilə əhəmiyyətlidir. Onun vəsiyyətlərini reallaşdıran, Azərbaycanı dünya siyasətinin bütün labirintlərindən yüksək məharətlə keçirərək, bizə Qələbə sevincini yaşadan, ölkəmizi dünyada qalib dövlət, xalqımızı isə məğrur xalq kimi tanıdan Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevə minnətdarlığımızı bildiririk.

Möhtərəm cənab Prezident, təxminən bir il bundan əvvəl Siz sadə əməyimi yüksək qiymətləndirərək, məni Vətənin ali mükafatlarından olan 1-ci də-

rəcəli «Vətənə xidmətə görə» ordeni ilə təltif etmişdiniz. Bugünkü görüşümüzdən istifadə edərək, yüksək diqqətinizə görə Sizə dərin minnətdarlığımı çatdırır və bildirmək istəyirəm ki, bütün xalqımız kimi, mən də Sizin rəhbərlik etdiyiniz bu qalib Vətənə xidmət etməkdən böyük məmnunluq hissi keçirirəm və ömrümün sonuna kimi bu dövlətə, xalqa, ölkəyə sədaqətlə qulluq etməyə söz verirəm.

Sizə məlumat vermək istərdim ki, bu sahədə apardığınız müdrik siyasətdən ruhlanaraq, bu il tarixi mənbələrə əsaslanan «Qərbi Azərbaycan həqiqətləri» adlı kitabı başa çatdırıb oxuculara təqdim etmişəm.

Hörmətli tədbir iştirakçıları, çıxışımın sonunda əmin olduğumu bildirmək istəyirəm ki, cənab Prezidentin müdrik rəhbərliyi ilə yaxın gələcəkdə xəyal-larda yaşatdığımız reallıqlara qovuşacaq, öz doğma torpaqlarımıza gedib dədə-babalarımızın məzarlarını, oradakı müqəddəs abidələri ziyarət edə biləcəyik. Bu yolda hamımıza uğurlar arzulayıram. Bir daha təşəkkür edirəm.

Məlahət İbrahimqızı (*Qərbi Azərbaycan İcmasının Qadınlar Şurasının sədri, Milli Məclisin üz-vü*): Zati-aliləri, möhtərəm cənab Prezident!

İcazə verin, Sizi Qərbi Azərbaycan İcmasının Qadınlar Şurası və erməni təcavüzü nəticəsində öz doğma torpaqlarından didərgin düşmüş çoxsaylı qaçqın bacı və analarımız adından salamlayım. Bu ali məclisdə çıxış etmək sözsüz ki, mənim üçün böyük şərəfdir, amma Sizin, zati-alinizin, Müzəffər Ali Baş Komandanın qarşısında çıxış etmək bir o qədər çətin və məsuliyyətlidir.

Möhtərəm cənab Prezident, Azərbaycan xalqı hələ də Müzəffər sərkərdəliyinizlə 44 günlük Vətən müharibəsində qazandığımız möhtəşəm Zəfərin tükənməz sevincini yaşayır və bundan sonra da daim bu sevinclə yaşayacaq. Sizin sarsılmaz və qətiyyətli siyasi iradəniniz rəmzi olan və dünya hər b tarixinə «Dəmir yumruq» əməliyyatı kimi yazılmış Vətən müharibəsində rəşadətli milli ordumuzun qəhrəmanlığı və xalqımızın milli birliyi ilə bir neçə əsrlik tarixi olan dünya erməniliyi əbədi məğlubiyətə düşər oldu və 30 il düşmən tapdağında olan Qarabağ azad edilərək, məcburi köçkün soydaşlarımızın doğma yurdlarında hüquqları bərpa olundu.

Qürur hissi ilə deməliyik ki, gələcək nəsillər üçün tükənməz mənəvi sərvət olan bu Zəfərlə Siz tarixi ədaləti bərpa etdiniz, xalqımızı dünyaya qalib, şərəfli və qürurlu məğlubedilməz bir xalq kimi tanıtdiniz. Sizə sonsuz təşəkkür edirik.

Minnətdarlıqla deməliyik ki, Sizin fəaliyyətiniz boyu Azərbaycanın milli maraqları naminə qəbul etdiyiniz qərarlar xalqımızın rifahını, dövlətimizin güc və nüfuzunu dünyada ildən-ilə daha da artırır.

Ulu öndərimiz Heydər Əliyevin bütün vəsiyyətlərini sədaqətlə həyata keçirərək, müasir dövrün çağırışlarına cavab verən uzaqgörən siyasətiniz sayəsində və zəngin dövlət idarəetmə təcrübənizlə Azərbaycan bu gün tarixinin intibah dövrünü yaşayır. Ötən illər ərzində Siz təkcə Qarabağ uğrunda mübarizə aparmadınız, ən mötəbər kürsülərdə, ən mürəkkəb məqamlarda İrəvanın, Zəngəzurun və Göyçənin Azərbaycanın tarixi torpaqları olduğunu və

Azərbaycan xalqının bu tarixi ədalətsizliklə heç vaxt barışmayacağını dünyaya bəyan etdiniz.

Müdrikliklə səsləndirdiyiniz və bu gün dillər əzbəri olan «nəyi, necə və nə vaxt etmək lazımdır... bunu mən bilirəm» kimi dərinmənalı fikirləriniz Qərbi Azərbaycan İcmasının da fəaliyyətinin yol xəritəsidir. Həyata keçirdiyiniz məqsədyönlü siyasətin nəticəsidir ki, Qarabağın azad olunması uğrunda bir yumruq olan dünya azərbaycanlıları zaman-zaman etnik təmizləməyə, soyqırımına, deportasiyaya məruz qalmış minlərlə qaçqın soydaşımızın tarixi Azərbaycan torpaqları üzərində itirilmiş hüquqlarının bərpası üçün Müzəffər Ali Baş Komandanın əmrini gözləyir. Əminik ki, Sizin prinsipliliğiniz, müdrək və uzaqgörən diplomatiyanızla, dövlətimizin gücü və milli birliyimizlə xalqımız haqlı mübarizəsində öz məqsədinə qovuşacaqdır. Möhtərəm cənab Prezident, özümə borc bilərək, böyük ehtiramla deməliyəm ki, respublikamızın Birinci vitse-prezidenti möhtərəm Mehriban xanım Əliyevanın yorulmaz fəaliyyəti və uğurlu mədəniyyət diplomatiyası ilə xalqımızın qədim, eləcə də ümumtürk və ümumbəşər mədəniyyətinə çoxsaylı töhfələr bəxş olunub və Azərbaycan bu gün bu qədim və zəngin mədəniyyəti ilə dünyanın tolerantlıq mərkəzi kimi təbliğ və təqdir edilir.

Ərazi bütövlüyümüz və torpaqlarımızın azadlığı uğrunda canından keçmiş şəhidlərimizin ailələrinə, qazilərə və müharibə veteranlarına göstərilən ən yüksək dövlət qayğısı məhz Sizin və möhtərəm Mehriban xanım Əliyevanın nəcib və humanist əməllərinizin sübutudur.

Möhtərəm cənab Prezident, Azərbaycan xalqı qarşısında misilsiz və fədakar xidmətlərinizlə Siz bugünkü və gələcək nəsillər üçün örnək olmaqla, dünya azərbaycanlılarının, eləcə də hər bir Qərbi azərbaycanlının iftixarı, qüruru, dayağı və güvənc yerisiniz. Bu ali məclisdə Sizi bir daha əmin etmək istərdik ki, Qərbi Azərbaycan İcmasının, eləcə də İcmanın Qadınlar Şurasının hər bir üzvü Sizin müqəddəs siyasi kursunuzu var qüvvəsi ilə dəstəkləyəcək və qəsb edilmiş tarixi Azərbaycan torpaqları üzərində xalqımızın itirilmiş hüquqlarının bərpası yolunda müəlləh əsgəriniz olacaq.

Diqqətinizə görə çox sağ olun. Allah Sizi qorusun! Allah Sizin ailənizi qorusun!

Əhliman Əmiraslanov (*Qərbi Azərbaycan İcmasının Ağsaqqallar Şurasının sədri, Milli Məclisin üzvü, akademik*): Möhtərəm cənab Prezident! Mən də bu təbriklərə qoşularaq, Sizi doğum gününüz münasibətilə səmimi-qəlbdən təbrik edirəm, Sizə uzun ömür, möhkəm cansağlığı və gələcək fəaliyyətinizdə bol-bol uğurlar arzulayıram. Bu gün Qərbi Azərbaycandan deportasiya olunmuş insanların varislərinin bir araya gələrək, Qərbi Azərbaycan İcmasını təsis etməsi, hesab edirəm, tarixi bir hadisədir. İcmanın yaradılmasının ilk mərhələsindən başlamış bu günə qədər Sizin diqqət və qayğınızın şahidiyik. Sizin üçün özəl olan bu gündə Qərbi Azərbaycan İcmasına gəlməyiniz və bizimlə bir arada olmağınız bu diqqət və qayğının bariz nümunəsidir. Mən bu qayğıya, bu diqqətə görə Qərbi Azərbaycan İcmasının ağsaqqal-

ları və ziyalıları adından Sizə dərin təşəkkürümü və səmimi minnətdarlığımı bildirirəm.

Möhtərəm cənab Prezident, Qərbi Azərbaycan İcmasının, Siz də öz çıxışınızda qeyd etdiyiniz kimi, ən ümdə amalı tarixi Qərbi Azərbaycan torpaqları olan Göyçəyə, İrəvana qayıtmaqdır. Bu gün Qərbi Azərbaycan İcmasının və bizim Qərbi Azərbaycandan olan və Azərbaycanın elmi-mədəni, ictimai-siyasi həyatında böyük xidmətlər göstərmiş çoxlu sayda ağsaqqallarımız var və İcmaya axın bu gün də davam edir. Burada qeyd olunduğu kimi, möhtərəm cənab Prezident, Sizin Müzəffər Ali Baş Komandan kimi rəşadətli Azərbaycan Ordusuna rəhbərliyiniz sayəsində qəhrəman ordumuz torpaqlarımızı işğaldan azad etdi, ərazi bütövlüyümüz bərpa olundu. Bu möhtəşəm tarixi Qələbə Qərbi azərbaycanlıların da öz doğma torpaqlarına qayıtmaq hüququ yaratdı, onlarda ümid yaratdı.

Möhtərəm cənab Prezident, Qərbi Azərbaycandan deportasiya olunmuş insanlara münasibət müxtəlif dövrlərdə eyni olmayıb. Məhz müxtəlif dövrdə siyasi hakimiyyətin onlara ögey münasibəti nəticəsində bu insanlar böyük məhrumiyyətlərə düşər olublar, itki-lər veriblər. Bu da bir tarixi faktdır ki, yalnız ulu öndər Heydər Əliyev hakimiyyətə gəldikdən sonra, eləcə də hakimiyyətinin bütün dövrlərində bu insanlara diqqət, qayğı olub və onların bir çox problemlərinin həll edilməsi istiqamətində uğurlu addımlar atılıbdır.

Bu böyük faciəyə hüquqi-siyasi qiymət də vaxtilə verilməyib. Ancaq ulu öndər Heydər Əliyevin im-

zaladığı fərmanlardan sonra bu deportasiya və soyqırımına hüquqi-siyasi qiymət verilib, bu hadisələrin, bu faciənin sistemli araşdırılması və geniş miqyasda ictimailəşdirilməsi üçün ciddi addımlar atılıbdır.

Bütün bunlara baxmayaraq, Qərbi Azərbaycandan olan ziyalılar Azərbaycanın elm, təhsil, səhiyyə, mədəniyyət, incəsənətinə çox böyük töhfələr veriblər. Mən bu gün böyük qürur hissi ilə həmin ziyalılardan böyük ictimai-siyasi xadim, dövlət xadimi Əziz Əliyevin, akademiklərdən Mustafa bəy Topçubaşovun, Heydər Hüseynovun, Zərifə xanım Əliyevanın, Həsən Əliyevin, Cəlal Əliyevin, böyük ustad Aşıq Ələsgərin, böyük bəstəkarımız Səid Rüstəmovun, böyük ədəbiyyatşünaslarımızdan Cəfər Xəndanın, Mirəli Seyidovun və rejissorumuz Hüseyn Seyidzadənin adını çəkmək istərdim. Bu gün də bu insanlar qədərbilən Azərbaycan xalqı tərəfindən böyük ehtiramla xatırlanırlar.

Möhtərəm cənab Prezident, Sizin qüdrətiniz və apardığınız uğurlu xarici və daxili siyasət sayəsində biz əminik ki, Qərbi azərbaycanlıların da tarixi torpaqlarına qayıdacağı gün uzaq deyil. Bu gün biz Qarabağdayıq, Şuşadayıq, Laçındayıq, Kəlbəcərdəyik. Növbəti ünvanımız, növbəti hədəfimiz isə tarixi torpaqlarımız – Qərbi Azərbaycandır.

Fürsətdən istifadə edərək, mənim fəaliyyətimi yüksək qiymətləndirdiyinizə və Azərbaycanın ən ali mükafatlarından olan 1-ci dərəcəli «Vətənə xidmətə görə» ordeni ilə təltif etdiyinizə görə Sizə dərin təşəkkürümü, səmimi minnətdarlığımı bildirir, bundan sonrakı fəaliyyətimdə də Vətənə, dövlətimizə, ulu

öndər Heydər Əliyevin siyasi kursuna sədaqətlə xidmət edəcəyimi bir daha vurğulayıram.

Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Gülçöhrə Məmmədova (*Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universitetinin rektoru, professor*): Möhtərəm cənab Prezident! Bizimlə görüşdüyünüz, zaman ayırdığınız üçün Sizə dərin minnətdarlığımızı bildirirəm. Bu görüş Sizin böyük Azərbaycanın bir parçası olan qədim İrəvan, Göyçə, Zəngəzur, Ağbaba torpaqlarına, o torpaqların insanlarına olan diqqət və qayğınızın təzahürüdür. Sizinlə, ölkəmizin Prezidenti ilə, Müzəffər Ali Baş Komandanla görüşmək hər birimiz üçün böyük şərəfdir və ömürboyu yadımızda qalacaq bir hadisədir.

Ölkəmizin iqtisadi və sosial inkişafı, beynəlxalq nüfuzunun artması, xalqımızın rifahının yüksəlməsinə və daha gözəl gələcəyinin təmin edilməsinə xidmət edən siyasətiniz bütün Azərbaycan vətəndaşlarının dərin rəğbətini qazanmışdır. Respublikamızın bütün bölgələrində məskunlaşmış Qərbi azərbaycanlılar da Sizin rəhbərliyinizlə əldə edilən böyük uğurlardan, Azərbaycanın qüdrətinin artmasından fərəhlənir, qürur hissi keçirirlər.

Qərbi Azərbaycan zəngin tarixi, mədəniyyəti, adət-ənənəsi olan tarixi Azərbaycan bölgəsidir. Bu bölgənin dərin kökləri və özünəməxsus siması olan memarlığı, xalq sənəti, musiqi ənənələri formalaşmışdır. Dağlıq ərazilərin sərt iqlim şəraiti, böyük zəhmət tələb edən təsərrüfat həyatı bu torpaqlarda yaşayan insanların xarakterinə də öz təsirini göstərmişdir. Zəhmətkeşlik, dözümlülük, vətənpərvərlik, dilinə, dininə, mil-

li-mənəvi dəyərlərinə, adət-ənənələrinə sadıqlıq Qərbi azərbaycanlılara xas olan cəhətlərdir. Elmə, təhsilə böyük həvəs və hörmət, mütərəqqi mədəniyyətə rəğbət bölgənin insanları arasında görkəmli siyasətçilərin, elm və mədəniyyət xadimlərinin yetişməsinə səbəb olmuşdur. XX əsrdə erməni millətçilərinin torpaqlarımızın mənimsənilməsinə yönəlmiş düşmənçilik siyasəti Qərbi azərbaycanlıların Vətənə məhəbbətini, vətənpərvərlik hisslərini daha da artırmışdır. Sovet hakimiyyəti tərəfindən həyata keçirilən deportasiyalar Qərbi azərbaycanlıları öz yurd-yuvalarından didərgin salmış və çoxsaylı insan tələfatı ilə nəticələnmişdir. Bu çətinliklər bizi daha da möhkəmləndirmiş, milli təəsübkeşliyimizi və dövlətçilik məfkurəmizi gücləndirmişdir.

Qərbi azərbaycanlılar böyük Heydər Əliyev şəxsiyyətinə Azərbaycana rəhbərlik etdiyi sovet dövründən dərin məhəbbət bəsləmişlər, ona millətin atası və xilasçısı kimi baxmışlar. Ötən əsrin 70–80-ci illərində Ermənistanda məruz qaldıqları təzyiqlərə yalnız Heydər Əliyevin nüfuzuna və siyasətçi kimi qüdrətinə arxalanaaraq davam gətirmişlər. Heydər Əliyevin sovet hökumətinin rəhbərliyindən getməsi Qərbi azərbaycanlıların sonrakı acı taleyinin başlanğıcı oldu.

Möhtərəm cənab Prezident, 44 günlük Vətən müharibəsi günlərində bütün xalqımız yumruq kimi birləşərək, bir arzu ilə, bir ümidlə yaşayırdı. Ali Baş Komandanın şəhərlərimizin və kəndlərimizin bir-birinin ardınca düşmənlərdən təmizlənməsi və nəhayət, əziz Şuşamızın azad olunması barədə Zəfər müjdələrini eşidərək, həyatımızın ən fərəhli anlarını ya-

şayırdıq. Bu zaman biz həmişə olduğu kimi, Sizinlə idik, Sizin hər bir sözünüz ürəyimizdə əks-səda doğururdu. Düşünürəm ki, bu anlar, bu günlər Prezidentlə xalqın bir olmasının ən gözəl, ən parlaq nümayişi idi. Qərbi Azərbaycan əsilli vətəndaşlarımız Birinci Qarabağ müharibəsində olduğu kimi, Vətən müharibəsində də iştirak etdilər, Vətənimizin qorunması üçün, torpaqlarımızın azad edilməsi üçün əllərindən gələni əsirgəmədilər.

Qərbi azərbaycanlılar heç zaman öz doğma torpaqlarını unutmamışlar. Böyük Azərbaycan xalqının bir hissəsi olaraq biz öz kiçik vətənimizin həsrətini həmişə çəkmişik. 44 günlük müharibənin Zəfəri – işğal altında olan Qarabağın, Şərqi Zəngəzurun azad edilməsi bizi öz torpaqlarımıza bir qədər də yaxınlaşdırdı. İndi biz Kəlbəcər dağlarında, Zəngilanda dayanıb öz torpaqlarımızı, öz kəndlərimizi, el-obalarımızı görə biləcəyik.

Möhtərəm cənab Prezident, böyük Qələbənin əldə edilməsinə görə bütün xalqımız Sizə – Ali Baş Komandana və rəşadətli ordumuza minnətdardır. Siz ölkəyə rəhbərlik etdiyiniz dövrdə öz siyasətinizlə bu Qələbəni günbəgün yaxınlaşdırmısınız. Sizin ulu öndərin ideyalarına sadiqliyiniz, müdrikliyiniz, cəsarətiniz, iradəniniz bu Zəfəri təmin etdi, əminik ki, bundan sonra da bütün müqavimət cəhdlərini dəf edərək, ölkəmizi yeni qələbələrə aparacaqdır.

Möhtərəm cənab Prezident, Qərbi Azərbaycan İcmasına bu qədər böyük önəm verdiyiniz üçün Sizə öz adımdan, həmkarlarımız adından dərin minnətdarlığımı bildirirəm. Sizin proqram çıxışınızda

biz artıq gələcək fəaliyyətimiz üçün istiqamətlərimizi müəyyənləşdirdik.

Sizi əmin etmək istəyirəm ki, burada olan və olmayan hər bir kəs əlindən gələni edəcək, heç nəyi, canını belə, əsirgəməyəcək ki, Sizin dediklərinizi həyata keçirsin və Vətənimizin Qərbi Azərbaycan kimi gözəl, böyük bir hissəsinə, tarixi hissəsinə bizim qaydığımızı təmin etsin.

Sizə təşəkkür edir, ad gününüz münasibətilə də səmimi-qəlbdən təbrik edirəm. Sizə uzun, sağlam, xoşbəxt və qələbələrlə dolu ömür arzulayıram. Cənab Prezident, biz Sizinlə doğrudan da ürəkdən fəxr edirik. Çox sağ olun.

Vahid Əziz (*Qərbi Azərbaycan İcmasının Müşahidə Şurasının üzvü, Xalq şairi*):

Dərdlərini el danışsın, mən yazım,
Yuxusunu gün soruşsun, mən yozum.
Yadımdamı, Göyçə gölüm, Arazım,
O tayın da, bu tayın da Vətəndir.

Möhtərəm cənab Prezidentimiz, düşmən üzərində möhtəşəm Zəfər çalmış qəhrəman ordumuzun dəmir yumruqlu Ali Baş Komandanı!

Aşıq Ələsgərimizin məzarı, ulularımızın narahat yatdıqları viran edilmiş yurd-yuva yerlərimizin torpaqları, müqəddəs ziyarət yerlərimiz və məscidlərimizin bünövrələri, Göyçə gölünün vətəni olan o tayı və bu tayı bizim yolumuzu gözləyir. Bu gün Sizin rəhbərliyinizlə keçirilən bu mübarək tədbirdə sada-

ladığım yerlərin gözlərinə bir ümid işığı, gerçək-ləşməkdə olan arzuların nuru səpilir.

Bu tədbirdə mənim də iştirakımı, fikir söyləmə-yimi rəva bildiyiniz üçün zati-alilərinizə dərin min-nətdarlığımı bildirirəm. Qeyd edirəm ki, bu, təkcə mənim deyil, doğma tarixi dədə-baba torpaqların-dan didərgin salınmış yüz minlərlə həmyerlilərimin, Ərmən dağlarının ətəklərində dünyaya gəlmiş in-sanların dualarının əks-sədasıdır. Bu insanlar fūr-sət düşdüyü zaman mənə bu minnətdarlığı da çat-dırmağı tövsiyə etdilər.

Möhtərəm Ali Baş Komandanımız, cənab Prezi-dent, mən Sizin fərmanınızla «Azərbaycanın Xalq şairi» kimi yüksək ada layiq görülmüş ilk Qərbi Azərbaycan vətəndaşyam, ilk Ermənistan vətən-daşyam.

Zati-aliləri, mən ona görə Ərmən dağları, ona görə Ermənistan deyirəm ki, o torpaqlar Ərmən dağı ilə bağlıdır, ermənilərin adı ilə bağlı deyil. Hə-lə Nizami Gəncəvi «Xosrov və Şirin» əsərində ya-zırdı: «Yay gələndə Şiringilin el-obası Ərmən dağ-larına köçərdi». Mənə elə gəlir ki, biz Ermənistan sözünü «e» ilə deyil, «ə» hərfi ilə deməliyik. Bilin-məlidir ki, bu, Ərmən dağlarıdır və mənim bununla bağlı şeirlərim də vardır.

Möhtərəm cənab Prezident, Ali Baş Komandanlı-ğınızın bayrağı altında düşmən üzərində möhtəşəm Qələbə xalqımızın və ordumuzun Vətən sevgisi ilə ya-naşı, Sizə olan böyük inamının və ehtiramının parlaq təzahürü oldu. Bu Zəfəri təmin etməklə Siz yalnız BMT-nin nüfuzunu itirmiş 4 qətnaməsinin deyil, bizə

düşmən kəsilmiş çox güclü dövlətlərə rəhbərlik edənlərin də dərşini verdiniz. Bu gün əsası qoyulan Qərbi Azərbaycan İcmasının yaradılması ilə Siz hələ 1947-ci ilin dekabrında Stalinin erməni millətçilərinin fətvasına tabe olaraq imzalamış olduğu o mənfur didərginlik fərmanının üstündən qələm çəkdiniz! Bu, böyük Zəfərdir, böyük Qələbədir və buna heç kəs cəsarət edə bilməzdi. Bu gün Qərbi Azərbaycandan didərgin salınmış insanlar və dünyasını dəyişənlərin ruhları uğrunda cəsarətlə vuruşduğunuz Qərbi Zəngəzura qədəm qoyacaqları günlərə böyük inam, həyəcan və Vətən sevgisi ilə silahlanmış halda baxırlar.

Dəfələrlə adını çəkdiyiniz Bazarçayın doğulduğum Dərələyəzin Paşalı bölgəsindəki Herher kəndiylə arası cəmi iki saatlıq yoldur. Əhd eləmişəm, möhtərəm Prezidentimiz, inşallah, biz o torpaqlara qayıdacağıq və mən doğulduğum Herher kəndindəki viran edilmiş evimizin yerində məscid tikdirəcəyəm və onun adını «Zəfər məscidi» qoyacağam. Fərsətdən istifadə edib bir-iki təklif vermək istərdim. Bu gün Azərbaycanda bir neçə qəzet çıxır ki, bunları Qərbi azərbaycanlılar yaradıblar – «Zəngəzur», «Dərələyəz» qəzeti və başqaları. Bildiyim qədər, Qərbi Azərbaycan televiziyası var, Əziz müəllim bunu bilir. Mənə belə gəlir ki, onların hamısını bu İcmanın ətrafına yığmalıyıq. Dövlət tərəfindən vəsait ayrılmalıdır ki, onlar birbaşa işləyə bilsinlər. Çünki informasiya çox güclü vasitədir və düşünürəm ki, İcmanızın tək-cə Azərbaycan dilində deyil, ingilis, alman, ərəb və başqa dillərdə mütləq qəzeti olmalıdır.

Başqa bir təklifim də var. Mənə belə gəlir ki, Azərbaycan Respublikasında Qərbi Azərbaycan adlı ensiklopediya baş redaksiyası yaradılmalıdır. Ermənistanı, Qərbi Azərbaycana biz nə vaxt qayıdacağıq – ola bilər bir ilə, beş ilə, on ilə, zaman keçir. Nə qədər ki, bu gün həyatda Qərbi Azərbaycandan gələn informasiya daşıyıcıları var, burada oturan hörmətli alimlərimiz hamısı bu işə cəlb olunmalıdırlar. Qərbi Azərbaycanda, Ərmən dağlarının ətəyində olan hər bir qəbrin, hər bir daşın, hər bir məscidin hamısının adları bir-bir çəkilməlidir. Məsələn, Həsən Mirzənin 5-6 cildlik «Dərələyəz» kitabı, müəyyən xəritələr vardır.

Diqqətinizə görə minnətdaram. Məni sevən, şeirlərimi əzbərləyən Qərbi azərbaycanlılar adından Sizin ad gününüzü, doğum gününüzü təbrik edirəm.

Cənab Prezident, mənim həmyerlilərim bayaq dedilər, Qərbi azərbaycanlılar hər zaman Sizin yanınızda olacaqlar.

YEKUN NİTQİ

Çox sağ olun. Burada səsləndirilən bütün təkliflər geniş təhlil ediləcək və mən hətta səsləndirilməyən təklifləri də gözləyəcəyəm. Onu da bildirməliyəm və hesab edirəm ki, fəaliyyət daha məqsədyönlü olmalıdır. Bu gün fərdi qaydada fəaliyyət göstərən, məsələn, qəzet redaksiyaları, ictimai birliklər bir yerə yığılmalıdır. Necə ki, Qərbi Azərbaycan İcması yaradıldı, o vaxta qədər də ayrı-ayrı qurumlar var idi, ictimai təşkilatlar var idi, qeyri-hökumət təşkilatları var idi,

bizim tövsiyəmizlə bir yerə cəmləşdi və bu daha məqsədyönlü fəaliyyət olacaqdır. O cümlədən bütün informasiya resursları – qəzetlər, informasiya portalları, dediyim kimi, rəqəmsal platforma və sair – cəmləşməlidir, məqsədyönlü şəkildə vahid konsepsiya və siyasət çərçivəsində iş aparılmalıdır və bunun əsas hədəfi bizim qayıdışımızdır. İndi Qarabağ üzrə Böyük Qayıdış Proqramı icra edilir. İnşallah, vaxt gələcək, biz ikinci Böyük Qayıdış Proqramını da işləyəcəyik.

Fürsətdən istifadə edərək, mənim haqqımda dediyiniz bütün xoş sözlərinizə görə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Mən əvvəlki dövrdə, adətən, 24 dekabr günündə məcburi köçkünlərlə bir yerdə olurdum, doğum günümü ancaq ailə üzvlərimlə qeyd etmişəm. Hesab edirəm ki, bugünkü gün istisna deyil, yenə də ailə üzvlərimlə birlikdə qeyd edirəm.

50 yaşım olanda Ağcabədidə məcburi köçkünlərlə bir yerdə idim və onlara demişdim ki, gün gələcək, siz məni öz doğma diyarınızda qəbul edəcəksiniz, qarşılayacaqsınız, sizin diyarınıza qonaq gələcəm və o gün gəldi. O gündən 9 il sonra biz Şuşada idik, bayrağımız da Şuşada dalğalanırdı. 60 yaşımı Cıdır düzündə qeyd etmişəm, ondan əvvəl azad edilmiş Hadrutda hərbi hissənin açılışında iştirak etmişəm. Bu il dekabrın 24-ü üçün bəzi fikirlərim var idi. Bu da bir rəmzi məna daşımalı idi. Hesab etdim ki, ən düzgün tədbir bizim bugünkü tədbirimiz olmalıdır.

Bir şeyi də deməliyəm. Qarabağ torpaqları işğal altında olanda illər keçdikcə cəmiyyətdə və ilk növbədə, məcburi köçkünlər arasında bədbinlik əhvali-ruhiyyəsi yayılırdı, yəni bunun təzahürləri görün-

məkdə idi. Mənim köçkünlərlə onlarca görüşlərim olub və son illər görürdüm ki, ümidləri tükənir və bu təbiidir, mən bunu təbii qəbul edirdim. Təbii ki, onlara deyə bilməzdim ki, nə vaxt, necə və nə olacaq. Çalışırdım onları inandırım ki, o gün gələcək. 30 ilin həsrəti istər-istəməz hər bir insana mənfi təsir göstərmişdir. Artıq iki ildir ki, biz müzəffər xalq kimi yaşayırıq. Bu gün bir daha demək istəyirəm, əsas məsələ ondadır ki, biz gərək inamımızı itirməyək. Biz inanırdıq ki, qayıdacağıq, mən bir gün də o inamı itirməmişdim, inanmalıyıq və bu müqəddəs günü yaxınlaşdırmaq üçün iş görməliyik, fəaliyyətdə olmalıyıq. Onda istədiyimizə nail olacağıq.

İşğal dövründə, hətta bir çox hallarda məndə də artıq belə bir fikir formalaşmışdı ki, dünyada ədalət yoxdur. Əminəm ki, Azərbaycan xalqının mütləq əksəriyyəti bu fikrə şərik idi. Çünki bu dərəcədə ədalətsizliyi təsəvvür etmək çətin idi. Biz haqlı ola-ola bizə qarşı bu qədər ədalətsizliyin göstərilməsi heç bir çərçivəyə sığmırdı. Ancaq inam və ədalətə inam insanların öz əllərindədir. Biz ədaləti öz gücümüzlə, şəhidlərimizin qanı-canı bahasına, qazilərimizin fədakarlığı, bütün xalqımızın, ordumuzun birliyi sayəsində qazandıq, ədaləti bərpa etdik, dünya miqyasında fəvqəladə nümunə göstərdik. Həm bizim hərbi əməliyyatımız bu gün dünyanın aparıcı ali hərbi məktəblərində öyrənilir, həm də xalqımızın iradəsi, əzmkarlığı, əyilməz ruhu dillər əzbəri olubdur.

İkinci Qarabağ müharibəsindən keçən iki ildən bir qədər çox vaxt ərzində mənim xarici həmkarlarımla çoxlu görüşlərim olub və deyə bilərəm ki, on-

ların mütləq əksəriyyəti soruşurdu, bu necə oldu, siz bu Qələbəyə necə nail oldunuz? Mən də deyirdim ki, bunu izah etmək üçün gərək bizim həyatımızı yaşayasınız, bu 30 ili yaşayasınız. Mən bunu necə təsvir edə bilərəm? İnam, birlik, ədalətə inam, gücünə inam! Bu tarixi Zəfəri qazanmış xalq kimi biz dünya miqyasında doğrudan da tamamilə yeni bir vəziyyət yaratdıq. İnamını itirmiş xalqlar da bu gün inanırlar, bizə oxşamaq istəyirlər, bizim kimi hərəkət etmək istəyirlər, bizimlə məsləhətləşirlər.

Ona görə bu gün burada sizinlə bərabər 24 dekabr gününü qeyd edərkən mən bir daha demək istəyirəm ki, biz də, Qərbi azərbaycanlılar da heç vaxt inamı itirməməliyik. İnanmalıyıq və addımlar atmalıyıq, fəal olmalıyıq, işləməliyik. Gün gələcək, biz Qərbi Azərbaycanda da belə gözəl məclis keçirəcəyik və bu günü xatırlayacağıq. Sağ olun.

RUSİYA FEDERASIYASININ PREZİDENTİ VLADİMİR PUTİN İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

24 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə dekabrın 24-də Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putin telefonla zəng etmişdir.

Söhbət zamanı Vladimir Putin Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevi doğum günü münasibətilə səmimi-qəlbdən təbrik etdi.

Prezident İlham Əliyev göstərilən diqqətə və təbrikə görə minnətdarlığını bildirdi.

Söhbət əsnasında Rusiya, Azərbaycan və Ermənistan liderlərinin üçtərəfli razılaşmalarının həyata keçirilməsinin bəzi praktiki, o cümlədən Azərbaycan–Ermənistan sərhədində təhlükəsizliyin təmin edilməsi ilə bağlı məsələlərinə də toxunuldu.

ÖZBƏKİSTAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ ŞAVKAT MİRZİYOYEV İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

24 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə dekabrın 24-də Özbəkistan Respublikasının Prezidenti Şavkat Mirziyoyev telefonla zəng etmişdir.

Şavkat Mirziyoyev dövlətimizin başçısına ad günü münasibətilə təbriklərini çatdırdı, xalqımızın rifahı naminə fəaliyyətində ona uğurlar, möhkəm cansağlığı arzuladı.

Prezident İlham Əliyev göstərilən diqqətə və təbriyə görə Özbəkistan Prezidentinə minnətdarlığını bildirdi.

Telefon söhbəti zamanı ikitərəfli dostluq və qardaşlıq münasibətlərimizin bu il də uğurla inkişaf etdiyi vurğulandı, yüksək səviyyəli qarşılıqlı səfərlərin, o cümlədən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Özbəkistana bu il ərzində 3 səfərinin əlaqələrimizin möhkəmləndirilməsində rolu xüsusi qeyd edildi, görüşlər zamanı əldə olunmuş razılıqların həyata keçirilməsindən məmnunluq bildirildi, əməkdaşlığımızın perspektivləri barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

QAZAXISTAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ KASIM-JOMART TOKAYEV İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

24 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə dekabrın 24-də Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Kasım-Jomart Tokayev telefonla zəng etmişdir.

Kasım-Jomart Tokayev Prezident İlham Əliyevi doğum günü münasibətilə səmimi-qəlbdən təbrik edərək, ona cansağlığı və ali dövləti fəaliyyətində yeni-yeni uğurlar arzuladı.

Prezident İlham Əliyev göstərilən diqqətə və təbrikə görə minnətdarlığını bildirdi.

Qazaxıstan Prezidenti qardaş Azərbaycan ilə dostluq və mehriban qonşuluq ruhunda əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsi kursuna qəti sadiqlik ifadə etdi.

Söhbət zamanı Qazaxıstan–Azərbaycan strateji tərəfdaşlığının dinamik inkişafı qeyd olundu.

Dövlət başçıları qarşılıqlı ticari-iqtisadi və mədəni-humanitar fəaliyyətin dərinləşdirilməsinə dair daha əvvəl əldə edilmiş razılaşmaların həyata keçirilməsinin gedişini yüksək qiymətləndirdilər.

**ÖZBƏKİSTAN RESPUBLİKASININ
BAŞ NAZİR MÜAVİNİ, İNVESTİSİYA
VƏ XARİCİ TİCARƏT NAZİRİ
CƏMŞİD XOCAYEV İLƏ GÖRÜŞ**

24 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 24-də Özbəkistan Respublikasının Baş Nazir müavini, İnvestisiya və Xarici Ticarət naziri Cəməşid Xocayevi qəbul etmişdir.

Dövlət başçısı ölkələrimiz arasında ikitərəfli münasibətlərin inkişafı baxımından 2022-ci ilin də çox uğurla başa çatdığını bildirərək, bu il Özbəkistana 3 dəfə səfər etdiyini xatırlatdı. Prezident İlham Əliyev bu səfərlər zamanı keçirilən görüşlərdə əməkdaşlığımızın genişləndirilməsi ilə bağlı müəyyən edilmiş bütün sahələr üzrə qarşıya qoyulan məqsədlərə çatmaqdan məmnunluğunu ifadə etdi və 2023-cü ildə də əlaqələrimizin inkişaf dinamikasının saxlanılacağına əminliyini bildirdi. Dövlət başçısı sənaye, kənd təsərrüfatı, hərbi-texniki, nəqliyyat, təhsil və digər sahələrdə əməkdaşlığın gələcək inkişafı üçün yaxşı zəmin yaradıldığını vurğuladı.

Cəməşid Xocayev ilk növbədə, Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyevin salamlarını və ad günü münasibətilə təbriklərini dövlətimizin başçısına çatdırdı, Azərbaycan və Özbəkistan dövlət başçıları arasında

şəxsi əlaqələrin münasibətlərimizin inkişafında rolunu xüsusi olaraq qeyd etdi, belə bir əlamətdar gündə Azərbaycan Prezidentinin qəbulunda olmaqdan böyük şərəf hissi duyduqlarını söylədi.

Prezident İlham Əliyev salamlara və təbrikə görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Şavkat Mirziyoyevə çatdırmağı xahiş etdi.

Torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi və Vətən müharibəsində əldə olunmuş Qələbə münasibətilə dövlət başçısını təbrik edən Cəmişid Xocayev vurğuladı ki, bu, bütün Türk Dünyasının Qələbəsidir. Qonaq dövlət başçımızın rəhbərliyi ilə Azərbaycanın iqtisadi inkişafını və əldə etdiyi nailiyyətləri xüsusi qeyd etdi.

Görüşdə ikitərəfli münasibətlərin inkişafı barədə fikir mübadiləsi aparıldı, ticarət dövriyyəsinin artdığı qeyd olundu, birgə investisiya fondunun yaradılması istiqamətində dövlət başçıları arasında müvafiq razılığa əsasən həyata keçirilən iş barədə danışıldı.

Söhbət zamanı nəqliyyat, istehsalat kooperasiyası, energetika, yüngül sənaye, xüsusilə ipəkçilik və pambıqçılıq sahələrində əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olundu.

QIRĞIZ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ SADIR JAPAROV İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

24 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə dekabrın 24-də Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov telefonla zəng etmişdir.

Sadır Japarov Prezident İlham Əliyevi ad günü münasibətilə təbrik edərək, ölkəmizin inkişafı naminə fəaliyyətində ona uğurlar və möhkəm cansağlığı arzuladı.

Prezident İlham Əliyev göstərilən diqqətə və təbrikə görə Qırğız Prezidentinə təşəkkürünü bildirdi.

Telefon söhbəti zamanı 2022-ci ildə dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin uğurlu inkişafından məmnunluq ifadə edildi, bu il Qırğız Prezidentinin Azərbaycan rəsmi səfərinin, Azərbaycan Prezidentinin isə Qırğız Respublikasına dövlət səfərinin əlaqələrimizin genişləndirilməsinə verdiyi töhfə vurğulandı. Prezident İlham Əliyev dövlət səfəri zamanı nümayiş etdirilən yüksək qonaqpərvərliyə və səmimi dostluq münasibətinə görə Sadır Japarova bir daha minnətdarlığını bildirdi.

Söhbət zamanı əməkdaşlığımızın perspektivləri ilə bağlı məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

**İSESCO-nun BAŞ DİREKTÖRÜ
SALİM BİN MƏHƏMMƏD ƏL-MALİKİ
İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ**

24 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə dekabrın 24-də İSESCO-nun baş direktoru Salim bin Məhəmməd əl-Maliki telefonla zəng etmişdir.

Salim bin Məhəmməd əl-Maliki dövlət başçısını ad günü münasibətilə təbrik edərək, ona Azərbaycanın inkişafı naminə prezidentlik fəaliyyətində yeni uğurlar və möhkəm cansağlığı arzuladı.

Prezident İlham Əliyev göstərilən diqqətə və təbriklə görə İSESCO-nun baş direktoruna minnətdarlığını bildirdi.

Telefon danışığı əsnasında Azərbaycanla İSESCO arasında uzun illər uğurlu əməkdaşlığın həyata keçirildiyi qeyd olundu.

Dövlət başçısı ərazilərimizin işğalı zamanı və işğaldan azad olunmasından sonra Azərbaycanın ədalətli mövqeyinin davamlı dəstəklənməsi və işğal dövründə ermənilərin torpaqlarımızda tarixi-mədəni abidələrimizi dağıtmaları barədə faktların dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırılması ilə bağlı İSESCO-nun və şəxsən Salim bin Məhəmməd əl-Malikinin fəaliyyətini yüksək qiymətləndirdi.

Prezident İlham Əliyev Salim bin Məhəmməd əl-Malikinin işğaldan azad edilmiş ərazilərimizə etdiyi səfərə görə bir daha minnətdarlığını bildirdi.

Dövlət başçısı və İSESCO-nun baş direktoru əməkdaşlığın bundan sonra da genişlənəcəyinə əminliklərini ifadə etdilər.

Salim bin Məhəmməd əl-Maliki Prezident İlham Əliyevi İSESCO-nun mənzil-qərargahına səfərə dəvət etdi.

Dövlət başçısı dəvəti minnətdarlıqla qəbul etdi və öz növbəsində, Salim bin Məhəmməd əl-Malikini ölkəmizə səfərə dəvət etdi.

İSESCO-nun baş direktoru dəvəti məmnunluqla qəbul etdi və təşəkkürünü bildirdi.

RUSİYA FEDERASIYASINA İŞGÜZAR SƏFƏR

26 dekabr 2022-ci il

*Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 26-da Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putinin dəvəti ilə MDB dövlət başçı-
larının iclasında iştirak etmək üçün Sankt-Peterburq şəhərinə işgüzar səfərə gəlmişdir.*

Sankt-Peterburq şəhərinin Pulkovo-2 Aeroportunda dövlət başçısını Sankt-Peterburq şəhərinin qubernatoru Aleksandr Beqlov, Leningrad vilayətinin qubernatoru Aleksandr Drozdenko və digər rəsmi şəxslər qarşıladılar.

MDB DÖVLƏT BAŞÇILARININ İCLASINDA İŞTİRAK

Sankt-Peterburq

26 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 26-da Sankt-Peterburq şəhərində keçirilmiş MDB dövlət başçılarının iclasında iştirak etmişdir.

Rusiya Prezidenti Vladimir Putin Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevi qarşıladı.

Sonra birgə foto çəkdirildi.

Rusiya Prezidenti Vladimir Putin iclasda çıxış etdi.

**MDB DÖVLƏT BAŞÇILARININ
ŞƏRƏFİNƏ VERİLMİŞ
QEYRİ-RƏSMİ NAHARDA İŞTİRAK**

Sankt-Peterburq

26 dekabr 2022-ci il

*Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 26-da MDB dövlət başçılarının şə-
rəfinə verilmiş qeyri-rəsmi naharda iştirak etmişdir.*

Səfər başa çatdı

*Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Rusiya Federasiyasına işgüzar səfəri de-
kabrın 26-da başa çatdı.*

**BAKİ AĞ ŞƏHƏRİN MƏRKƏZİ PARK
KVARTALINDA GÖRÜLMÜŞ İŞLƏRLƏ
TANIŞLIQ VƏ QARABAĞ ATLARI
KOMPLEKSİNİN TƏMƏLQOYMA
MƏRASİMİ**

27 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 27-də Bakı Ağ Şəhərin Mərkəzi Park Kvartalında görülmüş işlərlə tanış olmuş, Bakı Ağ Şəhər Qarabağ Atları Kompleksinin təməlini qoymuşdur.

Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri Saleh Məmmədov və «Bakı Ağ Şəhər» layihəsinin icraçı direktoru Ruslan Sadıxov dövlət başçısına kvartalda görülmüş işlər barədə məlumat verdilər.

Bildirildi ki, Bakı Ağ Şəhərin Mərkəzi Park Kvartalında Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi tərəfindən müxtəlifölçülü küçələrin salınması və yolaltı kommunikasiya infrastruktur işləri tamamlanıb. Bunlar, əsasən Qarabağ Atları, 3-cü Şərq, 6-cı Park küçələri və bir sıra digər küçələrdir.

Bununla da Ağ Şəhərin Xəqani Rüstəmov küçəsindən əlavə, daha iki küçəsinin Babək prospektinə rahat giriş və çıxışı təmin ediləcəkdir. Prospekt boyunca magistral su xətti, orta və yüksəktəzyiqli qaz xət-

ləri, elektrik magistral xətlər köçürülərək, Ağ Şəhər layihəsinə uyğunluğu təmin ediləndir.

Tamamlama işləri çərçivəsində arabalar üçün panduslar, yerüstü piyada keçidləri, qoruyucu tumbalar, Daxili İşlər Nazirliyinin «Təhlükəsiz şəhər» xidməti tərəfindən videokameralar quraşdırılıb, «Azərsu» və «Azərişiq» Açıq Səhmdar cəmiyyətləri, «Azəriqaz» İstehsalat Birliyi tərəfindən yeraltı kommunikasiyalar, «Delta Telecom» MMC tərəfindən isə İT kanal sistemləri çəkilibdir.

Mərkəzi Park Kvartalı 2017-ci ildə təhvil verilmiş Paris evlərindən əlavə, 36, 20 və 8 mərtəbəli yaşayış binaları, 6-cı Park küçəsi boyunca ikimərtəbəli qeyri-yaşayış binaları, ticarət və ictimai iaşə obyektləri, orta məktəb, ofis və dövlət inzibati binaları, bir sıra park və yaşillıq zonalarından ibarətdir.

Bildirildi ki, Qarabağ Atları küçəsinin mərkəzində səkkizmərtəbəli, müasir fasadlı yaşayış binalarının əhatəsində Qarabağ Atları Meydanı yerləşir.

Prezident İlham Əliyev Qarabağ Atları Meydanına gələrək, burada ağac əkdi.

Sonra dövlət başçısı Bakı Ağ Şəhər Qarabağ Atları Kompleksinin təməlini qoydu.

Meydanla tanışlıq zamanı qeyd olundu ki, ətrafdakı binalarda mağazaların, kafe və restoranların, digər ictimai iaşə obyektlərinin açılması nəzərdə tutulub. Burada həmişəyaşıl ağac və kollardan ibarət landşaft salınıb. Meydanın mərkəzində Qarabağ atlarının heykəl kompleksi quraşdırılıb. Qarabağ Atları heykəl kompleksi Qarabağın 30 illik işğaldan

sonra azad edilməsi ilə nəticələnmiş 44 günlük Vətən müharibəsindəki Zəfərə həsr edilib.

Yeddi Qarabağ atından ibarət kompleksin hazırlanmasına amerikalı heykəltəraş Robert Sammers cəlb olunub. Heykəltəraş Dallas şəhərində yerləşən «Malqara sürülməsi», Kaliforniya aeroportunda «Con Ueyn» və digər əsərləri ilə dünyada məşhurdur.

Qarabağ Atları küçəsində avtomobillərin və piyadaların təhlükəsiz hərəkəti üçün hər cür şərait yaradılıb. Burada Ağ Şəhər layihəsinə uyğun olaraq, piyadalar üçün panduslar və yerüstü keçidlər salınıb, eni 6–8 metr olan səkilərdə xüsusi dizaynlı daş düzümündə küçənin adı qeyd edilib, yaşıllıq zolaqları salınıb, avtomobil və velosiped dayanacaqları yaradılıb, piyadaların istiqamətləndirilməsi üçün yol göstəriciləri və xəritələr, tullantı qutuları, oturacaqlar quraşdırılıb. Küçə şimalda Babək prospektinə, cənubda isə Mərkəzi Parka birləşir.

Prezident İlham Əliyev avtobusla Bakı Ağ Şəhər Mərkəzi Park Kvartalını gəzdi.

Dövlət başçısına məlumat verildi ki, meydanın ətrafındakı yaşayış binalarının birinin fasadında keramikadan xüsusi hazırlanmış panno quraşdırılıb. Həmçinin burada dördmərtəbəli hipermarket binasının, Babək prospektində müasir dizaynlı çoxfunksiyalı binanın və yaşıllaşdırılmış avtodayanacağın inşası başa çatıb. Bu kommersiya binaları Babək prospekti boyunca yerləşən satış və ticarət məkanlarının davamı olacaqdır.

Diqqətə çatdırıldı ki, burada, həmçinin Bakı Ağ Şəhərin «Landmark»ı olan və hazırda tikintisi aparılan

12 mərtəbəli ofis binası beynəlxalq standartlara uyğun iş məkanı təklif edəcək. Yeraltı və yerüstü avtodayanaçacaqların, müasir havalandırma sisteminin, sürətli liftlərin nəzərdə tutulduğu binanın qarşısında gəzinti və istirahət üçün geniş yaşıl meydan salınacaq. Ətraf mühit və ekologiyanı tikintidə əsas amil kimi nəzərə alaraq, binanın BREEAM ekoloji sertifikatlaşma təşkilatı tərəfindən layihələndirmə mərhələsindən dəyərləndirilməsinə başlanılıb. Bu, artıq Bakı Ağ Şəhərdə BREEAM sertifikatlı ikinci ofis binası olacaq. Biznes mərkəzinin arxasında, hündür binaların əhatəsində 1 hektar ərazidə Mərkəzi Park layihələndirilib. Parkda gözoşxayan landsaft və incəsənət nümunələri yer alacaq. Park piyadalar üçün şimalda Babək prospekti və Qarabağ Atları Meydanından başlayan Fəvvarələr Meydanı və piyada körpüsü boyunca Ağ Şəhər bulvarınadək 2 kilometrlik maneəsiz gəzinti xiyabanı üzərində yerləşəcək.

İ l h a m Ə l i y e v: Məqsədimizə çatmışıq, şəhər içində artıq şəhər var.

Ruslan Sadıxov: Maşallah, cənab Prezident, qoyduğunuz bütün təməllər hamısı uğurlu olur. Ağ Şəhər də onlardan biridir. Həm uğurlu, həm də böyük bir ekoloji layihə kimi dünyada tanınır. Həmçinin Bakı şəhərinin sakinləri arasında da böyük etimadla qarşılanıır.

Dövlət başçısına «Bakı Ağ Şəhər» layihəsi çərçivəsində növbəti illərdə görülməli işlər barədə də məlumat verildi. «Bakı Ağ Şəhər» layihəsi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı ilə təsdiq olunmuş «Azərbaycan Respublikasında ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılması»

rılmasına dair 2006–2010-cu illər üçün Kompleks Tədbirlər Planı» çərçivəsində həyata keçirilir. Bakı Ağ Şəhər dünyanın qabaqcıl və müasir ekoloji şəhərsalma layihəsi kimi, müxtəlif beynəlxalq və yerli mükafatlara, Honkonqda «MIPIM Asia Awards 2011» müsabiqəsində «Mərkəzi və Qərbi Asiyanın ən yaxşı gələcək layihəsi» nominasiyasında, Dubayda «Cityscape Global» və bir sıra digər sərgilərdə «Ən yaxşı şəhərsalma layihəsi» kimi müxtəlif mükafatlara layiq görülüb.

Ağ Şəhərin təhvil verilmiş kvartallarında artıq minlərlə sakin keyfiyyətli və müasir şəhər mühitində yaşayır. Burada layihələndirilən və tikilmiş binalar, parklar və digər ictimai yerlər Bakı şəhərinin gözəl memarlıq simasına öz töhfəsini verməkdədir.

**DAYANIQLI VƏ OPERATİV SOSIAL
TƏMİNAT AGENTLIYININ BAKININ
XƏTAİ RAYONUNDA YERLƏŞƏN
5 SAYLI DOST MƏRKƏZİNİN
AÇILIŞI MƏRASİMİ**

28 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 28-də Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində olan Dayanıqlı və Operativ Sosial Təminat Agentliyinin Bakının Xətai rayonunda yerləşən 5 saylı DOST Mərkəzinin açılış mərasimində iştirak etmişdir.

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi naziri Sahil Babayev dövlət başçısına mərkəzdə yaradılmış şərait barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, Bakı şəhəri, Xətai rayonu, Mehdi Mehdizadə küçəsi, 31 ünvanında yerləşən dördmərtəbəli mərkəzin ümumi sahəsi 4405 kvadratmetrdir. Mərkəz modern və konstruktiv üslubda layihələndirilib, mühəndis sistemləri baxımından ən yüksək tələblərə cavab verir.

Mərkəzdə 120 nəfərə yaxın işçi heyəti çalışacaq və «Könüllü DOST» proqramı üzrə 50 nəfər könüllü fəaliyyət göstərəcək. Burada gün ərzində 650–700 vətəndaşa xidmətin göstərilməsi nəzərdə tutulur.

Sosial xidmətlər sahəsində keyfiyyətə yeni mərhələnin başlanmasını şərtləndirən, şəffaflıq, operativlik, vətəndaş məmnunluğunu təmin etmək istiqamətində əhəmiyyətli dəyişikliyə səbəb olan DOST konsepsiyası ölkəmizdə həyata keçirilən institusional-struktur islahatlarının mühüm tərkib hissəsidir.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 2018-ci il 9 avqust tarixli Fərmanı ilə yaradılmış DOST Agentliyi bu gün məşğulluq, əmək, əlillik və sosial müdafiə sahələrində 12 istiqamət üzrə 153 xidmət göstərir. Bu gündəlik istifadəyə verilmiş DOST mərkəzlərində ümumilikdə 1 milyon 250 mindən çox şəxsə xidmət göstərilib. Vətəndaşların xidmətlərdən məmnunluq səviyyəsi 98,2 faiz təşkil edir.

Azərbaycan Prezidentinin idarəçilik fəlsəfəsi ilk növbədə sosial dövlət strategiyasına söykənir. Post-müharibə dövründə də sosial sahədə, o cümlədən DOST mərkəzləri vasitəsilə həyata keçirilən tədbirlər dövlətin sosial yönümlü siyasətini nümayiş etdirir.

Prezident İlham Əliyevin tapşırığına əsasən, 2020-ci ilin dekabr ayından müharibə ilə əlaqədar əlilliyi olan şəxslərin yüksək texnologiyalı müasir protezlərlə təmin olunmasına başlanılıb. Ötən dövrdə 379 şəxs yüksək texnologiyalı 394 ədəd müasir 4-cü nəsil protezlə təmin edilib.

Haqqında məlumat verilən DOST İnküziv İnkişaf və Yaradıcılıq Mərkəzində isə şəhid ailələri üzvlərinin, müharibə əlillərinin və onların uşaqlarının, valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların, aztəminatlı ailələrin sırasından istedadlı şəxslərin müvafiq istiqamətdə bacarıq və

yaradıcılıq potensialının inkişaf etdirilməsi üçün imkanlar yaradılıb.

Beləliklə, istifadəyə verilən növbəti DOST Mərkəzi sosial xidmətlər sahəsində daha böyük ərazini və daha çox əhalini əhatə etməklə keyfiyyətli xidmət coğrafiyasının genişlənməsinə şərait yaradacaqdır.

**İSRAİL DÖVLƏTİNİN BAŞ NAZİRİ
ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB
BENYAMİN NETANYAHUYA**

Hörmətli cənab Baş Nazir!

İsrail Dövlətinin Baş Naziri kimi fəaliyyətə başlamağınız münasibətilə Sizi ürəkdən təbrik edir, ən səmimi və xoş arzularımı çatdırıram. Bu, dost İsrail xalqının Sizə olan böyük inam və etimadının bariz təzahürü, ölkənin hərtərəfli inkişafı və rifahı yolunda fəaliyyətinizə və xidmətlərinizə verilən yüksək qiymətdir.

Biz tarixən dostluq və qarşılıqlı anlaşma şəraitində yaşamış xalqlarımızın iradəsindən qaynaqlanan Azərbaycan–İsrail münasibətlərinə xüsusi əhəmiyyət veririk. Ötən otuzillik dövr ərzində qarşılıqlı etimad və dəstək kimi möhkəm təməllər üzərində qurulmuş dövlətlərarası əlaqələrimizin yüksələn xətt üzrə inkişaf edərək, hazırkı səviyyəyə çatması məmnunluq doğurur. Ölkələrimiz arasında münasibətlərin təşəkkülündə və inkişafında Sizin xidmətləriniz böyükdür.

Bu ilin noyabrında Azərbaycanın İsraildə səfirliyinin təsis edilməsi barədə qərar qəbul edilibdir. Ümidvaram ki, səfirliyimizin açılması Azərbaycan–İsrail münasibətlərinin inkişafına töhfə verəcəkdir.

Əminəm ki, dost xalqlarımızın mənafelərinə uyğun olaraq, ölkələrimiz arasında əlaqələrin dərinləşdirilməsi, qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığımızın da-

ha da genişləndirilməsi istiqamətində birgə səylərimizi bundan sonra da uğurla davam etdirəcəyik.

Fürsətdən istifadə edərək, qarşıdan gələn Yeni 2023-cü il münasibətilə Sizə səmimi təbriklərimi yetirir, möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, dost İsrail Dövlətinin və xalqının əmin-amanlığı və firavanlığı naminə məsul fəaliyyətinizdə daim müvəffəqiyyətlər diləyirəm.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 29 dekabr 2022-ci il

**KUBA RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB
MİGEL DÍAS-KANEL BERMUDESƏ**

Hörmətli cənab Prezident!

Ölkənizin milli bayramı – Azadlıq Günü münasibətilə Sizə və Sizin simanızda bütün xalqınıza öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ən səmimi təbriklərimi və xoş arzularımı çatdırıram.

İnanıram ki, Azərbaycan–Kuba əlaqələrinin genişlənməsi, ölkələrimiz arasında həm ikitərəfli qaydada, həm də beynəlxalq təsisatlar, xüsusilə də «Qoşulmama Hərəkatı» çərçivəsində əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsi üçün bundan sonra da birgə səylər göstərəcəyik.

Bu xoş fürsətdən istifadə edərək, yeni 2023-cü il münasibətilə də Sizi ürəkdən təbrik edir, dost xalqınıza daim əmin-amanlıq və firavanlıq diləyirəm.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 29 dekabr 2022-ci il

**SUDAN RESPUBLİKASININ
SUVEREN KEÇİD ŞURASININ SƏDRİ
ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB
ABDÜLFƏTTAH ƏL-BURHANA**

Hörmətli cənab Sədr!

Sudan Respublikasının milli bayramı – Müstəqillik Günü münasibətilə Sizi və xalqınızı öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ürəkdən təbrik edirəm. İnanıram ki, Azərbaycan–Sudan münasibətləri dövlətlərimizin və xalqlarımızın mənafeləri naminə bundan sonra da həm ikitərəfli, həm də çöxtərəfli müstəvidə uğurla inkişaf edəcək və möhkəmlənəcəkdir.

Belə bir əlamətdar gündə Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, işlərinizdə uğurlar, dost xalqınıza əmin-amanlıq və firavanlıq arzulayıram.

Hörmətlə,

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 29 dekabr 2022-ci il

ŞABRAN RAYONUNDA «ŞABRAN» İSTİRAHƏT KOMPLEKSİNİN AÇILIŞI MƏRASİMİ

29 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, xanımı Mehriban Əliyeva və ailə üzvləri dekabrın 29-da Şabran rayonunda «Şabran» İstirahət Kompleksinin açılış mərasimində iştirak etmişlər.

Dövlət başçısı, xanımı və ailə üzvləri kompleksdə yaradılmış şəraitlə tanış oldular.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər müdiri Ramin Quluzadə dövlət başçısına və xanımına hoteldə görülmüş işlər barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, Şabran rayonunun Pirəbədil kəndində yerləşən kompleks paytaxt Bakıdan 147 kilometrlik məsafədədir. Kompleksin ərazisində 12,6 hektar sahədə inşa olunmuş hotel müxtəlif kateqoriyalı 119 nömrədən, birmərtəbəli 10, ikimərtəbəli 20 kottecdən ibarətdir. Kompleks Azərbaycanda Hindistanın qədim təbabət sistemi «Ayurveda» ilə müalicə metodlarını tətbiq edən ilk istirahət mərkəzidir. Burada peşəkar «Pançakar-ma» (toksinlərdən azadolma) mütəxəssisləri tərəfindən Hindistan ənənələri əsasında xüsusi orijinal terapiya metodları tətbiq edilir.

«Ayurveda Spa» mərkəzində gözəllik salonu, 6 prosedur otağı, fin saunası, buxar otağı, istirahət zonası

və qapalı hovuz vardır. Burada, həmçinin fitnes və yoqa ilə məşğul olmaq üçün hər bir şərait yaradılıb. Mərkəzdə şəfali «Pançakarma» prosedurları, «Pranayama» seansları, yoqa və həyat tərzi üzrə təlimlər təşkil olunacaq.

Kompleksdə «Rübai», «Ahəng», «Ocaq» restoranları, «Misra Lobby Lounge», «Badə Lounge Bar», «Aura Cafe», müxtəlif əyləncə və oyun otaqları fəaliyyət göstərəcək.

Hoteldə işgüzar görüşlər, konfranslar və xüsusi tədbirlər üçün 180 nəfərlik «Bayatı» və «Şiraz» konfrans zalları yaradılıb. Yaradıcılıq mərkəzi kimi də xidmət göstərəcək kompleksdə bəstəkarlar, yazıçılar və rəssamlar üçün kotteclər nəzərdə tutulub. Şabran rayonu turizm marşrutları üzrə mühüm istiqamətlərdən biri olmaq potensialına malikdir. Odur ki, artan tələbata uyğun olaraq, rayon ərazisində infrastrukturun formalaşdırılması əsas vəzifələrdən biridir. Prezident İlham Əliyevin istifadəyə verilən yeni istirahət kompleksi ilə tanış olması dövlətimizin bu məsələyə həssas münasibətini nümayiş etdirir.

Bu kompleksin istifadəyə verilməsi bölgələrdə turizm infrastrukturunun və xidmət səviyyəsinin yaxşılaşdırılması baxımından növbəti mühüm addımdır.

BAKIDA MƏRKƏZİ PARKIN İKİNCİ HİSSƏSİNİN AÇILIŞI MƏRASİMİ

30 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 30-da Bakıda Mərkəzi Parkın ikinci hissəsinin açılışı mərasimində iştirak etmişdir.

Dövlət başçısına Bakının Yasamal rayonu ərazisində yerləşən parkda görülmüş işlər barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, paytaxtın keçmiş «Sovetski» adlanan ərazisində yol-nəqliyyat infrastrukturunun yenidən qurulması və abadlıq işlərinə 2013-cü ilin noyabr ayında başlanılıb. Avstriyalı memar Yans Hoffmanın layihələndirdiyi Mərkəzi Parkın salınmasında məqsəd Bakının simasını daha da gözəlləşdirmək, paytaxt sakinlərinin və turistlərin mədəni istirahətini müasir xidmətlərə uyğun təşkil etməkdir.

Layihənin ən mühüm xüsusiyyətlərindən biri İsmayıl bəy Qutqaşanlı küçəsindən Mərkəzi Banka qədər olan ərazidə piyadalara yol keçmədən maneəsiz hərəkət imkanlarının yaradılmasıdır. Orijinal layihəyə əsasən, ərazi yüksək səviyyədə abadlaşdırılıb, müasir tələblərə uyğun yeni infrastruktur yaradılıb, dövlət əhəmiyyətli yollar, piyada keçidləri, yol qovşaqları inşa edilib, digər kommunikasiya xətləri

çəkilib, şəhər sakinləri və qonaqların səmərəli istirahəti üçün paytaxta yaraşlıq verən park salınıb.

Təzəpir məscidinin qarşısındakı yeni bağın və Füzuli küçəsi boyunca salınmış Mərkəzi Parkın birinci hissəsi 2019-cu il mayın 22-də Prezident İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyevanın iştirakı ilə istifadəyə verilib.

Növbəti mərhələdə isə Mərkəzi Parkın ikinci hissəsində müasir yol-nəqliyyat infrastrukturunun yaraşdırılması, kommunikasiya xətlərinin yenidən qurulması, şəhər sakinləri və qonaqlar üçün istirahət parkının salınması istiqamətində işlər davam etdirilib. Layihəyə əsasən, Mirzəağa Əliyev və Bəşir Səfəroğlu küçələrinin arasında yerləşən parkın yeni hissəsinin qurulması üçün 6,4 hektar ərazi təmizlənərək abadlaşdırılıb, ən müasir infrastruktur və kommunikasiyalar çəkilib. Aparılmış abadlıq və yenidən qurulma işləri çərçivəsində ərazidəki torpaq səthi dəyişdirilib, yaşıllaşdırılmanın keyfiyyətini və landşaft dizaynını daha da yaxşılaşdırmaq üçün 57500 kubmetrdən çox münbit torpaq gətirilib. Həmçinin yaşıllaşdırılma işləri ərazinin iqlim şəraiti, florası və ətraf mühiti nəzərə alınmaqla aparılıb.

Park ərazisinin 4 hektarında 19 növdə 2764 ağac, 20 mindən çox gül və kol bitkiləri əkilib. Yeni salınmış yaşıllıqları suvarmaq üçün müasir tələblərə uyğun damcılama və çiləyici qurğular quraşdırılıb, drenaj xətləri çəkilib. İstirahət parkının ərazisində müasir işıqlandırma sistemi və infrastrukturun bir mərkəzdən idarə olunması üçün təhlükəsizlik kameraları quraşdırılıb.

Diqqətə çatdırıldı ki, burada iki istirahət və oyun meydançası da salınıb. Meydançalar hər yaş qrupunda olan insanların istirahəti üçün nəzərdə tutulub. Həmçinin parkda oturacaqlar quraşdırılıb və istirahət mərkəzinin birinci hissəsi ilə ikinci hissəsini birləşdirən yeraltı piyada keçidi tikilib. Mərkəzi Parkın ərazisində iki açıq kafe, bir fəvvarə kompleksi və avtomobillər üçün açıq dayanacaq da fəaliyyət göstərəcək.

Dövlət başçısına məlumat verildi ki, görülmüş işlər çərçivəsində park ətrafındakı Mirzəağa Əliyev, Başır Səfəroğlu və Çingiz Mustafayev küçələrində yol infrastrukturunu da yenidən qurulub, ərazidə yeni parking, piyada səkiləri tikilib, işıq dirəkləri, işıqforlar quraşdırılıb, drenaj və kanalizasiya sistemləri çəkilib.

Beləliklə, Mərkəzi Parkın ikinci hissəsinin istifadəyə verilməsi ilə keçmiş «Sovetski» ərazisində salınmış parkın ümumi sahəsi 26,4 hektara çatdırılıb. Park 5,4 kilometr uzunluğunda olan piyada yolları, 18 hektarlıq yaşıllıq sahəsi, 7 uşaq meydançası, 2 idman meydançası, 6 fəvvarə kompleksi, 190 avtomobillik açıq, 347 avtomobillik isə qapalı dayanacaqdan ibarət olmaqla, paytaxtın ən gözəl istirahət guşələrindən birinə çevrilib.

Son illərdə Prezident İlham Əliyevin tapşırıq və göstərişlərinə uyğun olaraq Bakıda həyata keçirilən abadlıq-quruculuq işlərinin həcmi daha da artmaqdadır. Paytaxt sakinlərinin və ölkəmizə gələn turistlərin istirahəti üçün ən müasir parkların və yeni yaşıllıq zolaqlarının salınması, Bakının qədim tarixi memarlıq nümunələrinin bərpa və müasir binaların

tikilib istifadəyə verilməsi ölkəmizdə həyata keçirilən quruculuq işlərinin daha da genişləndiyini göstərir. Yeni istifadəyə verilən Mərkəzi Parkın ikinci hissəsi də paytaxtımızın daha da gözəlləşməsi, şəhərin «ağciyəri» sayılan yaşıl guşələrin sayının artırılması və insanların səmərəli istirahəti baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır.

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİNİN SOSIAL ŞƏBƏKƏ
HESABINDAN**

30 dekabr 2022-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 31 Dekabr – Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəyliyi Günü və Yeni il bayramı ilə əlaqədar sosial şəbəkə hesablarında paylaşım etmişdir.

Paylaşılan fotonun üzərində «Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəyliyi Günü və Yeni iliniz mübarək!» sözləri yazılıb.

DÜNYA AZƏRBAYCANLILARININ HƏMRƏYLIYI GÜNÜ VƏ YENİ İL MÜNASİBƏTİLƏ AZƏRBAYCAN XALQINA MÜRACİƏT

Əziz həmvətənlər!

Bir il əvvəl Yeni il bayramı münasibətilə Azərbaycan xalqına müraciət edərkən demişdim ki, əminəm, 2022-ci il də ölkəmiz üçün uğurlu olacaq. Belə də oldu. Qarşımızda duran bütün vəzifələr icra edildi, Azərbaycan daha da gücləndi.

İki il əvvəl döyüş meydanında qazandığımız tarixi Qələbəmizi siyasi müstəvidə daha da möhkəmləndirdik. Bu ilin oktyabr ayında Praqa və Soçi görüşlərində Ermənistan ölkəmizin ərazi bütövlüyünü və suverenliyini rəsmən tanıdı. Hesab edirəm ki, bundan sonra Azərbaycan ilə Ermənistan arasında sülh müqaviləsinin imzalanması üçün bütün şərtlər təmin edildi və Azərbaycan tərəfindən təklif olunmuş məlum 5 prinsip əsasında sülh müqaviləsi imzalana bilər.

Bu il biz hərbi gücümüzü daha da artırmışıq, bu sahəyə daim böyük diqqət göstərilir. Azərbaycan həm İkinci Qarabağ müharibəsi dövründə öz hərbi gücünü göstərdi, həm də müharibədən keçən 2 il ərzində aparılan islahatlar nəticəsində, yeni silahlı birləşmələrin yaradılması nəticəsində, silahlar və müasir texnika ilə ordumuzu təchiz etməyimiz nəti-

cəsində daha da böyük hərbi potensiala malik olduq. Bu il bir neçə hərbi əməliyyat keçirildi və bu əməliyyatlar döyüş qabiliyyətimizin yüksək səviyyədə olmasını bir daha təsdiqlədi. «Fərrux» əməliyyatı, «Qisas» əməliyyatı, sentyabr ayında Azərbaycan və Ermənistan sərhədi istiqamətində gedən toqquşmalar bizim növbəti parlaq qələbəmizlə nəticələndi. Sərhəd toqquşmaları nəticəsində Azərbaycan bir çox əlverişli strateji yüksəkliklərdə öz mövqelərini daha da möhkəmləndirə bilmişdir.

Avqustun 26-da – nəzərdə tutulmuş vaxtdan xeyli əvvəl Laçın şəhərini də azad etdik və eyni zamanda, Laçın rayonunun Zabux və Sus kəndlərinə də qayıtdıq. Bu da böyük nailiyyətdir. Artıq Laçın şəhərində genişmiqyaslı quruculuq-bərpa işləri aparılır. Əminəm ki, 2023-cü ildə laçınlıları Laçına qaytaracağıq, ilk keçmiş köçkünlər öz doğma torpaqlarına qayıdacaqlar.

Bu il Ağalı kəndində həyat artıq bərpa edilib. Birinci layihə icra edilib və zəngilanlılar doğma torpaqlarına qayıdıblar. Bu, tarixi hadisədir. Çünki müharibədən iki il keçmədən – cəmi il yarımından sonra biz artıq birinci keçmiş köçkünləri öz doğma torpaqlarına qaytarmışıq, onlar üçün gözəl şərait yaratmışıq. Bu bir daha onu göstərir ki, dövlətimiz güclüdür və iradəmiz yerindədir. Bu, xalqımızın böyüklüyünü göstərir. Onu göstərir ki, vətəndaşlarımız dədə-baba torpaqlarına bağlıdır, necə deyərlər, torpaq çəkir. Hətta heç vaxt o yerləri görməyən gənclər, uşaqlar, məktəblilər böyük həvəslə Ağalıya qayıdıblar və bu bir daha xalqımızın böyüklüyünü

göstərir. Onu göstərir ki, məcburi köçkünlər qayıdış gününü səbirsizliklə gözləyirlər.

Böyük Qayıdış Proqramı uğurla icra edilir. Bir neçə şəhərdə artıq inşaat işləri geniş vüsət alıbdir. İlk növbədə, Şuşa, Ağdam, Füzuli, Zəngilan, Laçın şəhərlərində geniş quruculuq işləri gedir, xəstəxanalar, məktəblər, yaşayış binaları inşa edilir. Bununla bərabər, 10-dan çox kəndin baş planı təsdiqlənib və bir neçə kəndin təməlini şəxsən mən qoymuşam. Bütövlükdə deməliyəm ki, azad edilmiş bütün şəhərlərimizin və qəsəbələrimizin baş planları hazırlanıb, təsdiqlənibdir. Bütün işlər baş planlar əsasında gedəcək. Böyük Qayıdış Proqramında bütün planlarımız öz əksini tapıb və əminəm ki, yüz minlərlə keçmiş köçkün yaxın gələcəkdə öz doğma torpağına qayıdacaq.

Bununla paralel olaraq, minatəmizləmə işləri aparılır. Əfsuslar olsun ki, Ermənistan dəqiq mina xəritələrini verməyib, 300-ə yaxın azərbaycanlı müharibədən sonrakı dövrdə mina partlayışı nəticəsində ya həlak olub, ya da ağır yaralanıbdir.

Bu il biz Zəngilan Beynəlxalq Hava Limanının açılışını etdik. Bu, azad edilmiş torpaqlarda ikinci hava limanıdır. Üçüncü hava limanı isə maksimum 2 ildən sonra istifadəyə veriləcəkdir.

Zəngəzur dəhlizinin açılması ilə əlaqədar genişmiqyaslı işlər aparılır, dəmir yolları, avtomobil yolları çəkilir. Zəngəzur dəhlizinin açılması mütləq olmalıdır, Ermənistan bunu istəsə də, istəməsə də. Biz ortaya güclü iradə qoymuşuq, bütün işlər plan üzrə gedir. Bizim tələbimiz əsaslı və ədalətlidir. Azərbaycan

canın əsas hissəsi ilə onun ayrılmaz hissəsi olan Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında bağlantı olmalıdır və olacaqdır.

Azad edilmiş ərazilərdə tarixi binalarımız, o cümlədən məscidlərimiz əsaslı şəkildə bərpa edilir və yenedən inşa olunur. Mən bu rəqəmi səsləndirmişdim, ermənilər işğal dövründə 67 məsciddən 65-ni tamamilə yerlə yeksan etmişlər. Onların bərpası, yenedən qurulması faktiki olaraq, artıq başlanıbdir və təmirə ehtiyacı olan məscidlər də təmir edilir. Onu da bildirməliyəm ki, dini abidələrimizin inşası və təmiri ilə bağlı əsas rol Heydər Əliyev Fondu oynayır. Faktiki olaraq, bütün məscidlər Heydər Əliyev Fondunun xətti ilə yenedən inşa edilir.

Bu nailiyyətlərə çatmaq üçün bizim güclü iqtisadiyyatımız olmalıdır və iqtisadi müstəqillik çoxdan təmin edilibdir. Bu gün Azərbaycan dünya miqyasında nadir ölkələrdəndir ki, heç kimdən iqtisadi və siyasi cəhətdən asılı deyil. Bu ilin iqtisadi göstəricələrinə nəzər salsaq görərik ki, postpandemiya dövrü üçün nəticələr qənaətbəxşdir. İqtisadiyyat təxminən 5 faiz artıb, qeyri-neft sektorunda 9 faizdən çox artıb. Bununla bərabər, ümumi daxili məhsulumuz bu il rekord həddə – 130 milyard manata çatıb. Bu, tarixi nailiyyətdir. Bununla paralel olaraq, bizim xarici dövlət borcumuz xeyli azalıb. Bu vəzifəni mən bir neçə il bundan əvvəl hökumət qarşısında qoymuşdum ki, bizim xarici borcumuz ümumi daxili məhsulumuzun 10 faizinin altında olmalıdır. Keçən il 17 faiz idi, bu ilin son nəticələrinə görə 9,5 faizdir. Müqayisə üçün deyə bilərəm ki, bəzi inkişaf etmiş

ölkələrdə xarici borc ümumi daxili məhsulun 100, 120, hətta 150 faizini təşkil edir. Biz tamamilə beynəlxalq maliyyə institutlarından asılı deyilik. Əlbəttə, ümid edirik ki, beynəlxalq donor təşkilatları öz diqqətini bizə də istiqamətləndirəcəklər. Çünki bu dərəcədə böyük dağıntılar tarixdə olmayıb. Azərbaycan böyük ekoloji fəlakətlə, urbisidlə üzləşib. Əfsuslar olsun ki, beynəlxalq donor təşkilatları bizə bir manat, ya bir dollar belə, kömək etməyiblər. Nəinki donor təşkilatları, heç kim bizə kömək etmir, bütün bərpa işlərini öz hesabımıza aparırıq və aparacağıq.

Bu il energetika sahəsində çox əlamətdar hadisələr baş verib. İlin ortasında Azərbaycan ilə Avropa İttifaqı arasında enerji sahəsində strateji tərəfdaşlığa dair memorandum imzalanıb. Artıq bu memorandum icra edilir, Azərbaycan dünya bazarlarına öz təbii qazının ixracatını artırır. Bu ilin sonunda – dekabrın 17-də isə yeni meqalayihəyə start verildi. Qara dənizin dibi ilə elektrik kabelinin çəkilişi imkan verəcək ki, Azərbaycan bu sahədə də öz rolunu daha geniş miqyasda oynasın. Çünki bu elektrik enerjisinin əsas təchizatçısı Azərbaycan olacaq və bu, «yaşıl enerji» olacaqdır. Mən bir neçə dəfə demişdim ki, Qarabağ və Şərqi Zəngəzur «yaşıl enerji» zonası olmalıdır. Artıq biz buna nail oluruq və olacağıq. Azərbaycanın çox geniş bərpa olunan enerji mənbələri həm ölkəmiz, həm də dünya üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Mən bu rəqəmləri bu yaxınlarda səsləndirmişdim, təsdiq edilmiş bərpa olunan enerji mənbələrinin potensialı 184 min meqavatdır. Bunun

157 mini Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda mövcuddur. Bu, ölkəmizi enerji sahəsində əvəzolunmaz tərəfdaşa çevirəcəkdir.

Biz ənənəvi olaraq regional inkişaf proqramı ilə ciddi məşğul olmuşuq. Mənim regionlara bu il 30 səfərim olub, o cümlədən 21 səfər azad edilmiş torpaqlardır.

Mən bu ili «Şuşa ili» elan etmişdim. Şuşanın 270 iliyini biz çox geniş və böyük təntənə ilə qeyd etdik. Gələn il isə «Heydər Əliyev ili» elan edilib. Gələn il biz ulu öndərin 100 illik yubileyini qeyd edəcəyik. Heydər Əliyevin xatirəsinə ən böyük hörmətimiz onun yoluna sədaqətimizdir. Biz bu yolla gedirik və bu gün Azərbaycan reallıqları, uğurlar, qələbələr, bax, bu yolun təməlinə dayanıb.

Bu gün Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəyliyi Günüdür. Dünyada yaşayan bütün soydaşlarımızı ənənəvi olaraq səmimiyyətlə salamlayır, onlara uğurlar arzulayıram. Onlar bilirlər ki, güclü müstəqil Azərbaycan dövləti var və onların arxasında dayanır. Əminəm, bu gün xaricdə yaşayan azərbaycanlılar haqlı olaraq fəxr edirlər ki, müstəqil Azərbaycanın, müzəffər Azərbaycanın övladlarıdır.

Bu il Şuşada keçirilmiş Dünya Azərbaycanlılarının Qurultayı tarixi hadisə idi. Bu qurultayın məhz Şuşada keçirilməsi çox böyük rəmzi mənə daşıyırdı. Necə ki, Azərbaycan cəmiyyəti, Azərbaycan vətəndaşları bir yumruq kimi birləşib, əminəm, dünya azərbaycanlıları, onların mütləq əksəriyyəti də eyni yanaşma göstərəcəklər. Hər halda, güclü Azərbaycan dövləti onlar üçün böyük dayaqdır.

Əziz həmvətənlər!

Mən sizi Yeni il bayramı və Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəyliyi Günü münasibətilə ürəkdən təbrik edir, cansağlığı, uğurlar arzulayıram.

Bayramınız mübarək olsun!

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 31 dekabr 2022-ci il

QEYDLƏR

1. Rusiya, R u s i y a F e d e r a s i y a s ı – Avropanın şərqində, Asiyanın şimalında dövlət. Sahəsi 17,125 milyon km², əhalisi 146,5 milyon nəfərdir. Rusiya Federasiyasına 22 respublika, 9 diyar, 46 vilayət, federal əhəmiyyətli Moskva və Sankt-Peterburq şəhərləri, 4 muxtar vilayət və mahal daxildir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı Dövlət Duması və Federasiya Şurasıdır. Paytaxtı Moskva şəhəridir. – 5, 19, 34–37, 41, 45, 48, 60, 61, 68, 72, 74, 76, 77, 93, 112, 116, 118, 119, 143, 204, 243, 251–253.

2. 10 noyabr Bəyanatı – Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Rusiya Federasiyasının Prezidenti və Ermənistanın baş naziri arasında imzalanmış, 10 noyabr 2020-ci il tarixində Bakı vaxtı ilə saat 00:00-dan etibarən keçmiş Dağlıq Qarabağ münaqişə zonasında atəşin və hərbi əməliyyatların tam dayandırılması, 1 dekabrədək Ermənistan silahlı qüvvələrinin keçmiş Dağlıq Qarabağın ətrafında Ermənistanın nəzarətindəki Azərbaycan ərazilərindən çıxarılması və

Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə Azərbaycanın qərb rayonlarını birləşdirən yeni nəqliyyat kommunikasiyalarının inşasının təmin edilməsi haqqında bəyanat. – 5, 143.

3. Avropa İttifaqı (Aİ) – Avropa dövlətlərinin ən iri inteqrasiya birliyi. Avropa İttifaqına 27 dövlət daxildir.

Avropa İttifaqının yaradılması haqqında müqavilə 1993-cü ildə Maastrixtdə imzalanmışdır. Aİ azadlıq, demokratiya, insan hüquqları və azadlıqlarına hörmət, həmçinin hüququn aliliyi prinsiplərinə – üzv dövlətlər üçün ümumi olan prinsiplərə əsaslanır.

Aİ Avropada iqtisadi inteqrasiyanın daha da inkişaf etmiş formasıdır. İqtisadi və valyuta ittifaqı 1999-cu ildən fəaliyyətə başlamış və vahid valyuta – avro dövriyyəyə buraxılmışdır. Aİ üzvləri yalnız Avropa dövlətləri ola bilər. Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlıq Azərbaycan Respublikasının xarici siyasətinin əsas istiqamətlərindəndir. Təşkilatın mənzil-qərargahı Brüsseldə yerləşir. – 6, 15, 29, 30, 31, 67, 69, 174, 175, 177, 182, 185.

4. Azərbaycan Diplomatik Akademiyası (ADA Universiteti) – beynəlxalq münasibətlər və diplo-

matiya, biznes administrasiyası, energetikanın idarə edilməsi və ətraf mühit kimi sahələr üzrə mütəxəssis hazırlayan ali təhsil müəssisəsi. 2006-cı ildə təsis edilmişdir. ADA bakalavr, magistr, xarici siyasət proqramı, doktorantlara dəstək proqramı – doktoranturada təhsil alan gənc alimlərə elmi işləri üçün qrantlar ayırır. Dərslər ingilis dilində aparılır. ADA-da dünyanın 16 aparıcı institutundan cəlb edilmiş professor-müəllim heyəti çalışır. – 7–9, 65, 71, 73.

5. Hafiz Paşayev, Hafiz Mir Cəlaloğlu (d.1941) – fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor, diplomat, ADA Universitetinin rektoru, 1993–2006-cı illərdə ABŞ-da (eyni zamanda, Meksika və Kanadada) Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri, 2006–2019-cu illərdə Azərbaycan Xarici İşlər nazirinin müavini olmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının «Şöhrət» və «Şərəf» ordenləri ilə təltif edilmişdir. – 7, 9, 67, 71.

6. İpək yolu, böyük İpək yolu – beynəlxalq tarixi tranzit ticarət yolu. Eramızdan əvvəl II əsrin sonlarından eramızın XVI əsrinədək fəaliyyət göstərmiş, Çindən Şimali Afrika və İspaniyaya qədər uzanaraq, ayrı-ayrı qolları ilə o zaman dünyanın

məlum olan, demək olar ki, bütün ölkələrini birləşdirmişdir.

Əlverişli coğrafi mövqedə yerləşməsi və zəngin maddi sərvətlərə malik olması sayəsində Azərbaycan qədim zamanlardan dünya ölkələri arasında iqtisadi və mədəni əlaqələrdə mühüm yer tutmuşdur.

XX əsrin sonunda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin böyük İpək yolunun yenidən dirçəldilməsi ideyasını irəli sürməsi bütün dünyada, xüsusilə də böyük İpək yolunun üstündə yerləşən ölkələrdə ciddi maraqla qarşılandı. Bu məqsədlə 1998-ci ilin sentyabrında Bakıda 33 dövlətin və Avropa İttifaqının iştirakı ilə beynəlxalq konfrans keçirildi, TRASEKA proqramı çərçivəsində nəzərdə tutulan Asiya–Qafqaz–Avropa ticarət dəhlizinin – böyük İpək yolunun bərpasının və onun imkanlarından hamılıqla bəhrələnməyin vacibliyi qeyd olundu. – 8, 98.

7. Heydər Əliyev, H e y d ə r Ə l i r z a o ğ l u (1923–2003) – Müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı və qurucusu, xalqımızın ümummilli lideri, görkəmli dövlət xadimi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti (1993–2003), 2 dəfə Sosialist Əməyi Qəhrəmanı.

1964-cü ildə Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti yanında Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsi sədrinin müavini, 1967-ci ildə isə sədri vəzifəsinə irəli çəkilməmişdir.

Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin iyul (1969) plenumunda Heydər Əliyev MK-nın Büro üzvü, Azərbaycan KP MK-nın Birinci katibi seçilmişdir.

H.Əliyevin respublikaya rəhbərlik etdiyi ilk illərdən əhatəli iqtisadi konsepsiya hazırlanmış, yeni istehsal sahələri yaradılmış, Azərbaycanın iqtisadi potensialı güclənmişdir. H.Əliyevin respublikaya bilavasitə rəhbərlik etdiyi dövrdə (1969–82-ci illər) idarəetmə mexanizminin və metodlarının təkmilləşdirilməsi, əmək və ictimai-siyasi fəallığın artırılması, kənd təsərrüfatının inkişafında yüksək göstəricilər əldə edilməsi, azərbaycançılıq məfkurəsinin, milli ruhun, milli özünüdərkini yüksəlişi, müstəqil dövlətçilik ideyalarının güclənməsi və reallaşması üçün dəyərli işlər görülmüşdür.

H.Əliyev 1976-cı ildə Sov.İKP MK Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd, 1982-ci ildə isə Siyasi Büro üzvü seçilmiş və eyni zamanda, SSRİ Nazirlər Soveti Sədrinin Birinci müavini təyin edilmişdir.

H.Əliyev Moskvada işlədiyi dövrdə də həmişə Azərbaycanı düşünmüş, onun taleyi ilə yaşamış,

doğma respublikanın dünyada tanıtılması üçün əlindən gələni etmişdir.

H.Əliyev 1990-cı ilin 20 yanvarında sovet qoşunlarının Bakıda törətdiyi qanlı faciəni qətiyyətlə pisləmiş və Azərbaycanın Moskvadakı nümayəndəliyində kəskin bəyanatla çıxış etmişdir.

H.Əliyev 1990-cı ilin iyulunda Azərbaycana qayıtmış, əvvəlcə Bakıda, sonra isə Naxçıvanda yaşamışdır. O, 1991–93-cü illərdə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri, Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin Sədr müavini olmuş, Ali Sovetin sessiyalarında fəal iştirak etmiş, Azərbaycanda mövcud ictimai-siyasi vəziyyəti həmişə obyektiv təhlil etmiş, mühüm prinsiplial fikirlər söyləmiş, keçmiş Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin səbəblərini aşkara çıxarmış və təqsirkarların dəqiq ünvanını göstərmişdir. 1993-cü ilin may–iyununda dövlət böhranının, hakimiyyətsizliyin, başıpozuqluğun kulminasiya nöqtəsinə çatması ilə ölkədə vətəndaş müharibəsi və müstəqilliyin itirilməsi təhlükəsi yarandıqda Azərbaycan xalqı H.Əliyevin hakimiyyətə gətirilməsi tələbi ilə ayağa qalxdı və Azərbaycanın ozamankı dövlət rəhbərliyi onu rəsmən Bakıya dəvət etməyə məcbur oldu. H.Əliyev iyunun 15-də Azərbaycan Ali Sovetinin Sədri seçildi, iyunun 24-də Milli Məclisin qərarı ilə Azər-

baycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini həyata keçirməyə başladı.

1993-cü il oktyabrın 3-də ümumxalq səsverməsi nəticəsində H.Əliyev Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçildi. H.Əliyevin Azərbaycan rəhbərliyinə qayıdışı ilə ölkənin ictimai-siyasi, sosial, iqtisadi, elmi-mədəni həyatında böyük dönüş oldu, beynəlxalq norma və prinsiplərə uyğun müstəqil dövlət quruculuğu prosesi başlandı. Dövlətimizin xarici siyasəti, eləcə də dünyanın aparıcı dövlətləri və beynəlxalq təşkilatları ilə əlaqələri milli maraqlara əsaslanan xətlə inkişaf etməyə başladı. Keçmiş Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllində ilk mərhələ kimi, cəbhə xəttində atəşkəs elan edilməsinə nail olundu. H.Əliyevin fəal diplomatiyası nəticəsində ATƏT-in Lissabon Sammitində (1996) bu beynəlxalq təşkilatın 54 üzvündən 53-ü (Ermənistandan başqa) Dağlıq Qarabağ probleminin həllində Azərbaycanın mənafeyinə uyğun prinsipləri açıq şəkildə müdafiə etdi.

1994-cü ilin sentyabrında Bakıda dünyanın aparıcı neft şirkətləri ilə «Əsrin müqaviləsi» adı almış mühüm müqavilələr bağlandı.

1999-cu ilin aprelində GUÖAM birliyinin geniş bir məkanda yaranmasında H.Əliyevin önəmli xidməti olmuşdur.

H.Əliyevin «İnsan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında» fərmanı Azərbaycanın dünyaya və Avropaya inteqrasiyası prosesinin sürətləndirilməsinə geniş imkanlar yaratdı. Məhz bunun nəticəsində Azərbaycan 1996-cı ilin iyunundan Avropa Şurasına «Xüsusi qonaq» statusu almış, 2001-ci il yanvarın 25-də isə onun tamhüquqlu üzvü olmuşdur.

H.Əliyev 1998-ci il oktyabrın 11-də xalqın yüksək siyasi fəallığı şəraitində keçirilən seçkilərdə yekdilliklə yenidən Prezident seçildi.

H.Əliyev bir sıra beynəlxalq mükafatlara, o cümlədən Beynəlxalq Atatürk Sülh Mükafatına, müxtəlif ölkə universitetlərinin Fəxri doktoru və digər yüksək nüfuzlu fəxri adlara layiq görülmüşdür. – 8, 84, 102, 109, 111, 123–125, 139–142, 144, 146, 207, 208, 212, 223, 226, 228, 231, 233, 234, 278.

8. Zəngəzur mahalı, Zəngəzur qəzası – tarixi Azərbaycan mahalı, XIX əsrin ikinci yarısında Azərbaycanda inzibati ərazi vahidi. Çar Rusiyası hökumətinin 1867-ci il dekabr tarixli Fərmanına əsasən yaradılmış Yelizavetpol (Gəncə) quberniyasının tərkibinə daxil edilmişdir. 1905–1907 və 1914–1920-ci illərdə silahlı erməni dəstələrinin törətdiyi qırğınlar nəticəsində bu mahalda xeyli say-

da yerli əhali həlak olmuşdur. Həmin illərdə Zəngəzurda 115 müsəlman kəndi yer üzündən silinmişdir. – 8, 19, 22, 35, 36, 47, 53, 55, 72, 112, 157, 211, 220, 228, 233, 238, 275.

9. Bakı–Tbilisi–Qars – Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyəni dəmir yolu ilə birləşdirən nəqliyyat dəhlizi. 30 oktyabr 2017-ci ildə istifadəyə verilmişdir. Yolun uzunluğu 826 km-dir. – 10, 11, 37, 56, 158.

10. Gürcüstan – Cənubi Qafqazın mərkəzi və qərb hissəsində dövlət. Sahəsi 69,7 min km², əhalisi 3,7 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı parlamentdir. Paytaxtı Tbilisi şəhəridir. – 11, 18, 35–37, 49, 61–64, 72, 144, 172–174, 177–182, 218.

11. Amerika Birləşmiş Ştatlari (ABŞ) – Şimali Amerikada dövlət. Şimaldan Kanada, cənubdan Meksika, şərqdən Atlantik okeanı və qərbdən Sakit okeanla əhatə olunur. Sahəsi 9,5 milyon km², əhalisi 327,6 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 50 ştat və Kolumbiya federal paytaxt dairəsinə bölünür. Ali qanunvericilik orqanı ikipalatalı (Nümayəndələr Palatası və Senat) ABŞ Konqresidir. Döv-

lət başçısı Prezidentdir. Paytaxtı Vaşinqton şəhəridir. – 11, 12, 20, 29, 34, 35, 40, 42, 50, 56, 72, 75, 105, 108, 121.

12. Laçın – Azərbaycan Respublikasında inzibati ərazi vahidi. İnzibati mərkəzi Laçın şəhəridir. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 1835 km², əhalisi 79,9 min nəfərdir. Laçın rayonu 18 may 1992-ci ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdir.

10 noyabr 2020-ci ildə imzalanmış üçtərəfli Bəyanata əsasən, 1 dekabr 2020-ci ildə Laçın rayonu 28 il sonra yenidən Azərbaycan Respublikasının nəzarəti altına keçmişdir. – 11, 26, 55, 101, 158, 204, 215, 216, 232, 274, 275.

13. Ağdam – Azərbaycan Respublikasında inzibati ərazi vahidi. İnzibati mərkəzi Ağdam şəhəridir. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 1150 km², əhalisi 202,2 min nəfərdir. 1993-cü ildə Ağdam şəhəri və əksər kəndləri Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdir.

10 noyabr 2020-ci ildə imzalanmış üçtərəfli Bəyanata əsasən, 2020-ci il noyabrın 20-də Ağdam yenidən Azərbaycan Respublikasının nəzarəti altına keçmişdir. Ermənistan silahlı qüvvələri Ağdamı

boşaldıb Azərbaycan Respublikasına təhvil vermişdir. – 12, 44, 138, 275.

14. İran, İ r a n İ s l a m R e s p u b l i k a s ı – Cənub-Qərbi Asiyada dövlət. Sahəsi 1,65 milyon km², əhalisi 81 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 24 ostanaya bölünür. Ali qanunverici orqanı 4 il müddətinə seçilən Xalq Şurası Məclisidir. Hökuməti Baş Nazir təşkil, Prezident isə təsdiq edir. Paytaxtı Tehran şəhəridir. – 12, 19, 35–39, 41, 51–53, 61.

15. Türkiyə, T ü r k i y ə C ü m h u r i y y ə t i – Qərbi Asiyada və Avropanın cənub-şərqində dövlət. Sahəsi 783,5 min km², əhalisi 84,34 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 81 ilə (vilayətə) bölünür. Dövlət başçısı Prezident, ali qanunverici orqanı Türkiyə Böyük Millət Məclisidir. Paytaxtı Ankara şəhəridir. – 12, 14, 18, 27, 28, 35–37, 44, 45, 47, 51, 52, 54, 59, 64, 65, 69, 70, 72, 86, 91, 114, 115, 121, 144, 148, 149, 152, 154–163, 211.

16. Türkmənistan – Orta Asiyanın cənub-qərbində dövlət. Sahəsi 491,2 min km², əhalisi 6 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 5 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı Məclisdir. Paytaxtı

Aşqabad şəhəridir. – 12, 13, 17, 64, 78, 79, 113, 148–150, 152, 154–157, 159, 160, 161, 163, 164.

17. Şərqi Zəngəzur və Qarabağ iqtisadi rayonları – 7 iyul 2021-ci ildə Azərbaycan Prezidentinin «Azərbaycan Respublikasında iqtisadi rayonların yeni bölgüsü haqqında» Fərmanına əsasən yaradılmışdır. Qarabağ iqtisadi rayonuna Ağdam, Şuşa, Füzuli, Tərtər, Ağcabədi və Bərdə rayonları, yeni yaradılmış Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonuna isə işğaldan azad olunmuş Zəngilan, Qubadlı, Cəbrayıl, Laçın və Kəlbəcər rayonları daxil edilmişdir. – 13, 26, 141, 213, 215, 224, 235, 277.

18. «Cənub Qaz Dəhlizi» – Azərbaycanda hasil olunan enerjidaşıyıcılarını Gürcüstan və Türkiyə vasitəsilə qərb bazarlarına nəql edir. – 13, 50.

19. TAP – Trans-Adriatik boru kəməri. Azərbaycan qazını Yunanıstandan Albaniyaya, oradan Adriatik dənizindən keçərək İtaliyaya, daha sonra qərbi Avropaya nəql edən boru kəməri. – 13, 68, 70.

20. TANAP – Trans-Anadolu qaz boru kəməri. Kəmərlər 2018-ci ildə istifadəyə verilmişdir. Kəmərin uzunluğu 2000 km-dir. Borudan ildə təxminən 16 mil-

yard m³ qaz ötürülməsi nəzərdə tutulur. Qaz Türkiyə – Bolqarıstan və Türkiyə – Yunanıstan sərhədindən Avropa ölkələrinə nəql edilir. – 13.

21. Yunanıstan, Yunanıstan Respublikası – Cənubi Avropada dövlət. Sahəsi 132 min km², əhalisi 10,7 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 13 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı birpalatalı parlamentdir. Paytaxtı Afina şəhəridir. – 14, 69, 181.

22. Bolqarıstan, Bolqarıstan Respublikası – Cənubi Avropada, Balkan yarımadasında dövlət. Sahəsi 110,9 min km², əhalisi 7 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 9 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı Prezident, ali qanunverici orqanı birpalatalı Xalq Məclisidir. Paytaxtı Sofiya şəhəridir. – 14, 69, 70, 72, 181, 195.

23. SOCAR, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti (ARDNS) – Azərbaycan Respublikası ərazisində neft sərvətlərindən istifadəni vahid siyasət əsasında həyata keçirən, neft sənayesinin idarəetmə strukturunu təkmilləşdirən, yanacaq-enerji kompleksinin inkişafını təmin edən şirkət. Respublikanın bütün ərazisində (quru və dənizdə) neft və

qaz yataqlarının axtarışı, kəşfiyyatı və işlənməsi, emalı və nəqli, həmçinin onlardan alınan məhsulların daxili və xarici bazarlarda satışı ilə məşğul olur. 1992-ci ildə «Azərneft» Dövlət Konserninin və «Azərneft-kimya» İstehsalat Birliyinin bazasında yaradılmışdır. ARDNŞ Azərbaycan Respublikasının təmsilçisi kimi, dünyanın tanınmış neft şirkətləri ilə «Həsilatın Pay Bölgüsü» Sazişi üzrə 30-a qədər neft müqaviləsi imzalamışdır.

ARDNŞ 2008-ci ildən mühasibat hesablarının beynəlxalq standartlarına keçmişdir. – 14, 25, 127, 144, 146, 147, 176, 182.

24. Avropa Komissiyası (AK) – Avropa İttifaqının (Aİ) dövlət strukturundan üstün siyasi institutlarından biri, ümumi idarəetmə orqanı. 1958-ci ildə Avropa iqtisadi inteqrasiya təşkilatları çərçivəsində yaradılmışdır.

Komissiya Avropa komissarlarından, sədrdən, sədrin 2 müavinindən və üzvlərdən ibarətdir. Avropa İttifaqına hər bir üzv dövlət Avropa Komissiyasında 1 yerə malikdir.

Avropa Komissiyasının hazırladığı aktların və qərarların layihələri kitab formasında dərc olunur və geniş müzakirəyə təqdim edilir. Avropa Komissiyası Avropa İttifaqının büdcə layihəsini hazırlayır və onun

yerinə yetirilməsini təmin edir. – 14, 15, 173, 174, 178, 179.

25. Pakistan, Pakistan İslam Respublikası – Cənubi Asiyada dövlət. Sahəsi 804 min km², əhalisi 207,8 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 4 əyalətə və federal paytaxt ərazisinə bölünür. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı parlamentdir. Paytaxtı İslamabad şəhəridir. – 15, 16, 18, 72.

26. Cəbrayıl – Azərbaycan Respublikasında inzibati ərazi vahidi. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 1050 km², əhalisi 80,8 min nəfərdir. 1993-cü ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdir.

4 oktyabr 2020-ci ildə Azərbaycan Silahlı Qüvvələri tərəfindən işğaldan azad edilmişdir. – 15, 26, 77.

27. Şahbaz Şərif (d.1951) – Pakistanın dövlət xadimi və siyasətçisi. 11 aprel 2022-ci ildən Pakistan İslam Respublikasının Baş Naziridir. – 16.

28. Özbəkistan, Özbəkistan Respublikası – Orta Asiyanın mərkəzində dövlət. Sahəsi 448,8 min km², əhalisi 35,7 milyon nəfərdir. Özbəkistanın tərkibinə Qaraqalpaqistan Muxtar Respublikası və 12 vilayət

daxildir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı Məclisdir. Paytaxtı Daşkənd şəhəridir. – 17, 18, 244, 246.

29. Qırğız Respublikası – Orta Asiyanın şimal-şərqində dövlət. Sahəsi 200 min km², əhalisi 6,7 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 7 vilayət və 40 rayona bölünür. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı parlamentdir. Paytaxtı Bişkek şəhəridir. – 17, 18, 64, 248.

30. Qazaxıstan, Q a z a x ı s t a n R e s p u b l i k a s ı – Avrasiyanın mərkəzi hissəsində dövlət. Sahəsi 2,7 milyon km², əhalisi 18,5 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı parlamentdir. Paytaxtı Astana şəhəridir. – 17, 18, 64, 245.

31. Tacikistan, T a c i k i s t a n R e s p u b l i k a s ı – Orta Asiyanın cənub-şərqində dövlət. Sahəsi 143,1 min km², əhalisi 9,3 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi Bədxəşan Muxtar Vilayətinə, 2 vilayət və 45 rayona bölünür. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı Məclisdir. Paytaxtı Düşənbə şəhəridir. – 17.

32. Türk Dövlətləri Təşkilatı – 3 oktyabr 2009-cu ildə Naxçıvanda imzalanan Naxçıvan müqaviləsi ilə

Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Türkiyə arasında qurulmuş beynəlxalq təşkilat. 2019-cu ildə Özbəkistan da təşkilata üzv olmuşdur. – 17, 27, 156, 168, 169.

33. Çin Xalq Respublikası (ÇXR) – Mərkəzi və Şərqi Asiyada dövlət. Sahəsi 9,6 milyon km², əhalisi 1,4 milyard nəfərdir. İnzibati cəhətdən 22 əyalətə (Tayvansız), 5 muxtar rayona və mərkəz tabeliyində olan 3 şəhərə (Pekin, Şanxay, Tyantszin) bölünür. Ali dövlət hakimiyyəti orqanı Ümumçin Xalq Nümayəndələri Məclisidir. Dövlət başçısı Çin Xalq Respublikasının Sədridir. Paytaxtı Pekin şəhəridir. – 18, 20, 36, 82.

34. Böyük Britaniya, Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığı – Qərbi Avropada dövlət. Böyük Britaniya adası, İrlandiya adasının şimal-şərq hissəsi, Anqlsi, Uayt, Normand, Orkney, Hebrid, Şetlend adaları və bir sıra kiçik adalardan ibarətdir. Sahəsi 244,1 min km², əhalisi 65,6 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən qraflıqlara və qraflıq hüququnda olan şəhərlərə bölünür. Böyük Britaniya parlamentli monarxiyadır. Paytaxtı London şəhəridir. – 20, 40, 43, 72, 90, 91.

35. İsrail, İ s r a i l D ö v l ə t i – Yaxın Şərqdə dövlət. Sahəsi 22,1 min km², əhalisi 8,7 milyon nəfərdir. İsrail Dövləti BMT Baş Məclisinin 1947-ci il 29 noyabr tarixli Qərarına əsasən yaradılmışdır. İsrail inzibati cəhətdən 6 mahala bölünür. Dövlət başçısı Prezidentdir, onu birpalatalı parlament seçir. Hökumətə geniş səlahiyyəti olan Baş Nazir başçılıq edir. Paytaxtı Yerusəlim şəhəridir. – 21, 28, 54, 72, 262, 263.

36. Fələstin, F ə l ə s t i n D ö v l ə t i – BMT Baş Məclisinin 1947-ci il 29 noyabr tarixli Qərarına əsasən, Böyük Britaniya mandathığı ləğv edilərək, Fələstin ərazisində müstəqil ərəb və yəhudi dövlətləri yaradılmalı idi. Fələstin Ərəb Dövləti üçün ayrılmış ərazinin böyük hissəsi 1948–49-cu illərdə və 1967-ci ildə İsrail tərəfindən zəbt edilmişdir. 1988-ci ildə Fələstin Azadlıq Təşkilatı müstəqil Fələstin Dövlətinin yaranmasını elan etdi. 1994-cü ildə isə Müvəqqəti Fələstin Muxtariyyəti yaradıldı. Sahəsi 6,2 min km², əhalisi 5 milyon nəfərdir. Paytaxtı Qüds şəhəridir. – 21.

37. Misir, M i s i r Ə r ə b R e s p u b l i k a s ı – Afrikanın şimal-şərqində və Asiyanın Sinay yarımadasında dövlət. Sahəsi 1 milyon km², əhalisi 100 mil-

yon nəfərdir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı birpalatalı Xalq Məclisidir. Paytaxtı Qahirə şəhəridir. – 23, 24, 72.

38. «Qoşulmama Hərəkatı» – özlərini heç bir bloka tərəfdar olmadığını bildirmiş 120 dövlətin üzv olduğu, digər 17 ölkənin və 10 beynəlxalq təşkilatın müşahidəçi statusunda birləşdikləri blok. 1961-ci ildə yaradılmışdır. Mənzil-qərargahı Cakartaadır. Azərbaycan Respublikası 25–26 oktyabr 2019-cu il tarixində Bakı şəhərində Hərəkatın 18-ci dövlət və hökumət başçılarının Zirvə görüşünə ev sahibliyi etmişdir. Bakı Sammiti ilə Hərəkata sədrlik 2019–2022-ci illər üzrə Azərbaycan Respublikasına keçmişdir. – 23, 28, 29, 33.

39. İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı (İƏT) – Müsəlman ölkələrinin çoxunu birləşdirən təşkilat. 1969–2011-ci illərdə İslam Konfransı Təşkilatı adlanırdı. Nizamnaməsinə görə İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının fəaliyyəti müsəlmanların həmrəyliyinin möhkəmlənməsinə, üzv dövlətlər arasında əməkdaşlığa yönəlmişdir. İqamətgahı Ciddədə yerləşir. Azərbaycan 1991-ci ildən İƏT-in üzvüdür. – 23, 24, 58, 156.

40. «Azəri–Çıraq–Günəşli» – Xəzərin Azərbaycan sektorunda ən iri neft yataqları bloku. Bakıdan təxminən 120 km şərqdə yerləşən bu yataqlar Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti adından *bp* şirkəti tərəfindən işlənir. – 24, 25, 144, 146.

41. *bp* – dünyanın ən iri neft şirkətlərindən biri. 1909-cu ildən bir çox ölkələrdə neftin kəşfiyyatı, çıxarılması, emalı və satışı ilə məşğuldur. 1994-cü ildən Azərbaycanda fəaliyyət göstərir. – 24–26, 145, 147.

42. «Şahdəniz» yatağı – Xəzərin Azərbaycan sektorunda yerləşən dünyanın ən iri qaz-kondensat yataqlarından biri. 1999-cu ildə kəşf olunub. Bakıdan 70 kilometr cənub-şərqdə, suyun dərinliyinin 50–500 m arasında dəyişdiyi Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda yerləşir. 1999-cu ilin iyunundan bu günə ehtiyatları 1,2 trilyon kubmetr qaz və 240 milyon ton qaz-kondensatdan ibarət olan nəhəng «Şahdəniz» yatağının kəşf edilməsi və «Şahdəniz» qaz layihəsinin uğurla həyata keçirilməsi Azərbaycanı dünyaya qaz ixrac edən ölkə kimi tanıdıb. – 25, 25.

43. **Kəlbəcər** – Azərbaycan Respublikasında inzibati ərazi vahidi. İnzibati mərkəzi Kəlbəcər şəhəri-

dir. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 3050 km², əhalisi 93 min nəfərdir. 1993-cü ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdir.

10 noyabr 2020-ci ildə imzalanmış üçtərəfli Bəyanata əsasən, 15 noyabr tarixində təhvil verilməsi qərarlaşdırılan Kəlbəcər rayonu 25 noyabrda Azərbaycana təhvil verildi. Məğlubiyyətlə barışa bilməyən ermənilər bölgədə Azərbaycana qarşı ekoloji terror fəaliyyətləri həyata keçirmişlər. – 26, 55, 98, 232, 235.

44. Şuşa – Azərbaycan Respublikasında şəhər. Sahəsi 289 km², əhalisi 32,8 min nəfərdir. Elmi ədəbiyyatda Şuşanın əsasının XVIII əsrin 50-ci illərinin əvvəllərində Qarabağ xanı Pənahəli xan Cavanşir tərəfindən qoyulması göstərsə də, tədqiqatlar Şuşanın qədim yaşayış məntəqəsi olduğunu qeyd edir. Qarabağ xanlığının mərkəzi olan Şuşa bir müddət Pənahəli xanın adı ilə Pənahabad adlandırılmışdır.

Şuşa 1813-cü il Gülüstən müqaviləsinə əsasən, Qarabağ xanlığının tərkibində Rusiyaya birləşdirildi. 1920-ci ilin martında erməni daşnaklarının Qarabağda törətdikləri qırğın nəticəsində Şuşanın bir hissəsi tamamilə yandırıldı və minlərlə günahsız insan qətlə yetirildi. Lakin iyun ayının əvvəlində müsavətçilər və türk generalı Nuru Paşa Şuşanı erməni qəsbkarlarından xilas etdi. 1923-cü il Azərbaycan MİK-nin dek-

retinə əsasən, keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti təşkil olunduqda Şuşa muxtar vilayətin tərkibinə daxil edildi. 1992-ci ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdir.

Ali Baş Komandan İlham Əliyevin birbaşa rəhbərliyi ilə Müzəffər Azərbaycan Ordusu Şuşa şəhərini 8 noyabr 2020-ci ildə işğaldan azad etmişdir. – 27, 41–44, 52, 53, 59, 60, 98, 147, 207, 224, 232, 275, 278.

45. Şarl Mişel (d.1975) – belçikalı siyasətçi. 2014–2019-cu illərdə Belçikanın Baş Naziri olmuşdur. 2019-cu ildən Avropa İttifaqı Şurasının Prezidentidir. – 29, 31, 33.

46. «Şərq Tərəfdaşlığı» Proqramı – Avropa İttifaqının üzv ölkələri Polşa və İsveçin MDB-yə daxil olan Azərbaycan, Gürcüstan, Ermənistan, Moldova, Belarus və Ukrayna ilə qonşuluq siyasəti çərçivəsində münasibətlərin yaxşılaşdırılmasına dair layihə. – 29, 30.

47. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı (ÜST) – BMT-yə məxsus beynəlxalq dövlətlərarası təşkilat. 1946-cı ildə yaradılmışdır. Cenevrədə fəaliyyət göstərir. Nizamnaməsinə görə vəzifəsi ən təhlükəli xəstəliklərlə mübarizə, beynəlxalq sanitariya qaydalarının hazırlanması və s.-dir. – 29.

48. İkinci Qarabağ müharibəsi – Azərbaycan Silahlı Qüvvələri və Ermənistan silahlı qüvvələri arasında atəşkəsdən sonra müşahidə olunan ən gərgin döyüşlər. Tarixə «Vətən müharibəsi», «Dəmir yumruq» əməliyyatı kimi daxil olan döyüşlər Azərbaycanın inamlı qələbəsi ilə başa çatmışdır. Qarşıdurmalar 27 sentyabr 2020-ci il səhər saatlarında başlamışdır. Rusiyanın vasitəçiliyi ilə həm Ermənistan, həm də Azərbaycan tərəfindən qəbul edilmiş humanitar atəşkəs rəsmi olaraq 10 oktyabr tarixində qüvvəyə minsə də, Ermənistan silahlı qüvvələri atəşkəsi yəni-dən pozmuşdur. Döyüşlər zamanı Azərbaycan Ordusu Müzəffər Ali Baş Komandanın birbaşa rəhbərliyi ilə işğal altındakı torpaqlar uğrunda qəhrəmancasına mübarizə aparmış və qələbə qazanmışdır. 44 günlük müharibə ərzində 4 oktyabrda Cəbrayıl, 17 oktyabrda Füzuli, 20 oktyabrda Zəngilan, 25 oktyabrda Qubadlı, 8 noyabrda isə Şuşa şəhəri işğaldan azad edilmişdir. Şuşa şəhərinin azad edilməsi ilə Ermənistan silahlı qüvvələrinə ciddi zərbə vurulmuş, bununla da məğlubiyyətə məcbur edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Rusiya Federasiyasının Prezidenti və Ermənistanın baş naziri arasında imzalanmış müqaviləyə əsasən, 10 noyabr 2020-ci il tarixində Bakı vaxtı ilə saat 00:00-dan etibarən keçmiş Dağlıq Qarabağ münaqişə zonasında atəşin və hərbi əməliyyatla-

rın tam dayandırılması, 1 dekabr 2020-ci il tarixinədək Ermənistan silahlı qüvvələrinin Azərbaycan ərazisindən çıxarılması razılaşıdırılmışdır. Bu müqaviləyə əsasən, işğal altındakı digər ərazilər Azərbaycana qaytarılmış, döyüşlər Azərbaycan tərəfinin inamlı qələbəsi ilə başa çatmışdır. – 32, 35, 41, 46, 58, 60, 241, 273.

49. Fransa, Fransa Respublikası – Qərbi Avropada dövlət. Sahəsi 643,8 min km², əhalisi 68 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 101 departamentə bölünür. Qanunverici orqanı iki palatadan ibarət parlamentdir. İcra hakimiyyəti Prezident və Nazirlər Şurasına məxsusdur. Paytaxtı Paris şəhəridir. – 33, 34, 41, 42, 72, 86, 97, 204, 205.

50. Vladimir Putin (d.1952) – 2000–2008-ci illərdə Rusiya Federasiyasının Prezidenti olmuşdur. 1975–97-ci illərdə bir sıra məsul vəzifələrdə çalışmışdır. 1998-ci ildə Rusiya Federasiyası Prezidenti Administrasiyasının rəhbəri, 1998–99-cu illərdə FTX-nin direktoru, 1999–2000 və 2008–2012-ci illərdə Rusiya hökumətinin başçısı, 2012 və 2018-ci illərdə isə yenidən Rusiya Federasiyasının Prezidenti seçilmişdir. – 33, 74, 112, 143, 243, 251, 252.

51. Hikmət Hacıyev, H i k m ə t F ə r h a d o ğ l u (d.1979) – Azərbaycan Respublikası Prezident Administrasiyası Xarici Siyasət Məsələləri şöbəsinin müdiri, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi. 2014–2018-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat xidmətinin rəhbəri olmuşdur. – 33, 56,70.

52. Ukrayna – Cənub-Şərqi Avropada dövlət. Sahəsi 603,5 min km², əhalisi 42,4 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı Radadır. Paytaxtı Kiyev şəhəridir. – 36, 48, 49, 61, 68.

53. Naxçıvan Muxtar Respublikası (1920–23-cü illərdə Naxçıvan Sovet Sosialist Respublikası, 1923–24-cü illərdə Naxçıvan Muxtar Diyarı, 1924–90-cı illərdə Naxçıvan Muxtar Sovet Sosialist Respublikası, 1990-cı ildən isə Naxçıvan Muxtar Respublikası) – Azərbaycan Respublikasının tərkibində muxtar dövlət. Sahəsi 5,5 min km², əhalisi 440 min nəfərdir. Hazırda 7 inzibati rayonu (Babək, Culfa, Ordubad, Sərdərək, Şahbuz, Şərur, Kəngərli), 4 şəhəri (Naxçıvan, Ordubad, Culfa, Şərur), 9 qəsəbəsi, 160 kəndi vardır. – 36, 199, 200, 276.

54. Naxçıvan – Azərbaycan Respublikasında şəhər, Naxçıvan Muxtar Respublikasının paytaxtı. Sahəsi 26 km², əhalisi 92,1 min nəfərdir. Azərbaycanın ən qədim şəhərlərindəndir. Müasir Naxçıvan Antik və orta əsr şəhər yerinin xarabalıqları üzərində yerləşmişdir. E.ə. IX–VI əsrlərdə qədim Manna və Midiyanın, eramızın əvvəllərində Albaniyanın, IV əsrdən Sasanilərin tərkibində olmuşdur. 654-cü ildə isə Naxçıvanı ərəblər işğal etmişlər. Atabəylər dövlətinin (1136–1225) paytaxtlarından biri olmuşdur. 1828-ci il Türkmənçay müqaviləsinə qədər müxtəlif dövlətlərin nüfuz dairəsində olmuş, məhz bu ildən Rusiya imperiyasına birləşdirilmiş və qəza mərkəzinə çevrilmişdir. 1924-cü il fevralın 9-da Naxçıvan MSSR təşkil ediləndən muxtar respublikanın paytaxtıdır. – 37, 211, 215, 218.

55. Həsən Ruhani (d.1948) –İranda siyasi və dövlət xadimi. 2013–2021-ci illərdə İran İslam Respublikasının Prezidenti olmuşdur. – 39.

56. Füzuli – Azərbaycan Respublikasında inzibati ərazi vahidi. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 1386 km², əhalisi 144 min nəfərdir. 1993-cü ildə ərazisinin bir hissəsi Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdir.

27 sentyabr 2020-ci il tarixindən etibarən Azərbaycan Ordusu tərəfindən keçirilmiş əks-hücum əməliyyatı nəticəsində rayonun kəndləri, 17 oktyabr tarixində isə Füzuli şəhəri işğaldan tam azad edilmişdir. – 44, 55, 138, 158, 275.

57. NATO (Şimali Atlantika Müqaviləsi Təşkilatı) – hərbi-siyasi ittifaq. 1949-cu il aprelin 4-də Vaşinqtonda ABŞ, Böyük Britaniya, Fransa, Belçika, Niderland, Lüksemburq, Kanada, İtaliya, Portuqaliya, Norveç, Danimarka, İslandiyanın imzaladıqları Şimali Atlantika müqaviləsi əsasında yaradılmışdır. 1952-ci ildə Yunanıstan və Türkiyə, 1955-ci ildə Almaniya Federativ Respublikası, 1982-ci ildə İspaniya NATO-ya qoşulmuşlar. Varşava Müqaviləsi Təşkilatı dağıldıqdan (1991) sonra əvvəllər sosialist ölkələri düşərgəsinə daxil olmuş ölkələrin bir qismi NATO-ya üzvlüyə qəbul edilmiş, digər qismi isə ilkin mərhələ kimi, NATO-nun «Sülh naminə tərəfdaşlıq» Proqramına qoşulmuşdur. Ali orqanı NATO Şurasının sessiyasıdır. Mənzil-qərargahı Brüsseldə yerləşir. – 45.

58. Birləşmiş Millətlər Təşkilatı (BMT) – müasir dünyanın ən nüfuzlu beynəlxalq təşkilatı. Qərargahı Nyu Yorkda yerləşir. Əsas vəzifəsi beynəlxalq

sülhü və təhlükəsizliyi qorumaq və möhkəmlətmək, dövlətlər arasında əməkdaşlığı inkişaf etdirməkdir. BMT Nizamnaməsi 1945-ci il iyulun 26-da San Fransisko Konfransında 50 dövlətin nümayəndəsi tərəfindən imzalanıb və 1945-ci il oktyabrın 24-də qüvvəyə minib. Hazırda BMT-yə 193 dövlət daxildir.

BMT-nin əsas orqanları Baş Assambleya, Təhlükəsizlik Şurası, İqtisadi və Sosial Şura, Qəyyumluq Şurası, Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsi və Katiblikdir. Azərbaycan Respublikası 1992-ci ildən BMT-nin üzvüdür. – 46, 50, 58, 156, 166, 195, 215, 237.

59. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhlükəsizlik Şurası (BMTTS) – BMT-nin daimi fəaliyyət göstərən mühüm orqanı. BMT Nizamnaməsinə görə, beynəlxalq sülhün və təhlükəsizliyin qorunmasında əsas məsuliyyət daşıyır. 15 üzvü var: 5 daimi (Çin, Fransa, Rusiya, Böyük Britaniya, ABŞ), 10 üzvü isə 2 il müddətinə seçilir. Şuranın hər bir üzvü 1 səsə malikdir. Prosedura məsələlərinə dair qərarlar Şuranın 9 üzvü səs verdikdə qəbul olunmuş sayılır.

Dövlətimizin apardığı uğurlu xarici siyasət nəticəsində Azərbaycan 24 oktyabr 2011-ci ildə BMT Təhlükəsizlik Şurasına qeyri-daimi üzv qəbul olunmuşdur. – 49.

60. Helsinki Yekun Aktı – 1975-ci il avqustun 1-də Finlandiyanın paytaxtı Helsinkidə Avropanın 33 dövlətinin, ABŞ və Kanadanın dövlət və hökumət başçılarının müşavirəsi olmuşdur. Onlar Avropada təhlükəsizlik və əməkdaşlıq haqqında Zirvə aktını imzalamışlar. Azərbaycan Respublikası bu aktı 1992-ci ildə imzalamışdır. – 49.

61. Bakı–Tbilisi–Ceyhan – 1998-ci il oktyabrın 29-da Azərbaycan, Türkiyə, Gürcüstan, Qazaxıstan, Özbəkistan prezidentləri və ABŞ-ın Enerji naziri Bakı–Tbilisi–Ceyhan marşrutunu müdafiə edən «Ankara Bəyannaməsi»ni imzalamışlar. Uzunluğu 1768 km olan Bakı–Tbilisi–Ceyhan neft kəməri 2006-cı ildə istifadəyə verilmişdir. – 51.

62. Zəngilan – Azərbaycan Respublikasında inzi-bati ərazi vahidi. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 707 km², əhalisi 42 min nəfərdir. 1993-cü ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdir.

20 oktyabr 2020-ci ildə Azərbaycan Silahlı Qüvvələri tərəfindən işğaldan azad edilmişdir. – 51, 55, 56, 60, 158, 209, 235, 275.

63. Səudiyyə Ərəbistanı, Səudiyyə Ərəbistanı Krallığı – Cənub-Qərbi Asiyada dövlət. Sahəsi

2,15 milyon km², əhalisi 34,2 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 4 əyalətə bölünür.

Səudiyyə Ərəbistanı mütləq teokratik monarxiyadır. Dövlət başçısı Kraldır. Ölkədə bütün hakimiyyət Krala məxsusdur. İcra orqanı Nazirlər Şurasıdır, Şurani Kral təyin və həm də başçılıq edir. Hökumətin nəzdində Məşvərət Şurası vardır. Müsəlmanların 2 müqəddəs şəhəri Məkkə və Mədinə Səudiyyə Ərəbistanında yerləşir. Paytaxtı Ər-Riyad şəhəridir. – 52, 183–186.

64. Qubadlı – Azərbaycan Respublikasında inzibati ərazi vahidi. İnzibati mərkəzi Qubadlı şəhəridir. 14 mart 1933-cü ildə yaradılmışdır. Ərazisi 802 km², əhalisi 40,2 min nəfərdir. 1993-cü ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdir.

25 oktyabr 2020-ci ildə Azərbaycan Silahlı Qüvvələri tərəfindən işğaldan azad edilmişdir. – 56.

65. Avropa Şurası (AŞ) – Avropada hökumətlərarası təşkilat. 1949-cu ildə yaradılmışdır. Avropa Şurasının əsas məqsədi Avropada sülhü və təhlükəsizliyi qorumaq, seçki sistemində çoxpartiyalılığa riayət etmək, demokratiyanı və insan hüquqlarını müdafiə etmək, möhkəmləndirmək, Avropa ölkələrinin mədəniyyətlərinin yaxınlaşmasına çalışmaq və s. ibarətdir.

AŞ-ın bütün üzv dövlətləri Avropa insan hüquqları, demokratiya və qanunun aliliyini qorumağı nəzərdə tutan müqaviləni – insan hüquqlarının müdafiəsi haqqında Konvensiyanı imzalamışdır. Üzv dövlətlərdə yerli və regional demokratiyanın gücləndirilməsində məsul olan Yerli və Regional Hakimiyyətlər Konqresi AŞ-ın bir təsisatıdır. 2 palata və 3 komitədən ibarətdir. AŞ-ın ali orqanları Nazirlər Komitəsi, Məsləhət Assambleyası, Sahə Nazirliklərinin Müşavirəsi və Kətiblikdir. Azərbaycan 25 yanvar 2001-ci ildən Avropa Şurasının tamhüquqlu üzvüdür. Mənzil-qərargahı Strasburqda yerləşir. – 58.

66. «Xarıbülbül» festivalı – 1989-cu ildən Şuşa şəhərində keçirilən beynəlxalq musiqi festivalı. «Xarıbülbül» beynəlxalq musiqi festivalı məşhur xanəndə Seyid Şuşinskiyin 100 illik yubileyi ilə əlaqədar 1989-cu ildən keçirilməyə başlayıb. Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin başlaması və Şuşa şəhərinin işğal olunması ilə festivalın keçirilməsi mümkün olmamışdır. Şuşa şəhəri Ermənistan işğalından azad olunduqdan sonra festivalın keçirilməsi bərpa edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 2021-ci il 7 may tarixli Sərəncamı ilə Şuşa şəhərini ölkənin «Mədəniyyət paytaxtı» elan etmişdir. Bu sərəncamla Vaqif Poeziya Günləri və «Xarıbülbül» festivalı

da bərpa olunmuşdur. 2021-ci il mayın 12-si və 13-ündə Şuşa şəhərində yenidən «Xarıbülbül» festivalı keçirilmişdir. – 59.

67. Gəncə – Azərbaycan Respublikasında əhalisinə görə Bakıdan sonra ikinci böyük şəhər. Gəncə şəhəri Kiçik Qafqazın şimal-şərqində, Gəncə–Qazax düzənliyində yerləşir. Sahəsi 173 km², əhalisi 360,4 min nəfərdir. – 60, 218.

68. İrakli Qarıbaşvili (d.1982) – Gürcüstanın dövlət və siyasi xadimi. 2013–2015-ci illərdə Gürcüstanın Baş Naziri olmuş, 2021-ci ildə isə yenidən Baş Nazir seçilmişdir. – 63, 173, 178, 179.

69. Macarıstan – Mərkəzi Avropada dövlət. Sahəsi 93 min km², əhalisi 9,6 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı birpalatalı Dövlət Şurasıdır. Paytaxtı Budapeşt şəhəridir. – 64, 172–174, 177–181, 195.

70. Viktor Orban (d.1963) – Macarıstanın dövlət və siyasi xadimi. 1998–2002-ci illərdə Macarıstanın Baş Naziri olmuş, 2010-cu ildə isə yenidən Baş Nazir seçilmişdir. – 64, 173, 177, 179.

71. İtaliya, İ t a l i y a R e s p u b l i k a s ı – Avropanın cənubunda dövlət. Ərazisinə Alp dağlarının qərb yamaqları, Padan düzənliyi, Apennin yarımadası, Siciliya və Sardiniya adaları daxildir. Sahəsi 301,3 min km², əhalisi 61 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 20 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı Prezidentdir. Paytaxtı Roma şəhəridir. – 65–68, 70–72, 86.

72. Serbiya, S e r b i y a R e s p u b l i k a s ı – Cənub-Şərqi Avropada, Balkan yarımadasının mərkəzi hissəsində dövlət. Sahəsi 88 min km², əhalisi 7 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı Skupşinadır. Paytaxtı Belqrad şəhəridir. – 69, 70, 189–193, 195–198.

73. Albaniya, A l b a n i y a R e s p u b l i k a s ı – Balkan yarımadasının cənub-qərbində yerləşən ölkə. Adriatik və İon dənizləri sahilində yerləşir və şimal-qərbdən Monteneqro, şimal-şərqdən Kosovo, şərqdən Şimali Makedoniya və cənubdan Yunanıstan ilə həmsərhəddir. Ərazisi 28,7 min km², əhalisi 2,8 milyon nəfərdir.

Albaniya unitar parlamentar konsitutsional respublikadır. Paytaxtı Tirana şəhəridir. – 69, 128, 129.

74. İsveçrə, İsveçrə Konfederasiyası – Mərkəzi Avropada dövlət. Sahəsi 41,3 min km², əhalisi 8,6 milyon nəfərdir. İsveçrə federativ, 23 kantona bölünmüş respublikadır. Dövlət başçısı Prezidentdir, Prezidenti parlament Federal Şura üzvlərindən 1 il müddətinə seçir, yenidən seçilmək hüququ yoxdur. Prezident, həmçinin hökumət başçısıdır. Qanunverici hakimiyyət iki palatadan ibarət Federal Məclisə məxsusdur. Paytaxtı Bern şəhəridir. – 72.

75. Polşa, Polşa Respublikası – Mərkəzi Avropada dövlət. Sahəsi 312,7 min km², əhalisi 38,3 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 49 voyevodalığa bölünür. Ali və yeganə qanunverici orqanı ikipalatalı Seymdir. Paytaxtı Varşava şəhəridir. – 72.

76. Kanada – Şimali Amerikada dövlət. Sahəsi 9,98 milyon km², əhalisi 37,6 milyon nəfərdir. Kanadada 10 əyalətə və 3 əraziyə bölünmüş federasiyadır. Dövlət başçısı Böyük Britaniya Kralıçasıdır. Onu ölkədə general-qubernator əvəz edir. Qanunverici orqanı ikipalatalı parlamentdir. Paytaxtı Ottava şəhəridir. – 72.

77. Entoni Blinken (d.1962) – siyasətçi və diplomat. 2021-ci ildən Amerika Birləşmiş Ştatlarının Dövlət katibidir. – 75.

78. Sərdar Berdiməhəmmədov (d.1981) – Türkmənistanın dövlət və siyasi xadimi. 19 mart 2022-ci ildən Türkmənistan Prezidentidir. – 78, 113, 152, 154, 155, 160.

79. Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri – Yaxın Şərqdə dövlət. Sahəsi 83,6 min km², əhalisi 5,5 milyon nəfərdir. Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin tərkibinə 7 əmirlik daxildir. Ali orqanı Federal Milli Şuradır ki, Prezidenti 5 il müddətinə seçir. Paytaxtı Abu-Dabi şəhəridir. – 80, 81, 83, 194.

80. Si Cinpin (d.1953) – Çinin dövlət və siyasi xadimi, fəaliyyətdə olan Çin Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin Baş katibi. 2013-cü ildən Çin Xalq Respublikasının, ÇXR Mərkəzi Hərbi Şurasının Sədridir. – 82.

81. Mehriban Əliyeva, Mehriban Arif qızı (d.1964) – ictimai və siyasi xadim, fəlsəfə doktoru, Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti, Prezident İlham Əliyevin həyat yoldaşı. 1988-ci ildə

M.Seçenov adına 1-ci Moskva Dövlət Tibb İnstitutunu bitirmişdir. 1988–92-ci illərdə akademik M.Krasnovun rəhbərliyi altında Moskva Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda işləmişdir. 1995-ci ildə «Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları» xeyriyyə fondunu yaratmışdır. Fəaliyyətə başladığı ilk gündən fond milli mədəniyyətimizin inkişafı, təbliği, tanınması üçün xeyli işlər görmüşdür. 1996-cı ildə fond Azərbaycan mədəniyyətini xarici ölkələrdə geniş təbliğ etmək üçün 3 dildə – Azərbaycan, rus və ingilis dillərində çıxan «Azərbaycan–İrs» jurnalını təsis etmişdir. 2004-cü ildən Azərbaycan xalqının ümummillilərinin zəngin irsinin öyrənilməsi, həmçinin Heydər Əliyevin milli dövlətçilik ideyalarını yeni nəsillərə aşılamaq məqsədilə yaradılmış Heydər Əliyev Fonduna başçılıq edir.

Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü ilə Heydər Əliyev Fondu respublikanın bir çox şəhər, rayon və kəndlərində yeni məktəb binaları tikdirmiş və təmir etdirmişdir. Onun keçirdiyi xeyriyyə aksiyaları şəkər, talassemiya və anemiya xəstəliklərindən əziyyət çəkən Azərbaycan uşaqlarına yardım məqsədilə təşkil olunur.

Azərbaycanın şifahi xalq yaradıcılığı və musiqi irsinin qorunub saxlanması və inkişaf etdirilməsi sahəsindəki yorulmaz işlərinə görə UNESCO və İSESCO-nun Xoşməramlı səfiri seçilmişdir.

Yeni Azərbaycan Partiyası Siyasi Şurasının üzvü, 2005–2017-ci illərdə isə Milli Məclisin üzvü olmuşdur. Mehriban Əliyeva ölkəmizdə təhsil sisteminin inkişafına, milli mədəni irsimizin qorunub saxlanılmasına və dünyada təbliğinə, xarici ölkələrdə xalqımızın müsbət imicinin möhkəmlənməsinə, genişmiqyaslı xeyriyyəçilik işlərinə xüsusi diqqət yetirir. 2015-ci ildə Bakıda keçirilmiş ilk Avropa oyunlarının Təşkilat Komitəsinin sədri olmuş, oyunların yüksək səviyyədə keçirilməsində müstəsna xidmətlərinə görə «Heydər Əliyev» ordeni ilə təltif edilmişdir. – 84, 86, 87, 93–101, 140, 148, 163, 164, 187, 207, 229, 266, 269.

82. Leyla Əliyeva, L e y l a İ l h a m q ı z ı (d.1985) – Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti, «Baku» jurnalının baş redaktoru, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevanın böyük qızı. 2006–2008-ci illərdə Moskva Dövlət Beynəlxalq Əlaqələr İnstitutunun magistraturasında oxumuş və bu institutda oxuyan azərbaycanlı tələbələrin nümayəndəsi kimi fəaliyyət göstərmişdir. Moskvada Heydər Əliyev Fondunun filialına başçılıq edir. Azərbaycan Respublikasının «Tərəqqi» medalı ilə təltif edilmişdir. – 84, 86, 87, 93, 94, 96, 100, 129.

83. Saleh Məmmədov, S a l e h Ə r ş a d o ğ l u (d.1958) – Əməkdar mühəndis. Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi İdarə Heyətinin sədridir. Azərbaycan Respublikasının «Şöhrət» ordeni və «Tərəqqi» medalı ilə təltif edilmişdir. – 84, 254.

84. Heydər Əliyev Fondu – qeyri-hökumət, qeyri-kommersiya təşkilatı. Rəsmi açılışı 10 may 2004-cü ildə olmuşdur. Heydər Əliyev Fondunun prezidenti UNESCO və İSESCO-nun Xoşməramlı səfiri, Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevadır.

Fondun yaradılmasında məqsəd ümummillî lider Heydər Əliyevin xatirəsinə ehtiramı ifadə etmək, Heydər Əliyev siyasi məfkurəsinin həmişəyaşar səciyyəsinə əks etdirmək, Heydər Əliyevin yaratdığı millî dövlətçilik ideyalarını yeni nəsillərə daima aşılamaq olmuşdur.

Fondun prezidenti onun səlahiyyətli qanuni nümayəndəsidir. Fondun işinə bilavasitə rəhbərlik icraçı direktora aiddir. Fondun nəzdində Ekspert Şurası və digər qurumlar fəaliyyət göstərir. – 88–91, 104, 119, 129, 276.

85. Anar Ələkbərov, A n a r S a h i b o ğ l u (d.1977) – diplomat. 2008-ci ildə Heydər Əliyev Fon-

dunun icraçı direktoru, 2012-ci ildə isə Heydər Əliyev Mərkəzinin direktoru, 2019-cu il 29 noyabr tarixli Sərəncamla isə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi təyin edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının «Şöhrət» ordeni ilə təltif edilmişdir. – 88.

86. İSESCO – elm, təhsil və mədəniyyət məsələləri üzrə islam təşkilatı. 1979-cu ildə təşkil edilmişdir. Azərbaycan İSESCO ilə yaxından əməkdaşlıq edir və islam aləmində mədəniyyət abidələrinin qorunması prinsipini dəstəkləyir. – 97, 166, 249, 250.

87. Baba Rzayev, B a b a H ü s e y n a ğ a o ğ l u (d.1957) – Əməkdar mühəndis. 2006–2015-ci illərdə «Bakielektrikşəbəkə» Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin, 2015–2018-ci illərdə «Azərişiq» Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin sədri olmuşdur. 2018-ci ildən «Azər-enerji» Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Prezidentidir. – 102.

88. «Azərenerji» – dövlət şirkəti. Elektrik sistemləri avadanlıqlarının texniki istismarı, elektrik enerjisinin ötürülməsi, bölüşdürülməsi, generasiya güclərinin və şəbəkələrinin planlaşdırılması və inkişaf məsələlərini həll edir. – 102, 103, 107.

89. Dağıstan, Dağıstan Respublikası – Rusiya Federasiyasının subyekti. Sahəsi 50,2 min km², əhalisi 3,4 milyon nəfərdir. Dağıstan Respublikası inzibati cəhətdən 42 rayona bölünür. Paytaxtı Mahaçqala şəhəridir. – 111, 116, 117.

90. Rəşid Meredov (d.1960) – Türkmənistanın siyasi və dövlət xadimi. Türkmənistan Xarici İşlər naziri və Nazirlər Kabineti sədrinin müavini. – 113, 148, 164.

91. Qurbanqulu Berdiməhəmmədov (d.1957) – Türkmənistanın dövlət xadimi, Türkmənistan parlamentinin Sədri. 2007–2022-ci illərdə Türkmənistanın Prezidenti olmuşdur. – 113, 149, 150, 163.

92. Hulusi Akar (d.1952) – ordu generalı. 2015–2018-ci illərdə Türkiyə Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Baş Qərargah rəisi olmuşdur. 2018-ci ildən Türkiyə Respublikasının Müdafiə naziridir. – 114, 115.

93. Rəcəb Tayyib Ərdoğan (d.1954) – Türkiyənin siyasi və dövlət xadimi. 1980-ci ildən siyasi fəaliyyətə başlamışdır. 1994-cü ilin martında İstanbul Bö-

yük Şəhər Bələdiyyəsinin sədri olmuşdur. Ədalət və İnkişaf Partiyasının lideridir.

2002-ci ildə keçirilən növbədənənar seçkilər nəti-cəsində Ədalət və İnkişaf Partiyası təkbaşına haki-miyyətə gəlmək imkanı əldə etdi və Rəcəb Tayyib Ərdoğan TBMM-də Türkiyənin Baş Naziri, 2014-cü ilin sentyabrında və 2018-ci ilin aprelində isə yenidən Türkiyə Respublikasının Prezidenti seçilmişdir. Azər-baycan Respublikasının «Heydər Əliyev» ordeni ilə təltif edilmişdir. – 114, 154, 155, 158, 160, 162, 163.

94. Əziz Əliyev, Əziz Məmməd Kərim o ğ- l u (1897–1962) – görkəmli dövlət və siyasi xadim, səhiyyə təşkilatçısı. Tibb elmləri doktoru, profes-sor. Müxtəlif illərdə Azərbaycan Klinik İnstitutunun direktoru, Bakı Səhiyyə şöbəsinin müdiri, Azər-baycan Xalq Səhiyyə komissarının müavini və Xalq Səhiyyə komissarı, Azərbaycan Dövlət Tibb İnsti-tunun və Azərbaycan Dövlət Universitetinin rekto-ru, Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin katibi, Azərbaycan KP MK-nın katibi, Dağıstan MSSR Vilayət Komitəsinin Birinci katibi, Azər-baycan SSR Nazirlər Soveti Sədrinin Birinci müavini, Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Ortopediya və Bərpa Cərrahiyyə İnstitutunun direktoru, Azərbaycan Hə-kimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunun direktoru vəzi-

fələrində çalışmışdır. SSRİ Ali Sovetinin və Azərbaycan SSR Ali Sovetinin üzvü olmuşdur. – 117, 140, 224, 232.

95. Xoşbəxt Yusifzadə, Xoşbəxt Bağcıoğlu (d.1930) – neftçi-geoloq, geologiya-minerologiya elmləri doktoru, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının akademiki. 1994–2016-cı illərdə Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin vitse-prezidenti, 2016-cı ildən isə Birinci vitse-prezidentidir. Azərbaycan Respublikasının «Şərəf», «Şöhrət», «İstiqlal», «Heydər Əliyev» ordenləri və «Heydər Əliyev mükafatı» ilə təltif edilmişdir. – 120–124, 126, 127, 145–147.

96. Heydər Əliyev adına Bakı Dərin Özüllər zavodu – Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin strukturlarından biri, dənizdə quraşdırılmaq üçün dərin özüllər istehsal edən nəhəng sənaye müəssisəsi. 1984-cü ildə istismara verilmişdir. – 124, 125, 144.

97. «Əsrin müqaviləsi» – 1994-cü il sentyabrın 20-də Bakıda «Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda «Azəri», «Çıraq» yataqlarının dərinlikdə yerləşən hissəsinin birgə işlənməsi və hasil olunan nef-

tin pay şəklində bölüşdürülməsi» haqqında dünyanın 11 ən iri neft şirkəti ilə bağlanmış müqavilə. – 125.

98. Kəmaləddin Heydərov, K ə m a l ə d d i n F ə t t a h o ğ l u (d.1961) – general-polkovnik, 1995–2006-cı illərdə Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri olmuşdur. 2006-cı ildən Azərbaycan Respublikası Fövqəladə Hallar naziridir. Azərbaycan Respublikasının «Azərbaycan Bayrağı» və «Şöhrət» ordenləri ilə təltif edilmişdir. – 132.

99. Zərifə xanım Əliyeva, Z ə r i f ə Ə z i z q ı z ı (1923–1985) – görkəmli Azərbaycan oftalmoloqu. Tibb elmləri doktoru, professor, Azərbaycan Milli EA-nın akademiki, Rusiya Tibb EA-nın akademiki, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar elm xadimi. Görkəmli siyasi və dövlət xadimi Əziz Əliyevin qızı, ulu öndər Heydər Əliyevin həyat yoldaşı, Prezident İlham Əliyevin anasıdır. Zərifə xanımın Azərbaycanda oftalmologiya elminin inkişafında müstəsna xidmətləri vardır. O, vaxtilə Azərbaycanda geniş yayılmış traxomanın, peşə, xüsusilə kimya və elektron sənayelərində peşə fəaliyyəti ilə bağlı göz xəstəliklərinin öyrənilməsi, profilaktikası və müalicəsinə, habelə oftalmologiyanın müasir problemlərinə dair bir çox sanballı tədqiqatların müəllifidir. Həmçinin

yüksəkixtisaslı səhiyyə kadrlarının hazırlanmasına böyük əmək sərf etmişdir. O, Ümumittifaq Oftalmoloqlar Cəmiyyəti Rəyasət Heyətinin, Sovet Sülhü Müdafiə Komitəsinin, Azərbaycan Oftalmologiya Cəmiyyəti İdarə Heyətinin, «Vestnik oftalmologii» (Moskva) jurnalının redaksiya heyətinin üzvü olmuşdur. Yüksək elmi nailiyyətlərinə görə SSRİ Tibb EA-nın M.İ.Averbax adına mükafatına layiq görülmüşdür. – 140, 232.

100. Tamerlan Əliyev, T a m e r l a n Ə z i z o ğ l u (1921–1997) – Azərbaycan tibb elminin görkəmli nümayəndəsi, Əməkdar elm xadimi. Dövlət mükafatı laureatı, tibb elmləri doktoru, professor. 250-dən çox elmi əsərin, o cümlədən 12 monoqrafiyanın, dərslik və dərs vəsaitlərinin, metodiki tövsiyələrin, səmərələşdirici təklif və ixtiraların, həmçinin çoxsaylı elmi-kütləvi məqalələrin müəllifi olmuşdur. – 140.

101. ATƏT – Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatı. 57 üzv, 11 əməkdaşlıq üzrə tərəfdaş dövlətlə dünyanın ən böyük regional təşkilatıdır. Əsası 1973-cü ilin iyulunda Helsinkidə qoyulmuşdur. Burada Avropanın 33 dövlətinin, həmçinin ABŞ və Kananın dövlət və hökumət rəhbərləri iştirak edir. ATƏT «soyuq müharibə»nin qurtarmasından sonra

ümumavropa təhlükəsizlik sistemini formalaşdıran, yeni Avropanın siyasi və iqtisadi həyatının sivil birgəyaşayış qaydalarını müəyyən edən, dövlətlər-arası münasibətləri rəqiblik və münaqişə yolundan əməkdaşlıq və qarşılıqlı mənafe istiqamətlərinə yönəldən bir təşkilat funksiyasını icra edir.

Azərbaycan 1992-ci ildən ATƏT-in üzvüdür və 1993-cü ilin ikinci yarısından ATƏT-in Zirvə görüşlərində Azərbaycan nümayəndə heyəti fəal iştirak edir. – 156, 213.

102. Şuşa Bəyannaməsi – 2021-ci il iyunun 15-də Şuşada Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan tərəfindən Şuşa şəhərində imzalanmış bəyannamə. – 156.

103. Ceyhun Bayramov, Ceyhun Əziz oğlu (d.1973) – iqtisadçı-hüquqşünas. 2018–2020-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının Təhsil naziri olmuşdur. 16 iyul 2020-ci ildən isə Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər naziridir. – 160, 161.

104. Mövlud Çavuşoğlu (d.1968) – Türkiyənin dövlət və siyasi xadimi. 2010–2012-ci illərdə AŞPA-nın başçısı olmuşdur. 2014-cü ildən Türkiyə Respublika-

sının Xarici İşlər naziridir. Azərbaycan Respublikasının «Dostluq» ordeni ilə təltif edilmişdir. – 160.

105. Pərviz Şahbazov, P ə r v i z O q t a y o ğ l u (d.1969) – mühəndis, diplomat. 2005–2016-cı illərdə Azərbaycanın Almaniyaya Federativ Respublikasında Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri olmuşdur. 2017-ci ildən Azərbaycan Respublikasının Energetika naziridir. – 161.

106. Rəşad Nəbiyev, R ə ş a d N ə b i o ğ l u (d.1977) – iqtisadçı. 2011–2021-ci illərdə «Azərkosmos» ASC-nin sədri olmuşdur. 2021-ci ildən Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat naziridir. Azərbaycan Respublikasının «Tərəqqi» medalı ilə təltif edilmişdir. – 161.

107. Qətər, Q ə t ə r D ö v l ə t i – Cənub-Qərbi Asiyada dövlət. Sahəsi 11,5 min km², əhalisi 2,6 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı Əmirdir. Paytaxtı Doha şəhəridir. – 170.

108. OPEC+ – Neft ixrac edən ölkələr təşkilatı. 1960-cı ildə yaradılmışdır. Tərkibinə İran, Venesuela, Küveyt, Səudiyyə Ərəbistanı, Əlcəzair, Nigeriya, Ekvador, Qabon, Anqola, İraq, Konqo, Livi-

ya, BƏƏ, Ekvatorial Qvineya daxildir. Mənzil-qə-rargahı Vyanada yerləşir. – 185.

109. Aleksandr Vuçiç (d.1970) – Serbiyanın dövlət və siyasi xadimi. 2017-ci ildən Serbiya Respublikasının Prezidentidir. – 189, 190, 193, 198.

110. Liviya, L i v i y a D ö v l ə t i – Şimali Afrika-da dövlət. Sahəsi 1,76 milyon km², əhalisi 7,2 milyon nəfərdir. Qanunverici orqanı Ümumi Xalq Konqresidir. Dövlət başçısı Prezident Şurasının Sədridir. Paytaxtı Tripoli şəhəridir. – 194.

111. Şimali Makedoniya, Ş i m a l i M a k e d o n i y a R e s p u b l i k a s ı – cənub-şərqi Avropada dövlət. Şimal-şərqdə Serbiya, şimal-qərbdə Kosovo, cənub-da Yunanıstan, qərbdə Albaniya ilə həmsərhəddir. Ümumi sahəsi 25,7 min km², əhalisi 2 milyon nəfərdir. İdarəetmə forması parlament respublikasıdır. Paytaxtı Skopye şəhəridir. – 195.

112. İrəvan – qədim Azərbaycan şəhəri. Azərbaycan Milli Şurasının 1918-ci il 29 may tarixli Qərarı ilə «bir siyasi mərkəz» olaraq, ermənilərə güzəşt edilmiş və o dövrdə Cənubi Qafqazda yaradılmış ilk erməni dövlətinin – Ermənistan Respublikasının

paytaxtına çevrilmişdir. İrəvan müxtəlif dövrlərdə Sasani dövlətinin (III–VII əsrlər), Ərəb xilafətinin (VII– IX əsrlər), Səlcuq dövlətinin (XI–XIII əsrlər), Monqol imperiyasının (XIII–XIV əsrlər), Azərbaycan Qaraqoyunlu (1410–1468), Ağqoyunlu (1468–1501), Səfəvilər (1501–1736) dövlətlərinin, Nadir şah (1736–47) imperiyasının tərkibində olmuşdur. Nadir şahın ölümündən sonra Azərbaycan torpaqlarında müstəqil dövlətlər – xanlıqlar meydana gələrkən, burada İrəvan xanlığı (1747–1828) yaranmışdır.

Bütün tarixi dövrlərdə azərbaycanlılar İrəvan əhalisinin etnik tərkibində əsas yer tutmuşlar. Rusiyanın İrəvanı işğal etdiyi dövrdə İrəvanın 9700 nəfərlik əhalisinin 75,6 %-i Azərbaycan türkləri idi. Çarizmin erməniləri İran və Türkiyədən kütləvi şəkildə Şimali Azərbaycan torpaqlarına köçürməsi nəticəsində ermənilərin sayı artmağa başladı. – 210, 211, 218, 219, 224, 228, 231, 233.

113. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti – Müsəlman Şərqiində ilk dəfə dünyəvi, demokratik respublikanın əsasını qoymuş müstəqil Azərbaycan dövləti. Cəmi 23 ay (1918-ci il mayın 28-də yaradılmış, 1920-ci il aprelin 28-də bolşeviklərin və daşnakların səyi ilə devrilmişdir) yaşamışdır. Paytaxtı əvvəlcə Gəncə (1918, 16 iyun – 17 sentyabr), sonra Bakı

şəhəri (1918, 17 sentyabr–1920, 28 aprel) idi. Azərbaycan hökuməti yeni suveren milli dövlətin müxtəlif problemlərinin həlli yollarında böyük əzmlə çalışırdı. Nazirlər Şurasının 27 iyun 1918-ci il tarixli Fərmanı ilə respublikada dövlət dili türk (Azərbaycan) dili elan edildi. Azərbaycan Respublikasının parlamenti 1919-cu il avqustun 11-də «Azərbaycan vətəndaşlığı haqqında» Qanun qəbul etdi. Xalq maarifi sahəsində qısa müddətdə böyük tədbirlər həyata keçirildi. Qori müəllimlər seminariyasının Azərbaycan şöbəsi Qazaxa köçürüldü, Bakı Dövlət Universiteti təsis edildi, xarici ölkələrdə kadr hazırlığı məqsədi ilə 1919–20-ci tədris ilində 100 gənc Avropanın müxtəlif təhsil müəssisələrinə göndərildi. Məktəblərin xeyli hissəsi milliləşdirildi, kitabxanalar açıldı, savadsızlığın ləğvi üçün kəndlərdə kurslar yaradıldı. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin dövlət rəmzləri (üçrəngli bayraq, gerb, himn) milli Azərbaycan rəmzləri kimi tanındı. Azərbaycan Dövlət Bankı yaradıldı, 1918-ci ilin martında dağıdılmış neft sənayesi və Bakı–Batum neft kəməri bərpa edildi. – 210.

114. İkinci dünya müharibəsi (1939–1945) – Almaniya, İtaliya və Yaponiya tərəfindən başlanılmış böyük müharibə. İkinci dünya müharibəsi 1939-cu il sentyabrın 1-də Almaniyanın Polşaya girməsi ilə başlan-

dı. Sentyabrın 3-də Böyük Britaniya və Fransa Almaniya müharibə elan etdi. 1940-cı ilin ortalarından alman qoşunları Danimarka, Norveç, Belçika, Niderland, Lüksemburq, sonra isə Fransanı işğal etdi.

1941-ci il iyunun 22-də Almaniya SSRİ-yə qarşı müharibəyə başladı. 1942–43-cü illərdə sovet ordusunun Stalinqrad və Kursk vuruşmalarında qələbəsi Almaniyanı qəti sürətdə sarsıtdı.

1945-ci il mayın 2-də sovet ordusu Berlini tutdu. Mayın 8-də Karlsruhda (Berlin yaxınlığında) Almaniyanın danışıqsız təslim olması haqqında akt imzalandı.

Yaponiyanın təslim olması haqqında sənəd isə sentyabrın 2-də imzalandı. Bununla da İkinci dünya müharibəsi başa çatdı. İkinci dünya müharibəsində 62 ölkə iştirak etmişdi. Müharibədə iştirak edən ölkələrin silahlı qüvvələrinə 110 milyon adam çağırılmışdı. Müharibədə 62 milyon adam həlak olmuş, minlərlə şəhər, qəsəbə və kənd dağıdılmışdı. – 211.

115. Göyçə – İrəvan xanlığının 15 mahalından biri. İndiki Ermənistan ərazisində qədimdən Azərbaycan türklərinin yaşadıkları bölgə. Göyçə adının ilk dəfə V əsrin sonlarında işlədildiyi güman edilir. Şah İsmayılın (1487–1524) 1510-cu ilə aid fərmanında «Göyçə mahalı» qeyd edilmişdir. Türkmənçay müqaviləsinə

(1828) əsasən İrəvan xanlığının tərkibində çar Rusiyasının tərkibinə qatılmışdı. 1829–32-ci illərə aid məlumata görə, Göyçə mahalında 100-dən çox yaşayış məskəni, 14354 nəfər əhali (əsasən azərbaycanlılar) qeydə alınmışdı. Ermənilərin kütləvi şəkildə Qərbi Azərbaycana köçürülməsi Göyçə mahalının etnik tərkibini əsaslı şəkildə dəyişdirdi və mahal erməniləşdirilməyə başlandı. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə inzibati-ərazi vahidi olmuşdur (əhalisi özünü Cümhuriyyətin tərkib hissəsi hesab edir və onun hakimiyyətinin möhkəmləndirilməsi uğrunda mübarizə aparırdı). Ermənilər bu torpaqlara iddialarını həyata keçirmək üçün azərbaycanlılara qarşı soyqırım siyasəti yeridirdilər. Azərbaycanda və Ermənistanda sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra sovet-bolşevik rejiminin himayəsi ilə Göyçə, demək olar ki, bütünlüklə Ermənistana verildi. Mahalın Azərbaycan türklərinə məxsus yaşayış məskənlərinin adları kütləvi surətdə dəyişdirilərək erməniləşdirildi. Ermənilərin həyata keçirdikləri soyqırımları və zorakı köçürmələr nəticəsində tarixən azərbaycanlılara məxsus olan Göyçə mahalında hazırda bir nəfər də olsun azərbaycanlı qalmamışdır. – 214, 228, 231, 233, 236.

116. Misir Mərdanov, M i s i r C u m a y ı l o ğ l u
(d.1946) – fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, profes-

sor, Əməkdar elm xadimi. 1998-ci ilin martından 2013-cü il aprelin 18-nə qədər Azərbaycan Respublikasının Təhsil naziri vəzifəsində işləmişdir. 2013-cü ilə qədər Yeni Azərbaycan Partiyasının (YAP) İdarə Heyətinin üzvü, 2020-ci ilədək isə YAP Siyasi Şurasının üzvü olmuşdur. 2013-cü il 19 apreldən Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunun direktorudur. – 224.

117. Aşıq Ələsgər, Ə l ə s g ə r A l m ə m m ə d o ğ l u (1821–1926) – Azərbaycanın ustad aşığı. Azərbaycan xalq şeirinin ən böyük nümayəndələrindən və bu şeirin ən uca zirvələrini fəth edən sənətkarlardandır. Aşıq poeziyasını bol həyati müşahidələrlə zənginləşdirmiş, həm məzmun, həm forma rəngarəngliyi, həm də saf, duru xalq dilindən istifadə baxımından Aşıq Ələsgər Azərbaycan, ümumən türk şeirinə misilsiz xidmətlər göstərmişdir. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 7 may 2019-cu il tarixli, 211 sayılı Qərarı ilə Aşıq Ələsgər Azərbaycan Respublikasında əsərləri dövlət varidatı elan edilən müəlliflərin siyahısına daxil edilmişdir. – 224, 232, 236.

118. Mustafa Topçubaşov, M u s t a f a A ğ a b ə y o ğ l u (1895–1981) – cərrah, ictimai və dövlət xadi-

mi. Azərbaycanda tibb təhsili və səhiyyənin təşkilatçısı, respublikada cərrahlıq elmi məktəbinin banilərindən biri, Azərbaycan SSR EA akademiki (1945), Bolqarıstan Xalq Respublikası EA-nın müxbir üzvü (1951), SSRİ Tibb Elmləri Akademiyasının akademiki (1960), 1951–56-cı və 1969–81-ci illərdə Azərbaycan SSR EA vitse-prezidenti, 1955–59-cu və 1967–71-ci illərdə isə Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Sədri vəzifələrində çalışmış, Azərbaycan SSR Ali Sovetinə 1–10-cu çağırış üzrə deputat olmuşdur. «Stalin» mükafatı laureatı (1943), Sosialist Əməyi Qəhrəmanı (1975), Azərbaycan SSR Əməkdar elm xadimi (1940) kimi bir sıra mükafat və fəxri adlara layiq görülmüşdür. – 232.

119. Həsən Əliyev, H ə s ə n Ə l i r z a o ğ l u (1907–1993) – Azərbaycan alimi, ictimai-siyasi xadim, Azərbaycan SSR Əməkdar elm xadimi. Müxtəlif illərdə Ümumittifaq Torpaqşünaslıq Cəmiyyətinin üzvü, Ümumittifaq Coğrafiya Cəmiyyətinin üzvü, 1950-ci ildə Azərbaycan SSR EA Partiya Komitəsinin katibi, Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirinin birinci müavini, 1952-ci ildə Azərbaycan MK katibi, 1952–1957-ci illərdə AMEA-nın akademik katibi, 1953–1956-cı illərdə Bakı şəhəri Zəhmətkeş Deputatları Sovetinin deputatı, Dünya

Universitetinin elm və mədəniyyət üzrə doktoru (ABS), İngiltərə Kraliça Biblioqraflar Cəmiyyətinin həqiqi üzvü, 1968–1987-ci illərdə isə AMEA-nın akademik Həsən Əliyev adına Coğrafiya İnstitutunun direktoru olmuşdur. – 232.

120. Cəlal Əliyev, Cəlal Əlirza oğlu (1928–2016) – elm, dövlət və siyasi xadim, professor. AMEA Rəyasət Heyətinin üzvü, Azərbaycan Milli Məclisinin I çağırış üzvü olmuş, 1955-ci ildə fəlsəfə doktoru, 1971-ci ildə elmlər doktorluğu dissertasiyalarını müdafiə etmiş, 1976-cı ildə Azərbaycan SSR EA-nın müxbir üzvü, 1980-ci ildə isə həqiqi üzvü seçilmişdir. – 232.

121. Səid Rüstəmov, Səid Əli oğlu (1907–1983) – Azərbaycan bəstəkarı, dirijor və pedaqoqu, Azərbaycan SSR Xalq artisti, «Stalin» mükafatı laureatı. 1949–1953-cü illərdə Azərbaycan SSR Bəstəkarlar İttifaqının sədri, 1935–1975-ci illərdə isə Azərbaycan Xalq Çalğı Alətləri Orkestrinin bədii rəhbəri və baş dirijoru olmuşdur. – 232.

122. Mirəli Seyidov, Mirəli Mirələkbər oğlu (1918–1992) – tənqidçi, ədəbiyyatşünas, filologiya elmləri doktoru, professor, Azərbaycan SSR Əmək-

dar elm xadimi. 1976-cı ildə Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının üzvü olmuşdur. – 232.

123. Birinci Qarabağ müharibəsi – keçən əsrin 80-ci illərinin sonlarından 1994-cü ilin mayına kimi cənub-qərbi Azərbaycanda yerləşən Qarabağ bölgəsinə Ermənistanın hücumu ilə Azərbaycan və Ermənistan arasında baş vermiş ərazi münaqişəsi. Tərəflər arasında genişmiqyaslı döyüşlər əsasən 1992-ci ildə başlanmışdır. 1994-cü ilin mayında atəşkəs əldə olunmuşdur. Münaqişənin ATƏT-in prinsipləri əsasında sülh yolu ilə danışıqlar vasitəsilə həlli üçün isə ATƏT-in Minsk qrupu yaradılmışdır. Müharibə nəticəsində 1 milyondan artıq azərbaycanlı öz doğma torpağında qaçqın və məcburi köçkün vəziyyətinə düşmüş, keçmiş Dağlıq Qarabağ və ətraf rayonları isə işğal olunmuşdur. Müharibə zamanı Ermənistan silahlı qüvvələri minlərlə hərbi cinayət törətmiş, beynəlxalq hüququn bütün norma və prinsiplərini kobudcasına pozmuş, atəşkəs elan olunduqdan sonra belə, Azərbaycan tərəfinin hərbi bölmələrini və dinc insanları mütəmadi olaraq atəşə tutmuş, işğal olunmuş Azərbaycan torpaqlarında etnik, milli və mədəni təmizləmə və ekoloji terror, eləcə də qanunsuz məskunlaşma işləri aparmışdır. – 235.

124. Nizami Gəncəvi, İlyas Yusif oğlu (1141–1209) – dahi Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri. Dünya ədəbiyyatı tarixinə məsnəvi formasında yazdığı 5 epik poemadan ibarət «Xəmsə» müəllifi kimi daxil olmuşdur. Onun ilkin Şərq Renessansının zirvəsi olan yaradıcılığında dövrünün ən humanist, ümumbəşəri ictimai-siyasi, sosial və mənəvi-əxlaqi idealları parlaq bədii əksini tapmışdır, Yaxın Şərq ədəbiyyatında mənzum roman janrının əsasını qoymuş, yeni ədəbi məktəb yaratmışdır. Nizami Gəncəvi həm də dövrünün görkəmli mütəfəkkiri olmuşdur. Onun bütün əsərlərində şəxsiyyət azadlığı, insanın mənəvi azadlığı tərənnüm olunur. – 237.

125. Şavkat Mirziyoyev (d.1957) – Özbəkistanın dövlət və siyasi xadimi. 2003–2006-cı illərdə Özbəkistan Respublikasının Baş Naziri olmuşdur. 2016-cı ildən Özbəkistan Respublikasının Prezidentidir. – 244, 246, 257.

126. Kasım-Jomart Tokayev (d.1953) – Qazaxıstanın dövlət və siyasi xadimi. 2013–2019-cu illərdə Qazaxıstan Senatının Sədri olmuşdur. 2019-cu ildən Qazaxıstan Respublikasının Prezidentidir. – 245.

127. Sadır Japarov (d.1968) – qırğız dövlət və siyasi xadimi. 2021-ci ildən Qırğız Respublikasının Prezidentidir. – 248.

128. Müstəqil Dövlətlər Birliyi (MDB) – 1991-ci il dekabrın 8-də Belarusiya, Rusiya və Ukrayna dövlət başçıları arasında imzalandığı saziş əsasında SSRİ dağıldıqdan sonra yeni dövlətlərarası birlik kimi yaradılmışdır. Azərbaycan 1993-cü ilin sentyabrında MDB-yə daxil olmuşdur. Tərkibinə Azərbaycan, Belarus, Ermənistan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Moldova, Özbəkistan, Rusiya, Tacikistan, Türkmənistan daxildir. MDB-nin 1993-cü ildə qəbul edilmiş Nizamnaməsində aşağıdakı birgə fəaliyyət sahələri nəzərdə tutulur: insan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi; xarici siyasi fəaliyyətin əlaqələndirilməsi; ümumi iqtisadi məkanın formalaşdırılmasında, nəqliyyat sisteminin və rabitənin inkişafında əməkdaşlıq; əhəlinin sağlamlığının və ətraf mühitin mühafizəsi; sosial və mühacirət məsələləri, mütəşəkkil cinayətkarlıqla mübarizə; müdafiə siyasətində və sərhədlərin qorunmasında əməkdaşlıq.

MDB-nin orqanları aşağıdakılardır: Dövlət başçıları Şurası; Hökumət başçıları Şurası; Xarici İşlər nazirləri Şurası; Dövlətlərarası İqtisadi Şura; Mərkəzi Sankt-Peterburq şəhərində olan Parlamentlərarası

Assambleya və s. MDB-nin daimi fəaliyyət göstərən orqanı Minsk şəhərində yerləşən Əlaqələndirmə Məsələlər Komitəsidir. – 251–253.

129. Sahil Babayev, S a h i l R a f i q o ğ l u (d.1980) – hüquq elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, 1999–2006-cı illərdə Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin Xarici İnvestisiyalar İdarəsinin Hüquq Departamentinin baş mütəxəssisi və müdiri vəzifələrində çalışmışdır. 2009-cu ildən İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin Xarici İnvestisiyalar və Yardımların Əlaqələndirilməsi şöbəsinin, 2011–2014-cü illərdə isə Beynəlxalq Təşkilatlarla Əməkdaşlıq şöbəsinin müdiri olmuşdur. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 13 mart 2014-cü il tarixli Sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat və Sənaye nazirinin müavini, 30 yanvar 2016-cı il tarixli Sərəncamı ilə isə Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat nazirinin müavini vəzifəsinə təyin edilmişdir. 2018-ci ildən Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi naziridir. – 259.

130. Benyamin Netanyahu – israili siyasətçi, tarix professoru. 1996–1999-cu və 2009–2021-ci illərdə İsrailin Baş Naziri vəzifəsində çalışmışdır. 29 dekabr 2022-ci ildən yenidən İsrailin Baş Naziridir. – 262.

131. Ramin Quluzadə, R a m i n N a m i q o ğ l u (d.1977) – iqtisadçı. 2005–2015-ci illərdə Heydər Əliyev Fondunda, 2015–2016-cı illərdə Azərbaycan Respublikası Rabitə və Yüksək Texnologiyalar nazirinin birinci müavini, 2016–2017-ci illərdə isə Azərbaycan Respublikasının Rabitə və Yüksək Texnologiyalar naziri vəzifələrində çalışıb. 2017–2021-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar naziri olmuşdur. 2021-ci ildən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər müdürüdür. Azərbaycan Respublikasının «Tərəqqi» medalı ilə təltif edilmişdir. – 266.

132. Hindistan, H i n d i s t a n R e s p u b l i k a - s ı – Cənubi Asiyada dövlət. Sahəsi 3,3 milyon km², əhalisi 1 milyard 330 milyon nəfərdir. Hindistan inzibati cəhətdən 22 ştata və 7 müttəfiq əraziyə bölünür. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı parlamentdir. Paytaxtı Nyu-Dehli şəhəridir. – 266.

133. Mirzəğa Əliyev, M i r z ə a ğ a Ə l i o ğ l u (1883–1954) – Azərbaycan teatr və kino aktyoru, SSRİ xalq artisti (1949), 2 dəfə «Stalin» mükafatı laureatı (1943, 1948). – 269, 270.

134. Çingiz Mustafayev, Çingiz Fuad oğlu (1960–1992) – jurnalist, Birinci Qarabağ müharibəsi iştirakçısı, Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı. Çingiz Mustafayevin əsasını qoyduğu «215 kl» studiyasında reportajları informasiya blokadasında olan Azərbaycan haqqında gerçəkliklərin ABŞ və Avropanın aparıcı teleagentlikləri və televiziylarına yol tapmışdır. Çingiz Mustafayevin Xocalı soyqırımını haqda çəkdiyi filmi ilə Ermənistanın reputasiyası bütün dünyada ciddi sarsıntıya məruz qalmışdır. O, 1992-ci ilin iyun ayının 15-də Əsgəran rayonunun Naxçıvanik kəndində çəkiliş zamanı aldığı mərmi qəlpəsindən həlak olmuşdur. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 6 noyabr 1992-ci il tarixli 294 sayılı Fərmanı ilə Mustafayev Çingiz Fuad oğlu ölümündün sonra Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı adına layiq görülmüşdür. – 270.

Şəxsi adlar göstəricisi

Abbas Mahmud	– 222
Akar Hulusi	– 114, 115
Al Səud Salman bin Əbdüləziz	– 185
Al Tani Təميم bin Həməd	– 170
Amanpesov Nurməhəmməd	– 160
Atdayev Bətr	– 78, 160, 164
Aşiq Ələsgər	– 224, 232, 236
Amanov Bətr	– 161
Babayev Sahil	– 259
Babuşkin İqor	– 118
Bəqlöv Aleksandr	– 251
Bərdıməhəmmədov Qurbanqulu	– 113, 149, 150, 163
Bərdıməhəmmədov Sərdar	– 78, 113, 152, 154, 155, 160
Bermudes Migel	– 264
Brayza Metyu	– 12, 24
Blinken Entoni	– 75
Bayramov Ceyhun	– 160, 161
Cinpin Si	– 82
Counz Qəri	– 144–147

Çakıyev Məmməd xan	– 161
Çavuşoğlu Mövlud	– 160
Çuke Nikolae	– 178, 179
Debeuf Koert	– 48
Drozdenko Aleksandr	– 251
Doran Maykl	– 35
Dönməz Fatih	– 161
Əl-Xəlifə İsa bin Həməd	– 171
Əl-Nəhəyyan Məhəmməd bin Zaid	– 80
Əl-Falih Ədbüləziz bin Xalid	– 183–185
Əl-Qərqavi Məhəmməd bin Abdullah	– 80, 81
Əl-Malik Məhəmməd bin Salim	– 249, 250
Əl-Məktum Məhəmməd bin Rəşid	– 80
Ələkbərov Əziz	– 222
Ələkbərov Anar	– 88
Əliyev Cəlal	– 232
Əliyev Əziz	– 232
Əliyev Heydər	– 8, 84, 102, 109, 111, 123–125, 139–142, 144, 146, 207, 208, 212, 223,

	226, 228, 231, 233, 234, 278
Əliyev Həsən	– 232
Əliyev Mirzəağa	– 269, 270
Əliyev Tamerlan	– 140
Əliyev Zaur	– 133
Əliyeva Leyla	– 84, 86, 87, 93, 94, 96, 100, 129
Əliyeva Mehriban	– 84, 86, 87, 93–101, 140, 148, 163, 164, 187, 207, 229, 266, 269
Əliyeva Zərifə	– 140, 232
Əmiraslanov Əhliman	– 230
Ərdoğan Əminə	– 163
Ərdoğan Rəcəb Tayyib	– 114, 154, 155, 158, 160, 162, 163
Əbdüllətif Əfəndi	– 91
Fut Maykl	– 43
İbrahimqızı Mələhət	– 227
Xəndan Cəfər	– 232
Xocayev Cəmsid	– 246, 247
Xovayev İqor	– 5
Xudayquliyev Maksat	– 161
Hacıyev Hikmət	– 33, 56, 70

Heydərov Kəmaləddin	– 132
Həsən Mirzə	– 239
Hoffman Yans	– 268
Hüseynov Heydər	– 232
Hüseynov Zaur	– 201
Japarov Sadır	– 248
Qaraismayıloğlu Adil	– 161
Qaribaşvili İrakli	– 63, 173, 178, 179
Qurbanov Eyvaz	– 104
Quluzadə Ramin	– 266
Qutqaşınlı İsmayıl	– 268
Qurbanov Maqomed	– 117
Qeyt Əbul	– 23
Kubançbəy Ömürəliyev	– 168, 169
Klaar Toivo	– 6
Levitin İqor	– 112
Lyayen Ursula	– 70, 173–175, 179
Mahmud Əhmədinecad	– 39
Maqomedov Maqomedali	– 111
Metreveli Ekaterine	– 61
Meredov Rəşid	– 113, 148, 164
Mehdizadə Mehdi	– 259
Məhəmmədhüseyn xan Hacı	– 88, 89
Məlikov Sergey	– 116, 117

Məmmədov Saleh	– 84,254
Məmmədov Sakit	– 101
Məmmədov Gülçöhrə	– 233
Mərdanov Misir	– 224
Mikayılov Zaur	– 106
Minnixanov Rüstəm	– 76
Miraqlia Luka	– 65
Mirziyoyev Şavkat	– 244, 246, 257
Muş Məhmət	– 160, 161
Mişel Şarl	– 29, 31, 33
Mustafayev Çingiz	– 270
Nağıyev Fuad	– 93, 97
Netanyahu Benyamin	– 262
Nəbiyev Rəşad	– 161
Nəcəfli Fuad	– 199, 200
Nizami Gəncəvi	– 237
Orban Viktor	– 64, 173, 177, 179
Paşayev Hafiz	– 7, 9, 67, 71
Pirinççi Fərhad	– 59
Pol Amanda	– 29
Putin Vladimir	– 33, 74, 112, 143, 243, 251, 252
Rama Edi	– 128, 129
Rəhmanzadə Maral	– 101

Riker Filip	– 75
Roberts Con	– 24
Ruhani Həsən	– 39
Rüstəmov Xəqani	– 254
Rüstəmov Səid	– 232
Rzaquliyev Elbəy	– 101
Rzayev Baba	– 102
Sabev Ventz	– 57
Sadıqzadə Altay	– 101
Sadıxov Ruslan	– 108, 257
Sammers Robert	– 256
Seyidov Mirəli	– 232
Seyidzadə Hüseyn	– 232
Səccad Kərim	– 20
Səfəroğlu Bəşir	– 269, 270
Şafer Brenda	– 50
Şahbazov Pərviz	– 161
Şərif Şahbaz	– 16
Taher Əhməd	– 23
Teymur Xalid	– 15
Tokayev Kəsim-Jomart	– 245
Topçubaşov Mustafa	– 232
Usubov Elxan	– 86, 87
Uysal Əhməd	– 27

Vahid Əziz	– 236
Vasa Laslo	– 64
Vəliyev Rauf	– 120
Vuçiç Aleksandr	– 189, 190, 193, 198
Yavuz Hakan	– 40
Yohannis Klaus	– 172, 173, 175, 177, 179– 181
Yusifzadə Xoşbəxt	– 120–124, 126, 127, 145– 147

Coğrafi adlar göstəricisi

Amerika Birləşmiş Ştatları	– 11, 12, 20, 29, 34, 35, 40, 42, 50, 56, 72, 75, 105, 108, 121
Afrika	– 27–29, 152, 166, 284
Ağalı	– 22, 53–56, 58, 60, 62, 63, 67, 88, 92, 209, 274
Ağababa	– 233
Ağbənd	– 16, 79, 80
Ağdam	– 12, 44, 138, 275
Ağcabədi	– 240
Albaniya	– 69, 128, 129
Almatı	– 32
Asiya	– 8, 10, 15, 17, 27, 64, 65, 174, 182
Avrasiya	– 8, 54, 220
Avropa	– 8, 10, 14, 20, 29, 30, 34, 36, 48, 50, 51, 55, 61, 64, 65, 68–70, 176, 178, 192, 277
Avstriya	– 91, 268

Avstraliya	– 105
Belçika	– 48, 72
Belqrad	– 191, 194, 196
Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri	– 80, 81, 83, 194
Brüssel	– 6, 31, 34, 48
Bolqarıstan	– 14, 69, 70, 72, 181, 195
Böyük Britaniya	– 20, 40, 43, 72, 90, 91
Bərdə	– 138
Bəhreyn	– 171
Buxarest	– 172, 173, 179, 180, 181
Bazarçay	– 238
Cenevrə	– 57
Cəbrayıl	– 15, 26, 77
Culfa	– 36
Çernobbio	– 66
Çin	– 18, 20, 36, 82
Dağıstan	– 111, 116, 117
Düşənbə	– 46
Daşağıl	– 85, 102, 103
Dallas	– 256
Dərələyöz	– 238
Dubay	– 258
Efiopiya	– 28
Estoniya	– 91
Əlcəzair	– 23

Fələstin	– 45, 121
Fransa	– 33, 34, 41, 42, 72, 86, 97, 204, 205
Füzuli	– 44, 55, 138, 158, 275
Gəncə	– 60, 218
Gürcüstan	– 11, 18, 35–37, 49, 61–64, 72, 144, 172–174, 177– 182, 218
Həştərxan	– 118, 119, 124
Hindistan	– 266
Honkonq	– 258
Xankəndi	– 204
İran	– 12, 19, 35–39, 41, 51–53, 61
İrəvan	– 210, 211, 218, 219, 224, 228, 231, 233
İtaliya	– 65–68, 70–72, 86
İsmayılı	– 84
İsrail	– 21, 28, 54, 72, 262, 263
İsveç	– 45, 121
İsveçrə	– 72
Kanada	– 72
Kaliforniya	– 256
Keniya	– 28
Kəlbəcər	– 26, 55, 98, 232, 235

Kiş	– 85
Küngüt	– 85
Kuba	– 264
Qafqaz	– 6, 20, 35, 62, 63, 73, 96, 117, 143
Qarabağ	– 22, 32, 34, 42, 46, 47, 53, 56, 57, 98, 158, 208, 212, 213, 215–217, 220– 222, 224, 228, 229, 232, 235, 240, 255, 256, 257
Qaraməryəm	– 84
Qazaxıstan	– 17, 18, 64, 245
Qəbələ	– 218
Qətər	– 170
Qırğız Respublikası	– 17, 18, 64, 248
Qubadlı	– 56
Qum	– 52
Qurcanaçay	– 85
Laçın	– 11, 26, 55, 101, 158, 204, 215, 216, 232, 274, 275
London	– 43
Macarıstan	– 64, 172–174, 177–181, 195
Misir	– 23, 24, 72
Moldova	– 31, 49

Moskva	– 34, 43
Naxçıvan	– 37, 211, 215, 218
Naxçıvan Muxtar Respublikası	– 36, 199, 200, 276
Nəcəf	– 52
Norveç	– 121
Nüvədi	– 213
Oğuz	– 84, 102–108
Orta Zəyzid	– 86
Özbəkistan	– 17, 18, 244, 246
Pakistan	– 15, 16, 18, 72
Paris	– 255
Pirəbədil	– 266
Praqa	– 29, 31–33, 61, 273
Polşa	– 72
Roma	– 67
Rumıniya	– 70, 72, 172–174, 176–182, 185, 195
Rusiya	– 5, 19, 34–37, 41, 45, 48, 60, 61, 68, 72, 74, 76, 77, 93, 112, 116, 118, 119, 143, 204, 243, 251– 253
Roma	– 67
Sankt-Peterburq	– 251–253

Serbiya	– 69, 70, 189–193, 195–198
Səmərqənd	– 15, 168
Səudiyyə Ərəbistanı	– 5, 33, 34, 273
Soçi	– 265
Sumqayıt	– 209
Sus	– 274
Sofiya	– 69
Şabran	– 266, 267
Şəki	– 84–93, 96–101, 105–108, 218
Şimali Makedoniya	– 195
Şuşa	– 27, 41–44, 52, 53, 59, 60, 98, 147, 207, 224, 232, 275, 278
Tacikistan	– 17
Tatarıstan	– 76, 77
Tirana	– 128
Türyançay	– 107
Türkiyə	– 12, 14, 18, 27, 28, 35–37, 44, 45, 47, 51, 52, 54, 59, 64, 65, 69, 70, 72, 86, 91, 114, 115, 121, 144, 148, 149, 152, 154–163, 211
Türkmənistan	– 12, 13, 17, 64, 78, 79,

	113, 148–150, 152, 154– 157, 159, 160, 161, 163, 164
Türkmənbaşı	– 148, 149, 152, 154, 155, 160, 162, 163
Təl-Əviv	– 20
Ukrayna	– 36, 48, 49, 61, 68
Yunanıstan	– 14, 69, 181
Vaşinqton	– 75
Venesiya	– 95
Zabux	– 274
Zəngəzur	– 8, 19, 22, 35, 36, 47, 53, 55, 72, 112, 157, 211, 220, 228, 233, 238, 275
Zəngilan	– 51, 55, 56, 60, 158, 209, 235, 275
Zəyzidçay	– 85

MÜNDƏRİCAT

**RUSİYA FEDERASIYASI XARİCİ İŞLƏR
NAZİRLİYİNİN AZƏRBAYCAN–
ERMƏNİSTAN MÜNASİBƏTLƏRİNİN
NORMALLAŞDIRILMASI ÜZRƏ XÜSUSİ
NÜMAYƏNDƏSİ İQOR XOVAYEV
İLƏ GÖRÜŞ**

24 noyabr 2022-ci il.....5

**AVROPA İTTİFAQININ CƏNUBİ
QAFQAZ ÜZRƏ XÜSUSİ NÜMAYƏN-
DƏSİ TOİVO KLAAR İLƏ GÖRÜŞ**

25 noyabr 2022-ci il.....6

**ADA UNİVERSİTETİNDƏ «ORTA
DƏHLİZ BOYUNCA: GEOSİYASƏT,
TƏHLÜKƏSİZLİK VƏ İQTİSADİYYAT»
MÖVZUSUNDA KEÇİRİLMİŞ
BEYNƏLXALQ KONFRANSDA
İŞTİRAK**

25 noyabr 2022-ci il.....7

RUSİYA FEDERASİYASININ PREZİ-
DENTİ VLADİMİR PUTİN İLƏ TELE-
FONLA GÖRÜŞ

26 noyabr 2022-ci il..... 74

ABŞ DÖVLƏT DEPARTAMENTİNİN
QAFQAZ DANIŞIQLARI ÜZRƏ BAŞ
MÜŞAVİRİ FİLİP RİKER İLƏ GÖRÜŞ

28 noyabr 2022-ci il..... 75

RUSİYA FEDERASİYASI TATARİSTAN
RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
RÜSTƏM MİNNİXANOVUN BAŞÇILIQ
ETDİYİ NÜMAYƏNDƏ HEYƏTİ
İLƏ GÖRÜŞ

29 noyabr 2022-ci il..... 76

TÜRKMƏNİSTAN BAŞ NAZİRİNİN
TİCARƏT KOMPLEKSİ ÜZRƏ MÜAVİNİ
BATIR ATDAYEVİN BAŞÇILIQ ETDİYİ
NÜMAYƏNDƏ HEYƏTİ İLƏ GÖRÜŞ

29 noyabr 2022-ci il..... 78

**BİRLƏŞMİŞ ƏRƏB ƏMİRLİKLƏRİNİN
KABİNET İŞLƏRİ NAZİRİ MƏHƏMMƏD
BİN ABDULLAH ƏL-QƏRQAVİ
İLƏ GÖRÜŞ**

29 noyabr 2022-ci il..... 80

**ÇİN XALQ RESPUBLİKASININ SƏDRİ
ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB Sİ CİNPİNƏ**

1 dekabr 2022-ci il 82

**BİRLƏŞMİŞ ƏRƏB ƏMİRLİKLƏRİNİN
PREZİDENTİ ƏLAHƏZRƏT ŞEYX
MƏHƏMMƏD BİN ZAİD ƏL-NƏHƏYYANA**

1 dekabr 2022-ci il 83

ŞƏKİ RAYONUNA SƏFƏR

2 dekabr 2022-ci il 84

**ŞƏKİDƏ YUXARI BAŞ DÖVLƏT TARİX-
MEMARLIQ QORUĞU ƏRAZİSİNDƏ
APARILAN TƏMİR-BƏRPA İŞLƏRİ
İLƏ TANIŞLIQ**

2 dekabr 2022-ci il 93

OĞUZ RAYONUNA SƏFƏR

2 dekabr 2022-ci il 102

**AZƏRBAYCAN KÖNÜLLÜLƏRİNİN
V HƏMRƏYLİK FORUMUNUN
İŞTİRAKÇILARINA**

5 dekabr 2022-ci il 109

**MAQOMEDALİ MAQOMEDOVUN
DOĞMALARINA VƏ YAXINLARINA**

5 dekabr 2022-ci il 111

**RUSİYA FEDERASIYASI PREZİDEN-
TİNİN KÖMƏKÇİSİ İQOR LEVİTİN İLƏ
GÖRÜŞ**

5 dekabr 2022-ci il 112

**TÜRKMƏNİSTANIN BAŞ NAZİR
MÜAVİNİ, XARİCİ İŞLƏR NAZİRİ
RƏŞİD MEREDOV İLƏ GÖRÜŞ**

5 dekabr 2022-ci il 113

**TÜRKİYƏ RESPUBLİKASININ MİLLİ
MÜDAFİƏ NAZİRİ HULUSİ AKARIN**

**BAŞÇILIQ ETDİYİ NÜMAYƏNDƏ
HEYƏTİ İLƏ GÖRÜŞ**

5 dekabr 2022-ci il 114

**RUSİYA FEDERASİYASI DAĞISTAN
RESPUBLİKASININ RƏHBƏRİ
SERGEY MƏLİKOV İLƏ GÖRÜŞ**

6 dekabr 2022-ci il 116

**RUSİYA FEDERASİYASI HƏŞTƏRXAN
VİLAYƏTİNİN QUBERNATORU İQOR
BABUŞKİNİN RƏHBƏRLİK ETDİYİ
NÜMAYƏNDƏ HEYƏTİ İLƏ GÖRÜŞ**

7 dekabr 2022-ci il 118

**BAKİ GƏMİQAYIRMA ZAVODUNDA
İNŞA OLUNMUŞ «AKADEMİK
XOŞBƏXT YUSİFZADƏ» TANKERİNİN
İSTİSMARA VERİLMƏSİ MƏRASİMİ**

7 dekabr 2022-ci il 120

**ALBANİYA RESPUBLİKASININ BAŞ
NAZİRİ EDİ RAMA İLƏ TƏKBƏTƏK
GÖRÜŞ**

8 dekabr 2022-ci il 128

**AZƏRBAYCAN MEMARLARININ
XX QURULTAYININ İŞTİRAKÇILARINA**

9 dekabr 2022-ci il 130

**İŞĞALDAN AZAD OLUNMUŞ
ƏRAZİLƏRDƏ İSTİFADƏ EDİLƏCƏK
XÜSUSİ TƏYİNATLI TEXNİKA VƏ
İCBARİ TİBBİ SİĞORTA ÜZRƏ DÖVLƏT
AGENTLİYİ TƏRƏFİNDƏN ALINMIŞ
MÜASİR TƏCİLİ TİBBİ YARDIM
AVTOMOBİLLƏRİNƏ BAXIŞ**

9 dekabr 2022-ci il 132

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİNİN RƏSMİ SOSIAL
ŞƏBƏKƏ HESABLARINDAN**

10 dekabr 2022-ci il..... 139

**XALQIMIZIN ÜMUMMİLLİ LİDERİ
HEYDƏR ƏLİYEVİN MƏZARINI
ZİYARƏT**

12 dekabr 2022-ci il..... 140

RUSİYA FEDERASIYASININ
PREZİDENTİ VLADİMİR PUTİN İLƏ
TELEFONLA GÖRÜŞ

12 dekabr 2022-ci il..... 143

HEYDƏR ƏLİYEV ADINA BAKI DƏRİN
ÖZÜLLƏR ZAVODUNDA «AZƏRİ-
MƏRKƏZİ-ŞƏRQİ» PLATFORMASININ
DAYAQ BLOKUNUN DƏNİZƏ YOLA
SALINMASI MƏRASİMİNDƏ İŞTİRAK

13 dekabr 2022-ci il..... 144

TÜRKMƏNİSTANA İŞGÜZAR SƏFƏR

14 dekabr 2022-ci il..... 148

TÜRKMƏNİSTAN PARLAMENTİ XALQ
MƏSLƏHƏTİNİN SƏDRİ QURBANQULU
BERDIMƏHƏMMƏDOV İLƏ GÖRÜŞ

14 dekabr 2022-ci il..... 149

TÜRKMƏNİSTAN PREZİDENTİ
SƏRDAR BERDIMƏHƏMMƏDOV İLƏ
GÖRÜŞ

14 dekabr 2022-ci il..... 152

TÜRKİYƏ RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ RƏCƏB TAYYİB
ƏRDOĞAN VƏ TÜRKMƏNİSTAN
PREZİDENTİ SƏRDAR BERDİMƏ-
HƏMMƏDOV İLƏ MƏHDUD TƏRKİBDƏ
GÖRÜŞ

14 dekabr 2022-ci il..... 154

GENİŞ TƏRKİBDƏ GÖRÜŞ

14 dekabr 2022-ci il..... 155

SƏNƏDLƏRİN İMZALANMASI
MƏRASİMİ

14 dekabr 2022-ci il..... 160

TÜRKİYƏ RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ RƏCƏB TAYYİB
ƏRDOĞAN İLƏ GÖRÜŞ

14 dekabr 2022-ci il..... 162

TÜRKMƏNİSTAN PARLAMENTİ XALQ
MƏSLƏHƏTİNİN SƏDRİ QURBANQULU
BERDİMƏHƏMMƏDOVUN ADINDAN

**TƏŞKİL EDİLMİŞ RƏSMİ NAHARDA
İŞTİRAK**

14 dekabr 2022-ci il..... 163

**«MÜASİR İDARƏETMƏYƏ GEDƏN
YOL: DAYANIQLI VƏ İNNOVATİV
DÖVLƏT XİDMƏTLƏRİNƏ DOĞRU»
BEYNƏLXALQ FORUMUN
İŞTİRAKÇILARINA**

14 dekabr 2022-ci il..... 165

**TÜRK DÖVLƏTLƏRİ TƏŞKİLATININ
BAŞ KATİBİ KUBANIÇBƏY
ÖMÜRƏLİYEV İLƏ GÖRÜŞ**

15 dekabr 2022-ci il..... 168

**QƏTƏR DÖVLƏTİNİN ƏMİRİ ƏLAHƏZRƏT
ŞEYX TƏMİM BİN HƏMƏD AL TANİYƏ**

15 dekabr 2022-ci il..... 170

**BƏHREYN KRALI ƏLAHƏZRƏT
ŞEYX HƏMƏD BİN İSA ƏL-XƏLİFƏYƏ**

17 dekabr 2022-ci il..... 171

RUMİNİYAYA İŞGÜZAR SƏFƏR

17 dekabr 2022-ci il..... 172

«AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI,
GÜRCÜSTAN, RUMİNİYA VƏ
MACARISTAN HÖKUMƏTLƏRİ ARASINDA
«YAŞIL ENERJİ»NİN İNKİŞAFI VƏ
ÖTÜRÜLMƏSİ SAHƏSİNDƏ STRATEJİ
TƏRƏFDAŞLIQ HAQQINDA SAZIŞ»İN
İMZALANMASI MƏRASİMİ İLƏ BAĞLI
PLENAR İCLASDA İŞTİRAK

17 dekabr 2022-ci il..... 173

«AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI,
GÜRCÜSTAN, RUMİNİYA VƏ MACARISTAN
HÖKUMƏTLƏRİ ARASINDA «YAŞIL
ENERJİ»NİN İNKİŞAFI VƏ ÖTÜRÜLMƏSİ
SAHƏSİNDƏ STRATEJİ TƏRƏFDAŞLIQ
HAQQINDA SAZIŞ»İN İMZALANMASI
MƏRASİMİNDƏ İŞTİRAK

17 dekabr 2022-ci il..... 179

RUMİNİYA PREZİDENTİ KLAUS
YOHANNİS TƏRƏFİNDƏN NÜMAYƏNDƏ
HEYƏTLƏRİ RƏHBƏRLƏRİNİN

**ŞƏRƏFİNƏ VERİLMİŞ NAHARDA
İŞTİRAK**

17 dekabr 2022-ci il..... 180

**RUMİNİYA PREZİDENTİ KLAUS
YOHANNİS İLƏ GÖRÜŞ**

17 dekabr 2022-ci il..... 181

**SƏUDİYYƏ ƏRƏBİSTANI KRALLIĞININ
İNVESTİSİYA NAZİRİ, AZƏRBAYCAN
RESPUBLİKASI İLƏ SƏUDİYYƏ
ƏRƏBİSTANI KRALLIĞI ARASINDA
HÖKUMƏTLƏRARASI BİRGƏ
KOMİSSİYANIN HƏMSƏDRİ
XALİD BİN ƏBDÜLƏZİZ ƏL-FALİHİN
BAŞÇILIQ ETDİYİ NÜMAYƏNDƏ
HEYƏTİ İLƏ GÖRÜŞ**

18 dekabr 2022-ci il..... 183

**«THE RİTZ-CARLTON BAKU»
HOTELİNİN AÇILIŞI MƏRASİMİ**

19 dekabr 2022-ci il..... 187

SERBİYA RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ALEKSANDR VUÇIÇ
İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞ

21 dekabr 2022-ci il..... 189

SERBİYA RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ALEKSANDR VUÇIÇ
İLƏ BİRGƏ MƏTBUATA
BƏYANATLARLA ÇIXIŞLAR

21 dekabr 2022-ci il..... 190

SERBİYA RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ALEKSANDR VUÇIÇIN
ŞƏRƏFİNƏ VERİLMİŞ NAHARDA
İŞTİRAK

21 dekabr 2022-ci il..... 198

NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASINDA
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİNİN SƏLAHİYYƏTLİ
NÜMAYƏNDƏSİ VƏZİFƏSİNƏ TƏYİN
OLUNMUŞ FUAD NƏCƏFLİ İLƏ GÖRÜŞ

22 dekabr 2022-ci il..... 199

**BAKI METROPOLİTENİNİN
«XOCASƏN» STANSİYASININ VƏ
«XOCASƏN» ELEKTRİK DEPOSUNUN
AÇILIŞI MƏRASİMİ**

23 dekabr 2022-ci il..... 201

**FRANSA RESPUBLİKASININ PREZİ-
DENTİ EMMANUEL MAKRON
İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ**

23 dekabr 2022-ci il..... 204

**QƏRBİ AZƏRBAYCAN İCMASININ İNZİBATI
BİNASINDA YARADILMIŞ ŞƏRAİTLƏ
TANIŞLIQ VƏ QƏRBİ AZƏRBAYCANDAN
OLAN BİR QRUP ZİYALI İLƏ GÖRÜŞ**

24 dekabr 2022-ci il..... 206

YEKUN NİTQİ

24 dekabr 2022-ci il..... 240

**RUSİYA FEDERASIYASININ
PREZİDENTİ VLADİMİR PUTİN İLƏ
TELEFONLA GÖRÜŞ**

24 dekabr 2022-ci il..... 244

ÖZBƏKİSTAN RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ŞAVKAT MİRZİYOYEV
İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

24 dekabr 2022-ci il..... 245

QAZAXISTAN RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ KASIM-JOMART
TOKAYEV İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

24 dekabr 2022-ci il..... 246

ÖZBƏKİSTAN RESPUBLİKASININ BAŞ
NAZİR MÜAVİNİ, İNVESTİSIYA
VƏ XARİCİ TİCARƏT NAZİRİ
CƏMŞİD XOCAYEV İLƏ GÖRÜŞ

24 dekabr 2022-ci il..... 247

QIRĞIZ RESPUBLİKASININ PREZİ-
DENTİ SADIR JAPAROV İLƏ TELE-
FONLA GÖRÜŞ

24 dekabr 2022-ci il..... 249

İSESCO-nun BAŞ DİREKTÖRÜ SALİM
BİN MƏHƏMMƏD ƏL-MALİKİ
İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

24 dekabr 2022-ci il..... 250

**RUSİYA FEDERASIYASINA İŞGÜZAR
SƏFƏR**

26 dekabr 2022-ci il..... 251

**MDB DÖVLƏT BAŞÇILARININ
İCLASINDA İŞTİRAK**

26 dekabr 2022-ci il..... 252

**MDB DÖVLƏT BAŞÇILARININ QEYRİ-
RƏSMİ NAHARINDA İŞTİRAK**

26 dekabr 2022-ci il..... 253

**BAKI AĞ ŞƏHƏRİN MƏRKƏZİ PARK
KVARTALINDA GÖRÜLMÜŞ İŞLƏRLƏ
TANIŞLIQ VƏ QARABAĞ ATLARI
KOMPLEKSİNİN TƏMƏLQOYMA
MƏRASİMİ**

27 dekabr 2022-ci il..... 254

**DAYANIQLI VƏ OPERATİV SOSİAL
TƏMİNAT AGENTLİYİNİN BAKININ XƏTAİ
RAYONUNDA YERLƏŞƏN 5 SAYLI DOST
MƏRKƏZİNİN AÇILIŞI MƏRASİMİ**

28 dekabr 2022-ci il..... 259

İSRAİL DÖVLƏTİNİN BAŞ NAZİRİ
ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB BENYAMİN
NETANYAHUYA

29 dekabr 2022-ci il..... 262

KUBA RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB MİGEL DİAS-
KANEL BERMUDESE

29 dekabr 2022-ci il..... 264

SUDAN RESPUBLİKASININ SUVEREN
KEÇİD ŞURASININ SƏDRİ ZATİ-
ALİLƏRİ CƏNAB ABDÜLFƏTTAH ƏL-
BURHANA

29 dekabr 2022-ci il..... 265

ŞABRAN RAYONUNDA «ŞABRAN»
İSTİRAHƏT KOMPLEKSİNİN AÇILIŞI
MƏRASİMİ

29 dekabr 2022-ci il..... 266

BAKIDA MƏRKƏZİ PARKIN İKİNCİ
HİSSƏSİNİN AÇILIŞI MƏRASİMİ

30 dekabr 2022-ci il..... 268

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİNİN SOSİAL ŞƏBƏKƏ
HESABINDAN**

30 dekabr 2022-ci il..... 272

**DÜNYA AZƏRBAYCANLILARININ
HƏMRƏYLİYİ GÜNÜ VƏ YENİ İL
MÜNASİBƏTİLƏ AZƏRBAYCAN
XALQINA MÜRACİƏT**

31 dekabr 2022-ci il..... 273

QEYDLƏR..... 280

Şəxsi adlar göstəricisi..... 340

Coğrafi adlar göstəricisi 347

Texniki redaktor

Zoya Nəcəfova

Yığım üzrə operator

İlhamə Kərimova

Kompüter tərtibatı

Məhəbbət Orucov

Cildin hazırlanmasında AZƏRTAC-ın materiallarından istifadə olunmuşdur.

«Tayms» qarnitur. Formatı 84×108 1/32. Ofset kağızı № 1 Şərti çap vərəqi 23,25. Uçot nəşr vərəqi 24,0. Tirajı 5000 Müqavilə qiyməti ilə.

Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi
Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı
Bakı – Mehdi Hüseyn küç. 55, dalan 2, ev 3.

«Şərq-Qərb» mətbəəsi, Aşıq Ələsgər küçəsi 17.